

ERDÉLY MAGYARSÁG

XI. ÉVFOLYAM
2001. JÚLIUS,
AUGUSZTUS, SZEPTEMBER

A romániai
kárptótlás

Vészjelzés

Az Európa
Tanács a
csángókról

Trianon és a
„nemzet akarata”

Magyar „kémekek”
Romániában

A múltidézésben a történéznek nemcsak a história iránti szenvedélye nyilvánul meg, de menekülés is együttal, a jelenből. A francia nyelvben van egy találó fogalom a hasonló kibúvók irodalmi megnyilvánulására: a *littérature d'évasion*, azaz a menekülés, a szökés irodalma.

Jelen lapszám vezércikkének a Múltidézés 3.-at szántam, de a nyár eseményei, röpke látogatás otthon, Kolozsváron, bajtársunk, Gagy Balla Pista halála, néhány új könyv, régi-ek újrafelfedezése, nem utolsósóként: a lap korrektúrájának olvasása, az írásokban lüktető problémák, a meglepetés, hogy különböző korosztályú, társadalmi közegekből jövő értelmiségiek hogyan tudják azonos hőfokon kimondani a kimondhatatlant – maga az élet térített el szándékomtól.

Anyaországi jóbarátok figyelmeztettek, jóindulattal: ne emlegessem erdélyi származásom, mert: 1. kettéválasztja a nemzeti elkötelezettségű értelmiséget, 2. a köznép pedig úgy tekint majd rám, mint idegenre. Ami a Magyar Unitárius Püspökség rezidenciáján, július végén a trianoni békeszerződés 1921 július 7-iki ratifikálása alkalmából – „a nemzet akarataból”, szólt a nagyhatalmak parancsa – megartott emléküléssel egybekötött, a szervezők szándéka szerint ökumenikus istentiszteletre történő készülődést illeti számtalan tanúságából egyet érdemes kiemelni. Az egyházak, intézményesen távol tartották magukat. Kategorikusan elutasító – a többiek joggal hivatkoztak a vasárnap délelőtti istentiszteletre, saját egyházaikban – egyházam, a katolikus egyház volt. Személyes megkeresésre „az egyház nem politizál” kifogással hártották el a megjelenést. „Ma amikor a magyarság padlón van, legválságosabb korát éli, amikor a lelki, fizikai, egészségügyi problémák halmozódtak, az orvoslásból, a talpraállásból az egyház nem vonhatja ki magát” érvem nem talált meghallgatásra. A templom mégis zsúfolásig megtelt. Mégis, vajon kik voltak azok, akik merték itt is nyíltan vallani, hogy „Igent kell mondanunk, mondjunk igent a nemzeti akarat világos kifejezésére” (Székelyhídi), hogy amint Trianonban és Párizsban hazudtak a szerbek, a románok, a csehszlovákok (mint ahogy az utána következő évtizedekben (és ma is) hazudtak nappal, hazudtak éjjel, hazudtak minden hullámhosszon), hogy a „nem, nem soha” olyan kell legyen, mint a „Sóma Izrael”, felvésvé, kifüggesztve minden magyar lakás bejáratánál, hogy ne feledjék (Balázi László, aki egyébként hamisítóknak és udvari talpnyalóknak nevezte a történéseket), vagy Király Károlyt idézve, aki szerint az erdélyi kérdés megoldása roppant egyszerű: nemzetközi döntéssel „Erdélyt magát kell visszahelyezni történelmi jogaiba”. Vajon mi a közös ezekben a megnyilatkozásokban? Egy közös, hogy valamennyien kisebbségiek (még ha az anyaország állampolgárainak is mondhatják magukat), hogy sorsunkat, beleértve természetesen a XX. Század Mohácsát, Trianont és Párizst, átélni és igazán megszenvedni a kisebbségi magyar tudja.

Ennek ellenére érthetetlen, és semmiféle indok nem ad felmentést az érintett hivatalosoknak arra, legyen bár a Duna TV illetékes szerkesztősége, néhány minisztérium, amiért szabályosan bojkottálták a romániai kárptótlási törvény ismertetését, amely külföldi állampolgároknak is lehetővé teszi a jogorvoslat, a kárptótlás, vagy ingatlan visszaszolgáltatását. (A CASBI dokumentáció ismeretében, százezres nagyságrendű, egykori romániai magyart érint). A KÜM illetékesének felvilágosítása szerint nem kell foglalkozni a tulajdonlapok, telekkönyvi kivonatok stb. beszerzésével, mert

mindez megtalálható Romániában. Mivel köztudott, hogy ezek többször kerültek megsemmisítésre ott, engedjék meg, hogy ne minősítsem ezt a hozzáállást.

Más kérdés a romániai jogrendszer bizonytalansága, és megint más kérdés, hogy romániai magyar és nem magyar ügyvédek hogyan húznak ebből szépen hasznot. Jogvitám lévén otthon, nagyon jó ismerős ügyvédet kértem fel a képviselőmre (dédapám és az ő nagyapjának portája épp szemben volt egymással), aki egyetlen egy oldalas beadványért – nulla eredménnyel – egy ottani havi nyugdíjnyi összeget kaszírozott be tőlem. Végül egy teljesen ismeretlen román ügyvéd igazított el ügyemben, és megoldást is talált rá. Tette úgy, hogy egyetlen piculát, banit, lejt nem kérve érte.

Ha már otthon járok, lett légyen az villámlátogatás, a könyvesboltokat nem lehet kihagyni. Corneliu Manescu volt külügyminiszterrel, többszörös – egyebek között budapesti – nagykövettel készített beszélgetés, Méray Tibor „Negyvennégy év után” magyarul először Romániában megjelent könyve és Pavel Tugoi, a volt pártparatésik visszaemlékezése valódi csemegének számít. Annál

is inkább, mert arról árulkodik: ott is hazudtak és hazudnak minden hullámhosszon. Különösen, ha róluuk van szó.

Elég jól ismerem a magyar 56 történetét. Vallom: még mindig keveset tudunk a nemzetközi előzményekről, a történések előkészítéséről (!). Ennek ismeretében – ha nem így van, korrigáljon már valaki – ki merem jelteni: hazugság az, hogy Nagy Imre, Maléter, Kádár egyaránt követelte volna a trianoni és a párizsi békeszerződés felülvizsgálását és a második bécsi döntés visszaállítását. **Ezért** rendelte el a Román Munkáspárt vezetősége, pontosabban Georghiu-Dej az általános mozgósítást, zárta le a magyar-román határt, s vezetett be rendkívüli állapotot, *magyarazzák román barátaink*.

Végül itthon kedvenc könyveim között kotorászva, egyik magától nyílt ki, bizonyítva: sokszor visszatalltam ezekre az oldalakra. Rövidítve, minden kommentár nélkül idézem. „Josi is egy Izraelben kiképzés alatt álló csoporttal foglalkozott. Ezeknek azonban nem volt szabad találkoznunk a rám bízott emberekkel. Ok ugyanis tamilok voltak, az én szingaléz csoportom esküdött ellenségei... Mindkét csoportban körülbelül 28 ember volt, és úgy határoztunk, hogy Josi Háfába viszi a tamilokat aznap este, és pedig Tel-Avivba a szingalézeket, elhárítva így a találkozást minden esélyét. Az igazi bonyodalom a tanfolyamok első hete után kezdődött, amikor mind a tamilok, mind a szingalézek – akiknek természetesen fogalmuk sem volt egymás jelenlétéről – Kfar Sirkinben kaptak kiképzést. Meglehetősen nagy volt a támaszpont, mégis előfordult egy alkalommal, hogy testedzés közben néhány méternyire futott egymás mellett a két csapat... – Tudod van egy problémánk – mondta Ami. – Indiából várunk egy csoportot, huszonhét fickót, az ottani antiterrorista egységtől. – Te jó Isten! – kiáltottam fel. – Mi lesz? Itt vannak a szingalézek, a tamilok, most jönnek az indiaiak. Ki következik még?”

Idézet bezárva. A forrás hiteles, s a maga nemében az egyik legjobb könyv. *Szerzője: Victor Ostrovsky, a könyv címe: A Moszad szolgálatában*. Ajánlhatom mindenkinek.

Múltidézés helyett

47

Lipsey Zoltán

PROBLÉMÁK A ROMÁN INGATLANTÖRVÉNNYEL

A 10/2001.sz. február 14.-én a román Hivatalos Lapban közzétett törvény, mely végleg rendezni kívánja az 1945. március 6. és 1989. december 22. között államosított, kisajátított, elkobzott ingatlanok ügyét, még azokat is, melyekért annak idején valamelyes kártérítést fizettek, több olyan kérdést vet fel, melynek megnyugtató megoldása esetén dől el, hogy valójában megoldódik-e a kérdés. Már az első probléma, mely zavart és bizonytalanságot keltett, hogy hova kell benyújtani a visszaigénylést. A törvény az ingatlant jelenleg birlaló (birtokló, jogilag használó, tulajdonos vagy még nem tulajdonos, de jogilag felelős) intézményt jelölte meg. Már ez is rendkívül vitatható, jogilag nehezen

értelmezhető, hiszen számos ingatlan már eladásra került az állam részéről, a benne lakók részére kedvezményezetten (1995/112.-es törvény), azonban még nem került sor átíráásra, sőt még az is előfordulhat, hogy az államosítás után sem telekönnyveztek a kisajátító állami intézmény nevére (csak a lakásgazdálkodási hivatal, mely néptanácsi vállalat, rendelkezett vele) így nehezen állapítható meg, hogy jogilag ki a mai tulajdonos. Időközben ugyanis az 1995/112-es törvény alkalmazását felfüggesztették, az átírásokat leállították. Ez a jogbizonytalanság lehetővé teszi, hogy az egykori tulajdonos jogigényét a birlaló, használó azzal utasítsa el, hogy a kérdés nem érinti őt, mivel nem ő jogilag

a tulajdonos. Ez további utánajárást követel meg s különösen a külföldön élő tulajdonosokat érinti, nemcsak nehezítve, hanem ellehetetlenítve jogaikat, jogigényük érvényesítését. Ezért a rövid határidőt, mely augusztus 14-én járt volna le, novemberig meghosszabbították. Másik bonyolult kérdés az ingatlan értékének tisztázása, a megállapodás ill. kártérítés összegének megállapítása érdekében. A törvény előírja, hogy hatáságilag ki kell dolgozni egy táblázatot, mely tartalmazza azt az értéket, melyet kisajátításkor fizettek és az ingatlan mai piaci árát, hogy meg lehessen állapítani a jogos igényt, ha az új tulajdonos ki akarja fizetni a régi tulajdonost vagy kártérítésre kerül sor, mivel az épület közcélokra szolgál. Ha a régi tulajdonos nem tud meg egyezni az új birlalóval, bírósághoz fordulhat. Ez pedig vég nélkül elhúzódó peres eljárást jelenthet

Bonyolult helyzetet teremt az állam és magánszemélyek közös tulajdonának ügye. Számos esetben előfordult, hogy a külföldre távozó, vagyonától megfosztott egyén vagy örököse tulajdonrésze az államra szállt, mivel addig senki nem kapott kiutazási engedélyt, míg tulajdonát, ha csak része volt is egy ingatlanban, át nem ruházta az államra. Ez lehetett kényszereladás is, melynek egy-egy rangosabb állami tisztviselő vagy pártaktivista volt a kedvezményezettje. Tisztázatlan kérdés, hogy ez minek minősül, hiszen valójában nem történt kisajátítás. De olyan is előfordult, főleg építési telkek esetében, hogy a helyi tanácsok önhatalmúlag elvették, semmi igazolást nem adtak és egyszerűen átadták egyik tisztviselőjüknek, aki azóta már palotát épített vagy más formában hasznosította. De az is kérdéses, mi történik akkor, ha az egykor államosított ingatlant, aki megvette már továbbadta, sőt azóta több személy tulajdonán ment át, ebben az esetben kivel kell az egykori tulajdonosnak egyezkednie?

Mérhetetlen számú per körvonalaibontakoznak ki országos szinten csak belföldi igényjogosultak között (nemrég egy híradás csak Bukarestben 80 ezer igénybejelentésről tett említést). A külföldi igényjogosultak száma, ha élni kívánnak jogaikkal, talán még ennél több lehet. Magyar

Tovább igényelhetők az elkobzott házak

A román kormány sürgősségi rendelettel meghosszabbította az elkobzott ingatlanok visszaadására vonatkozó igények beadásának határidejét – amit a parlament utólag elfogadott.

Az idén januárban életbe lépett 10/2001-es számú törvény eredeti rendelkezése értelmében augusztus 14-én járt volna le az igények benyújtásának határideje. Ezt a sürgősségi kormányrendelet most még három hónappal meghosszabbította.

Az említett törvény rendelkezik az 1945. március 6. és 1989. december 22. között, illetve az 1940. évi 139-es számú törvény alapján, természetes vagy jogi személyektől elvett ingatlanok visszaadásáról volt tulajdonosaiknak, illetve ezek örökösinek. Ha az ingatlan természetbeli visszaadása nem lehetséges, a jogosultaknak kártérítésre van joguk. A törvény értelmében ingatlanok tekintendők beépített vagy be nem épített telek, az ezeken létezett vagy ma is létező épületek, attól függetlenül, milyen célt szolgáltak.

A törvény szerint a külföldön élő román vagy **nem román állampolgárok is kérhetik az elvett ingatlanok visszaadását**, mint volt tulajdonosok vagy ezeknek örökösai. Ez esetben a külföldön élő visszaigénylőnek meg kell jelölnie azt a romániai állandó lakhellyel, székhellyel rendelkező személyt, esetleg ügyvédet, akit megbíz az ingatlan visszaadásához szükséges formalitások lebonyolításával.

Ugyancsak három hónappal meghosszabbították azt a 18 hónapos periódust, amelynek keretében az igénylőknek be kell nyújtaniuk a visszaigényelt ingatlanra vonatkozó tulajdonosi vagy örökösi jogaikat igazoló iratokat.

Mivel megdöbbentően sokan hírért sem hallották annak – a hazai hírközlő és hivatalos szervek többnyire diszkréten hallgattak –, hogy ez a törvény egyáltalán létezett, ill. hogy annak határidejét novemberig meghosszabbították, s főleg azt nem, hogy nem román állampolgárok is visszaigényelhetik tulajdonukat, ezért foglalkozunk e lapszámunkban is a Romániában törvénytelenül elkobzott ingatlanokkal.

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány

(folytatás az 51. oldalon)

ERDÉLYI MAGYARSÁG

Független szemle

A határainkon túli magyarok fóruma

Alapító főszerkesztő: Köteles Pál

XI. évfolyam 47. szám

2001. július, augusztus, szeptember

Megjelenik: negyedévenként

Kiadja **Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány**

Felelős kiadó: Atzél Ferenc

Felkért főszerkesztő: Lipcsey Ildikó

**Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány
és az Erdélyi Magyarság c. folyóirat
szerkesztőségének címe:**

1116 Budapest Sopron utca 64. I. em.

Telefon/fax: 206-2048

HU ISSN 0865-6819

Formakészítés: **CoGraf**, Budapest

Készült a POSSUM Lap- és Könyvkiadó gondozásában

Felelős vezető: Várnagy László (Tel.: 06-209-345-318)

**KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG
ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.**

**AZ ALÁÍRT CIKKEKÉRT A SZERZŐK
VISELIK A FELELŐSSÉGET.**

**A SZERKESZTŐSÉG FENNTARTJA
AZ ÍRÁSOK SZELLEMÉT ÉS TARTALMÁT
NEM ÉRINTŐ RÖVIDÍTÉSEK JOGÁT.**

**Megrendelhető az alapítvány címén
(1116 Budapest, Sopron út. 64.).**

Előfizetési díj – belföldre: 1500.-Ft./év; külföldre
20 USD vagy ennek megfelelő valuta légpostai díjjal
együtt. Kérésre (akár üzenetrögzítőnkön keresztül is)
belföldre befizetési csekket küldünk.

**A folyóirat támogatására küldött befizetésekről
– kérésre – (APEH) igazolást állítunk ki, mely
összeggel – az érvényben lévő rendelet szerint –
támogatónk a befizetés évében adóalapjukat
csökkenthetik.**

Bankszámlánk:

Országos Takarékpénztár (OTP)- Szentendrei
Fiók 11742087 – 20071776

Angol elnevezés: National Savings and
Commercial Bank Limited (2000 Szentendre)

Lapunk megvásárolható vagy megrendelhető

AZ ERDÉLYI MAGYARSÁGÉRT ALAPÍTVÁNY-nál

(1116 Budapest, Sopron út 64. Telefon és

fax: 206-2048), a PÜSKI KÖNYVESHÁZBAN (1013

Bp., Krisztina krt. 26), valamint a CUSTOS-ZÖLD

KÖNYVESBOLT-ban, (1024 Bp., Margit krt. 7.)

Adószámunk: 19667173-1-43

Ezen szám kiadását
támogatta:

Nemzeti Kulturális
Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális
Alapprogram

TARTALOM

- Múltidézés helyett
- Problémák a román ingatlanjoggal
- Nyílt levél

VALÓSÁG – MÉRLEG

- A státustörvény fogadtatása Romániában 4
- Vészjelzés 5-6
- Király Károly: Ki váltja meg az
erdélyi magyarságot 7-10
- Csángók – élő őskövyetek 11
- Halász Péter: A csángók nyelve 12-13

DOKUMENTUMOK

- A csángó kisebbségi kultúra Romániában
(Az ET ajánlata) 14-17

MŰHELY

- Szász István Tas: Naplójegyzet 18-19
- Tivai Nagy Imre (írták: Csató Orsolya, Daradics
Katalin, Joó Éva, Molnár Emese) 20-21

SZÉPMÍVESSÉG

- Czegő Zoltán versei 22-23

HISTÓRIA

- Székelyhidi Ágoston: Trianon és
„a nemzet akarata” 24
- Balácsi László: A „trianon” felejtése
és feledtetése... 25-27
- Borbély Zsolt Attila: A bécsi döntés 27
- Lipcsey Ildikó: Magyarok Romániában a két
világháború között 28-32

FIGYELŐ

- Varga László: Pécsi visszaemlékezés 33-34
- Soóki László: A benesi dekrétumok tovább élnek... 35
- Hábel György: Botlik József: Egestas
subcarpathica 36-37
- Katona Ádám: Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés ... 38
- Magyar minta a Balkánnak
(Interjú Jeszenszky Gézával) 39
- Lord Owen: Ujrarajzolni a Balkán térképét 40-41
- Koltó Petőfije és Petőfi Koltója
(Székelyhidi Ágoston ünnepi beszéde) 41
- Katona Ádám: Elhunyt Fábian Ernő 42-43

POSTABONTÁS

- Nits Árpád: Bukaresti siralomfal 44
- Beödök Bertalan: Ete mezőváros emlékezete 45
- Dr. Szócs Károly: Sovány vigasz 46
- Magyar diák „esélyegyenlősége” 47
- Öregdiákok jubileumi találkozója Kolozsváron ... 48-49

LAPZÁRTA 50

Lapszámunkat **Dr. Kós Károly – Szentimrei Judit**
– **Dr. Nagy Jenő: Moldvai csángó népművészet c.**
könyv (Kriterion, 1981) képei illusztrálják.

**KÖVETKEZŐ SZÁMUNK 2001
DECEMBERÉBEN JELENIK MEG**

A státustörvény fogadtatása Romániában

Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének (EKOSZ) állásfoglalása

Miközben teljes mértékben együtt érzünk, és együtt örvendezünk a nemzet testéről leszakított magyarsággal a státustörvény parlamenti elfogadása után, a honi közvélekedéstől eltérően egyáltalán nem jelent számunkra meglepetést a volt Kisantant-államok reakciója, és nem volt meglepetés az sem, hogy leghevesebben, többnyire hisztérikusan a román hivatalos vezetés, a román média válaszolt. Habár megszokottak, mégis bosszantónak érezzük viszont azt a csodálkozó értetlenséget és döbbenetet, amivel a magyar közvélemény mindezt fogadja. Természetesen megnyugtató ezt egy európai mércével mérve is nyugodtnak és kiegyensúlyozottnak mondható ország jellemvonásának tudni, mégis úgy véljük, hogy a minket sajnos változatlanul ellenségüknek tekintő mentalitását, gondolkodásmódját, kitűzött céljait nem ismerni – felelőtlenség, ami állandó veszélyforrást, hátrányt és szükségtelen zavarkeltést jelent európai csatlakozásunkért folytatott munkánkban.

Miközben nagyra értékeljük a magyar diplomácia mértéktartó, nyugodt, adekvát és – reméljük – eredményes lépéseit, kötelességünknek tartjuk rámutatni néhány, általunk egy élet keserves tapasztalatai nyomán felismert realitásra. Tesszük ezt egy civil szervezetnek a politikumnál nagyobb szabadságával és azon meggyőződéstől vezérelve, hogy az igazság kimondása csak hasznára válhat mindenkinek, annak is, akit ez látszólag mélyen sért.

A román alkotmány első és alapvető tétele: Románia egységes nemzetállam. Tökéletes kifejezője ez egy 80 éves szüntelen igyekezetnek és nemzeti hitvallásnak, a valóságban azonban csupán megelőlegezése egy még el nem ért, de remélt célnak, azaz nem más ez, mint a jelenkor román nemzeti programja. A németiség és zsidóság távoz(tat)ásával a magyar milliók még mindig élő jelenléte megkérdőjelezi ezen kitételt, fenntartja és meghatározza a trianoni pszichózisnak ismert nemzeti lelkiállapotot és következményes politikai orientációt, melyben a megrabolttal szembeni rossz lelkiismeret is tetten érhető. Román szempontból tehát teljesen logikusnak és érthetőnek mondható az állandó veszélyforrásnak tekintett, idegennek érzett elem végleges eltüntetésére irányuló törekvés. A takargatott, tagadott, de mégis nyilvánvaló tények sora igazolja, hogy Románia 80 éve következetes belpolitikát folytat a magyar kisebbség eltüntetésére, kormány-, sőt rendszersemlegesen. Páratlan ügyességüket bizonyítja, hogy ezt különösebb külpolitikai következmények nélkül tehették, sőt immár nem tűnik számukra lehetetlen célnek az európai unió és NATO-csatlakozás sem, amihez éppen Magyarország kíván jelentős támogatást nyújtani. (Persze tisztában vagyunk azzal, hogy úgy látszólagos sikereik, mint Magyarország szóban forgó viszonyulása komplexebb probléma, ám ennek taglalására itt most nincs mód). Joggal érzik tehát úgy, hogy sikerülhet nekik a kör négyszögesítése, hogy lehetséges lesz jóllakatni a kecskét a káposzta megtartásával. Hogy tehát beléphetnek az Európai Unióba egy Európától idegen lélkülettel, mentalitással, belpolitikával, célkitűzésekkel.

És ekkor a magyar nemzet előáll a státustörvénnyel. Ami tökéletlen még, és szerény, de ami az aláírásgyűjtésnél (igaz, a külön állampolgárságra irányulónál, de a kettő különbözősége most elmosódni látszik) könnyeket csalt a szemekbe. Melynek nyomán kezdenek majd a gerincek kiegyenesedni, a tüdők levegővel telni, a hangok ércesebbé válni, a gondolatok „veszélyes irányba” fordulni. Az elvándorlás csökkenhet, sőt megállhat, az oly sok munka, vesződés árán elért asszimiláció netán még meg is fordulhat. Ami számunkra még csak halvány remény, az számukra fenyegető perspektíva. Úgy érezhetik, a két-és félezer évesnek mondott történelmük

által szentesítettnek vélt rendelkezési joguk Nagyrománia minden talpalatnyi földjére és minden lakójára kerül veszélybe ezzel! Logikus tehát, hogy – ezen logika mentén – területen kivüliség esete forog fenn! És logikus, hogy kileli őket a hideg az önrendelkezés gondolatától is! Hogy ők teljes körű román állampolgárságot adnak Moldávia bármely, ezt kérő lakójának, hogy a Románia területén élő szlovákok és horvátok a magyar státustörvény által kilátásba helyezett jogokat jóval meghaladó státust élveznek már évek óta, az elhanyagolható mellékkörülmény, hiszen a kettős mérce használata miatt eddig soha senki nem szólt, a magyar diplomácia sem, most sem! (Moldávia szólt ugyan, de megengedhették maguknak ezzel nem törődni). A szerződéseken vállalt kötelezettségeket 80 évig nem kellett betartani, mégis stabil maradt a helyzetük, nem ingott meg a status quo, érthető tehát, ha némely vállalás számonkérése esetén most tolvajt – azaz a régió, egész Európa veszélyeztetését – lehet, sőt kell! világgá kiáltani.

A román reakció tehát az ő szempontjukból – ismételjük – érthető és logikus. Egy beteg ország, egy beteg nemzet beteges reakciójáról van szó. Ezért nincs értelme arról beszélni, azt róni fel a kormánynak, hogy nem egyeztet velük kellőképpen. Az ilyen felfogású szomszédokkal roppant nehéz, csaknem lehetetlen jól politizálni. Reményeket csak az ő saját kilátásukhoz fűzhetünk, márpedig iszonyúan nehéz lesz számukra a kilátás, a gyógyulás. Szembe kéne nézzenek ehhez önmagukkal, ám külső készletés nélkül ezt aligha fogják megtenni. Viszont nekünk is iszonyúan nehéz a dolgunk, hiszen mi is foglyai vagyunk Trianon következményeinek, mint a legfőbb áldozat, a bűnbak, aki történelmi csapdahelyzetében, a bűnös szerepkörébe kényszerítve bármikor kárhoztatható, de legalábbis gyanúba keverhető.

Megoldást csak az hozhat, ha Románia (az integrációs kényszer hatására?) feladja az eddig sikeresnek látszó – a valóságban őket gúzsba kötő – nagyromán eszmét és elismeri magyarságának teljes körű önrendelkezési jogát. Ekkor, és csak ekkor következhet be a két nép történelmi kibékülése, melynek árát természetesen meg kell majd fizessék, a magyar kérdést ugyanis ki nem kerülhetik. Magyarország kiemelt feladata lehet, hogy e kérdést-kikerülhetlenné tegye és ne engedje ismét szőnyeg alá söpörni az európai albékeség immár hamissá, tévessé vált kényszerképzete által. (Hiszen, mint Schöpflin György is mondja, a Nyugat hibát követett el azzal, hogy térségünkre megpróbálta rákényszeríteni a hatalomgyakorlás etnicitásmentes szemléletét).

Jelen helyzetünkben, a megmaradásunkért folytatott küzdelemünkben csupán a kis lépések stratégiáját alkalmazhatjuk. Ebben most megtettük az első, apró, mégis – úgy a magunk, mint az „európaiság” fogalmának remélt, újszerű alakulása szempontjából is – jelentős lépést. A román reakció nem más, mint ennek a bizonyítéka. Ezért elmondhatjuk: akik most idehaza a törvény életbeléptetése ellen vannak, azok önfeladásukat akarják! Tegye tehát mindenki a dolgát, a politikusok és a civil szféra egyaránt, egymást nem gáncsolva, de kölcsönösen támogatva, következetesen és kitartóan.

Az ellendrukkereket szigeteljük el, az anyaország magyarságának pedig ajánljuk figyelmébe Bocskai István emlékeztető szavait: „...meghagyom, s írom, szeretettel intvén... Magyarországiakat, hogy az erdélyieket tőlök el ne taszítsák, tartsák ő atyjokfiainak, és ő véreknék, tagognak...”.

Kövesdy Pál
elnök

V É S Z J E L Z É S

ÖNMAGUNKKAL ÉS RAJTUNK KÍVÜL ÁLLÓ ERŐKKEL SZEMBESÜLVE

Amikor Köteles Pál, több mint egy évtizede, útjára bocsátotta az ERDÉLYI MAGYARSÁG-ot, ezt írta: „... szólni kívánunk mindazokhoz, akik felelősséget éreznek és vállalnak a magyar nemzet és nép, azaz az összmagyarság jelenéért és hőnapjáért... Hogy szellemi függetlenségünket megőrizhessük, semmilyen állami vagy párttámogatást nem fogadunk el, így elsősorban olvasóinkra és előfizetőinkre vagyunk utalva.”

Jó Köteles Pál, akit – talán szerencséjére – oly hirtelen elszólitott köreinkből a halál, nem számolt a magyar valósággal, de valljuk be: mi sem. Hiszen a magyar valóság a szabadrablók zsákmánya, az eredeti tőkefelhalmozók áldozata lett.

Köteles Pál halála óta – mintegy örökösöként – alapítványunk, *Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány* támogatásával sikerült megjelentetni a lapot. Függetlenségünket mi sem adtuk fel, de ennek hatását mindig éreztük, s érezzük mind a mai napig. Pályázatokkal, hosszas utánajárással kicsikart egy-egy szerény hirdetéssel, előfizetési díjakból és szerény – esetenként néhány száz forinttól (vagy néhány dollártól) több tízezerig terjedő –, esetleg nagylelkű adományokból a lap mind a mai napig megjelent. Igaz, nem az alapító főszerkesztő elképzelése szerint, hogy az első év után havonta érje el az olvasókat. Jóllehet ír-nivaló akad bőven.

A rendszerváltásnak mondott időszak elején, a kezdeti emelkedett hangulatban, a pályázati úton elnyert pénzek ha nem is bőségesen, de fedezték a kiadásokat. Sőt, jutott arra is, hogy a nyilvántartásunkban szereplő szép számú iskolának, intézményeknek, könyvtáraknak, felekezeti hovatartozásra való tekintet

nélkül lelkészeknek, tanároknak több ezres példányszámban küldhetjük térítésmentesen a lapot nemcsak Erdélybe, hanem a környező elszakított területekre, Felvidékre, Kárpát-aljára, és Délvidékre egyaránt. Hiszen az ERDÉLYI MAGYARSÁG nem csupán Erdélynek szól, hanem Erdélyről mindenkinek. De ugyanakkor szólunk, szólunk a többi elszakított terület gondjairól is. Ezzel egyidőben próbáltunk előfizetőket toborozni szerte a nagyvilágban. Úgy éreztük, hogy erre a lap sikere feljogosít, hiszen a visszajelzések egyértelműen igazolták, hogy olvasóink nagy érdeklődéssel, szeretettel fogadták lapunkat, hogy írásainkat, publicisztikáinkat, történelmi visszatekintéseinket, elemzéseinket olyan írásoknak tekintik, amelyek hozzájárulhatnak a magyarság folyamatosan hanyatló, szinte már mélyponton lévő történelemtudatának felélesztéséhez, újrateremtéséhez.

A támogatások apadásával egyidejűleg az előfizetők száma nem igen nőtt, de a költségek annál inkább.

Mindenki előtt világos, hogy ma Magyarországon nem élhet meg egyetlen lap sem hirdetések nélkül, ehhez azonban olyan „VIP” kapcsolatok szükségesek, amiktől lapunk távol tartotta magát, hiszen az ilyesmi

értelemszerűen a függetlenség feladásával jár együtt. Persze ez nem jelentene semmit, ha valaki, vagy valakik részéről a lap támogatásra érdemesülne, hiszen számtalan olyan hirdetést lehet nap mint nap látni, aminek egyetlen célja a burkolt támogatás. Milliárdos támogatással indulnak lapok manapság is. S vannak olyanok, amik havonta jelennek meg, jóllehet a lap eladási ára még a papírköltségét sem fedezi, ugyanakkor előfizetők híján ingyen és bérmentve küldik boldog-boldogtalanoknak. Ezek a tények akkor is tények maradnak, ha esetleg maga a lap hiánypótló, értékes. Olvasói kör híján az ilyenek egy belterjes, baráti érdekszövetség részére készülnek, akik összeköttetések révén gond nélkül adják azt ki. (Most persze azokról a színvonalatlan, nemzetellenes lapokról ne essék szó, amik milliós támogatásokat kapnak mind a mai napig, azokról, amelyek a pápa fejére gumi övszert, s Szentkoronára pedig micisapkát húznak...)

Alsóság az a válasz, hogy döntsön a piac egy-egy lap életben maradásáról, amikor segítségért fordultunk vezető politikusokhoz, olyanokhoz, akik újcsettintéssel évekre stabilizálhatták volna a lap anyagi helyzetét – vagy akár megtehetnék ezt ma is bármelyik pillanatban. Mert érdemtelen dolgokra pénz bőségesen, sőt esetenként túlzott mértékben is volt, s van ma is. Az is igaz viszont, hogy néhány esetben kaptunk olyan segítséget, ami a megszűnés megakadályozásához elég volt, de a normális továbbéléshez kevés.

Azonban, ha őszintén magunkba nézünk, ez csak egyik része a valóságnak. Mert ha az a több tízezer (Erdélyért és az elszakított részekért naponta krokodilkönnyeket hullató) személy, aki ezt megtehetné, hogy ha mással nem, de legalább előfizetéssel támogassa a széles körben nagyra értékelt lapot, s kiállna mellette, akkor akár havilapként is eljuthatna az olvasókhoz, jóllehet a mostani „előfizetési díj” a lap előállítási, és postázási költségeinek csupán töredékét fedezi. (Ami nem csoda, hiszen az utóbbi években drasztikusan megnövekedett

papír árak, de a közterhek, a megnövekedett fűtés, világítás, telefon és egyéb költségek miatt ez szintén természetes is.)

Persze, meglehet, hogy a hiba bennünk is van, mert nem sikerült rátalálnunk azokra, akik készséggel akár még nagyobb segítséget is nyújtanának lapunk megjelentetéséhez. Nem sikerült például megszólítanunk azokat a nyugati honfitársainkat (vagy azt a hazai, sőt erdélyi(!) vállalkozói réteget, mert ilyen is van), akik jelentős összegekkel rendszeresen támogatnak általuk támogatásra érdemesnek érzett, gondolt dolgokat, Amely összegek útjának gondos figyelemmel kísérése esetén azonban gyökeresen és azonnal átgondolnák segítségük helyénvalóságát.

De addig, amíg pl. egy pár évvel ezelőtt nyugatra elszármazott, a közügyek iránt érdeklődő és igen csak jól tájékozott, nagy jólétben, bőségben élő volt erdélyi honfitársunk, ki a rendszeresen kezébe kerülő és általa örömmel olvasott lap előfizetésére tett kérést azzal utasítja el, hogy „én elvből nem fizetek elő semmilyen lapra”, addig semmin ne csodálkozzunk.

Az utóbbi évek megnövekedett költségei is hozzájárultak ahhoz, hogy mára szerény tartalékaink is elfogytak. Ma egy lapszámunknak csu-

pán a bélyegköltsége Nagyszalontára, Révkomáromba, vagy Beregszászra 250.- Ft, s ugyanakkor a nettó minimál órabér 180.- Ft. Ez számunkra különösen akkor szembetűnő, amikor több éves, hűséges olvasóink anyagi helyzetük miatt kénytelenek lemondani a lapot. Vagy olyankor, amikor régi olvasóink meleg hangú sorokkal kér elnézést, hogy csak két részletben tudta elküldeni a díjat.

Jó lenne hinni, hogy legalább ezen a téren – vagyis a postaköltségek csökkentése területén – rövid időn belül változás áll be, hiszen az ilyesmi élesen ellentmond a státustörvény szellemének. (Romániában pl. a Moldovai Köztársaság ilyen szempontból beföldnek számít – sőt a telefonbeszélések is!!! – tehát nem kell semmi újat kitalálnunk, hanem ilyen téren megnyilvánuló gerincességüket csupán utánozni kellene.)

Korábban már volt úgy, hogy decemberi számunkban nem küldtük ki az éves előfizetési csekket, mert bizonytalan volt a következő évi megjelenése a lapnak. Mert felelőtlenség lett volna begyűjteni az éves díjat, mikor a következő szám megjelentetésére akkor még semmi biztosíték nem volt. Ilyen gond volt az is, hogy soha nem fogadtunk el előre a következő évre előfizetést – hanem a „túl-

fizetést” alapítványi támogatásként könyveltük – mert lapunkat máról holnapra jelentettük meg. Ma viszont ott tartunk, hogy ezt az „előrejelzést” már most közzé kell tennünk.

Ha ezen a téren kézzelfogható változás állna be, úgy arról következő – remélhetőleg nem legutolsó – számunkban tájékoztatást adunk, ha nem, akkor a rendszerváltozásnak nevezett korszak 11. évének végén, a millenniumi év befejeztével lapunk megjelentetését szüneteltetni leszünk kénytelenek. Közben valamennyien tudjuk, hogy erre a lapra ma nagyobb szükség lenne, mint valaha.

Hatékony támogatás esetén nemcsak rendszeres megjelenésünk lenne biztosítva, de felvállalhatnánk minimumként a státustörvénnyel kapcsolatos tudnivalók és aktualitások folyamatos közvetítését a határon túli magyarság felé. De fordítva is fontos szerepünk lehetne, amikor visszacsatolásként közvetíthetnénk a hazai magyarság felé a státustörvény hatásainak kinti eredményeit és visszhangját. Ennek híján azonban fennállásának kezdete óta hiánypótló szerepet betöltő lapunk nem tud eleget tenni missziójának, küldetésének.

Az sem elhanyagolható feladat, hogy a többfelé szakadt magyarság szétszabdalt részeinek tapasztalatait közvetítsük egymás felé.

Az ötletek és feladatok sokasága várna vagy várhatna ránk. Ennek azonban az a feltétele, hogy a lap anyagilag megalapozottan, nagyobb példányszámban jelenjen meg, hogy eljuthasson minden erdélyi és határon túli magyar családhoz és mindazokhoz, akik élni kívánnak az Országgyűlés által megszavazott kedvezménytörvény biztosította jogokkal.

Meggyőződéssel mondhatjuk, hogy minderre, sőt többre is képesek lehetnénk. Hatalmas értéket jelent egy több mint 10 éves múlt és a lap egyenes vonalvezetése által kialakult presztízs. Ha tehát „valahol fenn”, a „megfelelő helyen” felismernék, átlátnák a lehetőségben rejlő előnyöket, lenn az olvasó polgárok szintjén pedig megéreznék az összefogás szükségességét, a vészhelyzetből kilábalva elindulhatnánk a megálmodott irányba, a nagy feladatok felvállalása felé.

Így azonban marad a mai magyar valóság.

Vajon meddig így?

*Az Erdélyi Magyarságért
Alapítvány*

KI VÁLTJA MEG AZ ERDÉLYI MAGYARSÁGOT?

A kolozsvári Sapientia Alapítvány több kérdést tett fel vezető személyeknek – többek között Király Károlynak is – hogy, hogyan látják a jelenlegi helyzetet Erdéllyel kapcsolatban. Felesleges lenne a kérdéseket ismét közölni, hiszen azok benne vannak a válaszokban. Válaszát Király Károly több lapnak is elküldte, de az mind a mai napig mindenhol válasz nélkül maradt... Sorsa az agyonhallgatás lett. Egyedül testvérnapunk, az ÁTALVETŐ közölte. Az alábbiakat tőlük vettük át, s örömmel hozzunk mi is nyilvánosságra azt.

A Sapientia Alapítvány – Kutatási Programok Intézete által feltejtett kérdésekben foglalt gondolatok megválaszolása nem könnyű. Átfogó és elmélyült elemzés alapján lehet megközelíteni, olyan válaszokat adni, amelyek közel állnak a realitásokhoz, s eligazítással szolgálnak a bonyolult, sokrétűen összetett román társadalom gazdasági, társadalmi és politikai útvesztőiben, csapdáiban – „Tartalom nélküli formák”!

Románia több mint tíz éve keresi a kiutat, a neki megfelelő helyes választ, és még mindig nem tudta eldönteni az elit, a politika, hogy milyen irányba kötelezze el magát – a keleti vagy a nyugati orientáció mellett horgonyozza le ingadozó, viharvert politikai bárkáját. A keleti orientáció nem vonzó – a megszokott nem tételez fel mentalitásváltást. A nyugati orientáció ígéretes és vonzó, a modernizáció esélytel kecsesget, a globalizáció áramkörének sodrásába terelné a román társadalmat – mentalitásváltást igényel. A demokratikus jogállamiság, az emberi jogok tisztelete, a kultúra sokszínűsége, az európai civilizáció értékeinek megbecsülése esély és kötelezettség – a forma helyett a tartalomra kell helyezni a hangsúlyt.

Van-e esélye ennek az alternatívának?

Véleményem szerint – van. A feltételek adottak. Politikai akarat kérdése. Radikális és határozott váltást igényel. Szembe kell nézni a valósággal. Szakítani kell a hagyományos politikával, különben a lehetőség kiaknázatlan esély marad.

A politikai irányváltás késik. Bukarest azon fáradozik, hogy úgy csatlakozzon az európai struktúrákhoz ahogy van: a tartalom nélküli formák intézményrendszerével, centralizált nemzeti állammal, az emberi jogok selektív alkalmazásával, stb., stb. Nyugat felé szaporán hangsúlyozza a térségben betöltött stabilizációs szerepét, az ország geopolitikai fekvését, lakosságának tekintélyes népességét, amit Európa nem hagyhat figyelmen kívül. Bukarest meg van győződve arról, hogy ez a politikai lobbizás eredménnyel jár. Ez a politika minden valóságot mellőz.

Az Európai Unióhoz való csatlakozásra váró tizenkét országból Románia az utolsó helyet foglalja el, s az idő telével csatlakozási esélyei csak romlanak.

Romániának minden esélye megvan arra, hogy a meghasonlott országok közt rekedjen. Molnár Gusztáv „Az erdélyi kérdés” című nagyszerű tanulmányában olvashatjuk:

„De lássuk mit ír a szingapuri Wang Gundgwu által korunk Machiavellijének nevezett amerikai tudós oly sokat emlegetett, de csak kevesek által olvasott könyvében.

A hidegháború idején – kezdi fejtegetését Huntington – Európa mint egész, nem létezett. A kommunizmus bukásával azonban többé nem lehetett megkerülni a kérdést: mit jelent Európa?

Európa északi, nyugati és déli határait hatalmas víztömeg jelöli ki, ami déli irányban éles kulturális különbséggel párosul. De hol húzódik Európa keleti határa? Kit lehet európainak

és ezzel az Európai Unió, a NATO és más ezekhez hasonló szervezetek potenciális tagjainak tekinteni?

A legegységesebb és -átfogóbb válasz a nyugati kereszténységhez tartozó népek, valamint a muzulmán és ortodox népek között húzódó, évszázadok óta fennálló nagy történelmi választóvonal szolgálatja. Ez a választóvonal a Római Birodalom 4. századi felosztásával és a Német-Római Szent Birodalom 10. századi megalakulásával vált láthatóvá. Mai „helye” körülbelül 500 év óta változatlan. Észak-déli irányban a Finnország és Oroszország, valamint a balti államok és Oroszország közötti határral esik egybe, majd Nyugat-Beloruszon, Ukrajnán húzódik keresztül, elválasztva egymástól a görög-katolikus nyugati részt és ortodox keleti résztől, Romániában a katolikus magyarok (Huntington itt nyilván az egyszerűség kedvéért használja a „katolikus” jelzőt – M.G.) által lakott Erdély és az ország többi része között húzódik, majd a volt Jugoszláviában a Szlovéniát és Horvátországot a többi köztársaságtól elválasztó határ mentén halad tovább. A Balkánon ez a választóvonal természetesen az Osztrák-Magyar Birodalom és a Török Birodalom közötti történelmi határvonalal esik egybe. Ez Európa kulturális határa és a hidegháború utáni világban ez egyben Európa és a Nyugat politikai és gazdasági határa is.

A civilizációs paradigma így világos és megcáfolhatatlan választ ad a nyugat-európaiakat foglalkoztató kérdésre: „Hol ér véget Európa?” Európa ott ér véget, ahol a nyugati kereszténység véget ér, és ahol az iszlám és az ortodoxia kezdődik.”

Az utóbbi időben, években mint több iromány, tanulmány jelenik meg azokról a gondokról, feltételekről, kötelezettségekről, amelyek lehetővé teszik az EU-hoz való csatlakozás esélyeit – be nem tartásuk korlátozza mindent.

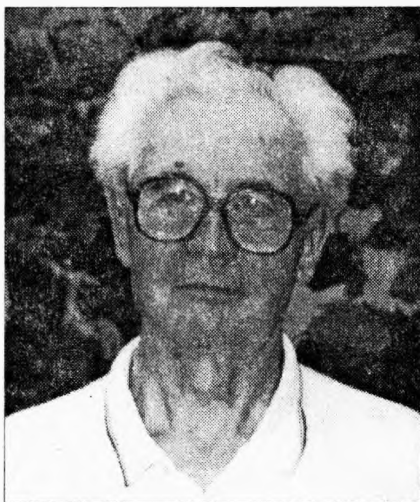
Az erdélyi, romániai szakfolyóiratok, mint a Magyar Kisebbség, a Provincia, a Korunk, a bukaresti Hét és a Dilemma által terjesztett, ismertített párbeszéd a román és a magyar elit között mindeddig nem örvendett figyelemnek a vezető politikusok köreiben, nem került a román társadalom figyelmének középpontjába. A hatalomcentrikus román közvélemény szívesebben nyugtázza figyelmével a miti-

kus, nacionalista diskurzust, bizalmat előlegez azoknak a pártoknak és személyiségeknek, akik a totalitárius koncepciókon alapuló, centralizált, erős államrendszer hívei.

„A román politikai elit még nem ismerte fel e kérdés jelentőségét. Még mindig látszatmegoldásokra törekszik. Az erdélyi kérdés jelentőségét sem ismerte fel. A valós elégedetlenség, az autonómiára való törekvés mögött a magyar „irredentizmus” mesterkedéseit látja, vagy akarja látni. Adrian Năstase, volt külügyminiszter, a RTDP első alelnöke ez év júliusában megjósolta, hogy forró ősz várható az idén Erdélyben (a '99-es évről van szó – K.K.), és a Román Hírszerző Szolgálathoz fordított „értésüléseit” megerősítése végett. Az RHSZ szokatlanul gyorsan válaszolt az ellenzéki politikusknak, aki ugyan a választ – „államtitok” lévén – nem hozta nyilvánosságra, de világosan jelezte, hogy kijelentésében nem tévedett. Ugyancsak Năstase a *Civilizáció és geopolitika a Kárpát-medencében* című nemzetközi szemináriumon azt állította, hogy Románia NATO-csatlakozását azért halasztották el, hogy az „erdélyi probléma” kirobbanjon, mivel NATO-tagállamok között már nem merülhet fel a határok megváltoztatásának kérdése.

Október 13-án (a '99-es évekről van szó – K.K.) Ion Mircea Pascu, az RTDP alelnöke egy „ördögi” tervről számolt be. E „terv” szerint Magyarország hamarosan meg fogja szakítani kapcsolatát Romániával, Erdélyben etnikumközi konfliktust fog kirobbantani, majd a nemzetközi erők beavatkozását fogja kérni (ennek a „forgatókönyvnek” a létezéséről már 1990 óta felfelröppentenek egy-egy „megbízható forrásokra” támaszkodó hírt a szélsőségesen nacionalista román lapok). A jelenlegi kormányon lévő erők pedig, hogy ne veszítsék el szavazói bázisukat, sorozatosan meghátrálnak a „reformok” kivitelezése során, és az ellenzéki pártok demagógiájához igazodnak (lásd pl. Emil Constantinescu elnök ez év (a '99-es évről van szó – K.K.) júniusi kirohanását a „szeparatizmus” ellen.)³³

„A román szélsőséges nacionalisták veszélyes játékot üznek. Gátlástalan választási propagandájukkal, az „erdélyi lap” kijátszásával azt a hitet táplálják be a románokba – sőt az erdélyi magyarokba is –, hogy a határok a közeljövőben megváltoztathatók, sőt meg is fognak változni, és ha ezt a NATO, a nyugati „sötét erők” tervbe vették, ugyan ki tudná meggátolni őket? Csak talán nem Oroszország? **A revizionizmus gondolatát ilyenképpen tehát nem a „magyarországi revizionista körök”, hanem a román**

Király Károly

nacionalista pártok élesztgetik. (A kiemelés tőlem – K.K.). Hogyan lehetne összehasonlítani a MIÉP elképzeléseinek hatását a Romániai Társadalmi Demokrácia Pártja, a Nagyrománia Párt, a Román Nemzeti Egységpárt és a többi számtalan kicsi román nacionalista párt propagandájának hatásával? Ugyanakkor Nyugat-ellenes közhangulatot gerjesztenek Romániában. Mindez, ha nem is teszi véglegessé Románia kimaradását az euroatlanti struktúrákból, de beláthatatlan messzeségbe tolhatja át a csatlakozás időpontját.³⁴

A román társadalmi élet lehorgonyzott és áldozata lett a nacionalista mentalitásoknak és a nemzeti kishitűségnek. A román politizáló elit az árval szemben vezetni uszályát, ellentétes politikát folytat a világban kibontakozó gazdasági, társadalmi, kulturális folyamatokkal. Ez a politika nemcsak korszerűtlen, fölöttébb románellenes is. Hiszen a világban, s Európában is a modernizációs folyamatokat, a korszerű államformákat a globalizáció és a regionalizmus határozza meg.

„Megfigyelhető, hogy a globalizációnak egyszerre oka és következménye az az egyre erősödő folyamat, mely megmutatkozik egyrészt a vállalkozások „multinacionalizálódásá”-ban, a gazdaság „finanszírozásá”-ban és „transznacionalizációjában”, a termelői struktúra egyre erősödő „flexibilisé”-sítésében, valamint azon modellek hanyatlásában, amelyeken a korábbi évtizedekben a termelő gazdasági alapult.³⁵

„Ha tehát a gazdasági globális és lokális dimenzió, itt a század vége felé kölcsönös kihívást jelentenek, olyanira, hogy ennek hatására megszületett a global (global+local) kifejezés, akkor igen szoros kapcsolatról beszélhetünk a globalizáció, a regionális és

helyi kormányzat fejlődése között is. Valóban, néhány évtizeddel ezelőtt még a kutatók közt is olyan vélekedés volt jellemző, amely a lokális dimenzióban regresszív jelenséget, provinciális bezárkózást, a modernizációs folyamatokkal való (többé-kevésbé „vandeámus” típusú) szembeszegülést látott. Nem nehéz megértenünk, mi volt e vélekedés oka: a nemzetállamok arra törekedtek, hogy olyan területet alakítsanak ki, amely megfelel annak a célnak, hogy ellenálljon az erős expanzív kulturális és gazdasági folyamatoknak. E törekvés pedig a zárt és fulladozó lokális gazdaságok feláldozását, valamint a helyi kormányzati intézmények csökkentését és a helyi elit és klientúra marginalizálását kívánta meg.³⁶

„A nemzetállam válságban van. Nem csak hogy elveszítette azt a képességét, hogy ellenőrizze a cserekapcsolatokat és megővje saját valutáját, de a nemzetállami dimenzió egyfelől túlságosan szélesnek bizonyul ahhoz, hogy állja a versenyt a regionális rendszerekkel, másrészt pedig túlságosan szűknek, ahhoz, hogy összetettebb gazdasági folyamatokat ellenőrizni tudjon.”³⁷

„Ma, amikor a nemzetállam válságba jutott, ez az összekapcsolódás ténykérdés: a gazdaság globalizálódása folyamatosan és egyre erősödően emeli ki a regionális és lokális dimenzió jelentőségét.”³⁸

A román társadalom gondolkodását, eszményképét, szellemi világát, kultúráját, társadalmi életét három intézménybe vetett hit határozta, határozza meg: az *ortodox egyház*, a *had-sereg* és a *centralizált állam*. Tehát a kereszt, a kard és a politika. Az ortodox egyház, a román szellemi élet központja és fő ideológusa.

Tanulságos és figyelemre méltó Constantin Iordachi tanulmánya a *„Politika és interkonfesszionális küzdelmek az 1989 utáni Romániában: a forrásokért való küzdelemtől, a nemzeti ideológia újrafogalmazásáig”* cím alatt, amelyből idéznék egy passzust:

„Az ortodox egyházat rendre a nemzet spirituális vezetőjének és a hagyományos román értékek őrzőjének állították be, így igényelve jogot a nemzet feletti szimbolikus – ideológiai kontroll megteremtésére. E törekvések legreprezentatívabb terméke az Ortodoxizmus, a Gândirea (Gondolat) című folyóirat körül kialakult szellemi irányzat. A Gândirea formált az ortodoxiából izmust, vagyis ideológiát. Az ortodoxizmus legfőbb jellemzője a román nemzeti ideológiában a vallás és nemzet kapcsolatának hívó nacionalista újragondolása és értékelése volt. Nae Ionescu, a korszak ünnepelelt pub-

licistája, egyetemi tanár és ortodox filozófus fogalmazta meg a két háború közötti korszak leghatásosabb nacionalista szlogenjét: „ortodoxok vagyunk, mert románok vagyunk, és románok vagyunk, mert ortodoxok vagyunk.” Ionescu eme formulája a román nemzeti ideológia két alapvető elemét egyesítette: egyfelől a paraszt, mint a hagyományos nemzeti értékek és az etnikai tisztaság őrzője, és másfelől az ortodoxia, mint a román szellemiség alapvető karaktere. Mi több, Ionescu román identitás-definíciója szinkretizmust tételezett ortodoxia és nemzetiesség között, mely figyelembe véve a román társadalom plurikonfeszionalizmusát, a románok egy részét szimbolikusan kizárta a nemzet közösségéből.⁹⁹

Összegezve az eddig felsoroltakat, s az utóbbi tíz évben felhalmozott tapasztalatokat, élményekben gazdag eseményeket, EN ÚGY GONDOLOM, HOGY ROMÁNIA KÉPTELEN LESZ TELJESÍTENI A NATO ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ ÁLTAL TÁMASZTOTT IGÉNYEKET ÉS KIMARAD AZ EURÓPAI STRUKTÚRÁKBÓL. Nagy hiba volna, ha akarata ellenére az EU és NATO tagországok soraikba fogadnának egy olyan államalakulatot, amely nagyképpen, arrogánsan a tagországokkal ellentétes orientációjú politikát folytat. Ha a romániai politikai vonalvezetésben irányváltás történne – ami, az én véleményem szerint képtelenség mentalitásváltás nélkül –, akkor is hosszú évtizedekre lenne szükség, hogy behozza a lemaradást.

Ha a román diplomáciának, politikának sikerülne elfogadtatnia önmagát úgy, ahogy van az EU és a NATO tagországaival, egy politikai döntés alapján, egy olyan kompromisszumnak lennének tanúi, amely beláthatatlan következményekkel járna egész Nyugat-Európa számára. Egyfelől próbára tenné Nyugat-Európa gazdasági teherviselési képességét, másfelől a tartalom nélküli formák, a hibrid – totalitárius és demokratikus – állami struktúrák, a centralizált nemzeti állami, stb., stb. állandó feszültségek forrása lehetne az EU-n belül.

Ostoba és elhibázott a szekuritáté emlőin nevelkedett román politikai elit megtévesztő manipulációja, a nacionalista kártya újbóli kijátszása a koszovói eseményeket követően. Jogosan elvárhatnánk, hogy a román elit minimális jóérzéssel korlátozza nyugat- és magyarellenességét. Nem így történt. A madridi NATO-bővítési folyamatból kimaradt Románia elnöke, Emil Constantinescu megintette a nyugati hatalmakat, hogy Románia NATO-ba való felvétele elnapolásának ára van, s en-

nek következményeit vállalniuk kell.

A 2002-es évi prágai NATO csúcstalálkozó előtt a román hatalmi politikai akarat erőteljesebben játszotta ki nacionalista kártyáit, a szélsőséges politikai hadosztályait készenlétbe helyezte a szekus román elit. A 2000. évi parlamenti választásokon a Nagyrománia Párt a második politikai erő lett a román parlamentben. Corneliu Vadim Tudor, Gheorghe Funar, Adrian Păunescu, Priboi, George Pruteanu, Radu Timofte kulcspozíciókhoz jutottak a román politikai hadszíntéren. Mindez nyomásgyakorlási szándék, figyelmeztetés a NATO és az EU irányába.

A fenti megállapítások alapján jogosan tevődik fel a kérdés: milyen következményei lehetnek Románia politikai, társadalmi életében, milyen alternatívája lehet a bukaresti vonalvezetésnek, ha tervei, számításai csődbe jutnak?

Ebben az esetben is Románia válsághelyzetbe kerül. A belső feszültségek hatására a politikai elit radikális lépésre kényszerül – irányváltásra: vagy Nyugat, vagy Kelet irányába. A kétértelműségnek, a felemás politikai – ide is, oda is, se ide, se oda – hozzáállásnak vége.

Valószínű, hogy a nyugati felzárkózás mellett dönt az elit. Ebben az esetben a nyugati értékek előtérbe kerülnek, a globalizáció és a lokális regionalizmus teret hódít, s a nyugati állammodell előtérbe kerül. Románia három provinciájában LAND-típusú kormányok, kormányzatok honosodnak meg.

Másik lehetséges alternatíva a szélsőséges pártok hatalomra kerülése, rövid életű katonai diktatúra bevezetése lehet. Ez az irányzat Románia széteséséhez vezethetne. Erdély önálló államiságát visszanyerné. Ezzel a trianoni békediktátum revidiálása befejeződhetne, mivel az általa létrehozott államalakulatok megszűnének.

A globalizáció és regionalizmus, a glóbusz olyan átfogó gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai működőképes irányzat, amellyel szembefordulni nem tanácsos, s akik ezt mégis megkockáztatják, vállalniuk kell a sikertelen államok (failed states) státusát, a szürke zónához való tartozást.

Ehhez a gondolatmenethez tartozik egy másik lehetséges állapot, alternatíva. És mi lesz akkor, hogyha Romániát a jövő évi prágai csúcson mégis felveszik a NATO-ba és a második, harmadik csatlakozási fordulóban az EU tagjává válik?

Az én szerény véleményem szerint a végeredmény ugyanaz. A román nacionalizmus még kiélhetné magát, de végül is nemzetközi nyomásra be kel-

lene adnia a derekát. A piacgazdaság megerősödése, az intézmények demokratikus átszervezése, a nemzetállam és etnikailag tiszta nemzet koncepciói és gyakorlatai háttérbe szorítása révén megtörténne az állam decentralizálása a szubszidiaritás elve alapján, s a román társadalomban teret hódítana a szabadságjogok tisztelete, a multikulturális etnikai közösségek területi autonómiájának. együttélésének meghonosodása. Ez egy lassú, idegőrlő folyamat, sok kérdőjellel tűzdelve.

Egy utolsó kérdésként – mi lesz, ha semmi sem változik, s marad a jelenlegi kétértelműség, a szélsőbal és -jobb, szekus emlőkön nevelkedett nomenklatura, amely megnyeri a következő parlamenti választásokat is? Esetleg, más, jobb híján, Románia csatlakozik a FÁK-hoz. Ebben az esetben a nyomor, a szegénység, a kilátástalanság, a korrupció hatására a '89 decemberi események megismétlődhetnek.

A Sapientia Alapítvány – Kutatási Programok Intézete körkérdései – lényegüket és tartalmukat illetően – nem az általam eddig tárgyalt gondolatokat firtatják. A kérdések zöme a kisebbségi társadalom problémaköréhez tartozik, a romániai magyarság jövőképét firtatja, megmaradási esélyeit az elvesztett honban, a szülőföldön. Egy nemzetstratégiai orientációt próbál megfogalmazni, figyelembe véve a nyugati modelleket a hazai konjunktúrák adta keretek között.

Az erdélyi magyarság sorsa több száz éves történelmi távlatban szorosan összefügg az erdélyi románsággal. Sorsunk összefonódott. Ami fölöttébb bonyolította Erdély népeinek együttélési viszonyát, az a trianoni békediktátum esztelen határozata: egész Erdélyt a Bánsággal és a Körösök vidékével együtt Romániához csatolta, figyelmen kívül hagyva az együttélő népek örendelkezési jogából eredő akaratkinyilatkoztatását. **Az erdélyi kérdés csak részben román és magyar kérdés. Lényegét tekintve nemzetközi probléma, nagyhatalmi döntés szükségeltetik rendezéséhez. Történelmi és jogi probléma.** Bukarest az erdélyi kérdés kezelésében csődöt mondott. Az általa érvényesített politika bizánci-ortodox, kizárólagos, egyeneműsítő, a kényszer, a jogfosztás, a gazdasági kisemmizés, a megfélemlítés, a lelki és karhatalmi terror alkalmazásában merül ki. 1989 után lényegi változás nem állt be – ellenkezőleg. A mostani politika rafináltabb, körmonfontabb, a demokrácia játékszabályait sajátos módon értelmezi és alkalmazza, az etnikai megbékélés helyett a feszültségek mérhetetlen arányban való kiélezése jellemzi.

Itt, tehát többről van szó, mint az erdélyi magyarság jövőképeről. Erdélyt magát kell visszahelyezni történelmi jogaiba, nyugati kultúrájába, figyelembe véve gazdasági adottságait, nyugati orientáltságát. Erdély népeinek – magyaroknak, székelyeknek, cigányoknak, németeknek, ukránoknak, szerbeknek, románoknak, stb. – egyaránt újra kell teremteniük azokat a hagyományos, kipróbált együttélési feltételeket, kulturális, szellemi és vallási orientációkat, amelyek oly gazdasággá tették Erdély nemzeti, kulturális, nyelvi és felekezeti sokszínűségét. **Egy igazságos, méltányos, a nemzetközi jog szerinti rendezés alapján Erdélyt többet nyújthatna az egyesült Európa színpadán, mint egy keleti Svájc.**

Az erdélyi magyarság jövőképét nem lehet dilemmamentesen és tartósan megrajzolni sem jogilag, sem politikailag, ha az erdélyi kérdés a Dimbovița parti szellemiség kizárólagos, arrogáns és agresszív hatásköre alatt marad. Erről nagyon sok erdélyi román sorstársunk is meg van győződve.

Ma, amikor e gondolatokat papírra vetem, egy román honfitársam kopogtatott be, s két kérdést intézett hozzám. A kérdéseket válaszzal együtt közlöm. Az első kérdés így hangzott: – Mit kéne tennünk, hogy Nyugat elfogadjon minket és az EU tagjává válhassunk? A kérdés rövid és tiszta. A válaszom is ugyanolyan: – Testvér, ahhoz, hogy Nyugat minket soraiba fogadjon politikai irány- és mentalitásváltásra van szükség. Románia mozdonyát a vezető elit nyugatorientált sínpályára kell helyezni. Különben marad a nyomor, a piszok és az acsarkodás.

A második kérdéssel a román politikai életet célozta meg. – Ki a hibás az ország népeinek mérhetetlen nyomoráért, szegénységéért, kilátástalanságáért? A válaszom tömör volt: Az elit a hibás. A román politizáló elit hazafiatlan, önző, felelőtlen és korrupt. A régi bojárszellem uralkodik soraiban. A „Noi muncim și nu Țindim” és a „Nu ne vindem țara, mai bine ... o furăm noi”, („Mi dolgozunk, nem gondolkodunk” és „Nem adjuk el a hazát, inkább szétlopjuk mi magunk”). 1990 tavaszán a Nemzeti Megmentési Front által terjesztett szlogeneket sajátos módon értelmezik és alkalmazzák. Az ismerősöm azt mondta: – Én is így gondoltam, ellenőrizni akartam önmagamot.

Ilie Serbanescu írja: „Az állam szétbomlása, az autoritás válsága, a politikai osztály kapzsisága, a törvény tiszteletben tartásán és a törvénytelen ségek megbüntetésén örökösödő szervek és intézmények cinkossága, a megfelelő törvényes keret valószínűleg szándé-

kos hiánya, az állami tulajdon és az állami nagyvállalatok fölötti felelősség gyakorlásának – valószínűleg szintén szándékos – bizonytalanságai és kétértelműségei, valamint a pénzügyi-banki felügyelet lazasága Romániában a tolvajlást iszonyatos mértékűvé tette, a közpénzen elkövetett erőszak a nemzet és az állampolgár biztonságát veszélyezteti, sőt Románia államként történő túlélését és a románok nemzetként való megmaradását is.”¹⁰

Most nem kívánok a Sapientia Alapítvány által feltett további kérdésekre válaszolni, az RMDSZ-el foglalkozni, felsőoktatási gondjainkat feszegetni, stb., stb. De annyit meg kívánok jegegyezni, mielőtt soraimat zárnám, hogy az RMDSZ és környezete, az erdélyi magyar elit '89 után, az új történelmi helyzetben nem igazán töltötte be hivatalát. A szüklátókörűség, a hatalomcentrikusság fátylái, a múlthoz és a szekuhoz való kötődése, az önzés és a kishitűség szekértolói szerephez juttatta. Az úgynevezett kislépések politikája a román hatalommal való kacérkodást fedik. Románia euroatlanti csatlakozásának bajnokaként az RMDSZ tagadja az autonómia-konceptiót, nem tűzte célul az önrendelkezés jogának kivívását, az erdélyi magyarság jövőjét alárendelte a bukaresti román elit érdekeinek. Az RMDSZ korifeusai, visszaélve a magyar szavazók bizalmával, az RMDSZ-t, mint érdek- és közképviselői szervezetet kisajátították és ugródeszkának használják a jól fizetett pozíciók és posztok megszerzésében és megtartásában. A legutóbbi helyi és területi, úgynevezett tisztújító gyűlések megkérdőjelezhetlenül igazolták, hogy az RMDSZ sem jutott tovább a Magyar Népi Szövetségnél, amely az erdélyi magyarság érdekeit román hatalmi érdekek alá rendelte. Ma már az RMDSZ keretében megújulásról beszélni értelmetlen dolog. Olyan érdek- és közképviselőre van szükség, amely képes önálló, erdélyi központú magyar politikát folytatni. Ezért nem is próbálkozom pontos alternatívát megfogalmazni az RMDSZ számára – értelmetlenné látnom.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az RMDSZ minden eddig eredményét tagadnám. Azt sem jelenti, hogy minden RMDSZ képviselőben vagy tisztségviselőben egy eszközbembert vagy érdekbembert látnék. Bizalmatlanságom a vezetőséggel, politikai irányvonalával és karrierizmusával van kapcsolatban. Ezért nem is léptem ki az RMDSZ-ből, s anyagilag is támogatom továbbra is.

A célirányos tevékenység hiányán kívül az romom fel a jelenlegi vezetés-

nek, hogy az erdélyi magyarságot, a felelős és tettekre, öntudatos magyarságukat vállaló embereket, a tagságot kiiktatták a politikából. Sőt, rosszalatták, hogyha spontán módon magyar érdekekért (Cserehát, kaszárnyaépítés elleni tiltakozás, anyanyelvű oktatás, csernátóni, érmihályfalvi, nyáradszeredai fórumok, stb. stb.) se kellett össze, politikai akaratkinyilvánításra. Megrögták őket, elzárkóztak tőlük az RMDSZ vezető politikusai, s nem egy esetben többszáz tagot az RMDSZ-ből való kizárással fenyegettek meg. Ma az RMDSZ-t nem a szavazótábor, nem a tagdíjat fizető magyarság jelenti, hanem a klientúra, amely pártunk és kormányunk, sőt miniparlamentünk életfogytiglanig megválasztott bölcs vezetőiből áll.

A jelenlegi állapotokat elfogadni és azokba belenyugodni annyit jelent, mint az erdélyi magyarság sorsközösségéről lemondani, magára hagyni őt – lesz ami lesz alapon.

Annak a meggyőződésnek adok hangot, hogy az erdélyi magyarság megváltását, sorsának jobbrafordulását, szülőföldjén való boldogulását, az otthon és a haza építését ott kell keresni, ahol ezt válsághelyzetbe hozták – Európa és a világ nagyhatalmainál.

A mi tevékenységünk, az érdekképviselő vállalt szervezettek meg személyek küzdelme nem szélmalomharc. Olyan helyzetet kell teremteni, amely a figyelmet az erdélyi kérdésre összpontosítja és a megoldást napirendre tűzi. Ezért be kell vonni, aktivizálni kell a magyar tömegeket, hogy hallathassák akaratuk hangját, tömegmozdulások nélkül. A szabadságjogaink megszerzésének másképp nincs esélye. Kivülről nekünk senki nem szolgáltat elégtételt, nem vállalja fel gondjaink terhét, ha mi azt nem kérjük, követeljük, sorsunk alakulásába közvetlenül bele nem avatkozunk.

Király Károly
Sepsiszentgyörgy, 2001. június 15.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Titu Maiorescu korabeli román filozófus, irodalmi kritikus, politikus szavai.
2. Molnár Gusztáv: „Az erdélyi kérdés” – Magyar kisebbség, 1997. 9-10-es szám.
3. „4 Takács Ferenc: „A regionalizmus kérdése Romániában” – Pro Minoritate, 1999/Tél
- 5,6,7,8. Augusto Barbera: „Helyi kormányzat a globális gazdaságban” – Pro Minoritate, 2000/Osz-Tél.
9. Constantin Iordachi: „Politika és interkonfessionális küzdelme az 1989 utáni Romániában: a forrásokért való küzdelemtől, a nemzeti ideológia újrafogalmazásáig” – Pro Minoritate, 2000/Osz-Tél.
10. Ilie Serbanescu: „Mit és hogyan lopnak Romániában” – „22” (a Társadalmi Párbeszéd Csoport hetilapja) 20. szám – A magyar szöveg Agoston Hugó fordítása.

CSÁNGÓK – ÉLŐ ŐSKÖVÜLETEK

Ahelyett, hogy büszkének lennénk a csángókra, gyakran lenézzük őket, vagy egyszerűen tudomást sem akarunk venni a Gyimesekben és Moldvában élő testvéreinkről – róta fel minden magyarnak Csoma Gergely a Csángó Nap nagyváradi rendezvényén. Az erdélyi származású, Budapesten élő csángószakértő történelmi csodának nevezte a közösség fennmaradását, hiszen a lelki terror és az elszigetelés ellenére évszázadokat éltek túl. Magával ragadó előadását Csoma diavetítéssel színesítette, s miközben a lézpedi, szabófalvi, forrófalvi, luzikalagori, máriafalvi, bogdánfalvi, kül-sőrekecsini, esztrugári stb. felvételeket tekinthette meg a hallgatóság, mesélt a bukovinai székelyek eredetéről, a gyimesi meg a moldvai csángók történetéről, temetkezési és lakodalmi szokásaikról, hagyományaikról.

Elmondta, hogy épp az elszakadásnak tudható be, hogy e népcsoport még mindig az archaikus magyar nyelvet beszéli, hiszen nem tarthatott lépést anyanyelve fejlődésével. „De érezhető a magyar nyelv és a magyarság iránti vágyódás, ez kiviláglik népmeséikből, népdalaikból. Magyarul próbálnak írni, de román szavakat használnak” – mondta Csoma. Ő a hetvenes-nyolcvanas években sokat járt a csángók között, akiket „élő őskövületeknek” nevezett. Szerinte a mindenkori magyar kormánynak lenne a feladata a csángók felkarolása, de mindannyiunk felelőssége ennek a mélyen katolikus, nagyjából 300 ezer lelket számláló közösségnek a megmaradása. Közülük körülbelül 70-100 ezren beszélnek még anyanyelvükön, s Csoma Gergely szerint hiányos magyar tudásuk miatt a csángók gyakran gúny tárgyává válnak az anyaországban, de Erdélyben is – teljesen méltatlanul.

Erre hívta fel a figyelmet a házigazdaként felszólaló Szilágyi Zsolt parlamenti képviselő, az eseményt szervező Participatio Alapítvány elnöke is: „Úgy érezzük, hogy

segíthetünk a csángókon, de néha sajnósabbat ártunk, mert rosszul nyúlunk a témához. Egyébként a romániai magyarság helyzetén csak úgy javíthatunk, ha segítünk a csángóknak is.” Az azóta már több tudósításban emlegetett Csángó Napról Szilágyi elmondta, hogy az a november elején Klézsén elfogadott – és az Erdélyi Napló egy korábbi számában részletesen közölt – Csángó Cselekvési Program része, s a mozgalomhoz csatlakozott Nagyvárad is.

A Keresztény Ifjúsági Mozgalom (KIM) székházában, a Posticum impozáns épületében megszervezett eseményen megtekinthető volt a gyimesi származású, de 1976 óta Váradon élő Holló Barna képzőművész – az ő jelzőjével élve – „szűkszavú” kiállítása, ezenkívül csángó népdalokból is átnyújtott egy csokorra valót. Ezután a klézsei Kotis Mihálytól tájékozódhattunk a moldvai magyarok mai helyzetéről. A váradi orvostanhallgató egyike azon kevés csángó fiatalnak, akik tanulmányaik befejeztével haza szeretnének térni. „1989 után azt

hittük, hogy minden jóra fordul, de tíz év alatt nem változott semmi – panaszkolt. Még tart az elszigetelés, nagy a román elnyomás, továbbra sincs magyar oktatás, alacsony tudással pedig nehéz előrelátni.” A kötetlen beszélgetés folyamán Róka Szilvia, a bákói székhelyű Moldvai Csángómagyarok Szövetségének irodavezetője az elnyomás kapcsán elmondta, hogy nagyon sok csángó család azért nem írta alá az anyanyelvi oktatást igénylő íveket, mert gyermekeiket román társaik és tanáraik megfenyegették, s tartottak a megtorlástól.

Vasile Gheorghe nagyváradi fotós a csángó falvakban készített fényképeiből a helyszínen nyílt kiállítása kapcsán beszélt a Kárpáton túli tapasztalatairól, s miután Szilágyi Zsolt felvetette a Csángó Baráti Társaság megalapításának ötletét, zenés előadás és tanítással egybekötött moldvai csángó táncház zárta a délutánt.

(patakyl)
(Erdélyi Napló)

IX. Követeljük, hogy a még magyar anyanyelvet beszélő moldvai csángóság – a jelenlegi gyakorlattal szemben, mely a csángóság egészét románának tekinti – újból magyarnak vallhassa magát és bekapcsolódhasson a magyar kultúrkörbe!

Beléphessen a magyar nemzetiség érdekvédelmi szervezetébe.

Anyanyelvét szabadon használhassa.

Újra létesüljenek anyanyelvi iskolák.

Joga legyen vallása nyelvét megválasztani.

Szüntessék meg a csángóság elszigetelését és a magyarság többi részével való kapcsolatainak akadályozását a csángó falvak látogatóinak kiüldözését.

**Részlet az Ellenpontokból,
1982. augusztus-szeptember**

A csángók nyelve

„... nem kétséges, hogy a csángók nyelve a finn-ugor nyelvcsaládba tartozó magyar nyelv egyik változata.”

(Az Európa Tanács egyértelmű állásfoglalása)

A XVI-XVII. században, és azt követően az európai országokban és birodalmakban elhatalmasodott a nemzetállamra való törekvés, ami azt jelentette, hogy a kis népeknek, és néptörzseknek gyakorlatilag betelt a sorsuk. Ortega írja: Európában az államok nem azért lettek egynyelvűek, mert egynyelvű népek álltak össze és alakítottak államot, hanem azért, mert egy fennálló állami és nemzeti keret egyik, vagy másik nép politikai, kulturális, vagy számbeli hegemoniája egynyelvűvé tette. Ez a megfogalmazás az „európai” államok nemzetiségi politikája alaptörvényének tekinthető. Hogy ez miként valósult meg a gyakorlatban, arról érdemes emlékeztetnünk néhány mozzanatra.

Anglia a XV. századtól lépett fel központosított államapparátusának teljes erejével az írek beolvadására érdekében. Minden ír tartozott borotváltni a bajuszát, levágni hajfürtjeit, levetni ír köpönyegét és ruházatát, angolul beszélni, s gyermekeit angolul taníttatni. Az eredmény: a XIX. század végére Írországnak a lakosságnak már csak 34 %-a tudott írül. Hasonló mód-
szakkal érték el, hogy ekkorra Walesben és Skóciában a népességnek már csak 32, illetve 5 %-a ismerte anyanyelvét. Az „uralkodó” nemzetek egész Európában tűzzel-vassal irtották nemzetiségeiket, szellemileg és fizikailag egyaránt. A XVII. század végére a történelmileg német Elzász-Lotharingia teljesen elfranciásodott. A XIX. század elején az oroszok betiltották a lengyel nyelv használatát, az iskolákban kötelezővé teszik az oroszot, de hasonló sors várt a lengyelekre Poroszországban is: Bismark előbb az iskolákból száműzte a lengyel nyelvet, majd egész Poroszországból kitiltották a lengyeleket. A XIX. század derekán Belgiumban a francia nyelvet teszik hivatalossá, s „kétfélmillió ember fölött olyan nyelven parancsolnak és bíraskodnak, melynek egy szavát sem értik, vagy minden percben félreértik”. II. Miklós

cárnak lengyel alattvalói oroszul kénytelenek hűségesköt tenni, s a lengyel nyelvet száműzik a templomokból. Egy 1880-ban született francia törvény szerint az iskolákban – szünetben is – bretonul beszélő gyermekeket szigorúan büntették. Ukrajnában az oroszok betiltják a nemzeti iskolákat, Besarábiában a papoknak oroszul kell misézniük.

A mélységes intoleranciában gyökerező, erőszakos nemzetiségpolitika következtében a különböző népcsoportok töredékei a XX. század elejére már csak nyomokban találhatók. Schleswig-Holsteinben már csak a porosz állam által üldözött vándortanítók oktatják a dán nyelvet. Franciaországban a breton képviselők nem tudják elérni, hogy gyermekeik anyanyelvükön tanulhassanak az iskolákban.

A XIX. század második felében megalakuló Románia ezt a más népek iránti gyűlölködéssel jellemezhető nemzetiségpolitikát veszi át Európától, elsősorban a franciáktól. S miközben az erdélyi románság élvezte az (oszt-rák)magyar állam szinte korlátlan toleranciáját: az anyanyelvű iskolák, a román nyelvű vallásgyakorlat, a politikai élet, a saját sajtótermékek áldásait, a Moldvában élő, akkor még jó részt magyar nyelvű katolikus, csángóktól a román állam megtagadja az anyanyelvű oktatás és vallásgyakorlat minden lehetőségét. Arra a román szemléletre, amely nehezen viseli el, hogy rajtuk kívül más nép is létezik a földkerekségen, de legalábbis az országokban, mi sem jellemzőbb, mint a Szamosújváron megjelenő Amicul Familiei című román lap uszító cikke, amely 1880. január 27-i számában egy Erdélyből Moldvába vetődött román újságíró azon háborog, hogy Bákó megyében a lakosság jelentős része csak magyarul beszél. „Közsegeikben úgy érzed magad, mint Magyarország kel-
lős közepén, az asszonyok és a gyermekek még „jónapot” sem tudnak köszönni románul.” „Megbocsáthatatlan

bűne a mi állami embereinknek – írja a sovén erdélyi román –, hogy nem románosították el ezt az elemet”, s mintegy utasítja a bukaresti vallás- és közoktatásügyi minisztert, Nicolae Creulescut, „románosítsa el ezeket a csángókat”.

A csángó-kérdés román kezelése tehát sem nem új, sem nem idegen attól a kíméletlenül nemzetiségellenes gyakorlattól, amely Európa legtöbb országára jellemző volt egészen a XX. század második feléig, sok helyen pedig még ma is érvényesül. Az Európai Nemzetek Föderális Uniójának (FUEV), méginkább az Európa Tanácsnak van tehát dolga, amikor kontinensünk veszélyeztetett kisépeinek megmentésén, beolvadásuk megakadályozásán, emberi jogaik feltételeinek megteremtésén fáradozik. Eszközei korlátozottak, de pusztán azzal, hogy sorsuk feltárását, nyilvánosságra hozatalát vállalja, igen sokat segíthet e szerencsétlen sorsú néptörzsek életén, esetenként pedig ösztönzést ad számukra, hogy magukra találjanak, fölismerjék, majd érvényesítsék érdekeik. Rendkívül fontos ez azon népcsoportok számára, akiket saját országokban a többségi nemzet állama nem vállal, sőt legtöbbször létezésüket is eltagadja.

Pontosan úgy, mint a Romániában élő csángómagyarokét.

Az 1990-es években az Európa Tanács immár a harmadik, hátrányos helyzetben lévő népcsoport sorsát tűzte napirendjére, s emelte fel értük a szavát. Első alkalommal a veszélyeztetett Ural-Altáji népek helyzetéről készült szakértői jelentés, másodikként pedig a román nyelv és kultúra volt a vizsgálat tárgya. Ezt követte a csángómagyarokról készült jelentés, amelynek eredménye az Európa Tanács 2001-ben elfogadott, Románia számára megfogalmazott ajánlása. Mindhárom munkában jelentős, a legutóbbiban pedig döntő része volt dr. Komlóssy Józsefnek, a FUEV alelnökének. A következőkben az ő tájékoztatása alapján tekintjük át a moldvai csángókkal foglalkozó feltáró és elemző munkát.

1998-ban készült el a moldvai csángókról szóló első beszámoló, amely változta helyzetük megoldatlanságát, az anyanyelvű oktatás és vallásgyakorlat

hiányát, a román állam általi elismert-ségük hiányából fakadó problémákat, vagyis emberi jogaik érvényesítésének korlátozottságát. Ennek a jelentésnek alapján fel lehetett venni a moldvai magyarok helyzetének vizsgálatát az Európa Tanács munkatervébe. Egy évre rá, 1999-ben az uráli népek számára rendezett fogadáson került sor arra a sorsdöntő eseményre, amikor Tytti Isohookana-Asunmaa asszony, a finn kormány korábbi oktatási minisztere elfogadta dr. Komlóssy József meghívását és vállalta, hogy az Európa Tanács tagjaként, hivatalos minőségben ellátogat Moldvába és tájékozik az ott élő csángók helyzetéről. Erre az útra elkísérték őket a csángókkal foglalkozó erdélyi és magyarországi néprajzkutatók, valamint egy, a bukaresti parlament tagjaként a csángókérdés képviselőjét felvállaló politikus. A csoport találkozott a Bákó Csángó Magyarok Szövetségének képviselőivel, egyszerű csángó emberekkel, valamint a megyei prefektúra és a tanfelügyelőség vezetőivel. A megbeszélések során – amiket a nacionalista megyei sajtó leplezetlenül rosszindulatú kórusa kísért – egyértelművé vált, hogy noha Románia érvényben lévő törvényei lehetővé teszik, hogy a csángók – esetenként legalább heten – kérjék a magyar nyelv oktatásának bevezetését – a törvény betartásáért felelős megyei tényezők erre a legkisebb hajlandóságot sem mutatnak.

Tytti Isohookana-Asunmaa asszonynak a tanulságos tanulmányútról készült jelentését még 1999-ben megvitatta az Európa Tanács Kulturális és Oktatási Bizottsága, Románia részéről pedig megindult az akció, hogy letagadják azt, amit az Európa Tanács küldöttsége a saját fülével hallott és a saját szemével látott. Bizonyára nem véletlen, hogy C. Dumitrescu szenátor mellett Ion Robu, bukaresti érsek vállalkozott erre a dicstelen feladatra. Amióta világ a világ, valószínűleg első ízben fordult elő, hogy a hivatalos Romániának magyarázkodnia kellett egy szavát a csángók érdekében felemelő nemzetközi fórum előtt.

Az Európa Tanács körültekintő, minden véleményét figyelembe vevő munkatervét jellemzi, hogy ezek után 2000. szeptemberében újabb küldöttség utazott Moldvába Joe Ary úrnak, az Európa Tanács Kulturális, Tudományos és Oktatási Bizottsága titkárának vezetésével. Részt vett benne Komlóssy Józsefen kívül Tánzos Vilmos folklorkutató, Szilágyi Zsolt képviselő és Sántha Attila, Románia Oktatási Minisztériumának államtitkára is. Az Európa Tanács küldöttsége ismét ta-

lálkozott a csángó szervezetek vezetőivel, gyermeküket magyarul taníttatni kívánó csángókkal, de a valós helyzet megismerését leginkább a megyei román vezetőkkel és a népüket eláruló moldvai római katolikus klérus képviselővel való beszélgetés szolgálta. Hogy ugyanis a magyarok szájából hallotta volna az emberi jogok védelmére alakult Európa Tanács bizottságának portugál titkára, hogy a hivatalos román hivatalosság miként vélekedik a csángók alapvető emberi jogairól, nyilvánvaló ferdítésnek, nacionalista magyarok rosszindulatú túlzásának tartotta volna. De amikor a falusi iskolák román igazgatójának szájából hallották, hogy azok a gyermekek, akik számára a magyar nyelv oktatását kéri, kivétel nélkül szellemi fogyatékosok; s a bákói prefektus múlt századi, romanizált katolikus papokat idézve bizonygatta a moldvai csángók román származását, akkor Ary úr, kénytelen volt számukra kifejtetni, hogy az Európa Tanács nem a csángók származásával kapcsolatos kétes fejtegetések érdeklik, hanem az, hogy „az 1995-ös módosított román oktatási törvénynek a hatóságok Bákó megyében is szerezzenek érvényt.” Amikor pedig a jászvársári püspök képviselőként tárgyaló, magát Stefan Erdes-nek nevező dékán az 1940-es évek elején végzett vérvizsgálatokra hivatkozva próbálta a moldvai katolikusok románságát igazolni, akkor már teljesen egyértelművé vált a szándékok és módszerek célja: a román politika és a rendelkezésére álló moldvai katolikus klérus olyan múltat kíván hazudni a csángóknak, amilyen jövőt szán nekik. A hivatalos román tényezőknek tehát sikerült meggyőzniük Ary urat arról, hogy amit Tytti Isohookana-Asunmaa asszony a moldvai csángómagyarok emberjogi helyzetéről egy esztendeje készült jelentésében leirt, az pontosan fedi a valóságot. Sőt! Joe Ary úr útjáról megfogalmazott beszámolója pedig meggyőzte az Európa Tanács Kulturális, Tudományos és Oktatási Bizottságának tagjait arról, hogy jelöljenek ki egy „hivatalos jelentéstevőt” a csángókérdés tanulmányozására.

2001. áprilisában került Tytti Isohookana-Asunmaa asszony immár kiegészített, pontosított, hivatalos jelentése a Bizottság elé. A román küldöttség megpróbálta megakadályozni a napirendre tűzést, vitatta annak megállapításait, de a tények önmagukért beszéltek. Végső kétségbeesésükben Bákó megyében mintegy ezer, magát román nemzetiségűnek valló katolikus csángóval alakított meg a román állam egy „csángó ellenszervezetet”,

amit a rosszhírű Dumitru Martinaş-rol neveztek el. Arról a személyről, akinek a csángók román voltáról összehordott szövegét még a Ceauşescu időkben adták ki.

A dolgok menetét azonban ilyen trükkökkel már nem lehet feltartóztatni. Az Európa Tanács Kulturális, Tudományos és Oktatási Bizottsága 2001. májusában, Isztambulban tárgyalta meg és fogadta el a jelentést és az abban, a Románia számára a csángókkal kapcsolatosan megfogalmazott ajánlásokat. Ez most azt jelenti, hogy az Európa Tanács Állandó Bizottsága a jelentést véleményezésre felterjesztette a „Miniszeri Bizottság” Kulturális Bizottságához, amelynek ülése szeptemberben lesz Strasbourgban. Ez a Miniszeri Bizottság fordul azután hivatalos formában Romániához, fontolja meg az ajánlások teljesítését.

A román kormány nagy valószínűséggel elfogadja majd az ajánlásokat, hiszen már az isztambuli ülésen aláírta az előzetes javaslatokat. Ismerve azonban a balkáni politizálás kétszínűségét, a moldvai katolikus egyház anyagi érdekeinek és a román nacionalizmusnak sötét összefonódását, előre látható, hogy az ajánlatok elfogadása és teljesítése korántsem fog egybeesni. Hiszen a román állam a csángók alternatív anyanyelvű oktatása tekintetében a nacionalista szemlélettel szemben saját törvényeinek sem tud (vagy akar) érvényt szerezni, hogyan is valószínűsítené meg az Európa Tanács ajánlásait?

Ezek a (föltehetően) szeptemberben elfogadott ajánlások nem is arra valók, hogy azokat a román állam megvalósítsa. Ehhez előbb létre kell majd jönnie Romániában a törvényesség feltételeinek. Az Európa Tanács munkájával másképpen szolgálja a moldvai csángómagyarok érdekeit. Úgy, hogy ajánlásaival és állásfoglalásaival megerősíti bennük a meggyőződést, miszerint ők igenis magyarok, nyelvük magyar nyelv, dalaik, népművészetük a hagyományos magyar népi kultúra része. Megerősíti őket abban, hogy az európai normák szerint nekik is joguk van arra, hogy aki akarja, anyanyelven is taníttatja gyermekét, aki igényli, anyanyelvén is gyakorolhatja vallását. És egyre többen lesznek majd a csángók között, akik ezt kéri, sőt követelik.

És föltehetően egyre többen lesznek az olyan románok, akik biznak annyira országukban, hogy annak jövőjét nem féltik néhány anyanyelvén tanuló csángó diáktól, anyanyelvén imádkozó csángó embertől.

A csángó kisebbségi kultúra Romániában

Parlamentari Közgyűlés

Európa Tanács

F-67075 Strasbourg Cédex

Tel.: +33(0)3 88 41 20 00

Fax: + 33(0)3 88 41 27 97

E-mail: pace@coe.int.

http://stars.coe.fr

9078 sz. dokumentum

2001. május 4.

Jelentés

Kulturális, Tudományos és Oktatási Bizottság

Előterjesztő: Tytti Isohookana-Asunmaa, Finnország, Liberális, Demokrata és Reformer Politikai Csoport

Összefoglaló

A csángók a magyar származású római katolikus népesség összetett csoportját alkotják. Ez a középkorból megmaradt etnikai csoport Moldvában, a román Kárpátok keleti részén maradt életben. A csángókhoz sajátos nyelvi ismertetőjegyek, ősi hagyományok, valamint igen változatos népművészet és kultúra kapcsolódik. A csángók identitásának évszázadok óta alapja a római katolikus vallás és saját nyelvük, a magyar egyik nyelvjárása, amelyet a családban, illetve a faluközösségben beszélnek.

Mára mindössze 60-70 ezer lakos beszéli a csángó nyelvet. Az európai kulturális sokszínűség eme példájának megőrzése szándékával a Közgyűlés ajánlást tesz a Miniszteri Bizottságnak, hogy ösztönözze Romániát a csángók támogatására, konkrét intézkedések megtételével, különösképpen az oktatás területén.

I. Ajánlás tervezet

1. Az Oroszországban veszélyeztetett uráli kisebbségi kultúrákról készített jelentését, illetve az 1171/1998. sz. Határozatának elfogadását követően a Közgyűlés aggodalmát fejezi ki a Romániában évszázadok óta létező csángó kisebbségi kultúra helyzetével kapcsolatban.

2. A csángók (román nyelven: *Cean-găi*) a római katolikus népesség összetett csoportját alkotják. Ez a középkorból megmaradt etnikai csoport Moldvában, a román Kárpátok keleti részén maradt életben. A csángók a magyar nyelv egy ősi formáját beszélik, évszázados hagyományok, valamint igen változatos népművészet és kultúra kapcsolódik hozzájuk, amely kivételes értéket képvisel Európa számára.

3. A csángók identitásának évszázadok óta alapja a római katolikus vallás és saját nyelvük, a magyar egyik nyelvjárása, amelyet a családban, illetve a faluközösségben beszélnek. Ez a tény, valamint archaikus szokásaik és világméretű adhat magyarázatot a katolikus valláshoz való rendkívül erős kötődésükre, valamint nyelvjárásuk fennmaradására.

4. Azok száma, akik a csángó nyelvet még beszélik, illetve a nyelvet anyanyelvüknek vallják, a népesség egyre csökkenő részét teszi ki. Bár a számadatokat nem mindenki fogadja el, a csángó nyelvet beszélők száma megközelítőleg 60-70 ezerre becsülhető.

5. Jelenleg Moldvában az iskolai oktatás és az egyházi élet nyelve a román. Helyi szinten oktatás folyik ukrán nyelven, továbbá a lengyel, roma és orosz gyermekek is tanulhatják anyanyelvüket. A román oktatási törvény rendelkezései és a szülők többszöri kérése ellenére a csángó nyelv oktatása nincs biztosítva a csángó falvakban. Ennek következtében igen kevés csángó képes anyanyelvének írására.

6. A csángóknak nincsenek politikai követeléseik, törekvéseik pusztán önálló kultúrájuk elismertetésére irányulnak. Ennek megőrzése érdekében kérnek segítséget, mindelelőtt abban, hogy gyermekeik tanulhassák a csángó nyelvet, valamint hogy egyházi szertartásaikat anyanyelvükön tarthassák.

7. A Közgyűlés emlékeztet a hasonló témákban elfogadott szövegeire, nevezetesen az európai kisebbségi nyelvek és nyelvjárások oktatási, illetve kulturális kérdéseiről szóló 928/1981. sz. Ajánlásra, az európai cigányokkal kapcsolatos 1203/1993. sz. Ajánlásra, az európai történelem és a történelem oktatásának témájában készült 1283/1996. sz. Ajánlásra, továbbá a jiddis kultúrával foglalkozó 1291/1996. sz., illetve az aromán nyelv és kultúra témájában készült 1333/1997. sz. Ajánlásaira.

8. A kultúrák és a nyelvek sokszínűségében olyan értékes forrást kell látnunk, amely gazdagítja európai örökségünket, ugyanakkor megerősíti az egyes nemzetek és személyek azonosságtudatát. Az európai szintű támogatás és kiemelten az Európa Tanács segítsége jogosan merül fel, ha bármely kultúra megmentéséről van szó, így szükség van rá a csángók esetében is.

9. Ezért a Közgyűlés azt ajánlja a Miniszteri Bizottságnak, hogy ösztönözze Romániát a regionális vagy kisebbségi nyelvek Európai Chartájának ratifikálására és gyakorlati alkalmazására, illetve a csángók támogatására, főként a következő területeken:

- biztosítani kell az anyanyelven történő oktatás lehetőségét a román Alkotmánynak és az oktatási törvénynek megfelelően. Ennek megfelelően osztálytermeket kell biztosítani a helyi oktatási intézményekben, valamint a falvakban a csángó nyelvet oktató tanárokat fizetésben kell részesíteni;
- a csángó szülőket tájékoztatni kell a román oktatási törvényről, és felvilágosítást adni részükre a nyelvekre vonatkozó rendelkezések alkalmazásának módjairól;
- lehetőséget kell nyújtani ahhoz, hogy a csángó falvak templomaiban a római katolikus szertartásokat csángó nyelven tarthassák, valamint tegyék lehetővé a csángók részére, hogy a vallásos énekeket saját anyanyelvükön énekeljék;
- valamennyi csángó szervezet kapjon hivatalos elismerést és támogatást. Különös figyelmet kell fordítani a csángó kisebbség szabályszerű összeírására a következő népszámlálás alkalmával;
- fejlesztési szükséges a modern tömegkommunikációs eszközökhez való hozzájutást. A csángó szervezeteket részesíték pénzügyi támogatásban a rendelkezésre álló alapok mértékében, hogy segítséget kapjanak saját identitásuk aktív kifejezéséhez (különös tekintettel egy havonta megjelenő folyóiratra, illetve egy helyi rádióállomás működtetésére);
- speciális programokat kell kidolgozni a csángó kultúra támogatása érdekében, a kisebbsé-

gek megismerését és tiszteletben tartását célzó programok keretében. Nemzetközi tanácskozásokra és szakértői találkozókra van szükség a csángók kultúrájának tanulmányozása érdekében;

- vii. tájékoztatási kampányt kell indítani Romániában, amely bemutatja a csángó kultúrát, valamint a többség és a kisebbségek közötti együttműködés előnyeit;
- viii. megfelelő leírást kell készíteni a csángók nyelvi és néprajzi sajátosságairól;
- ix. szükséges a térség gazdasági megújulásának elősegítése, például kis- és középvállalkozások létesítésével a csángó falvakban.

II. Magyarázó jelentés.

Előterjesztő: Tytti Isohookana-Asunmaa

BEVEZETÉS

1. A „csángó” kifejezés (román nyelven: *ceangăi*) a római katolikus népesség egy Romániában élő és magyar származású, összetett csoportjának azonosítására használatos. Ez az etnikai csoport a középkorból maradt meg, amely túlélte a Moldvában, azaz Románia keleti részén bekövetkezett népesség keveredést. A csángó etnikum a magyarság archaikus csoportját alkotja, és bizonyos tekintetben több évszázados lemaradást hordoz körülötte képest: jellemzik őket a nyelvi sajátosságok, régi hagyományaik, valamint a rendkívül gazdag népi kultúra és művészet.
2. Gyorsan változó világunkban a csángók elkerülhetetlenül ki vannak téve igen erős befolyásoknak környezetük, kiváltképp falusi papjaik, illetve a román helyhatósági szervek részéről. Jelenleg az asszimiláció előrehaladott stádiumába jutottak. Mit lehet tenni, hogy megmentsük Közép-Európa eme egyedülálló örökségét, hogy megerősítsük ennek az etnikai csoportnak és tagjainak önazonosságát?

KIK A CSÁNGÓK?

3. A csángók Európa egyik legrejtélyesebb kisebbségét alkotják. Viták tárgyát képezi, kik voltak az őseik, honnan érkeztek, mikor telepedtek le Moldvában és mekkora jelenlegi lélekszámuk. Magának a „csángó” megnevezésnek az eredete is vita-

tott. Az egyetlen tény, amelyet senki nem vitat a csángókkal kapcsolatban az, hogy mélyen kötődnek a római katolikus valláshoz. Romániában, Moldva nyugati részén élnek, a Kárpátok keleti lejtőin, Bákó (déli csoport) és Roman (északi csoport) városokat körülvevő falvakban, a Szeret, Beszterce, Tatros és Tázló folyók mentén, ahol hagyományos európai mezőgazdasági módszereket, hitvilágot és mitológiai hagyományt tartanak fenn, valamint őrzik a magyar nyelv legarchaikusabb nyelvjárását.

4. Létszámuk, a meghatározástól függően változó: 260 ezertől (megközelítőleg a térség katolikus lakosságának száma) – még ha több mint két harmaduk nem is beszéli a nyelvet -, alig több mint néhány tízezer főig (a legutóbbi népszámlálás adatai szerint 3000 főnél is kevesebb személy vallotta magát csángónak).
5. A csángók az európai kulturális sokszínűség előnyös hatásának egyik legkiválóbb példáját szolgáltatják. Évszázadokon keresztül a magyar nyelvet beszélő térségektől többé-kevésbé elszigetelten éltek, egy többségében román népesség körében. Ennek következtében egybeékelte csoport alakult ki, amelyhez egyéni és igen sajátos, a román kultúra elemeit ötvöző saját kultúra kapcsolódik. Ennek talán legszebb példáját a balladák és a népdalok adják. Ez a gyűjtemény, amely napjainkban is él és gazdagodik, főként magyar elemeket foglal magába, megtalálhatók ugyanakkor a román elemek is. Tudjuk, hogy az európai balladák átterjednek a politikai és etnikai határokon. A közös európai balladakultúra egyik utolsó bástyája a csángó gyűjtemény; ennek tanulmányozása, védelme és megőrzése kiemelt feladatot jelent mind Magyarországon, mind Románia számára, valamint egész Európa számára is.
6. Ezen etnikai csoport életmódja sok tekintetben a középkor jegyeit viseli magán. Folklorja és a díszítőművészete máig eleven és új alkotásokat hoz létre. Ugyanez érvényes a népi hagyományokra, a hitvilágra és a mondák világára is.
7. Ezt a kultúrát napjainkban a kipusztulás fenyegeti. A maximális becslése szerinti 260 ezer csángóból mindössze 60-70 ezer fő beszéli a csángó nyelvjárását. Kultúrájuk megmentéséhez európai szintű segítségre van szükség.
8. A csángók identitása évszázadok óta alapvetően a római katolikus valláshoz és a családi körben beszélt magyar nyelvhez kötődik. Ez

a tény, valamint archaikus életmódjuk és világképük magyarázatot adhat a katolikus vallással való rendkívül erős kapcsolatukra. Nem ritkaság, hogy egy csángó a „Milyen nemzetiségű vagy?” típusú kérdésre ezt válaszolja: „Katolikus vagyok”. Mindezek ellenére úgy látszik, hogy a román környezet befolyása, még a vallásgyakorlás területén is érvényesül. Például a moldvai katolikusoknál a gyászmenet nyitott koporsóban viszi a halottat a sírhoz, ami ortodox hagyományoknak felel meg.

9. A vallási élet-sok elemet őrzött meg középkorból. Köztük megtaláljuk a pogány szertartások elemeit, többek között a nap kultuszának maradványait. Hitviláguk rendkívül gazdag, és számos archaikus jegyet mutat.
10. Etnikai tudatuk a magyar nyelvet beszélő egyéb csoportokhoz képest sokkal gyengébb. Ez több okkal magyarázható. Összefügghet azzal, hogy a nemzetfogalom a középkori telepések körében gyengén fejlődött ki, illetve hogy lakóhelyeik szét-szórta helyezkednek el. Ugyanakkor meghatározó szerepet játszott az a tudatos asszimilációs politika, amelyet a környező társadalom, kiemelten a katolikus egyház évszázadokon keresztül gyakorolt.
11. Tudomásom szerint a csángók, illetve szervezeteik egyáltalán nem követelnek politikai autonómiát vagy etnikai kisebbségi státuszt. Ellenkezőleg, román állampolgárnak tartják magukat, és lojálisak hazájukhoz. Az a tény azonban, hogy nagy számban beszélik a magyar nyelv egyik dialektusát, nem jelenti azt, hogy „magyarnak” is érzik magukat. Mindazok, akik elhagyják Moldvát, és a Kárpátok túloldalán vagy Magyarországon telepednek le, ezt sokkal inkább gazdasági, semmint nemzetiségi megfontolásból teszik.

A TÖRTÉNELMI HÁTÉR

12. A történelmi, nyelvészeti, néprajzi kutatások és a helynevek elemzése eltérő magyarázatokat adnak a csángók eredetét illetően. Egyes kutatók úgy vélik, hogy a magyar nép azon csoportjának a leszármazottai, amely még a Kárpát-medencébe való letelepedés előtt, 900 körül különvált a vezető csoporttól. Mások azt állítják, hogy a kunok, a besenyők vagy más ez idő tájt Moldvába települt törzs közvetlen leszármazottai. Mindezen elméletek kevésbé tűnnek elfogadható-

- nak, mivel valószínűtlen, hogy ez a népesség túlélte volna a Batu kán vezette mongol hódítást, amely 1241-1242 között az egész területet elpusztította.
13. Egyes román szerzők azt állítják, hogy a csángók „elmagyarosított” (vagy „elszékelyesített”) erdélyi románok. Ezt az elméletet szintén el kell vetnünk: elképzelhetetlen, hogy ezek a „románok” folyamatosan egy „idegen” nyelvet használtak volna, miközben évszázadokon keresztül Romániában, román környezetben, románul beszélők között éltek.
14. Ezek alapján hitelt érdemlő tudósok (magyarok és románok egyaránt) általában elfogadják, hogy a csángók eredete magyar, és hogy nyugati irányból érkeztek Moldvába. Első csoportjaik feltehetőleg a XIII. században települtek le a térségben, amikor IV. Béla király a keresztény vallásra térítette a kunokat, és püspökséget alapított Milkóban. Ugyanakkor, mint látuk, kevésbé valószínű, hogy a népcsoport túlélte volna a mongol hódítást. A magyarok, románok és szászok újabb moldvai településére csak a XIV. századtól vannak bizonyító adatok.
15. Általában az is elfogadott tény, hogy a csángók első csoportja a Kárpátok hegyvonulatának keleti részén, a stratégiai fontosságú hegysorosok vonalában telepedett le, azzal a céllal, hogy Magyarországot védelmezzék a keletről érkező betolakodók ellen. Ez viszont csak a mongolok jelentős hatalomvesztését követően valósulhatott meg. Ezekhez a telepésekhez a későbbiekben csatlakoztak más, a Kárpátokon átkelt magyarok és székelyek, akik elkeveredtek velük, illetve újabb falvakat építettek.
16. A csángók ősei közül többen fontos tisztségeket töltöttek be Moldvai Vajdaság államigazgatásában. A viszonylagos szabadság, amelyet a Moldvai Hercegség élvezett, valamint a földek termékenysége vonzerőt jelentettek a magyarok számára is, akik szerencsét próbálni indultak a Magyar Királyság határain túlra. Számos ok miatt a moldvai magyarok és az eredeti haza között gyenge kapcsolat állt fenn. Az idők során kihalt értelmiségük, és kiváltságos szabad paraszti helyzetüket is felszámolták. Miután a magyar ferencesek tevékenysége visszaszorult, a magyar kultúra minden intézményes formája megszűnt Moldvában. A székelységgel való érintkezések ugyan fennmaradtak, de csak szórványos formában; különböző okokból egészen a XIX. századig folyamatosan keltek
- át családok a Kárpátokon, hogy Moldvában telepedjenek le. Jelen-tős számú telepés érkezett azt követően, hogy Madéfalván, 1764-ben tömegesen meggyilkolták le a székelyeket (az ún. „siculicidium”).

A CSÁNGÓK NYELVE

17. A csángók nyelvével kapcsolatos eltérő vélemények ellenére egy dolog biztos: magyar nyelv egyik formája, amely pedig a finnugor nyelvcsoporthoz tartozik. Ez a népcsoport kívül maradt a magyarországi kulturális fejlődésen, és nyelvére nem gyakorolt hatást a XVIII-XIX. századi magyar nyelvújítás. Legrégibb nyelvjárása, az északi csángó számos elemet megőrzött a középkor végén beszélt magyar nyelvből. Bekerültek ugyanakkor más, a nyelvi környezetre jellemző elemek is. A települések földrajzi szétszórtsága, valamint relatív elszigeteltségük következtében a csángók nyelve nem tekinthető egységesnek, de a különféle nyelvjárási változatokat beszélők megértik egymást. Ugyanígy, a nyelvüket még beszélő csángók megértik a modern magyar nyelvet is. Ezt bizonyítja a magyar nyelven sugárzó csatorna, a Duna TV vételére alkalmas antennák elszaporodása a csángó falvakban.
18. A csángó nyelvjárások egészen kivételese lehetőséget kínálnak annak tanulmányozására, hogyan hatott az elszigeteltség a nyelv megőrzésére, valamint új elemek megjelenésére. Tanulságos példák egész sorát találjuk azokra a kölcsönhatásokra is, amelyek két teljesen különböző nyelvcsaládba tartozó nyelv között jöttek létre. A finnugor nyelvcsaláddhoz tartozó moldvai dialektust számos indoeurópai lexikai elemmel gazdagította a közvetítő román nyelv. Ugyanígy a moldvai román nyelvjárás sok szót kölcsönzött a magyarból, főként a mezőgazdaság, a kézművesség és a közigazgatás területén.
19. Moldvában ma az iskolákban és a templomokban a román nyelvet használják. Régi kollégánk, Dumitrescu szenátor adott tájékoztatást arról, hogy az Oktatási Minisztérium támogatja továbbá az ukrán nyelvű oktatást, az anyanyelv oktatását a Moldvában élő lengyel, roma és orosz gyerekek számára. Ugyanakkor a magyart nem oktatják a csángó falvakban. Ennek következtében a csángók többsége nem képes írni saját nyelvén. A magyart évszázadokon keresztül a családi élet és a faluközösség nyelveként használták. Az epikus kultúra, amelyet a szájhagyomány út-

- ján továbbadott mesék és mondák képviselnek, s melyeket az idősebbek még jól ismernek, nagy mértékben hozzájárult a nyelv továbbéléséhez.
20. Napjainkban azonban a csángó nyelvjárások a kipusztulás szélén állnak, és félo, hogy egy vagy két generáció ideje alatt teljesen eltűnnek. A hagyományos faluközösségek felbomlása, amely a XIX-XX. században ment végbe Közép- és Kelet-Európában elérte a csángó falvakat is, amint az várható volt. Az iskolában tanított román nyelvekkel sokkal fontosabb a szerepe a fiatalok körében, mint a családban használatos, szegényes magyaré. A román nyelv monopolhelyzetbe került a hivatalos kultúra és a médiumok közreműködésével, a fiatalok így egyre kevésbé használják anyanyelvüket az egymás közötti kommunikációban.
21. A csángó nyelv érdekében hozott hivatalos és hathatós intézkedések hiányában, Európa tanúja lesz, hogy örökségének olyan darabja tűnik el végérvényesen, amely meg tudta őrizni kulturális fejlődésének emlékeit, és ötvözni tudta a kölcsönhatások elemeit, amely magyaroknak és románoknak ezt az etnikai „szimbiózisát” eredményezte. Meg kell jegyezni, hogy a nyelvészeti és néprajzi szempontból legérdekesebb északi népcsoportban a 40 év alatti lakosok közül senki sem beszél a csángót.

FOLKLÓR ÉS NÉPMŰVÉSZET

22. Az elszigetelt kultúrákra a hagyományok erőteljes továbbélése jellemző; különösen igaz ez a csángókra, akik alapvetően földművesek. Ezzel magyarázható népviseletük (hímzés és szőttes) valamint fazekas munkáik szembeötlően hagyományos jellege. Néhány éve azonban a hagyományos ruházatot egyre inkább kiszorítják a gyári konfekciós termékek.
23. A csángó népdalok és balladák forrását közvetlenül a magyar népzene legarchaikusabb rétege adja. Hangszeres zenéjük és táncaik nagy választéka ugyanakkor a környező román falvakéval közös elemeket is tartalmaz. A páros és a férfi táncok, amelyek Nyugat-Európában terjedtek el a reneszánsz korában, nem jutottak el a Keleti Kárpátokig. Ugyanebben az időben a néptánc legfejlettebb és legkifinomultabb formái tűntek fel az erdélyi román és magyar falvakban, a Kárpátok keleti és déli részén viszont a középkori körtáncokat és sortáncokat fejlesztették tökéletes-

sé. A csángók megőrizték a szomszédos románok különleges néptáncait is. Vannak olyan falvak, ahol több mint harminc különböző népi táncot ismernek.

24. Hangszereik között olyan ősi zenei eszközök is megtalálhatók, mint a duda, a lant, a trombita és a hatluku pásztorsip, továbbá a hegedű, a harmonika és a dob. Néhány faluban megtalálható a balkáni típusú bőrduda, más helyeken a magyar dudának egy régi változata, amelyet csak Moldvában használnak.
25. A magyar népdalokat, úgy mint a népviseletet, a szegénységgel kapcsolják össze. A legutóbbi időkhöz a csángó balladák és népdalok a magyar népzene legelőbb változatát képviselték. Ugyanakkor megőrizték a román népi balladák és énekek néhány régi elemét is. A folklór virágkorát élte. Bizonyos dalokat csak esküvőkön vagy más fontos események alkalmával énekeltek, és új balladákat költöttek a nagy alkalmak emlékeztérére. Jelenleg azonban ez a népi kultúra is hanyatlóban van.

VALLÁSI SZEMPONTOK

26. Szóltunk már a csángók erős római katolikus hitéről. Nem véletlen, hogy a bukaresti érsek, valamint az egyházi oktatás felügyelője, Iasi (Moldva fővárosa) püspökének képviselője, valamint a papok nagy többsége valamennyien csángó származásúak.
27. A XVI. század végéig Moldvában két magyar püspökség működött, amelyek feladatát a következőkben folyamatosan átvette Bákó új püspöki székhelye, valamint ugyanitt ferences kolostort alapítottak, amely az erdélyi ferences tartomány felügyelete alá tartozott. A XVI-XVII. század során a háborúk és a szegénység következtében sok moldvai katolikus közösség elvesztette papját, ezek egy részét olasz és lengyel szerzetesekkel és papokkal pótolták. 1884-ben megszüntették a bákói püspökséget, ugyanakkor érsekséget állítottak fel Bukarestben és püspökséget Iasiiban. 1895-ben törvényben tiltották meg a két nyelvű katekizmusok használatát.
28. A csángók ma a templomokban szeretnék újra énekelni régi vallásos énekeiket (nyelvjárásban), ahogyan tették azt az 50-es évekig, és magyar nyelvű istentiszteletet kérnek, ami viszont korábban sosem volt. A katolikus egyház vezetői mind Bukarestben, mind Iasiiban, bár elfogadják a csángó nyelv védelmének szükségességét, elutasítják ezeket a

kérelmeket arra hivatkozva, hogy azokat a „nem hívók találták ki” a magyar nacionalista propaganda befolyása alatt. Iasi püspöke kijelentette, akik ezt kívánják, ma is győnhatnak anyanyelvükön.

29. A fő érv a misék román nyelvű celebrálása mellett az, hogy a 260 ezer moldvai katolikus egésze ezt a nyelvet megérti, a csángó nyelvjárást vagy a magyart viszont nem mindenki. Másrészt Iasi püspöke Despinescu professzor elnökletével egy bizottságot hozott létre, amely azt vizsgálja, hogyan lehet kidolgozni a csángó nyelvjárás írott formáját, valamint népszavazást rendez a katolikus népesség körében a nyelvjárásban folytatott egyházi szolgálatok iránt mutatkozó igény felmérésére.
30. Bárhogy is van, semmi sem látszik igazolni a iasi püspökség azon döntését, hogy a múlt évben megtiltotta egy Csíkszeredából érkezett magyar papnak, hogy magyarul mondjon misét egy csángók lakta falu templomában, az ő kérésükre. Végül egy kocsmában tartották meg a misét, melyen a falu szinte teljes lakossága részt vett.

OKTATÁS

31. A román törvények biztosítják a szülők részére annak megválasztását, hogy gyermekeik mely nyelven tanuljanak (1995. évi törvény az oktatásról, 180. cikk). Három lehetőség van: román nyelvű oktatás; anyanyelven történő oktatás a történelem és a földrajz román nyelven való oktatásával; valamint román nyelvű oktatás kiegészítve választható anyanyelvi oktatással (ez utóbbi formát választja a csángók többsége). A csángók és szervezeteik kéri, hogy tartsák tiszteletben jogukat az anyanyelven való tanulásukhoz. Megjegyzendő, hogy igényük még mindig jóval kevesebb annál, mint amit a Romániában élő többi magyar számára biztosítanak, akár Hargita és Kovászna megyében, ahol a magyarok többségben vannak, akár Erdély más térségeiben.
32. A bákói helyi hatóságok azt állítják, hogy tiszteletben kívánják tartani az európai normákat és alkalmazni kívánják a saját törvényüket. Ugyanakkor hangoztatják véleményüket, miszerint a csángó nyelvjárás (amelynek már nincs írott alakja) nem önálló nyelv. A „magyar irodalmi nyelv” bevezetésével pedig nem segítenék a csángókat, mivel – szerintük – meg sem értik azt. Azonfelül nem lenne meg a pénzügyi alap a magyar nyelvokta-

tás fedezésére; különben is azok a tanulók, akiknek szülei ezt az oktatást kérik, a leggyengébbek közé tartoznak, akik nem lennének képesek egy újabb tantárgyat tanulni. Mindamelllett ezek az érvek nem adnak igazolást a törvény végre nem hajtására.

33. A csángó szülők 1977 óta kérvényezik gyermekeik számára a magyar nyelvi órákat; nem lehet kétséges, hogy néhány csángók által lakott faluban megvan az igény a magyar nyelv oktatására. Bizonyítja ezt, hogy egyes családok erdélyi magyar iskolákba küldik gyermekeiket tanulni. Meglátogattam egy ilyen falusi iskolát Gyimesben, és magam is megállapíthattam, hogy az iskola száz tanulójának körülbelül egyharmada Moldvából érkezett. Az oktatási törvény világos rendelkezései, valamint a szülők utóbbi négy-öt évben beadott kérvényei ellenére, ilyen tantárgyat nem oktatnak a szóba jöhető iskolák egyikében sem. Egyes szülők, akik magyar oktatást kértek gyermekük számára arról panaszkodtak, hogy az iskola igazgatója vagy a pap nyomást gyakorolt rájuk.
34. Úgy tűnik a román hatóságokban nincs meg az akarat (helyi szinten), és hiányoznak az eszközök (központi szinten) ahhoz, hogy alkalmazzák saját oktatási törvényüket.

GYAKORLATI JAVASLATOK A CSÁNGÓ KULTÚRA VÉDELMEBEN

35. Annak érdekében, hogy a csángókat sajátos, ugyanakkor európai szinten is kiemelkedő kulturális értékeik védelmére bátorítsuk, a jelenlegi helyzetet változtatni kell. Mindezen értékeket nem szabad a szegénységgel vagy az elszigeteltséggel társítani, és lenézően kezelni őket. A célok elérésének egyetlen eszköze e népcsoport kulturális és gazdasági megerősítése.

*Nemhivatalos fordítás.
Fordította Bratinka József*

A fordító megjegyzése: a jelentés 10 pontból álló javaslata szövegszerűen vagy kisebb módosításokkal bekerült az ajánlás szövegébe (ld. 9. i-ix. pont)

Az ajánlás-tervezetet 2001. április 26-án fogadta el a bizottság, 3 ellenszavazattal.

Ezt a dokumentumot vitatta meg és fogadta el egyhangúlag az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének Allandó Bizottsága isztambuli ülésén, 2001. május 23-án (ld. Rec. 1521).

IN A P I L Ó J T E G Y Z I E T T

1. Az időjárás jelentésről

Valaha – kolozsvári gyermekkoromban – ott állt dédanyám nyolcfiókosán, a harmincas évek végén csúcstechnikai teljesítményként készült, világvevő ORION készülék. Hangjára az egész család büszke volt. Mint annak vásárlásakor mondták, hegedűfából készült.

Hogy hegedűfa volt vagy sem, mi tudom ma sem, de fülünket rátapasztva hallgattuk a Szabad Európa hangját s benne keresztapám álnevén elmondott vigaszait. Borzongva füleltem a szavakra, és remegve arra az eshetőségre, hogy kiderül kitől származnak, s hozzá milyen kapcsolát fűz. Elégge osztályellen-ség voltam én már így is.

A csodás készülék legnagyobb jelentőségű feladata mégis a Kossuth rádió műsorainak szolgáltatása volt. Egész nap ez a fényesre polírozott doboz volt a kapocs a nagyobbik(kisebbik) hazával s ez biztosította a négy fal között otthonos közérzetünket. Ha egy-egy kétértelmű mondat néha elhangzott, hetekig téma volt a jobb társaságokban. Kérlekszépen a Kossuthon ezt, meg azt hallottam, cseng vissza emlékezetem membránjain a baráti kör nagy öregjeinek hangján. Ment persze a Kossuthon a sok rákosista meg kádárista malaszt is, de... magyarul.

És ez óriási dolog volt.

Eppen ezért még az időjárás, sőt a vízállás jelentéskor sem kapcsoltuk ki. A helységnevek kapcsán emlékek és ismeretek merültek fel. Gönyü nevére megcsillant előttem megint a Duna vize, mint akkor amikor menekülés közben majdnem belefordultunk. S mikor Budapestet mondták? Hát akkor, kérem, tündérmesékért nem elcsérélhető képek jelentek meg gyermeki szemem előtt. Pedig – annakidején – csak romokban látam a magyar fővárost.

A mai napig is jelentős problémája a határon túli magyaroknak a Kossuth foghatósága. Nagy lépés volt a Duna TV, de a rádió funkcióját nem veheti egészen át. Rádiózni munka közben is lehet, a rádió a legjobb barát.

Kérdezhetnék, hogy mi késztet erre a hosszas és unalmas bevezetőre? Nos nem egyéb, mint az időjárás jelentés. És ezúttal engem már fordított előjellel érint, szemben az egykorival, de azokat, akik odaát hallgatják, ma is a fentebb leírt módon.

Túl azon, hogy Erdély várható időjárását a magyar rádióból próbálta megtudni mindenki s olykor még a románok is tőlünk érdeklődtek felőle, ha jól emlékszem a rendszerváltásnak titulált történések után, felbukkant egy csodálatos plusz szolgáltatás. Elhangzott benne Er-

dély legfontosabb magyar városainak időjárásáról is egy-egy szó, s vele a városok magyar neve. Ez pedig óriási dolog volt.

En itt azzal a kellemes érzéssel hallgattam, hogy e téren valahol kiegészült az ország, szinte megnőtt az esőket hordozó felhők – fantáziák kutatta – szárnyain.

Ők ott azt érezhették nap mint nap, hogy „otthon” figyelnek rájuk. Fontosak. Érdekesek. Odatartozók. Kapnak egy apró, de számukra fontos szolgáltatást (státustörvény nélkül).

Ráadásul, mivel az összes környező ország közelebb városai szerepeltek a lajstromon, nem csak az elszakítottak, tudtommal nem hangzott el tiltakozás emiatt odaátról. Baráti köröm emlékezete szerint azonban ezt is támadták... – itt. Akiknek szinte hivatás szerűen ez a dolga. Ismerjük ugye a szlogent: a szomszéd népek érzékenysége! Egy idő óta aztán erdélyi barátaimmal szomorúan tapasztaltuk, hogy a lista egyre szűkül s azok a felhők alig lépik már át a Királyhágót, csak átkukkantanak rajta. Sőt.

Lemaradt Szatmárnémeti, Nagyváradi, Temesvár és persze Marosvásárhely meg Csíkszereda.

Talán anyagi okokból, talán más miatt. Mi nem tudhatjuk.

Bennünk viszont ismét kisebb lett az ország. Itt is, ott is.

Egy kis léghőri Trianont szenvedtünk el, amiről a rádió pénzügyi emberei bizonyára mit sem sejtjenek.

En az öreg ORIONT restaurátornak adtam át, hogy visszatérjenek gyermekkorom emlékei, vajon a Kossuth-rádió új vezetése visszatér-e a régi jó szokáshoz?

A ma divatos gondolkodásmód, a realitások felismerésének hideg jelszavával, most láthatatlanul lesújt reám. De én akkor is, és annak ellenére is állítom, hogy az ember nem lehet csupán a nyers realitások eszköze, rabja, elszenvetője.

En szeretek az időjárás jelentés szeleivel naponta átröppenni azon az átkozott határon.

2. Kétszáz magyar hiányáról

A nagyvilágban 15 millió magyar él, ezeknek legkevesebb egyharmada rendelkezik valamiféle erdélyi gyökérrel, ha abból indulunk ki, hogy ma már magyarnak lenni sajnos nem jelenti egyben a Tündérkerthez való valamiféle ragaszkodást is.

Az Erdélyi Magyarság egy évtizednél hosszabb idő óta hordozza a tüzet, ad helyet az ezzel kapcsolatos – gyökérnyomást ápoló – gondolatoknak.

Az Erdélyi Magyarság pedig egyre kevesebb támogatásra számíthat.

Zúgolódunk azon, hogy jelentéktelen. sőt olykor egyesek szerint kétes értékű lapok kapnak támogatást. Zúgolódunk. A kormányok sorban hagynak cserben.

De!

Tudnunk kellene, hogy ha a legalább 5 millió érdekeltekből, csupán kettőszázan áldoznának évi 32000 forintot, melynek egyharmadát adójukból leírhatják, (tehát az áldozat csak napi 50 forint) ha csupán négyszázan 16000 forintot, melynek szintén egyharmada lenne leírható (tehát az áldozat csupán napi 25 forint)... és így tovább, akkor nem lenne szükség a zúgolódásra és emelt fővel mondhatnánk, hogy van egy saját lapunk. Az erdélyi magyarság, sőt valamennyi kívülrekedt, mi több – minden magyar, Erdélyi Magyarsága.

Az állítólag borívó magyarok – élet-színvonalukat sörben mérő – társadalmában úgy is mondhatnánk, hogy heti egy sörről kellene lemondjanak, de négy összefogva már csak havi egyről.

Egyelőre azonban sehol sem látszanak a kétszázak.

Szükségünk van-e nekünk lapra? Kell-e nekünk erdélyi gyökereink nyomása? És én még azt is megkérdezném, miféle magyarok vagyunk mi?

És mit érdemlünk?

Az elbutított, éhező román nép csendes belenyugvását elsősorban a magyar kártya kijátszása, tehát Erdély féltése garantálta egykor (s talán most is).

Ezek szerint ők jobban megérdemlik?

3. Trianon csapdája

Trianon történetét sokan kutatják és nagyon kevesen. Hogy mi mindent jelent még ez a szó, mely a történelem szörnyű véletlene folytán lett egy könnyű szórakozások helyét jelölő megnevezésből maga a legfeketébb átok nekünk s a legnagyobb tárgynyeremény kihűzésének helye szomszédainknak, ma sem tudatosult.

Mert a szörnyű csonkítás és az idegen uralom alá került egyharmadnyi magyar mellett egy nemzet gerincét törte meg és 15 millió (sőt tudtán kívül enél is több és nem csak magyar) embert kényszerített olyan helyzetbe, melyben arra sincs reményük, hogy nyolcvanegy évvel az események után tárgyilagosan lehessen azokról beszélni.

A világnak nincs olyan diplomáciai fóruma ahol ezt a politika nyelvén el lehetne magyarázni. Elméletileg adódhat olyan helyzet melyben valakiknek érdekévé válik Trianon felülvizsgálata – bár erre minimális az esély –, de olyan, hogy

ezt diplomaták elmagyarázhatják és a világ meg is értse nem hiszem, hogy lehetséges. Erről csak teljes nyíltsággal lehet beszélni két vagy több teljesen nyitott fél között és nem lehet érzékenységekre és protokollokra vigyázva, rébuszokba rejtve csevegni róla tudva, hogy közben azt lesik melyik szó adhat alkalmat a szónok és az általa képviseltek megbélyegzésére. Ez egy vérfagyasztóan tragikus történelmi csapdahelyzet, melynek ártatlan elszenvedője örökre a bűnös szerepkörébe keveredett, ezt olvassák fejére ha csak megmukkan is. Ugyanakkor ha hallgat, maradék életterület is elszívják, létének maradék tartalmait is megkérdőjelezzik. Megkérdőjelezzik a telhetetlen kapzsiságot szülő túldimenzionált büntetés keltette étvágy miatt éppen úgy, mint a tulnyerő, az orgazda szorongását oldani egyedül képes végső megsemmisítésünk ki nem mondott óhaja miatt is.

Ha erről akarunk beszélni, azt csak tudományos precizitással és tárgyyszerűséggel lehetne. A politika viszont még nem jutott arra a szintre, hogy ilyen jellegű kérdések megoldását tudósokra bízva.

Még a politikusok új és a trianoni cselzővényben érintetlen generációja sem tudhat vagy akarhat megoldást találni rá, mivel ezt felfogni csak az tudja aki egy ilyen eseményt átélő közösség tagja. Ilyen pedig csak a magyarok között van. Létezik vajon olyan nemzetközi fórum, ahol mindkét oldalon magyarok ülnek? Nos ez is mutatja a helyzet képtelenségét.

Trianonra a történelem leg-jei minden túlzás nélkül érvényesek. Itt nem bombasztikus egyetlen jelző sem.

Minden túlzás nélkül ma valóság az, hogy tőlünk elvárják a bocsánatkérést az ellenünk elkövetett bűnökért is.

4. A hangulatok és módszerek változatlanágáról

Rábeszéltek. Annak ellenére, hogy emlékezetemben él nagyszüleim és szüleim története, akikről a családi birtokot a 22 év alatt nem egyszerűen elvették (az ármanyos földreform címén), hanem – ráadásnak – részletekben tették azt, s a cseles késleltetésekért a Bukarestből érkezett ügyvédek jócskán megválták őket, amire májjellegű családi vagyontárgyak is rámentek. Most sajnos fordítva történik, és az úgynevezett kárpótlás címén folyhat ugyanez.

Minekutána – fájdalmas leírnom – több ottani magyar ügyvéd is csalódást okozott indifferens és inkább saját zsebére figyelő magatartásával, azt a tanácsot kaptam, hogy román ügyvéddel próbálkozzam. Az legalább a siker nagyobb esélyével teszi ugyanazt.

Belevágtam.

Bukarestből meghatalmazást kértek először, melyet a közjegyző mellett a budapesti román követség is kellett volna láttamozzon.

Ekkor kezdődött az érdekes megfigyelésre vezető történet.

A közjegyző elmondta, hogy szerinte az általam románul tökéletesen megfogalmazott 10 sort a követség kell hitelesítse és nem ő. Minek kétszer fizetni, mondotta igen korrektül.

A követséget telefonon felhívván az információs hölgy soha nem hallott durva, sértő, mondhatni pimasz hangon utasított el. Helyesebben először adott egy számat és azt kiabálta nekem, hogy mért tőlük kérdezem??? Ami egy információt adó központi szám esetében kissé furcsa. Az adott szám aztán vagy foglalt volt (tehát ott voltak) vagy nem vették fel. Egyszer másfél órát is rászántam erre. Amikor újra az első számat hívtam (nehezen szántam rá magam) a hangomat is megismerte és kiabálva figyelmeztetett, hogy megmondta már egyszer, őt ne zavarjam. Hozzá kell tennem, hogy már az elején említettem érdeklődésem célját (kárpótlás).

Este bukaresti román ismerősömmel beszélgetve, ő figyelmeztetett. Ne csodálkozz, fogalmad nincs mit művelnek ezek a státustörvény miatt. De hiszen abban nincs semmi, válaszoltam én. Persze, mi is tudjuk. De nem erről van szó.

Ekkor jutott eszembe az a nem rövid – történelmi – időszak, amikor a Ceaușescu kényen-kedve szerint alakuló hangulat irányította a határőrök és vámosok magatartását. Volt úgy, hogy figyelmeztettek, most várjatok, gyertek később, vagy fordítva, most siessetek, most pianót intett a karmester.

Íme. Az idők alapvetően nem változtak a hangulatpolitika terén.

Az már csak ráadás, hogy mikor személyesen jelentem meg a követségen, közölték, hogy ők ezzel nem foglalkoznak. Menjek a Bajza utcába, a fordító irodába, ott van minden. Ezt követően a Bajza utca küldött vissza a közjegyzőhöz (ott nincs), aki persze csak magyarul hitelesíthette az általam saját románról, saját magyarra fordított saját szöveget. Ezt követően adhattam le a tíz sort a Bajza utcában, ahol román szövegemre szakmai büszkeségből nem tartottak igényt – még puskának sem – és tíz darab ezresért vállalták, hogy egy hét múlva kézhez vehetem a hiteles papírt.

Ez az írás fogja vajon elindítani ugyan azt a kicsidenkénti kiszipolyozást, amit szüleim, nagyszüleim is átéltek?? (A Szerkesztőség megjegyzése: Szerzőnk feleslegesen fáradozott. Tapasztalatunk szerint az itthoni fordítást, az otthoni hivatalosságok nem fogadják el).

5. Ünneprontó gondolataim, avagy ismét az Erdélyi Magyarorságról

Jegyzeteimet rendeztem kedves lapom az Erdélyi Magyarorság számára. Ez az a lap, amelyet több mint egy évtizeden

keresztül sikerült a semmiből életben tartani és amely úgy maradt eddig életben, hogy egyetlen „szponzornak” sem adta el hangját.

Mit ért el ezzel? Sokáig azt, hogy az őszinte véleménynyilvánítás, az igaz és jószándékú magyar szó letéteményese volt határon innen és túl, címe ellenére nem csak az erdélyiek, de valamennyi elszakított nemzetársunk számára is. Amikor még szegényebbek, tehát lelki-ekben gazdagabbak voltunk, sikerült eljuttatni minden határon túli magyar lelkipásztorhoz és bármerre jártam ott láttam az asztalon, az almáriumon, az éjjeliszekrényeken.

Aztán gyarapodtunk anyagiakban és fogytunk lelkiekben. A megfontolt központi támogatást pedig talán éppen a fenti okok miatt – cikluslemegesen – csak vártatt magára.

Kapott a lap dicséretet, szép szavakat sőt gratulációkat is az évfordulón. De a sok értéktelen – mégis, különféle gyakorlatias megfontolásokból fontosabbnak vélt – lap dús támogatásához viszonyítva elhanyagolható „létminimumot” is hiába remélte.

Ott ahol várják, ott ahol segítenek nem nagyon van erő, itt ahol szintén őrült töltene be, a méltatlan konkurenciával és a gyarapodással párhuzamos közönnyel kell megküzdjön. Nem akadnak sem központi éleslátók, akik felismernék, hogy a hiányzó morzsák értéküket messze meghaladó feladatot látnának el, és nincsenek áldozatkész egyének akik bár tehetnék, de nem veszik a fáradságot arra, hogy hasznosra, jóra áldozzanak. Erről már előbb volt alkalmam elmélkedni, de most egy prédikációból ellopott kis történettel egészítem ki naplóm.

Valahol, egyszer egy presbiter így szólt a gyülekezetéhez: Két hírt hoztam nektek ma. Egy jót és egy rosszat. A jó hír az, hogy együtt van a pénz templomunk felújításához. A rossz pedig az, hogy ez a pénz a zsebetekben van.

Kedves Olvasó!

A mai magyar valóságban az Ön által ismert, s talán értékelt, sőt igényelt lap végveszélybe került. A jelenlegi olvasótáborban is kellene legyen erő a lap fenntartására. Csak a szikra hiányzik. Hiszen az adomány jelentős része leírható az adóból, miáltal annak „nettó” összege tovább csökken.

Szégyenletes bizonyítvány lenne róunk, ha az Erdélyi Magyarorság éppen a millennium esztendejében szűnne meg. De e pillanatban sajnos itt tartunk.

Kedves sírva vigadó barátaim! Itt az alkalom hogy könnyeink sokszor szükséges és soha el nem felejthető szép érzelmi valutáját átváltsuk a kor szelleméhez alkalmazkodni képes világibb eszközökre. Pénzre van szükség ahhoz is, hogy a megmaradásunkat fenyegető rideg pénzvillag ellen küzdjünk.

Szász István Tas
Leányfalu

TIVAI NAGY IMRE

A Kárpát-medence magyar tannyelvű és keresztény szellemű gimnáziumai számára meghirdetett „Milleniumi művelődési verseny”-re többszáz igen színvonalas dolgozat érkezett be. Ezekből közül lapunk néhányat, remélve, hogy a jövő tanárai, irodalmárai lesznek szerzőink.

Minden kornak és minden tájnak megvannak az, „ismeretlen” nagyjai, akik abban hasonlítanak egymásra, hogy egész életükkel, minden tettükkel a jövőt akarják befogni szemhatárukba. Létük, szellemük a jövőbe magaslik, mint a templomtorony a háztetők fölé.

E táj – Székelyföld – „ismeretlen” nagyjainak egyike volt Tivai Nagy Imre, aki a maga életével példázta, hogy egy kisvárosban élő értelmiségi is lehet óriás.

Több mint hatvanesztendő (1867–1931) csíkszeredai közérdekű tevékenységet folytatott mint gazdasági szakember, publicista, neves közéleti személyiség. Sokszáz tanulmányát, cikkét itthon, valamint Erdély és Magyarország számos lapjában, szakfolyóiratában, kiadványában és fórumán tette közzé.

Nagy Imre a betlenfalvi Nagy-ok székely ősnemes családjából származik. Nagyapja a XIX. század 20-as éveiben az udvarhelyszéki Betlenfalváról, a család ősi fészkeből, házasság útján jött át Csíkszentkirályra. Apja is itt volt földbirtokos. Birtokait fia örökölte. Tivai Nagy Imre maga Csíksomlyón 1849. május 16-én született. Apja Nagy Dénes, anyja a gergyóújfalvi származású Molnár Karolina, a Somlyón székelő határozód egyik tisztjének leánya. Iskoláit Csíkszentkirályon, majd a csíksomlyói és a székelyudvarhelyi főgimnáziumokban végezte. A szüleitől fennmaradt levelek szerint már gimnazista korában szerette a színházat, gyűjtötte a helyi népszokásokat, a tájnyelvi szókincset és ezekben a témakörökben rendszeresen közölt ismertetőket a korszak több lapjában. Felsőbb tanulmányait a kolozsvári, akkori jogakadémián végezte. Már 1866-ban az akkori *Magyar Néplapban*, a Marosvásárhelyen megjelenő *Székely Néplapban* és a Szokoly Viktor szerkesztésében megjelent *Hazánk és Külföldben* mint gimnazista tanuló, a székely népszokásokról írt közleményeket. A következő években *Vértesi Arnold Pesti Hírlapjában*, a *Honban*, a *Magyar*

Polgárban, az *Erdélyben*, a *Pesti Naplóban* sűrűn jelentek meg humoreszkjei, életképei és székely történelmi tárgyú tanulmányai.

Jogászfjű korában a Marosvásárhelyen megjelenő *Erdélynek*, Kolozsvári Leveleit írta hetenként. Egykorú nyomtatványok tanúsága szerint szerepet vállalt a kiegyezés után kibontakozó közművelődési élet szervezésében – a ma is virágzó Kolozsvári Dalkör egyik buzgó alapítója és éveken át titkára volt.

Csíkszeredai polgárrá válása valószínűleg összefüggött családi viszonyaival is. Feleségül vette Dr. Molnár József vármegyei főorvos Ilka leányát. Tőle három leánya született, de a harmadik leány születése az anya életébe került. Rövidesen feleségül vette elhunyt felesége hűgát, azonban rövid, alig egyeztetendei házasság után, második felesége is elhalálozott. Mint háromgyerekes özvegyember harmadszor is megnősült (1855), felesége Brigitta, aki Orbán János városkapitány, majd választott polgármester leánya volt. Tőle még egy leány, és végül, ötödik gyerekének, egyetlen fia született, aki heveny fertőző betegségben korán meghalt (1907).

A 70-es évek elején a Székely történelmi pályadíj gyűjtésének volt egyik hűző munkása. Az 1875-ben megalakult Műkedvelő Társulat titkára, rendezője, később elnöke.

A közművelődés terjesztésében a Társulatnak elképzelhetetlenül nagy szerepe volt, hiszen abban a korban nem létezett rádió, televízió, de hanglemez sem, sőt Csíkban még vasút sem volt (1868-ban, még kőberes szekéren, kerek egy hétig utaztak Kolozsvárra a diákok). A Műkedvelő Társulat fennállásának első tizenöt esztendeje alatt összesen 44 szindarabot adott elő, leltárában 107 különböző műfajú színmű anyaga szerepelt, szereplői között pedig az akkori város majdnem minden személyiségét – szám szerint 13 szereplőt – megtalálhatjuk.

A Műkedvelő Társulat több évtizedes tevékenységének úttörő szerepe

volt abban, hogy később létrejött ugyanitt a Csíkszeredai Dal- és Zeneegylet, hogy a vidékenként szerveződő profi vándorszínijátékszáz mindig szívesen látogatott ide és időzött e városban, hogy 1904-ben a Csíki Magánjavak költségén igényes kultúrpalota – Vigadó – épült, hogy e csíki falvakban is hagyományáá nőtte ki magát az amatőr színjátékszáz.

A közvélemény alakításának céljára akkoriban kizárólag az újságírás kínálkozott és ezt T. Nagy Imre nemcsak tudta, hanem ki is használta. 1880 körül lapot szerkesztett Csíkszeredában, a Kézdivásárhellyel „közösüges” *Székelyföldet*, az első helyi lapot.

1907-ben mikor politikai ellentétek miatt, a nyomdatulajdonos megtagadta az általa szerkesztett újság kinyomtatását, hatezer korona kölcsönrel megvásárolt egy öreg nyomdafelszerelést, nyomdász-iparendelést váltott és több hónapon át vejevel saját kezűleg állították elő a lapot, hogy meg ne szakadjon annak folytonossága.

1884-ben a sepsiszentgyörgyi *Székely Nemzet* című hetilapnak csíki társszerkesztője. Állandó munkatársa lett az 1889-ben induló Csíki *Lapok*-nak és továbbra is sűrűn jelentek meg írásai az erdélyi és magyarországi sajtóban.

Többek között 29 éven át szerkesztette a *Csíki Gazda* című mezőgazdasági értesítőt a vidék gazdatársadalmának a tájékoztatására. Szerkesztői munkája mellett a Csíkmegegyi Gazdasági Egylet titkára. 1889-től kezdődően három évtizeden át Csík vármegye közzgazdasági előadója volt.

Dolgozataiban a székelység problémáit alapos és szókimondó nyíltsággal tárgyalta és az általa ajánlott irányelvek minden fokon figyelemben részesültek. E téren legelőbb az 1895-i budapesti III. Országos Gazdakongresszuson keltett figyelmet, hol a székely kivándorlás ügyében előadó volt és az általa ott elmondottak világították meg és változtatták meg a kivándorlás kérdéseiben addig uralkodott téves felfogásokat.

Mindemellett még ráért tárcákat írni, nyelvészkedéssel, irodalomtörténettel, székely népköltészeti adatok gyűjtésével foglalkozni. Kötetekre menő gyűjtését apránként dolgozta fel.

A 70-es évek végén a *Nyelvör*-ben a csíki nyelvjárás szótárát dolgozta fel. A *Magyar Nyelv*, az Abafi (Aigner) Lajos által szerkesztett *Figyelő*, a Szarvas Gábor által szerkesztett *Magyar Nyelvör* tartalmazták főképpen ily irányú munkásságát.

A 80-as években kezdeményezői között van egy tejfeldolgozó részvény-

társaságnak, amely az akkori lehetetlen szállítási viszonyok miatt számolódott fel. Alapítója, illetve 1873 és 1904 között tanára és igazgatója az 1873-ban, a Csíki Magánjavak anyagi eszközeivel létrehozott Mezőgazdasági Felső Népiskolának. E tanintézmény keretében, mintegy három évtizeden át nevelt a gazdalfjából képzett mezőgazdákat.

Nagy Imre a Csíki Magánjavak Igazgatótanácsának is hosszú időn át elnöke volt. Vagyonának jövedelméből épültek a fentebb említett gazdasági iskola épületei, a mai Petőfi Sándor Általános Iskola épülete, a Vigadó épülettömbje (ma filmszínház, számítógéppont, magáncégek és a Hitelbank megyei fiókja kaptak helyet), valamint a Határőrezred parancsnoki épülete. Emellett nagymértékben hozzájárult az egykori Megyeháza, a Csíksomlyóról beköltözött Főgimnázium új épülettömbjének a felépítéséhez.

1878-ban Nagy Imre Tanszer-ipar és gazdasági kiállítását szervez, a maga nemében az első ezen a vidéken. 1885-ben az Önkéntes Tűzoltó Egylet elindító között találjuk. 1902-ben részletes javaslatot nyújt be a Csíki Magánjavak Igazgatótanácsához egy közkönyvtár létesítésére.

A 90-es években, az érdekelt csíki birtokosok összefogásával létrehozzák az Olt ármentesítést célul kitűző Oltvölgyi Vízársulatot. Az érdekeltek költségén medermélyítést végeznek, számos kanyar átvágását, Alcsíkon pedig, ahol az árvizek évente pusztítanak, zsilipekkel szabályozható új ármentesítő csatornát ásnak, amely a folyó főága lett az alcsíki szakaszon. A Társulat ügyvezető elnöke és lelke ismét csak Tivai Nagy Imre.

Nevéhez fűződik a Csíki Múzeum Egylet megalapítása is. A csíki Takarékpénztár nevű, helyi érdekeltsgű pénzintézetnek 1916 óta elnöki címét is, de főként terheit és a kockázatát viselte.

1916 őszén Nagy Imrét, 67 éves korában, egészen Sopronig sodorta a Kárpátok vonalán váratlanul kialakult újabb frontvonal. Novemberben már itthon volt, és igyekezett összeszedni mindazt, ami házából, gazdasági felszereléséből, könyveiből, feljegyzéseiből és családi emlékeiből megmaradt. Lelkileg a háború után már nem tudott talpra állni. Az impériumváltozás után mint igazgatótanár nyugdíjazták. Szemlélődő élet lett a további sorsa. Időskori szemlélődéseinek első gyűmölce lett a *Cirkálások Szeredai emlékeiből* (Csíkszereda, 1925) című, 138 oldalas, szerény külsejű kötet. Bár 76 évvel ezelőtt íródtak a mai olvasó számára bizonyára archaikusnak tűnhetnek a bemutatott gazdasági, társadalmi és közművelődési állapotok, amelyeket a szerző, derűs és eleven humorának tarka színeivel tesz élénk-ke és vonzóvá. A kötet 1925-ös megje-

lenésének két előzményét ismerjük. Az első, az 1902-1905 között megjelenő Csíkszereda című hetilap hasábjain *Csíkszereda őskorából* címmel megjelent és hamarosan félbeszakadt cikksorozat. A második, a szerzőnek a *Csíki Lapok* 1920-as évfolyamában *Emlékezések* címen közzétett sorozata.

1943-ban dr. Nagy András sajtó alá rendezi, és könyvformában megjeleníti a *Csíki Panteon. Emlékezések régi csíkiakról* című írását. T. Nagy Imrénél 253 csíki kortársnak rövid portréja ez, azoké, akik különösebb érdek és haszon nélkül tettek valamit közösségük előrehaladásáért. Először folytatásban jelent meg 1929-1931 között a *Csíki lapok* hasábjain.

1884-ben, Budapesten megjelent két kötetes tankönyve az *Irálytan alapvonalai* címmel. Ezenkívül sok más közgazdasági tárgyú munkája jelent meg nyomtatásban: *Csíkvármegye közgazdasági állapotai és a székely kivándorlás* (Sepsiszentgyörgy, Jókai Nyomda R.T., 1891.); *Csíkmegye közgazdasági leírása – Megyei monográfiák* – sorozat (különlenyomat a Közgazdasági Szemle 1903. évi október-december füzeteiből, Budapest, Pesti Könyvnyomda R.T., 1902); *Székely kivándorlás* (különlenyomat az 1895. évi III. Országos Gazdakongresszus kiadványából, Budapest, Pátria Irodalmi Vállalat Könyvnyomdája, 1895); *A gazdasági alsóbb fokú közoktatás* (lenyomat a *Csíki Gazda* 1902. évi decemberi füzeteiből); *Csíkvármegye közgazdasági állapotairól* (II. kötet, 1911., Csíkszereda, Szvoboda Miklós, 1911).

Nehéz megragadni ennek a sokfelé ágazó, de minden irányban tevékeny és eredményes életnek a fő vonalát, hi-

szen T. Nagy Imre az az alkotó ember volt, akinek élete végéig lelki szükséglete maradt az értelmes cselekvés, a közösséget szolgáló alkotó munka, legyen az kulturális vagy gazdasági téren. Ezért kutatta a székelység nyelvét, szokásait, életének különböző oldalait, ezért kereste a megoldást gazdasági bajaira, ezért volt fontos számára az iskola, sajtó, múzeum, tejszövetkezet vagy ármentesítő csatorna, s ugyanezért méltatta kötetben mindazokat a kortársait, akik ugyanezt cselekedték, akik életvitelükkel igazolták ezt a világlátást.

Meghalt 1931-ben, olyan szellemi frissességben, amelyen alig rontott az öregség. Utolsó szavai ezek voltak: „Igyekeztem megtartani, amit apám reám bízott”.

Négy évtizedes szüntelen munkásságát méltányolva kapta meg 1913-ban, 64 éves korában az elismerés jelként a királyi tanácsos címet, amiről tudni kell, hogy ez csupán egy cím volt és semmi több, viselőjét tulajdonképpen semmire nem jogosította fel és semmi előnnyel nem járt.

Egyéniségének és műveinek hatása, talán szűk körű volt, de nem feledjük, hogy ebben a szűk kisvárosi, megyei körben annál fontosabb. Figyelték rá, és ő mindig kész volt figyelemmel kísérni a környezetében élő embereket, megvizsgálni a társadalmi eseményeket, megörökíteni a feljegyzésre méltó dolgokat – írta róla Kozma Mária.

A Csíkszeredai Márton Áron
Gimnázium diákjai:
Csató Orsolya, Daradics Katalin,
Joó Eva, Molnár Emese

Czegő Zoltán versei

JÁCINT-ÖSVÉNYEN

Nincs fölös csömöröm.
Irtózzék más a haláltól.
Miért is mondom el neked?
Okát leled egy téli faágon.

Látod édes, ha akkor
Csaba királyfi hadába szegődöm,
most sétálhatnék csillagösvényen.
Legalább is cseréptetőkön.

De igenis jelentem:
belülről akartam élni
azt, ami földi.

Most göröngyöt hányok egy szabályos gödörbe –
kívül vagyok.
Avar szemem a látvány betölti.

Jobbomon hintáz egy gerle,
balomon nyugszik Tamási Aron.
– Jó így ez neked, édes? –
Kicsit fázom. De a kérdést bevárom.

Szedett-vedett világban. Pányván.
És úgy tűnik: továbbra.
Amiben hittem, az mind, mind enyém volt.
Recsegve, de összeállt az ábra.

Tudom – Heu Réka! – itt lenn mi a minden.
Nézem, ahogy kavicsal játszik a fűben Fichte.
A fiam tarkója akár a kis kutyáé.
Alszik most. Remélem, álmát elhitte.

A kórház kertjében él egy őz.
Füvecskéivel etette fiam, lányom.
Ott didergett kis tenyerükön
őz nyelve előtt a halálom.

Vívtam. De annyit! Annyit félttem.
Nem állattól, sötétől. Tőletek.
És megtanultam cudarul szeretni,
amit itt rendre fölletek.

Szeretethuzatban motozok
ezeregy ajtón, ablakon.
Két halántékom közt denevér cikázik.
Hagyjuk. Földanya? Élhetek? Alhatom?

Fű hegyén, jácint-ösvényen – – –
Igaz ez? Elhiszed, hogy élek?
Csókban párolok vadmentát
és bandukolok e verssel felétek.

DALMÁCIÁBAN, 1241., 1998.

Magára hagytam szegény Hunniát.
Visszavergődöm. Tán végleg kiátkoz.
Fanyalodhatok koldusabb botra,
bekopoghatok szorgos cisztercitákhoz.

– Adjatok abból, amit Isten adott,
egy foszlott gyékényt a testem alá,
áldott legyen Zirc, Béalapátfalva,
hogy a hit minden követ megtartaná – – –

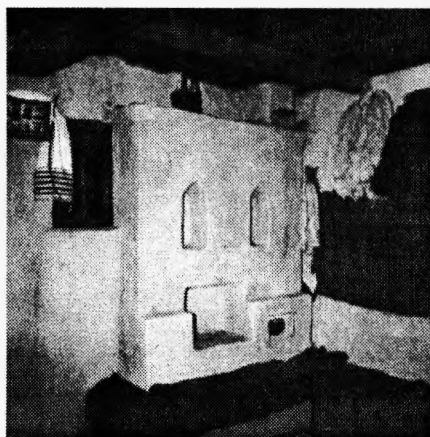
Most illír leányok lábnyomát firtatom,
míg kékre meg zöldre derül az Adria.
Hol csatáz, ölel, hajóz most Diocletianus,
e partoknak talán legnagyobb fia?

Magadra hagytalak egy hétre, hazám,
de lám, a mediterrán szél itt cibálja
IV. Béla királyunk köpenyét földi világra.
A csönd itt sem költözik belém igazán.

A Kárpát-medencében most pernyés az otthon.
Muhi megesett. Európára őrzöng Batu kán.
Itt révedett az Adria vizén
Béla meg a kétség: – És mi leszen az után?!

Két kislányát itt temette, délen.
Mert az ördögnek kellett a király gyásza.
Majd hazafelé tért Batu kán is,
Béla is vissza az üszkös hazába.

Sirályok után nézek, messzire,
mint egykor királyom: – Amott az olasz partok,
meg Róma, a pápa; véle? nélküle?
Kard kell, csorbulatlan, hazát, ha akarok!

ÁRPÁD-HÁZI SZENT ERZSÉBET IMÁJA

Tenyerünkben a rossz, a jó,
Közöttünk a Mindenható.

Orcája a fényes égbolt,
Látó szeme a nap s a hold.

Nincs nappala, nincs éjjele.
Csak jót sugall, hogy élj vele.

Nem nyugszik ő nyoszolyában.
Szeretet van mosolyában.

Vigyázza az eget, földet,
Nyughatatlan szeretőket.

Ahol ő van, ott nincs halál,
Betegségre gyógyírt talál.

Hatalmas a tarisznyája,
Benne népem sok imája.

Úgy jajongja, mivé lettünk.
Imádkozna is érettünk.

Ám nincs kihez, mert felette
Csak a Titok, fény-keretben.

Csillámok vagyunk szemében.
Mint vigyáz ránk, még nem értem.

Öröme, ha merünk nagyot,
Bánata a hitehagyott.

Sorsunkká lett, élünk vele,
Lelkünk felhajtó ereje.

Ezer évben egyszer pihen,
Álmodik is, csak sebtiben.

Mifelénk hajolna álma –
Gonosznak, jaj, ne találna!

AZ ABLAK-HÁZBAN

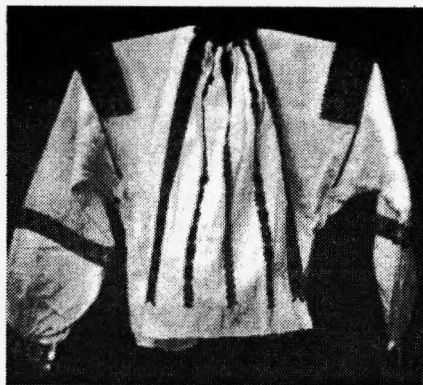
Jégvirágos ablak mögött
hóban vigyázkodik Jézus.
Beengedném, ajtóm nincsen.
Csak ablak van, hogy kilássak.

Csupa-ablak életemben
omló fényben békerítve.
Ólomablak-kerítésen
belül élek, jégvirág-láng.

Úgy tudhattam kinti voltban:
nem egyedül, hárman vagyunk,
napvilág-virágom, búban
s boldog könnyben csupa-hárman.

Jó kis ablak-ház az enyém,
oszthatatlan, egyszemélyes.
Az égtájak felé intek.
Sarki fény a gyertyalángom.

Valamiért még megvagyok.
Isten végső hatalmában.
Nincs állítás. Sem tagadás.
Te vigyázol? Vagy a Jézus?

BORDAL

A napot s a holdat hozza
két aranyos szarva között,
ereszkedik bé a szarvas,
patáig fénybe öltözött.

Evilági szép napokon
ember s állat kiváltságos.
Jó szőlővel, lágy kenyérrrel
gyűlünk a Mátra lábához.

Bor az alja, bor a föle,
fölszusszan a Kékestető.
Eliramlik, oda a nyár.
Áldott legyen a Teremtő.

Híg életnek híg a bora.
Aki férfi, legyen gangos!
Megáll a lány, mint az őzek:
– Itt a soproni kézfrankos...

Szigligeten Rókarántó
bort ereszt a Balatonba.
Itt ha rázom a diófát,
Szőlő hull a kalapomba.

Savanyút rí a venyige.
Hol a kupa muskotályos?
Áldott legyen a hegy leve.
Jövendőt mond kilenc táltos.

Kévényi jót a holnapról,
jusson nekem is egy kalász.
A családnak kalongyával
hozz örömet, ha erre jársz.

Asztag illesse hazámat
– meglobban a lámpa lángja –,
túl sok volt a filoxéra
s a gonosz, ki hátra rántja.

Ha pap lennék, csak áldanék,
s házasodnék, ha még legény.
Hegyoldalba temesetek,
rajtam az avar is megél.

Küszöb alatt nóta motoz.
Csönd áztatja el a házat.
Hej. Vidróczki, most gyere ki!
bor terem itt, nem alázat.

Fölviláglik, elhomályul
én időm is, mely learat.
– Lélek, a terített égen
ott lelsz két tiszta poharat.

1997. augusztus 13.

TRIANON ÉS „A NEMZET AKARATA”

80 éve, 1921. július 26-án ratifikálták – „a nemzet akaratából” – a trianoni békeszerződést. A kihirdetés után Bethlen István beadványt intézett önmaga ellen. A Magyarországi Unitárius Püspöki Hivatalban, 2001. július 22-én istentisztelettel és emléküléssel emlékeztek meg a magyarság e gyászos eseményéről.

Világtörténelmi tény, hogy a Trianoni Békeszerződést 1920. június 4-én írták alá. Magyarországnak, a magyar nemzetnek azonban egy másik napra is figyelnie és emlékeznie kell. Magyarország Nemzetgyűlése ugyanis 1921. július 27-én fogadta el és hirdette ki a sorsfordító okmányt. Ennek a napnak, ennek az alkalomnak különös jelentőséget kell tulajdonítanunk a nemzet mindenkor emlékezetében!

Most, 2001. júliusában ennek a napnak a nyolcvanadik évfordulójához érkezünk.

Idézzük fel az 1921. évi XXXIII. törvénycikkely bevezetőjét: „Tekintettel a kényszerhelyzetre, amely Magyarországra nézve a világháború szerencsétlen kimenetele folytán előállott, és amely annak idején a magyar királyi kormányynak a békeszerződés aláírására vonatkozó elhatározásánál is döntő súllyal bírt – a békeszerződés (ezennel) a magyar állam törvényei közé iktattatik”.

A győztesek a beiktatással nem elégedtek meg. Ragaszkodtak a törvénycikkely záradékához is. Íme a záradék egyetlen végzetes mondata: „E törvénycikkely kihirdetését ezennel elrendelem, a törvénycikkelyt mint a nemzet akaratát mind magam megtartom, mind másokkal is megtartatom.” Ezt követi a szokásos keltezés és aláírás: „Kelt Gödöllőn, az ezerkilencszázhuszonegyedik év július 27. napján. Horthy Miklós, Magyarország kormányzója, Gróf Bethlen István, magyar királyi miniszterelnök.”

A győztesek követelésére a Magyar Nemzetgyűlés tehát „mint a nemzet akaratát” foglalta törvénybe és hirdette ki a Trianoni Békeszerződést – inkább persze békedöntést.

„A nemzet akarata”? Ebben a kényszerű záradékban a béketárgyalás és a békedöntés legmegalázóbb vonását kell látnunk.

A körülmények és a következmények részleteit ismerjük. Ezeket adatokkal, népszerű és területi arányokkal lehet jellemezni. A nemzet megalázása, a nemzet akaratának visszajára fordítása azonban számokkal, mennyiségekkel, arányokkal kifejezhetetlen. Most, a nyolcvanadik évfordulón erről kell, erről érdemes beszélnünk.

Nem sorsszerű-e, hogy ez a nyolcvanadik évforduló találkozik 1956 negyvenötödik évfordulójával? Ez utóbbi évforduló második tagja, november 4-e is a nemzeti akarat erőszakos megalázásához, szörnyű megtagadtatásához kötődik. Hiszen a Szovjetunió és a Varsói Szerződés államai a magyar demokratikus forradalmat és nemzeti szabadságharcot nemcsak leverték, nemcsak megtorolták, hanem a magyar törvényalkotással ellenforradalomként és az „internacionalista testvéri szövetség” megtámadásaként fogadtatták el. A nemzet akaratát így fordították visszajára, így alázták meg.

Kössük össze a huszadik század ezen két eseményét, ezen két sorsfordulóját. Ennek alapján érthetjük meg igazán, hogy a magyarság legsúlyosabb vesztesége – a nemzet akaratának elfojtásában, erőszakos megalázásában és megtagadtatásában állt. A nemzet lelke, arculata, magatartása máig viseli ezeket a jegyeket.

De akkor ehhez az állapothoz kell szabnunk az igazságkereső, az igazságtevő, a gyógyító, ez ellensúlyozó feladatot is.

Ez az erkölcsi, szellemi, közösségi feladat a nemzeti akarat kifejezésében, nyílt és nyilvános megvállásában, mindenoldalú érvényesítésében jelenik meg.

A nemzeti akarat világos kifejezését és mindenoldalú érvényesítését persze nem lehet, nem szabad a véletlenre bízni. Támogatni kell a nemzeti akarat tudatos kifejezését, nyílt és nyilvános megvállását és elfogadását, mind szélesebb és mind hatékonyabb képviseletét.

Ebben a támogatásban, ebben az erkölcsi, szellemi és képviselői szolgálatban meghatározó szerepet töltenek be a történelmi egyházak és a nemzeti értékkelvű szervezetek.

Itt és most éppen a történelmi egyházak és nemzeti értékkelvű szervezetek közös vállalkozásának vagyunk résztvevői és tanúi, a közös emlékezés és a közös szolgálat jegyében.

De miben is áll a szorosabb feladatunk, szolgálatunk? Abban áll, hogy mondjunk igent arra, amire igent kell mondanunk, és mondjunk nemet arra, amire nemet kell mondanunk.

Igent kell mondanunk, mondjunk igent a nemzeti akarat világos kifejezésére, hiteles

megfogalmazására, erkölcsi, szellemi és közösségi képviseletére.

Látnunk kell azonban, hogy sokan nem tartják fontosnak a nemzeti akarat jelentkezését magát sem, sokan nem tartják ezt időse-rűnek, továbbá akadnak személyek és csoportok, akik nem idegenkednek a nemzeti akarat elfojtásától, meghamisításától, meggyalázásától sem.

Erről a helyzetről nem szabad elfeledkeznünk. Ezt a helyzetet napvilágra kell hoznunk. Ezzel a helyzettel szembe kell néznünk.

Igen, 1921. július 27-e óta működnek belső erők és törekvések a nemzeti akarat elfojtására, kiforgatására, olykor kigunyolására. Ezek az erők, ezek a törekvések sokoldalúan működnek, sok hangon beszélnek.

Például a nemzeti akarat lényegét, a nemzeti önrendelkezést szembeállítják az európai fejlődéssel, a modernizációval, a globális világgal. Például az 1956-os magyar demokratikus forradalmat és szabadságharcot egyszerűen a kommunizmus diktatórikus változata elleni baloldali reformkezdeményezéssel óhajtják azonosítani. Például az 1990-es rendszer-változást egyszerű gazdasági és jogállami alkalmazkodássá szeretnék minősíteni. Például a Kárpát-medencei magyar közösségek és Magyarország összetartozásának törvényi biztosítékát fölöslegesnek, sőt veszélyesnek mutatják.

Holott 1921. július 27-ének nyolcvanadik évfordulója és a magyarságtörvény 2001. júniusi elfogadása nemcsak az időben ér össze, hanem a nemzet, a nemzeti akarat erkölcsi és szellemi átélésében is. Ez a magyarságtörvény az 1920-1921-es nemzetcsontításért a nemzet erkölcsi és szellemi újraegyesítése feltételeinek megteremtésével szolgált igazságot.

Most, 2001. július 27-e alkalmából feladattudatot és erőt kell merítenünk abból, hogy ez az évforduló sorsszerűen találkozik 1956 évfordulójával – és a magyar millenniummal.

Miért is ne hinnénk, hogy ebben a sorsszerűségben Isten legmagasabb rendelete nyilatkozik meg?

Miért is ne hinnénk, hogy a magyar nemzeti akarat kifejezésének, tudatosításának, képviseletének erkölcsi és szellemi támogatását ez a legmagasabb rendelési is jóváhagyja?

Miért is ne hinnénk, hogy ha ebben a jegyben igent mondunk és nemet mondunk, abban a feladattudatban és erkölcsi, szellemi erőfeszítésben nem vagyunk egyedül?

Ebben a feladattudatban, ebben az erkölcsi és szellemi erőfeszítésben Isten segítsen bennünket!

Szekelyhidi Ágoston

az Erdélyi Szövetség, a Rákóczi Szövetség és a Trianon Társaság közös emlékező istentiszteletén

A „Trianon” felejtése és feledtetése...

Kedves Testvéreim!

Rengeteg gyászévfordulónk egyikére, talán a legnagyobbikra, mert a többségéből mind volt talpraállás, és ezért a legfájdalmasabbra emlékezünk ma. Nyolcvan esztendővel ezelőtt, az 1921-es XXXIII. törvénycikk megerősítő okiratai letételéről szóló jegyzőkönyv kelt július 26-án, kihirdetése elrendeltetett július 27-én és kihirdettetett az „Országos Törvénytar”-ban július 31-én. A cinizmus azt tette hozzá, hogy mindez a „nép akaratából”, mintha e nép a nemzet megconszoktatást, a meggyalázást és, ki tudja hány évtizedre vagy századra való genocídiumát, holokauszttal felérő tragédiáját üdvívalgással, hurrázással emelte volna törvényi erőre!

Áldottnak tartom az eszméletető alkalmat, ezt, hogy a gondviselő Isten megadta nekünk. Annak a történelmi és egyedül magyar földön, Erdélyben született Egyháznak, amelyiket Trianon átka kétszeresen is sújtott. Szétszakította nemzetünk mellett Egyházunkat is. Vérző sebeinket azóta is nemzetünkért-hazánkért, valamint Egyházunkért fájlaljuk és próbáljuk gyógyítani, de azok behegedni sohasem tudnak. Nem vagyok történész, csak népem történelmét tudni, átélni, megérteni akaró lelkész. Így gondolataimat sem a történelmi tragédia adatlásai köré kívánom csoportosítani, felvonultatni – ez legyen az igazi, becsületes történészek dolga és lelkiismeretes munkája, mert félévszázadon át, szinte csak hamisítók és udvari talpnyalók írásai butítottak! – hanem a nemzet lélekállapotából szeretnék kiragadni néhány mozaikot, hogy azokból próbáljunk összerakni egy járható ösvényt, utat, hogy az utánunk következők legalább egy szebb jövő felé bátrabban léphessenek. Gondolataim megfogalmazásához segítségül hívom az Istentől ihletett kedvelt költőim szentírási erejű megérzéseit, valóságait, gyötrődő kétségeit.

A történelmi nagy hentesek egyike Lloyd Geoge így lelkendezett „zordon műve” felett: „Szigorú, de igazságos béke!”. Clemenceau, akiről sokkal szelidebb kutyákat kereszteltek Erdélyben és más tájakon, egyenesen el volt ragadtatva: „Eljött a nap, amikor a hatalom és a jog – melyek eddig borzasztó messzeségben álltak egymástól

„Epévé változzék a víz, mit lenyelek,
ha téged elfelejtelek!
Nyelvemen izzó vasszeget
űssenek át,
mikor nem téged emlegetl
Hunyjon ki két szemem világa,
mikor nem rád tekint,
népem, te szent, te kárhozott,
é drágal ...

... Mérges kígyó legyen eledelünk,
ha téged elfelejtünk...

... Rothadjon el lábunk, kezünk,
mikor hozzád hűllenek leszünk...

(Dsida Jenő: Psalmus Hungaricus)

– egyesültek, hogy békét szerezzenek a gyötrődő népeknek.” A haza és nemzet testén osztozóknak megnyilvánulásai nem is érdemes idézni, mert azok messze túlértékelnek a hiénák és más ragadozók állati éhség-ösztönein.

Az egyik francia képviselőt utolérte lelkiismeret furdalása, amikor így fogalmazott: „Az egyik fél teljesen rosszindulatának kellett a másik fél tudatlanságával párosulnia ahhoz, hogy a régi Magyarország csodálatos egységét egy képzelten elnyomás nevében szétrombolja. Szétszakították ezt a nemzetet, amely politikai, közigazgatási egységét tíz évszázadon át megtartotta... Alkottak három új államot, még vegyesebb népeiséggel... szétrombolták az életerős, egységes ország politikai és gazdasági egységét és romjaiból új államokat alkottak, amelyek messze állnak az előző egységtől... Magyarország nem ok nélkül tartja felelősnek Franciaországot a tévedésekért és igazságtalanságokért.” Egy kicsit előrefutva, hozzátenném keserű szájjal, hogy a Fejtő Ferencek, a Kende Péterek hogy érezték és érzik magukat jól nemzetük gyilkosainál, mert az egyik legfájdalmasabb magyar, Ady Endre biztosan undorral fordult volna vissza Trianon után és nem tette volna be többé lábát az ő Párizs-Bakonyába.

Trianont sokan nevezték és nevezik a 20. század Mohácsának. Senki olyan szépen, szívbeemarkolóan nem fogalmazta ezt meg, mint Reményik Sándor egy Mohácsra visszautaló versében: „Éjszaka jön, százötven éves éj, / S ki éjben születik majd mit csinál-

jon? / Dolgozzék, imádkozzék, tőrjön, várjon, / S a sírba is reménysugárral szálljon, / Ha könnyel sózott kenyerét megette. / Mert változnak a csillagok felette!” Vagy a másik méltatlanul elfelejtett és elfeledtetett költő, a székelyudvarhelyi Tompa László így biztat ősi szántásban székely hegyek alatt: „Várjuk talán, hogy más segítsen? / Tudd meg, lovam, nincs segedelmünk / Magunkon kívül, csak az Isten!... / Ránk csak a Ó szent napja süssön!... / Mi többet úgy se várhatunk itt – / Amit nekünk a jó nap érlel, / Amit a rögből ki-kiküzdünk / Felesülő karunk erejével.”

Ha a Trianon szót etimologizáljuk, rájövünk, hogy három nem-et is jelenthet. Talán ebből született a „nem, nem, soha”, mintha a történelem nyelvtannal is igyekezett volna felnyitni szemeinket, megerősítve magyar virtussal a harmadik „nem”-et „soha” szóra cserélve. Ez önbiztató és buzdító mondás fényében nézzük meg, hogy alakult a nemzet lelkiállapota az eltelt különböző időszakokban. Ezt le kell szögezzük, hogy az elszakadt területek magyarjainak mindig jobban fájt a tragédia, mint az Anyaországban maradtoknak. Csak egyetlen utalás: ma is kik fogalmaznak, kik emlékeznek ezekre, ezekre a fájdalmas dolgokra? Nem az Anyaország lakóinak többsége, hanem azok a kevesek, akiknek valami közük volt, van és – hisszük, hogy – lesz Erdéllyel, Kárpátaljával, Újvidékkel, Felvidékkel és természetesen az elszakítottak javarésze itthon a nagy többség szemében nem csak Trianon a tabu, még mindig, hanem mi is szálla vagyunk, hogy emlegetjük, emlékezünk, mert zavarjuk elnemzetlenedő langyos vizeiket, vagy sértjük az országot, a hazát és nemzetet tovább szaggató, fosztogató érdekeiket. Kevesünknek fáj egységes nemzetünk jövője. Pedig ezért kiáltani kell! Milyen megrázó és felrázó volt Kós Károly Kiáltó szava! El tudott indítani anyni akarást, tennitágyat, mert az életnek tovább kellett menni, ahogy lehetett. Alátámasztandó azt a gondolatot, hogy az elvesztett területek lakóinak volt és most is, és lesz is fájóbb a sebe, hadd idézzem egy fiatalabb nemzedék fiának, Szász István Tas sorait: „Hogy mit jelent a Trianon szó, azt csak a magyar érezheti, de igazán átélni és igazán megcsenvedni csak a kisebbségi magyar.

Ő éppen ezért nem is tudja ezt az átoksúlyt ledobni magáról.”

A Trianon óta eltelt 80 évet három korszakra lehet osztani a nemzet lelkiállapotát, helytállását, a „nem, nem, soha” megtartását vagy felejtését, illetve feledtetését tartva szem előtt.

Az első korszak a két világháború közötti időt öleli fel. Az „Igazságot Magyarországnak!” jegyében sokat megtettek a csonka haza vezetői Horthy vezetésével. Az elszakított részeket sokféle és fajta nyomás alatt és között próbálták valóban nem felejtve élni és várni a csillagok állásának változását. Mindennapi imádsággá lett az ajkakon Papp Elemérné versének néhány sora: „Hiszek egy Istenben, Hiszek egy Hazában, Hiszek egy isteni, örök igazságban, Hiszek Magyarország feltámadásában!” De közben dolgoztak, alkottak, írtak, építettek, szültek és temettek, mert ezt kérte a mindennapi élet. Tartása volt a nemzetnek. Azt lehetne mondani bibliásan, hogy az vesse rá az első követ a bontásra és kintiekre egyaránt, aki a „nagy, árgus szemekkel odafigyelő világ” és belső ellenzők szándékai ellenére többet és jobbat tudtak volna tenni. A „nem, nem, soha” megfogalmazás nem irányult senki ellen, csak annyit igyekezett kifejezni, amit Reményik úgy foglalt versbe: visszavenni, ami a miénk! Bár háborús idő hozta, ismét hatalmi döntés jegyezte – ami rossz előjel volt! – 1940-ben mégis valami valóra vált. Jó szüleim, nagyszüleim mesélték, falumbeliek, ismerősök, hogy abban a kicsi, négyéves magyar világban volt legboldogabb az élet, még akkor is, ha háborúba kellett menni, mert az otthonmaradtokra vigyázott a Haza, a sokgyermekeseknek házakat építettek, gazdasági felszerelést juttattak, anyagilag segítettek és igyekeztek fel-emelni a tudatos román elszegényítési politika által sújtott Székelyföldet. Négy év alatt annyi vasút épült Erdélyben, amennyit összesen nem épített a 22 év alatt a hódítás nélkül betolakodó román impérium.

Joggal emlegetik összeomlásnak még ma is – legalábbis Erdélyben! – a sokak által felszabadulásnak hirdetett kommunista-internacionalista hódítást. A „nem, nem, soha” teljesen elnémult, erejét veszítette. Büszkének lehetünk arra, hogy Erdély utolsó rögeit a székely hadosztály próbálta védeni, míg a győriekhez (Lásd Petőfi) hasonló hősök futottak már nyugat felé. Valóban minden összeomlott! Az óriási vérvesztés feldobta a csörtető senkiket, akiknek már nem kellett haza és nem kellett magyarság. (Lásd

most a globalizációt!) A párizsi, következő „Trianon”-nál nem igen képviselte a Haza érdekét senki. Boldizsár Ivánék helyett az ausztrál és kanadai, vagy valaki más szolt Magyarországot érdekében. A románok kiabáltak és hazudtak Trianonban és Párizsban is, a csehszlovákok kiabáltak és hazudtak Trianonban és Párizsban is, a szerbek kiabáltak és hazudtak Trianonban és Párizsban is. A hazugság újra győzött most már egy sokkal vérengzőbb hatalom, a kommunista imperializmus védő szárnyai, illetve csizmái, fegyverei alatt és között. A nyolcvanas év legsötétebb időszaka, az ötven éves diktatúra éveit jöttek. A Haza már csak a magasban létezett. A szellemi és lelki megnyomorításban oly kevesek tudtak csak kátároszoknak, tisztáknak megmaradni. Ezt az időszakot a nagy aldatás és áltatás időszakának tudnám nevezni. Elfelejtődtek Reményik gyönyörű sorai a testvérségről: Testvériség / Nincs szebb szó a világon. / S én hinni, hinni vágyom, / Én minden széllel szemben hinni vágyom. / Ez az egy álom nem csalóka álom. / Rendtárs, polgártárs, elvtárs, honfitárs: / Eltűnnek egyszer mind e szólások / és elvesznek a mélyben, / parttalan semmiségben, / s egy szó zeng majd csak a világ fölött, örök üdvözlégyképpen: / Testvér, testvérem! – Ehelyett jött az a szólom, hol szépen, hol rútol: nincs testvéred a határon túl. Egy szocialista tömegtestvériség van, szocialista nemzet. Nehéz volt ezt elfogadni: az a testvéred, aki megcsónkított, levágta kezdet, lábadat, eltépte a szeretetláncot, rokonokat, családtagokat idegenké tett, aki apád, anyád, őseid, hóseid arcán, porladó szívén tapod, földedbe, házádba, fáidba kakukk módjára befészkelte magát ellopva otthonodat. A trianoni megaláztatásnál is szinte súlyosabb volt: felejtse el és feledtesse el magvaiddal is, gyermekeiddel, unokáiddal is Árpád hazáját, csak vidámkodj a gulyásbarakkban, történelmi, nemzeti öntudat nélkül nevedjenek pulyáid, nem baj ha nem tudnak Segesvárról, Fehéregyházáról, Pozsonyt is inkább mondják Bratyszlavának, Székelyudvarhely, Újvidék és Mátyás kincses Kolozsára helyett ott van Moszkva, Leningrád, Rosztov. Nincs Nagyvárad és Nyitra, de van egy 35 m²-es lakásod, ingyen üdülőjegyed. Zúgd és táncold a Katjusát, a Marina, Marinát, felejtve az Édesanyám sok szép szavát, Kőműves Kelemen Déva vára helyett építsd a Sztálin- és Leninvárosokat, templomok helyett Vörös Csepelt és Özdöt és ne fájjon, hogy több szomszédodban vérzik a testvé-

red szíve és sóvárog az anya után az elszakított gyermek, még akkor is, ha érzi, hogy már rég mostoha lett az az anya. Felejtse el a Hargitát és a Latorca partot és minden ellen, ami keresztény és nemzeti és 1000 éves, megvéd az internacionalizmus orosz medvéje a helytartó kisebbség, de nem veszélytelenebb bocsokkal. Valóban eltelt 2-3 nemzedék élete, a szülő nem emlegette Trianont a „hamis kettős nevelés” álcája mögé húzóva, nyugodt lelkiismerettel vegetálva félévszázadon át, mintha, kitudódva az igazságra nevelés, az egész nemzetet be lehetett volna börtönözni. A tanító, a nevelő nem emlegette, mert úgymond feltette kenyerét a lelkész, a pap nem keresztelt, nem esketett, nem temetett, nehogy a nagy olvasztótégelynek méltatlan tagjává váljon, és ne mehessen nyaralni külföldre vagy beföldre. Ezek a generációk nem ismerik történelmünk, irodalmunk igazi értékeit, így nem ismerhetik a megmaradás gyönyörű harcát sem. Az 1956-os forradalom és szabadságharc sok gerincet kiegyenesített, a nemzetet újra nagyra tette, de utána jöttek a még nagyobb árulások, gerincferdülések. A „nem, nem, soha” sokáig sehol nem volt!

A rengeteg talánnyal és kérdéssel tele harmadik korszak a rendszerváltás óta datálódik. Tőlünk még megkérdezték 1989 karácsonyán is ebben a templomban – néhány héttel előtte romlottunk át szülőföldünkről ide –, hogy tudunk magyarul, mert gyermekeink olyan szépen verseltek és énekeltek. A nagy áltatás és aldatás diktatúrája ezt tette anyaországi testvéreinkkel és ez általános jelenség volt akkor.

A határok könnyebb átjárhatósága szemeket és szíveket nyitott meg. De ez nem elég, közelről sem lesz elég. Nyolcvan évvel a szörnyűség után azt mondjuk Reményikkel: „Nem a mi dolgunk igazságot tenni, / A mi dolgunk csak igazabbá lenni!” Nagyon kellene a süket fülekbe a „nem, nem, soha” szöveget belekiabálni, de Európa és a nagyvilág is befogja fülét. Ébredünk, ébresztünk, de szinte késő. Az újabb felnövők, sok ősükhöz hasonlóan nem akarnak tudni Trianonról. Elég nekik, ha futhatnak a sikeres őseik Júdás-pénzén Olaszba, Spanyolba vagy a vízen túlra, mit nekik a zordon Kárpátok által ölelt ősi táj. Ordas eszmék uszulnak rájuk, hogy nem lehet segíteni az erdélyi anyanyelvű oktatást, nem lehet templomokat építeni a szétbombázott délen, mert akkor nem jut pénz a hazaiaknak élelemre, ruhára, a Trianont elfelejtő és feled-

ERDÉLYI
MAGYAR

1992.
AUGUSZTUS
22.
BUDAPEST

KONGRESSZUS

RENDEZŐK:
ERDÉLYI
VILÁGSZÖVETSÉG
ERDÉLYI
VILÁGSZÖVETSÉG
MAGYARORSZÁGI
SZERVEZETE
MAGYAR
VILÁG KIADÓ
AZ ERDÉLYI
MAGYARSÁGÉRT
ALAPÍTVÁNY
ERDÉLYI MAGYARSÁG
SZERKESZTŐSÉGE

*(...) Székelyek ott, a bércek szikla-mellén,
üljeteK mellém!*

*Magyarok ott, a Tisza partján,
magyarok ott, a Duna partján,
magyarok ott, a tót hegyek közt,
s a bácskai szőlőhegyek közt,
üljeteK mellém!*

*Magyarok Afrikában, Ázsiában,
Párizsban vagy Amerikában,
üljeteK mellém!*

*Ti ezután születők, és porló csontú ősök,
ti rég halott regősök, ti vértanúk és hősök,
üljeteK mellém!*

*Ülj ide, gyűlj ide népem,
s hallgasd, amit énekelek,
amint a hárfa húrjait,
feszültidegű húrjait
jajgatva tépem...(...)*

(DSIDA JENŐ: MAGYAR ZSOLTÁR)

ERDÉLYI MAGYAR KONGRESSZUS

PROGRAM

I. Színhely: **Földművelődési Minisztérium tanácssterme Budapest, V., Kossuth L. tér 1.**

II. A tanácskozás időpontja:

1992. augusztus 22. 10,00 óra

III. Elnökség: **Atzél Ferenc**, Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány ügyvezető titkára

Király Károly (Erdély)

Kreczinger István, Az Erdélyi Világszövetség Magyarországi Szervezetének elnöke

Zolcsák István, az Erdélyi Világszövetség társelnöke

IV. Napirend:

1. **Zolcsák István** megnyitója

2. **Dr. Csapody Miklós** általános áttekintés az erdélyi magyarság mai helyzetéről.

3. **Borbély Imre**: A magyarság gazdasági helyzete Erdélyben

4. **Király Károly**: az erdélyi magyarság kulturális és oktatásügyi gondjai

5. **Tempfli József**: az egyház szerepe a mai Erdélyben.

V. Előzetes jelentkezésünkben akadályoztatott határainkon kívül élő magyarság képviselőinek felszólalása (minden területről maximum egy személy).

VI. A Magyar Önrendelkezési Nyilatkozat vitája (Ebédszünet után) Felszólalások

VII. A tanácskozás végeztével a résztvevők megkoszorúzzák Harry Hill Bandholtz amerikai tábornok szobrát.

Már-már csodának számít, hogy Magyarország megmaradt legalább akkorának, amennyinek ma ismerhető. Az első világháborút követő békeszerződés egyes résztvevői azt is tervezték, hogy az országot letörlik Európa térképéről. Egy olyan állam megszüntetésére törekedtek, amely honfoglalásával (Kr. u. 896) olyan országot teremtett a Kárpát-medencében, amely döntően hozzájárult a térségben a keresztény civilizáció meghonosodásához, az anyagi-szellemi kultúra fejlődésének biztosításához, Európa fejlődéséhez.

A magyar állam a kezdetek óta széles körű önkormányzatot biztosított részben a különböző régióknak, a közigazgatási területeknek, másrészt az országba hívott vagy befogadott nem magyar közösségeknek. Szent István a magyarok első királya fiát, Imre herceget már figyelmeztette, hogy az "egy nyelvű ország gyöngye és erőtlene". Arra intette, hogy az uralkodásra kiszemelt ifjú herceg legyen támasza minden idegennek.

Erdélyben a Magyar királyság vajdaságában kezdetektől minden népcsoportnak biztosították az önkormányzat lehetőségét. Elég csupán a behívott németek (szászok) vagy a befogadott románok középkori autonómiáira utalni.

Ez az autonómia-hagyomány egyik legjellegzetesebb vonása az erdélyiségnek. Ennek a szellemnek és politikai gyakorlatnak maradt az ápolója azt követően is, hogy a törökök európai hódításai nyomán az ország 1526-ban három részre szakadt és Erdély maradt a magyar állami jogfolytonosság hordozója. Ennek a szellemnek volt a kifejeződése, hogy Európában először Tordán 1568-ban az erdélyi fejedelemségben hirdették meg a vallási toleranciát.

Az I. világháborút lezáró békeszer-

ződésben a magyaroktól megtagadták a Willson által kidolgozott önrendezés lehetőségét. Így történhetett meg, hogy a Kelet-Magyarországnak számító Erdélyt az ország más tájegységeihez hasonlóan az 1920-as diktátummal elcsatolták. Az országnak kerekén kétharmad részét idegen szuverenitás alá kényszerítették, a magyarságnak pedig egyharmada került idegen uralom alá. Erdélyt Romániának adták, s ez a döntés mindmáig etnikai feszültségforrás. Legfőképpen azért, mert egy toleranciához szokott régiót ahhoz a Romániához csatolták, amely egész történelme folyamán az intoleranciáról tett bizonyosságot, ahol a jogállamiság fogalma ismeretlen, ahol az idegenellenességet állampolitikai rangra emelték s a más-ságot nem tűrik.

A magyarországi társadalmat mélyen aggasztja, a kormányzat felelősségét ébren tartja, hogy a szomszédos államok fennhatósága alá kényszerített magyar milliók másodosztályú állampolgároként, a tényleges veszélyeztettség állapotában élnek mindennapjaikat. Becslések szerint Romániában mintegy három millió magyar él (ebből több, mint 2,5 millió Erdélyben, a Magyarországtól elcsatolt területen.) Egyházi becslések 700 ezerre teszik a Csehszlovákiában élő magyarok számát. A széteső Jugoszláviában a magyarok lélekszáma meghaladja a félmilliót, a Szovjetunióhoz csatolt Kárpátalján a 250 ezret. Vagyis mintegy 4,5 millió magyar él akarata ellenére a szomszédos országokban.

Az a feszültség, amelyet a román intolerancia gerjeszt Erdélyben nemcsak a térség számára jelenti az állandó fenyegetettség állapotát, de veszélyezteti Európa békéjét is.

Mindaz, ami ma Jugoszláviában történik, előképe az erdélyi lehetséges történéseknek.

A román nemzeti ideológiai, illetve az erre az ideológiára alapozó politikának alapítója az a törekvés, hogy a Dnyeszter és a Tisza között meg kell teremteni az egynyelvű, idegenektől mentes Nagyromániát. A román politika ennek a stratégiai célnak rendel alá a mindenkorai politikai taktikát. Nem volt és nincs olyan román politikai párt, amely a kormányra jutva nem folytatná elődeink diszkriminatív, az egynyelvű ország megteremtését célzó politikáját. Ennek a következménye, Erdély demográfiai térképének erőszakos megváltoztatása azzal a kétirányú törekvéssel, hogy a nem románokat elűzik, kitelepítik, kivándorlásra kényszerítik, miközben a Kárpátokon túli területekről Erdélybe csábítják a románokat. Ennek a kétirányú népességmozgásnak tulajdonítható Erdély etnikai összetételének megváltozása, a városok balkanizálódása, a bizantín, intoleráns szellem eluralkodása. Becsült adatok szerint mintegy három millió román telepítettek be az elmúlt 30 évben. Eközben alig 5–6000-re fogyatkozott a zsidók száma: az Erdélyben őshonosnak számító 700 ezres német népcsoportból pedig alig 100 ezer maradt. A némethez hasonló nagyságú a magyarság fogyása is. A két legnagyobb érvágást az 1918–1920-as, ill. a '44–'47-es esztendőket jelentették, amikor több százezer magyart kényszerítettek szülőföldjük elhagyására.

A román kormányok mindent elkövettek azért, hogy megfosszák identitásuktól a nem románokat, majd kikényszerítsék a nyelvcsereit. Ennek a politikának közel húsz népcsoport már áldozatul esett. Közösségként már nem, vagy alig léteznek ukránok, örmények, görögök, albánok, törökök, tatárok, lengyelek: olyan népcsoportok tűntek el, amelyek 50 évvel ezelőtt még markánsan színezték a romániai társadalmat. A romániai zsidókból – folytatván

a hagyományos román antiszemita politikát és programokat – II. világháború első hónapjaiban meggyilkoltak négyszázezeret. A megmaradókon fejpénzért adtak tovább.

Az elnemzetlenítés koncepciója egyértelmű. Legérzékletesebben a román kormányok iskolapolitikáján mérhető a szándék.

1948-ban az iskolák államosításakor Romániában még 206 magyar óvoda, 2671 alapfokú (elemi, általános) magyar iskola működött, 145 önálló magyar középiskolában tanulhattak a fiatalok. Létezett a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem, a marosvásárhelyi Orvostudományi Egyetem. Ezek mellett főiskolák, tanító- és óvónőképzők szolgálták a magyar ifjak művelődését, magyarságtudatának megmaradását.

Ma már alig 700 elemi iskolában taníthatnak magyarul és mindössze 19 magyar liceum van, a negyven évvel korábbiak alig mintegy húsz százaléka. A mai kormányzat sem engedélyezi a magyar egyetemek és főiskolák újraindítását. Az erdélyi magyarságot ugyanarra a sorsra szánják mint a Kárpátokon túli még ma is mintegy 250 ezres lélekszámú római katolikus magyarokat, akik még templomaikban sem imádkozhatnak magyarul – holott a II. világháborút követően még ott is 100-nál több magyar iskola volt, Bákóban (Bacau-ban) pedig magyarnyelvű tanítóképző.

A példátlan elnyomás állandósítja a feszültséget Erdélyben és mindinkább azzal fenyeget, hogy az egynyelvű ország álmát kergető hatalom belekényszeríti a régiót egy faji konfliktusba.

A nagyhatalmak felelőssége a régió, azon belül Erdély sorsáért átháríthatatlan. Egy igazságtalan nemzetközi döntés következménye csak új, a korábbinál bölcsebb nemzetközi rendezéssel hárrítható el.

1918 májusában Románia az Antant-államokkal kötött bukaresti titkos szerződésben vállalt kötelezettségeit megszegve különbékét köt Németországgal és a Monarchiával. Az új szerződésben ünnepélyesen vállalja, hogy nem fordul az utóbbi ellen. 1918 novemberében azonban, mivel tudomására jut a német fegyverletételi szándék a nyugati fronton, felrúgja a békeszerződést, és egy nappal a fegyverletételt előtti hadat üzen (újabb hitszegés) Németországnak. Még ugyanebben az évben megtámadja volt szövetségeseit, a forradalom útjára vitt Oroszországot, és megszerzi Besszarábiát.

A sorozatos árulások, pálfordulások eredményeképp 1918-ban létrejött Nagyrománia, amely határai között tudhatja a Dunától északra élő románok mintegy 95%-át. Trianonban a győztes nagyhatalmi gőg, a földrajz és a történelem nem-Ismerete, valamint a Magyarország ellen folytatott – a magyarok által semmibe vett! – félévszázados lejáratási kampány következtében 102 000 km² területet ajándékoz Romániának.

De a szélsőséges román körök ahe-lyett, hogy megnyugodtak volna, továbbra is a "Dnyesztertől a Tiszáig" revizionista jelszót hirdetik. "A zsák-mány biztonságba helyezése érdekében" a 20-as években az utódállamok létrehozták a Kis-Antantot és összehangolták elsősorban az anyaországtól elszakított magyarok és a németek elleni sovén nemzetiségi politikájukat. A 30-as években Románia eltávolodik Franciaországtól és Angliától, amelyekre Trianon után amúgy sem hallgatott, és szövetkezik Németországgal.

1941. június 22-én a román hadsereg is támadást indít a Szovjetunió ellen. A cél nemcsak az 1940-ben elszakított Besszarábia visszaszerzése, hanem új területek meghódítása a Dnyeszteren

túl is, és Besszarábia megtisztítása a zsidóktól és más nemzetiségektől. "Hiszen Románia a románoké és csakis a románoké!" Ehhez kapcsolódik a román hadsereg első fegyverténye: az első "felszabadított" falu, Ciudei zsidó lakosságának teljes kiirtása. 1941 júliusában az Antonescu által vezetett román hadsereg közel 400 000 zsidót gyilkol le, olyan kegyetlenséggel, amely páratlan az emberiség történelmében. Igazat mondott tehát Cuza, amikor azt állította: "Mi már akkor antiszemiták voltunk, amikor Hitler még meg sem született". 1944 augusztusában Románia, elsősorban Észak-Erdély visszaszerzése érdekében elárulja szövetségeseit, Németországot hátba támadja azt, átáll a volt ellenséghez. Így a II. világháborút is a győztesek oldalán fejezi be, és ily módon az 1947-es párizsi békeszerződésben neki ítélik Észak-Erdélyt.

A 80-as évekig a csak részben elégedett Románia az európai határok megmásíthatatlansága mellett kardoskodik. 1989-ben, a kommunista párt XIV. kongresszusán az elszigetelődő Ceausescu, hogy nyomást gyakoroljon a Szovjetunióra és növelje tekintélyét a szélsőséges román sovíniszták előtt, burkoltan felveti Besszarábia (Moldávia) problémáját.

A M. Gorbacsov és I. Iliescu által 1991-ben aláírt szovjet–román barátsági szerződés a két ország határainak fenntartását fogalmazza meg. A Szovjetunió felbomlásának feltételei között (íme az újabb kedvező alkalom!) a román parlament több képviselője megkérdőjelezi e szerződést, és felveti a Moldáviával való azonnali egyesülés gondolatát.

Sajnos sem a közvéleményben, sem a diplomáciai életben nem figyeltek fel arra, hogy a keleti határok megváltoztatásának szándékával Románia az első állam Európában, amely kétségbe vonja

a Helsinki Záró Dokumentumokban foglaltakat a határok sérthetetlenségéről.

1992-ben Románia, a 350 év óta először újból függetlenné vált Ukrajnával szemben is területi követelésekkel lép fel, északon és keleten egyaránt! Határrevíziós igény tehát keleten és északon is!

Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy számos romániai kiadvány, és a parlamentben nem egy képviselő Románia határainak a Tiszáig való kiterjesztését hirdeti. Határrevíziós törekvések tehát nyugaton, Magyarországróvására is! Pillanatnyilag csak délen, a bolgárokkal szemben nem fogalmazott még meg területi követeléseket. (De vajon meddig?)

A totális román irredentizmus, a felfokozott román "érzékenység" – például az, hogy zavarja őket a nemzetiségek anyanyelve –, a túltengő román xenofóbia feltételei között kétségbe vonható a román politikai vezetés Magyarországgal kötendő alapszerződés aláírására irányuló törekvéseinek tisztasága. Világos, hogy a románság elsődleges célja az, hogy Románia nyugati határát biztosítva szabad kezett kaphassanak Dnyeszteren túli területek annekválására is. Mintha kevés volna már a Dnyesztertől a Tiszáig hagyományos jelszó! S ha keleten túl akar menni a Dnyeszteren, mi a biztosíték arra, hogy Románia a jövőben tiszteletben tartja továbbra is a ma létező román-magyar határt?

Románia sorozatos szerződészegéseit, a közel 150 éve gyakorlatilag is sikeres irredentizmusát figyelembe véve, a magyar politikai vezetés óvatossága rendkívül indokolt. Egy, a levantin-bizánci jellegű román diplomáciai offenzíva által elképzelt alapszerződés csak arra szolgálna, hogy az idegengyűlölő, a nemzetiségi kérdést belügy-

nek tekintő Románia beolvashasson több mint két millió magyart – hiszen megtagadja a nemzetiségektől az önrendelkezést, azoknak az egyéni és kollektív szabadságjogoknak a gyakorlatát, amelyek a demokratikus országokban minden embert megilletnek. A mind szélsőségesebb, nemzetiségellenes román politikai légkör, a román politikai hagyományok, a román intolerancia a nemzetiségek fizikai létét is veszélyezteti! Ezért nyilvánvaló, hogy csupán a nemzetiségek önrendelkezés, és csakis a nemzetközi garanciák: döntőbíróóságok és a nemzetközi egyezmények betartását biztosító, kényszerítő mechanizmusok létrehozása és tényleges működése szavatolhatja a romániai nemzetiségek, köztük a romániai magyarság létét, megmaradását. Ehhez viszont nem elégséges egy kétoldalú szerződés! Ehhez az Európai Közösség garanciái szükségesek. Magyarország nem eshet újból a határok légiesítéséről szóló mesék, babonák, utópiák csapdájába. Emlékezzünk: a "magyarbarát" Groza Péter is a határok átjárhatóságáról beszélt Budapesten, és egy hét múlva bizony "megfagyott a légkör": évtizedekre lezárták a határt. (Groza szerint: a magyar-román határ módosítása Magyarország javára – akár csak egy méterrel is – lehetetlenné tenné a magyar-román jó viszonyt). A sajátos román gondolkodásmódra jellemző: az a tény, hogy Magyarországból 102 000 km²-t Romániához csatoltak, nem terhelheti a két ország viszonyát. Íme az egyoldalú nagy román érzékenység!

Ennek az érzékenységnek lovagias tisztelete nem diktálhatja a magyar diplomácia lépéseit. A román érzékenység "fegyvertényei" bebizonyították, hogy nemzeti színekbe öltöztetett közönséges agressziót jelentenek.

Az erdélyi problematika csapdája, hogy: 1. 1920-ig itt sohasem volt központi román állam; 2. az évszázadok során mégis román többség alakult ki... Az is kérdéses, hogy helyes volt-e az Unió 1848-ban és 1867-ben Magyarországgal, majd 1920-ban Romániával? A történelem, az erdélyi nép tragikus sorsa bizonyítja, hogy Erdély kizárólagos birtoklása nem hozhat békés megoldást.

Mi lehet a jövő útja?

1. Erdély Románia keretei között marad. A magyarság szempontjából: minden marad a régiben; átmenetileg javul a helyzete. 2. Erdély visszatér Magyarországhoz. 3. Kettéosztják. 4. Autonómiát kap. 5. Önálló állam lesz.

Az 1. pont elfogadhatatlan a magyarság számára. A 2-es pont esélyei igen gyengék, bár Erdélyt Románia nem azon a jogon birtokolja, hogy megnyert Magyarországgal szemben egy háborút, és területeket foglalt el. (Természetesen eleve nem mondhatunk le erről sem.) A 3. pontban felvillantott változat nem végleges megoldás, ez bebizonyosodott. (Itt is megismételjük: taktikátlan lenne erről is lemondani.) A 4-es pontot tovább kell részletezni, ugyanis az autonómia többféle lehet:

a. Kulturális–nyelvi–intézményi; b. Közigazgatási; c. Autonómia Magyarország, vagy d. Románia keretei között. Ezzel azonban még mindig nem oldódott meg az erdélyi kérdés.

A biztos csapdából csak úgy sikerül kijutnunk, ha Erdély visszanyeri önállóságát.

Az önálló Erdély megteremtésére az első és a második világháborút lezáró békeszerződések idején a nagyhatalmaknak már kétszer lehetőségük lett volna. Ugyanez mondható el – ami a népszavazást illeti – az érdekeltekről: Erdély nemzeteléről.

Az 1989-es esztendő mindenhol, tehát Romániában is elhozta a fordulatot: megkezdődött a visszarendeződés a demokrácia, a többpártrendszer, az európai normák felé.

Kedvező történelmi pillanat előtt állunk: az együttműködés, a határok légiesedése, Egyesült Európa, azon belül: Egyesült Kelet- és Közép-Európa, kooperáció, önkormányzat, autonómia újból a napirendre kerülhet.

Ideje lenne komolyan venni, s nem elszalasztani ezt a lehetőséget. Különben Erdély végérvényesen leszakad Európáról.

Hogy az önállóság hogyan valósulhatna meg: fokozatosan vagy egyik napról a másikra – részletkérdés. Az viszont vitathatatlan: ezt az utolsó pillanatot a magyaroknak nem szabad elszalasztani.

(Az anyagot Köteles Pál, Lipcsey II-dikó és Székely Attila írásai alapján összeállította és szerkesztette Mátyás B. Ferenc. Grafikai tervező: Gergely István.)

MAGYAR ÖNRENDELKEZÉSI NYILATKOZAT (TERVEZET)

1./ A magyarság Európa egyik legrégebbi államalkotó nemzete. A Szent István-i elvek alapján a magyar nemzet mindig befogadó nemzet volt és ma is az. A magyar Államot a tolerancia jellemezte. Ezek biztosították a magyarsággal együtt élő népek és vallási közösségek fennmaradását. Elsőként alkotott jogszabályt Európában, amely autonómiát biztosított az erdélyi szászoknak, elsőként mondta ki a világon a vallásszabadságot, biztosította az önkormányzatot valamennyi nemzetiség számára.

2./ A magyarság válságos történelmi pillanatokban kész volt a kompromisszumra: 1867-ben Ausztriával, 1868-ban Horvátországgal egyezett ki.

3./ Országga függetlenségéért, a nyugati kereszténységért, Európa védelméért szabadságharcok és háborúk sorozatát vívta, 1956-tal bezárólag.

4./ Az összeurópai értékű áldozatok ellenére az I. majd a II. világháborút követően nagyhatalmi érdekek a magyar nemzetet – népességének és területének 72 %-a elszakításával – történelmének legsötétebb korszakába taszították. A mesterségesen létrehozott utódállamokban nemzetrészeit kisebbségi sorba kényszerítették. Az említettek aláírták ugyan a kisebbségi szerződéseket, de sosem tartották azt be.

5./ A II. világháborút követően az utódállamokban milliányi magyarságot gyilkoltak le, deportáltak és kényszerítettek menekülésre. Fokozódott a nacionalista, asszimilációs, homogenizációs politika, felgyorsult a nemzeti kisebbségek által lakott területek etnikai összetételének megváltoztatása.

6./ A megfogyatkozott magyar nemzet rést ütött a berlini falon, ezáltal meghatározó szerepet játszott a két német állam önrendelkezési jogának gyakorlása útján történő egyesítésében. A kommunista rendszerek összeomlását követően a trianoni, illetve a párizsi békerendszer belülről bomlott szét. Az utódállamokban csak az önrendelkezési jogainak érvényesítéséért demokratikus eszközökkel küzdő magyarság nem kapta meg a történelmi jóvátételt – Magyarország kollektív büntetése tovább tart. Több mint 3,5 milliós magyar nemzetrészt él etnikai létének veszélyeztetettségében.

7./ Az elmúlt 70 év bebizonyította, kizárt a térség gazdasági-társadalmi fellendülése és politikai stabilizálása, mivel az utódállamok alárendelik erőforrásaikat a nekik juttatott területek megtartásának.

8./ Magyarország magatartása útmutató az új európai viszonyrendszer, a jogállamiság helyreállításában, valamint Helsinki szellemében a népek és nemzetek önrendelkezési jogának érvényesítésében.

9./ A magyarság ezeréves hagyományaihoz híven működőképes koncepcióval rendelkezik a földrajzi és gazdasági egységet alkotó Kárpát-medence európai integrálódására.

10./ Elfogadhatatlan, hogy a magyarság, illetve nemzetrészei, miközben a nemzetközi jog eszközeivel küzdenek önrendelkezési joguk érvényesítéséért, hátrányosabb helyzetbe kerüljenek, mint azok, akik erőszakkal próbálnak érvényt szerezni nemzeti törekvéseiknek.

11./ A magyarság követeli az európai integrációs folyamat kimenetele és az eddigieknél is nagyobb, egész Közép-Európára kiterjedő háború elkerülése érdekében önmaga és nemzetrészei számára az önrendelkezési jog gyakorlásának lehetőségét.

12./ A magyarság azon túl, hogy elvárja a szabadságszerető nemzetek támogatását, nemzetközi döntőbírótság összehívását kéri a magyar kérdés megoldásáért, beleértve a területi rendezést, a regionális autonómiákat és a védőhatalmi státusz biztosítását Magyarország számára a határain kívül élő magyar népcsoportok védelmére.

TISZTELT OLVASÓNK, KEDVES HONFITÁRSUNK!

A Magyarok Világlapját – az Új Magyar Híreket – a Magyarok Világlapja Alapítvány adja ki mindennemű állami támogatás nélkül. Az átalakulás nehézségein átvergődve 1992. augusztusától új címmel, küldetését így már jobban kifejező feljéccsel jelenik meg színes, 64 oldalas havi lap.

A lap független, de nem semleges. Független mindenemű pártpolitikai csatározástól, érdektől, céltől, de nem független az olvasótól. A Magyarok Világlapja egyrészt folyamatosan beszámol a hazai demokratikus változásokról, a gazdaság, a kultúra eseményeiről, másrészt bemutatja a szétszórtásban élő magyarság különböző csoportjait, hírt ad munkájukról, sorsuk alakulásáról. Ennek szellemében a magyar-magyar párbeszéd orgánuma, s minden vallási, politikai és filozófiai elfogultságon felülemelkedve szolgálja a 16 milliós, szétszórt, de mégis egyetemes magyarság ügyét.

A Magyarok Világlapján keresztül válthat szót, cserélhet eszmét az erdélyi magyar az Amerikában élővel, a pozsonyi az újvidékivel, kap hírt kazahsztáni honfitársunk a délafrikairól. A Magyarok Világlapja távol tartja magát a napi politikai küzdelmektől. Ezt annál inkább is megteheti, mert minden szervezettől – beleértve a Magyarok Világszövetségét is – független alapítvány adja ki, melynek egyetlen célja a világ valamennyi magyarjának, az összmagyarságnak a szolgálata. Létkérdés, hogy a lap fennmaradjon, hiszen jelen pillanatban az egyetlen orgánum, mely havonta rendszeresen eléri a világ magyarságát. Ötvenkét országban vannak előfizetői, s igen nagy mennyiségű ingyenes példányt küldünk a trianoni határon kívüli területekre is. Bár az előfizetők száma egyenletesen napról napra örvendatosan nő, s ilyen nagyszámú előfizetője egyetlen külföldre menő lapnak sincs, azonban még nem tartunk ott, hogy önfenntartó legyen. Ehhez nagymértékben hozzájárulnak a szinte erőnket meghaladó ingyen példányok. Biztosak vagyunk benne, hogy senki előtt nem kell hangsúlyozni ennek a lapnak össz nemzeti jelentőségét és azt az erőt, amit ez képvisel illetve képviselhet.

A mai világban egyetlen lap sem létezhet szilárd olvasói támogatás nélkül, ezért tisztelettel kérjük, hogy előfizetésével támogassa lapunkat. Azokban az országokban, ahol megbízottaink működnek, ez legegyszerűbben rajtuk keresztül intézhető de küldhetnek csekket (Money Order) akár a szerkesztőség címére (1016 Bp. Naphegy tér 8.), akár az alapítványhoz (1068 Bp. Benczúr u. 15.).

Alapítványi támogatást is köszönettel elfogadunk.

Forint csekk számlánk MHB 314-11743 vagy deviza 407-5444-941-31

Mivel az alapítványunk részére térítés nélkül átutalt pénzüsszegek az adományozó részére adócsökkentő tényezőnek számítanak, így az átutalás kézhezvétele után levonásra jogosító igazolást tudunk kiállítani.

Kívánunk külföldön élő honfitársainknak itt létükhöz jó időöltést és kérjük, észrevételeikkel, javaslataikkal tiszteljék meg lapunkat.

Tisztelettel
a Magyarok Világlapja Szerkesztősége

**MAGYAROK
VILÁGLAPJA**

PIROS LAP

Ceterum censeo...

I. évfolyam, 3. szám

Tisztességgel távozóban

Kósáné Kovács Magda ctikai mércé lett. Magartatása egyszerűen nem fér a szocialisták fejébe, noha már akadt példa arra, hogy a hatalom hűsoszfékától részben olyan indokkal távozzék önként valaki, mint most ő.

Hetekig azt hitték róla, hogy pusztán szakmailag riszálja magát. Még maga a miniszterelnök is, aki pártbeli vezetőtársaival úton-útfélen azt nyilatkozta az utóbbi napokban, hogy majd beszélünk a fejével, megszelídítjük, ha kell, Bokrossal szemben engedünk neki egy kicsit, és akkor majd visszaveszi ő a babaruhát... Az effajta „háttér-elbeszélgetéseknek” öröklött hagyománya van abban az utódpártban, amely zsigereiben ott hordozza tovább az évtizedek vasszorítású beidegződéseit. Egy „ellenálló” asszony a párt ellenállhatatlan útján?... Nos, ez az asszony nemcsak a sajtóval tudott szembenézni, hanem pártja elnökével is. *Kijelentette: lemondásával kapcsolatban döntési helyzetben csak ő van!*

Abban a körben, amelyben ez a mondat szól – döbbenetes hatású kijelentés. Mi több, teljességgel szokatlan, érthetetlen. A kabinetből korábban távozó miniszterek, államtitkárok szinte mindegyike megmaradt kudarcélményének szűk szakmai esetelése mellett, ezzel adván tudunkra, hogy miért áll fel a bársonyszékből. Kósáné továbbment!

...Kritikája „családon belülről” érte azt a pártot, amely sok más vásári transzparens mellett tavaly éppen a SZOCIÁLIS ÉRZÉKENYSÉG magasztos erényét hirdette meg.

És mennyien hitték! Mentségükre legyen mondva: arra azért nem gondolhattak, hogy másfél év múltán éppen a szocialisták szociális érzéketlenségétől menekülve áll fel a székéből egy szocialista miniszter...

Új Magyarország, 1995.10.11.

Kétszer lépni ugyanabba

Október elsején Gál Zoltán országgyűlési elnök szinte dühös könnyek közt be- és kijelentette ország-világ szemé előtt és füle hallatára a magyarországi, Ideiglenesen Még Magyarul Beszélő Kormánytelevízióban, hogy *1994. májusával, tehát a mostani kormánypártok éktelen győzelmével, Magyarországon megszűnt a zsidóüldözés, az antiszemitizmus.* És ez most már így fog maradni az idők végezetéig. És fogadkozott, és vádolta az előző, az Antall-kormányt azzal, aminek egyetlen jelét sem adta – ahogy próbált föltápaszkodni a zsidók és nem zsidók kitalálta-vezette kommunizmusból – az ország. Talán azért, hogy 1994-ben visszaadja a hatalmat az egykori verőlegénynek, az egykori jeles kommu-

nistáknak, akik mostani partnerükkel egyként köpnek mindenre, ami itt egyre feltettebb, mert magyar.

Van puha mosolyuk és nemes dühük kiállni és üzletelni azzal a váddal, ami a megmaradásukat jelenti, nyilván! A világ még ilyent nem látott, hogy egy parlament elnöke – természetesen a kormány érdekében! – üzleti-hatalmi megmaradása ügyében befeketítse a saját hazáját! És teszi ezt itthon. Elképesztő, hihetetlen ez a biztonságérzet. És nem a választók, a becsapott milliók szolgálnak hátszágként, nem.

Cz. Z.

Magyar Fórum, 1995.10.12.

Utcára készül az ország

Ahogy hidegednek a napok, úgy néz egyre forróbb ősz elé a kormányzat. A már-már torkot szorító nadrágszijmeghúzó intézkedések következtében fuldoklik az ország a pedagógusoktól a rendőrökön át az egészségügyi dolgozóig. Sőt, a pénzügyminiszter a jövőt sem festi reménytelire,

hiszen 1996-ra további reáljövedelem-csökkenést jelez. Félő azonban, hogy sok helyütt nincs már miből alább adni. Sztrájkra készülnek a belügyiek, a honvédek, a növények, a tűzoltók. A vasutasok és a tanárok is.

Új Magyarország, 1995.10.17.

Horn-humor

„Szociális programunk kiindulási pontja: megengedhetetlen, hogy az átalakulás költségei tovább terheljék társadalmunk széles rétegeit.

(...) Elfogadhatatlan a reálbérek további csökkenése.”

Horn Gyula (1993.)

*Magyar Fórum,
1995.10.12.*

Pár éve még tiltakoztak...

Sok szó esik mostanában a szocialisták választás előtti ígéreteiről. Igaz, van olyan vélemény, miszerint e kérdés feszegetése: demagógia. Hadd mondjak el egy olyan emléket, amely a fenti témával kapcsolatos.

A győri szocialisták a kilenvenes évek elején is megrendezték szokásos fesztiváljukat. Egyik rendezvényükre elmentem, mivel érdekes történelmi előadásokat hirdettek. Nos, ezek számomra túlságosan beloldaliak voltak. Kifelé jövet aláírás-gyűjtő asztalkára lettem figyelmes. Megnéztem, miről van szó. *A nyugdíjkorhatár felemelése ellen tiltakoztak.* Politikai korlátaimat átlépve én is aláírtam az egyik ívet, hiszen egyetértettem a tiltakozással. Éreztem azonban, hogy ez is csak a demagóg ellenzéki politika megnyilvánulása, azonmód másképp csinálják, mihelyet hatalomra kerülnek.

Igy is történt.

*F.B.
Új Magyarország,
1995.07.31.*

Debreczeni és a vakszerencse

Szeptember derekán terjedős írásban fejtegette Debreczeni József a Magyar Nermzet hasábjain a magyarországi politikai jobbközép helyzetét, és közben belebelemart Torgyán Józsefbe. Ha pedig az ügynöksödit szóba hozta, feltétlenül meg kellett említenie Csurka Istvánt is, legalább egy rövidke mondat erejéig...

A bátor vagdalkozást látva, felmerült bennem a kérdés: ha annak idején Debreczeni Józsefet – mondjuk "Izgága" fedőnéven – beszervezték volna az állambiztonságiak, vajon lett volna mersze kiállni a közvélemény elé és bevallani a rövidebb-hosszabb ideig tartó kettős életét?

Tételezzük fel, hogy Debreczeni József nem volt sem ügynök, sem egyéb elnevezésű hálózati személy, de még az állambiztonságiak hálózaton kívüli kapcsolata sem volt, eddig ugyanis még nem leplezte le önmagát, mert: nincs miről a fátylat fellebbentenie. Nem tudhatja, még inkább nem érzékelheti azt, hogy milyen következményekkel jár egy ilyen beismerés közzététele. A veszteségek sokaságát lehetne sorolni – ezek azonban eltörpülnek a beismerés

által nyert lelki nyugalom, a zsarolhatóság kiküszöbölése mellett.

Egy sokat tapasztalt, nagy titkokat tudó, régen visszavonult elhárítós fötiszt mondta igen szűk körben egyszer – Fölfordul a gyomrom, ha látom, hogy az egykori lelkes ügynök, jelentések sokaságának a gyártója, gátlás nélkül mindenki bemószórolója, most játsza a liberálist, a demokratát, meg a franc tudja, mit nem, és nagyképpen bámul a képernyőről mint megszólaltató vagy megszólaltatott, halom a hangját a rádióban, olvasom az írásait, a nyilatkozatait az írott sajtóban.

Igazat kell adnom az elhárítósoknak. Ez a fajta a legrosszabbik, a legromdábbik, mert ez még az egykori sors-társát is megtagadja. Még az a kérdés is fölmerül, hogy: mitől váltak ezek ilyen magabiztossá, nagyhangúvá? Netán megint biztos hátteret éreznek maguk mögött, úgy, mint egykor? Talán megint viselik egyszer már levett fedőneveiket? Csak nem irányítják őket? Csak nem megbízást teljesítenek?

*Magyar Fórum,
1995.10.12.*

Színlelt egyetértés

A Fidesz a koncról

A Fidesz elnöksége igazolva látja saját korábbi helyzetértékelését, amikor arra hívta fel a figyelmet: ne tévesszen meg senkit az, hogy *Hom* és *Kuncze* „kéz a kézben” jelentek meg a tévéképernyőn, és a koalíciós válság végét újságolták. Mindez csak színjáték volt, valójában bevonultak a kulisszák mögé, és ott folytatták az a-csarkodást – vélekedik *Ader János*, a Fidesz elnökségi

tagja.

A konc, amelyen marakodnak, azokból a gazdasági kulcspozíciókból áll, amelyekre az SZDSZ szeretné saját vazallusait ültetni, s ezt a nagyobbik kormánypárt a kistestvér súlyához mért túlzott igénynek tartja. Ezt egyébként *Suchman Tamás* szocialista miniszter ejtette el egy interjújában.

*Új Magyarország,
1995.09.28.*

Az Alkotmánybíróság nem válaszol

Kilényi: Nem kívánunk üzengetni a kormánynak

Az Alkotmánybíróság hivatalosan nem válaszol a kormány közleményében megfogalmazott vádakra, mert nem kíván a nyilvános üzengetés színvonálára süllyedni – mondta a siófoki III. országos jegyzőkonferencia zárónapján Kilényi Géza alkotmánybíró.

A közigazgatás szakszerűségéről és törvényességéről tartott előadásában kijelentette: a kormány jobban tenné, ha hangulatkeltés helyett arra koncentrálna, hogy a beterjesztett törvényja-

vaslatok összhangban legyenek az alaptörvénnyel. Jogállamban még a leg-sürgetőbb gazdasági gondok megoldása sem adhat felmentést a törvényesség alól. Az alkotmánybíró úgy vélte, a pénzügyminiszternek, de még a kormánynak sem dolga megítélni, hogy a bírói testület milyen kérdésekben miként foglal állást.

Népszabadság,
1995. 09. 18.

Ez az év is jól végződik!

Szakmai agyrém

Pusztai Erzsébet: „Tetőzik a kiszolgáltatottság”

A Pénzügyminisztérium legújabb államháztartási reformtervezete szerint jövőre a jelenlegi egy év helyett csak kilenc hónapig kapnának munkanélküli-járadékot az arra jogosultak. Tetőznék kiszolgáltatottságukat, hogy megszűnne az ellátás összegének differenciálása, sőt, a szociálpolitikai minimum elvetésével átalakulna a járadékrendszer is.

– Már megint a Pénzügyminisztérium elképzelései kerültek az előtérbe, meggyőződés szerint anélkül, hogy a kormány minderről értesült volna – kezdte válaszáat Pusztai Erzsébet.

– Márpedig ez a terv minden korábbi alapelvvel, elképzeléssel szemben áll.

Új Magyarország,
1995. 09. 26.

Kádár ölette meg Mező Imrét?

Kinek használt a Köztársaság téri vérengzés?

...A két ezredes meghal. Mező Imre nem. Mentősök szedik fel, és a Péterfy Sándor utcai kórházba viszik. A kórház túlszűfolt, hely hiányában az idegostálya(?) veszik fel. 16 óra 40-kor kerül műtőasztalra. 17 óra 35 percig operálják. (Mindezt a műtéti jegyzőkönyv tartalmazza, a műtét sorszáma 1953. A jegyzőkönyvet az utólagos megsemmisítés elől egy ügyes ember biztonságba helyezte, nehogy az utólagos történelemhamisítók megváltoztassák...)

Mező Imre egyetlen lövést kapott. Ez azonban érte a vastagbelet, a duodenumot (patkóbelet), és súrolta a májat is. Jobbról hatolt be a golyó, a 12. bordaív alatt, és balra távozott. Tehát nem szemből lötték le. Viszont ez elvileg képtelenség, mert a két oldalán a két ezredes állt, oldalról sem löhettek. Sebész ismerősömet megkérdez-

tem, hogyan lehetséges ez. A válasz több mint elgondolkodtató: nem zárható ki, hogy a golyó rézsút hátulról érkezett... De onnan ki lehetett: Csak az, akinek érdeke volt, hogy Mező Imre meghaljon, útban ne legyen, ne beszélhessen...

Mező Imre túléli a műtétet, bár állapota súlyos. Másnap reggelre mégis meghal. Vérmérgezésben. Egyetlen golyótól. Holott a Köztársaság téri vérengzés néhány túlélője 6-16 golyót is kapott, mégis megmaradt...

De Mező Imre reggelre egy golyó miatt meghal. Kinek állt érdekében, hogy ne érje meg a másnapot? És ne beszélhessen soha többé a segítségkérő telefon és a furcsa tankok rejtélyéről? Fog erre valaha valaki is válaszolni?...

Demokrata, 1995/41

Megint jönnek, koszorúznak?

Néhány évvel ezelőtt az első szabad köztársasági elnökválasztás alkalmával valakik – akiknek bizonyára sejtelmük sem volt a háttérben készülődő-alakuló paktumról – előálltak egy ötlettel: legyen köztársasági elnökjelölt *dr. Habsburg Ottó* is. Azonnal voltak, akik kifogással éltek, mondván: megválasztása esetén egy Habsburg miként áll majd oda nagy nemzeti ünnepünkön, március 15-én díszbeszédben méltatni a magyar nemzet hősi forradalmát és szabadságharcát, amely éppen a Habsburg-ház ellen irányult.

1994-ben *dr. Horn Gyula* lett Magyarország miniszterelnöke, aki büszkén vállalja 1956-os és későbbi karhatalmi szolgálatát – kevésbé szalonképes, de közismertebb elnevezéssel: pufajkás múltját. E századi for-

radalmunk után *Horn azok táborába tartozott, akik akasztottak is, akik nyomorékká vertek, akik börtönbe zártak, akik internáltak.* Évtizedekig hűségesen kitartott ebben a táborban, és rövidke mosolyszünet után ismét a hatalomba került. Mint miniszterelnök sokak érzelmeit figyelmen kívül hagyva, a jó ízlésre fittyet hányva, az elmúlt évben kellő rendőri biztosítással kivonult a 301-es parcellába és – koszorúzott.

Az egykor akasztók, nyomorékká verők táborából való leróttá állítólagos kegyeletét a kivégzettek sírjánál. Ha nem szorítaná indulat a torkomat, ezt kiáltanám: Ez nem lehet igaz!

Pedig, sajnos, nagyon is igaz!

Magyar Fórum, 1995.10.12.

Erélytelen anyaország

Tőkés László levele RMDSZ-képviselőkhöz

Semmiképpen nem mutatkozik célravezetőnek *Horn Gyula* korányfő azon elképzelése, hogy magyar szakértői küldöttség tanulmányozza a román tantügyi törvény végrehajtását a helyszínen.

Az anyaországtól legalább annyi erélyt el lehetne várni egy nyilvánvalóan magyarellenes jogszabály megítélése tárgyában, mint az Európa Parlament részéről – olvasható többek között abban a levélben, amelyet Tőkés László püspök, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke intézett a romániai magyar képviselők hét végi ülésének résztvevőihöz

Új Magyarország, 1995. 09.25.

Nobel-díjat Bokros Lajosnak!

A Bokros doktor által vezetett Pénzügminisztérium a gazdaság rendbetételét szolgáló belföldi intézkedések mellett a nemzetközi pénzügyek területén is világraszóló sikereket könyvelt el. Míg Antall és Boross kormányzásának négy éve alatt az államadósság 5 milliárdal nőtt, addig ezt a szocialista kormány egy év alatt messze túlteljesítve, 8 milliárd dollárral gyarapította. Még hozzá úgy, hogy közben egy fityinggel sem növelte az ország valutatartalékait. Pénzügyi vezetésünk kiemelkedő eredményei sajnos nem kapták meg a megérdemelt nyilvánosságot, pedig a 33 milliárd dollárt meghaladó államadóssággal elértük a megtűzött világszűzöltséget az egy főre jutó külső adósság tekintetében.

Ezeknek az eredményeknek az elérésében oroszlánrésze volt Bokros Lajosnak, a Pannai Állami Egyetem áldiakjának. A bokros-csomag egyöntetű lelkesedést váltott ki a legfejlettebb országokban: támogatja a Világbank, a Nemzetközi Valutaalap és Göncz Árpád is. Csak a kormányellenes szélsőjobboldal utolsó bátyája, az Alkotmánybíróság akadékoskodik. Dr. Bokros olyan, kiemelkedő képességű pénzügyi-gazdasági szakember, akinek munkásságát csak a közgazdasági Nobel-díjjal lehetne méltóképpen megkoronázni. Ezért javasoljuk a legnagyobb élő magyar közgazdász jelölését e magas tudományos kitüntetésre.

Magyar Fórum, 1995.10.12.

N a p t á r

Növekszik az államadósság

Az MNB legújabb gyorsjelentése szerint június végére az ország teljes bruttó adósságállománya elérte a 33,034 milliárd dollárt. Ez mintegy 800 millió dolláros növekedést jelent májushoz képest. Az ország nettó adóssága csaknem változatlan, 21,991 milliárd dollár.

Magas infláció

A PM legújabb jelentése szerint a fogyasztói árak az előző év júliusához képest mérve 30,5 százalékkal emelkedtek, a decemberi árszínvonalhoz képest pedig 19,2 százalékos volt a növekedés, ami éves szinten számolva már megközelíti a 40 százalékos drágulást.

Erkölcstelen politika

Megjelent Szatmári Jenő István: Majdnem halott újságíró nem hazudik című könyve, amelyben a szerző egyebek közt azt állítja, hogy az 1990-es taxisblokádot Pető Iván, az SZDSZ jelenlegi elnöke irányította a Mér-

leg utcából rádiótelefonon, illetve, hogy a köztársasági elnök főhadsegédje több tanú előtt közölte vele: a Demokratikus Chartát és a Tegy a gyűlölet ellen! mozgalmat ők (tehát az elnök és köre) hozta létre és ők is irányítják. Szatmári szerint, ha valakinek vannak még olyan illúziói, hogy a politika és az erkölcs összeegyeztethető, akkor a könyvből megtudhatja, hogy ez nem így van.

Működik a szalámitaktika

Nagy Sándor, az MSZOSZ elnöke szerint az MSZP-ben egyesek eltévesztették, hogy melyik pártba léptek be, "vagy éppen ellenkezőleg, szó sincs tévedésről, nagyon is fontos pártmegbízatást teljesítenek, csak nem az MSZP megbízatását, hanem az SZDSZ-ét." Nagy szerint még a politikával nem foglalkozók előtt is világos, hogy az 54 százalékos MSZP-vel szemben a 18 százalékos SZDSZ akarata érvényesül.

Demokrata, 1995/40

Veszteséges privatizáció

A privatizációs szervezetek az idei évben augusztus 31-ig összesen 49,2 milliárd forint privatizációs bevételre tettek szert -- állapítható meg az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt. Informatikai és Vagyonnyilván-

tartási ügyvezető Igazgatóságának legfrissebb adataiból. Ugyanezen időszak alatt a kiadások elérték a 49,6 milliárd forintot. Az összes bevételből készpénzben 34,2 milliárd érkezett be. A vagyon értékesítésé-

ből és hasznosításából 40,2 milliárd forint folyt be, a bevételek 81,8 százaléka. Ebből 14,4 milliárd forintnak megfelelő összeg devizában folyt be.

Új Magyarország,
1995.10.02.

Ámokfutó telefon

Honthy Mária államtitkár asszony olyan ocsmányul hazudott a tv-ben, hogy az már iskolapéldája az emberi butaságnak. Azt állította, hogy fontos telefont várt, és a rádiótelefonja nem működött, mert kicsi volt Nógrád megyében a térerő. Ezért utasította a sofőrt a kék fény bekapcsolására.

Van itt egy-két probléma.

1. A baleset nem Nógrád megyében történt, hanem Budapesten, ahol semmi baj sincs a térerővel. Sőt, bátran állíthatom, hogy Nógrád megyében sincs. Ugyanis

október 4-én éppen arra jártam és a Westel 450-es telefonom egyetlen pillanatra sem jelzett kevés térerőt. 2. Nem értem, mit jelent az, hogy fontos telefont várt. Manapság ha valakivel van valami bajom, akkor fogom a telefonomat, és egyszerűen felhívom, bárhol legyen is az a világban! 3. Nem hiszem, hogy a minisztériumban nincs titkárnő, üzenet-rögzítő, hangpostafiók, telefax vagy éppen Internet! 4. Honnan tudta, hogy hívní fogják? Ugyanis ha előre megbeszélték, akkor nyil-

ván több számot ad meg, közte a rádiótelefonét is, amit Budapesten már gond nélkül el lehet érni, de bárhol az országban.

Mi állampolgárok azért nem vagyunk annyira buták, hogy ne szűrjük ki a nevetéses állításokat, még akkor is, ha az államtitkár asszony csodálatos mosollyal ragyog a tv-ben, miközben butaságának áldozatai az életükért vivják csatájukat a kórházban.

K. R.

Demokrata 1995/42

Gazdasági függetlenséget

Interjú Gidai Erzsébettel

Az Antall-kormány 1990-ben elmulasztotta a vagyonleltár készítését, ezért privatizáció címén lehetőség nyílt a további gátlástalan lopásokra. A következő kormánynak ez (vagyonelszámoltatás) lehetne az egyik első feladata – visszamenőleg is. Bár sok dokumentumot megsemmisítettek, mégis fellelhetők azok, amelyek alapján rekonstruálni lehet az 1989 előtti, az úgynevezett spontán privatizáció előtti állapotokat. Ekkor történt ugyanis az első nagy vagyonkimentés,

ekkor kezdődött a nagy vagyonok felhalmozása. Mi lett a Triálból, a Taurusból, a Tungsramból, a Medicorból, az Ápiszból? És meg kellene vizsgálni a még napjainkban is zajló teljes privatizációs folyamatot.

A szakma megkülönböztető figyelmére érdemes a vagyonértékelés. A reális vagyonértékelés során az akkori tényleges vagyonból és a technológiai fejlettségéből kell kiindulni, hiszen egy leállított és szándékosan csődbe vitt cégnél az értékelésnek nem a jövedelmezőség

az alapja. A legkirívóbb esetekben példát kell statuálni – és mindenképp a nagy cégeknél kell elvégezni a vagyonelszámoltatást. Ebben részt kell vennie az Állami Számvevőszéktől kezdve a bíróságoknak és az adóhivatalnak is. Az elszámoltatásnak ki kell terjednie a vizsgált szénély családtagjaira is. Ez az eljárás a vállalkozókat is védi, hiszen ahol nem történtek szabálytalanságok, ott egy ilyen vizsgálat megerősíti a tulajdonos legitimációját.

Magyar Fórum, 1995.10.12.

Csak a figyelmüket kerülte el?

A katolikusokat ért sorozatos atrocitások miatt írok Önöknek. Felháborító gáztettek sorozata éri a hívőket: papgyilkosságok, a solymári temetőben keresztet és szobrok szétzúzása, a budatétényi római katolikus kápolna teljes kirablása. A papgyilkosságok kivételével a tévéhíradóban egy szót sem lehetett ezekről hallani. És ekkor még nem említettem a szegedi Dómban és a Mátyás-templomban történt vandál pusztításokat. Mi ez.

ha nem megfélemlítés és a katolikusok megaláztatása?

A solymári temetőben történt keresztrombolás után felhívtam a tévéhíradót, és megkérdeztem, miért nem tettek említést sem róla? A válasz ez volt: *elkerülte a figyelmüket.*

G. F.

Új Magyarország, 1995.05.30.

Ollózta és felmutatja: Atzél Ferenc

Független, de nem semleges folyóirat
Megjelenik a Tranz-Missió Bt. gondozásában
Felelős kiadó: a Bt. ügyvezetője
IIU ISSN 1219-2171

A szerkesztőség címe:
1016 Budapest, Naphegy u. 29.
Nyomta: Komp Nyomda
Solymár, Mátyás király u. 7.

PIROS LAP

Ceterum censeo...

I. évfolyam, 2. szám

Volt egyszer egy Amerika

International Reports: Horn Jelcin-stílusban végigitta az útját

Amerikában Hornnak – a magyar kormány, vagyis az adófizetők által fizetett mellékleteken kívül – gyakorlatilag nem volt sajtója. Egyedül a törvényhozói körökhöz és nagyvállalatokhoz eljutó, de utcai forgalomban nem kapható *International Reports* (Nemzetközi Jelentések) irt bővebben a Horn-látogatásról, amelynek június 16-i számában egyebek között ez olvasható: „Horn és Bokros idegesnek tűnt amerikai körútján. Bokrost alig lehetett látni, és Horn Jelcin-stílusban végigitta útját New Yorktól Washingtonon át Los Angelesig.

Múlt csütörtökön Horn miniszterelnökből láthatóan áradt a magabiztos marxista szarkazmus a washingtoni sajtó előtti szánalmas megjelenése alkalmával. A magyar vezető trükkös és érthetetlen válaszokat adott kérdésekre, és olykor sajtó okosságán szórakozott. Persze lehet, hogy a jelen lévő újságíróknak nem is kellett volna másra számítaniuk”, – írja az *International Reports*, amely részletesen ismerteti Horn múltját, majd idézőjelben, szó szerint adja vissza azokat az érthetetlen mondatcsoportokat, amelyek Hornból törtek fel, kissé fura angolsággal lefordítva, amikor a magyarok miniszterelnöke a washingtoni újságíróknak Magyarország és az Európa Unió kapcsolatáról érkezett. „Az akarják, hogy csak a teljes feltételek kielégítése után csatlakozzunk. Ez jogos, de szóba se jöhet... egyoldalú segílyre van szükségünk... de mi ajánljuk, ami történik az üzletben. A piac rendkívül felvevő. Ez nem a Harmadik Világ: ez Közép-Európa. Szakképzett és olcsó munkaerő van... A legtöbb befektető még vissza is kaphatja a tőkét, ha úgy akarja.”

(A három pont Horn színteteit érzékelteti.)

Lovas István
Új Demokrata, 1995/26

Meg sem állunk negyvenmilliárdig?

Gidai szerint a kormány bukásra érett

A magyar gazdaság és társadalom tudatos és szisztematikus leépítése és szétzilálása folyik – hangoztatta *Gidai Erzsébet* a Magyar Demokrata Baráti Kör rendezvényén tartott előadásában.

Gidai Erzsébet hangsúlyozta, hogy Magyarország megszállt ország és egy kör pénzért és állampolgárságért vállalkozik a megszállók kiszolgálására. Az előadó a nemzetközi pénzügyi intézményeket kiszolgálók közül *Fekete János* nevét emelte ki. *Gidai Erzsébet* szerint 1995 az ország fekete éve, mert az egykori állampárt és ifjúsági szervezetének emberei a teljes politikai hatalmat is megragadták a gazdasági mellé. Magyarország a világ egyik legeladósodottabb országa, májusban 32 milliárd dollár volt a bruttó adósság, és a tartozás 5 éven belül elérheti a 40 milliárdot. Ennek következtében lehetetlenné válik az átlag magyar család feun-

maradása. A minimálbér a kétszázad részét teszi ki *Szurányi György* és *Medgyessy Péter* bankvezéri fizetésének, ilyen arányok sehol sincsenek a világon – figyelmeztetett az előadó. A szegényedés miatti születési hajlandóság csökkenése olyan társadalmi csoportnak kedvez, amelyik minőségileg is rontja a népesség átlagát. A gazdasági nehézségek következményeként fölerősödhetnek a társadalmi feszültségek.

Az előadó megfogalmazta, hogy a kormány hatalomra kerülése óta bukásra érett, mert nem képes változtatni a kialakult helyzeten. Megítélése szerint az országot a válságból egy nemzeti alapon létrehozott kormány tudná kivezetni, amely végrehajtana a rendszerváltást, megállítaná az eladósodást és védené a belső piacokat.

(g.j.)
Új Magyarország, 1995.06.10.

Nagycsaládosok tiltakoznak

A Nagycsaládosok Országos Egyesületének (NOE) választmányja arra kéri a köztársasági elnököt: ne írja alá a parlament által jóváhagyott, gazdasági megszorító intézkedéseket tartalmazó törvényt. Állásfoglalásuknak az államszón kívül megküldték a kormánynak, az Országgyűlés elnökének, az Érdekegyeztető Tanácsnak. Ha Göncz Árpád aláírja a törvényt, javasolják a NOE elnökségének, hogy éljen a nemzetközi szerződések által kínált jogvédelmi lehetőségekkel. Úgy ítélik meg, hogy az „antiszociális kormányintézkedések nyilvánvaló külső beavatkozás valószínűsítanak meg Magyarországot belügyeibe” – tartalmazza a közlemény.

Magyar Hírlap
1995.06.08

Ismét mélyponton a kárpótlási jegy

Újabb mélypontot ért el a kárpótlási jegyek ára tegnap a Budapesti Értéktőzsdén. Szokatlanul alacsony, mindössze kétmillió 300 ezer forintos forgalom mellett 225 forintos nyitó árat követően zárásra 210 forintra esett a jegyek árfolyama. Közben azonban születtek kötések 205 forintos áron is. A törvényes ár 1994. december 31. óta egyébként 1720 forint. Változatlan tendenciát feltételezve – aminek megfordulására nem látszik semmi ok – a jegyárfolyam napokon belül elérheti a korábban legpesszimistább jóslatokban szereplő 10 százalékos árat.

Népszabadság
1995. 04. 11.

Horn és a kilincs

Torgyán József (FKGP) ügyrendi javaslatának hallatán nemtetszését fejezte ki a koalíció két pártja. Tudniillik indítványozta, hogy a T. Ház kezdje meg ugyan a magyar és a szlovák kormány között megkötött alapszerződés tárgyalását, de mindaddig ne ratifikálja, amíg a pozsonyi parlament nem dönt hasonlóképpen.

Hatályon kívül kéne helyezni a benesi dekrétumokat, és vissza kéne vonni a gyalázatos nyelvtörvényt – hangoztatta a kiszegda politikus, mire az „igazságosztó” Szekeres Imre nemes egyszerűséggel feltette a kérdést: vajon tudja-e, miről beszél Torgyán József, és hogy milyen hatást váltanak ki Szlovákiában a magyar parlamentben elhangzott szavai? Németh Zsolt (Fidesz) határozottan állította, hogy az alapszerződés megkötése után sem javultak a magyar-szlovák kapcsolatok. Eörsi Mátyas, a külügyi bizottság szabaddemokrata elnöke elmondta, hogy a szlovákiai magyar pártok képviselői tulajdonképpen nem ellenzik az alapszerződés ratifikálását.

Lányi Zsolt (FKGP) apellált a nemzeti érzésre, és elmondta, hogy akiben magyar érzés van, az egyetért Torgyán József ügyrendi javaslatával, de Kovács László külügyminiszter nem fogadta el a magyarságnak ez a kritériumát. Isépy Tamás (KDNP) is elmondta, hogy nem szabad elhamarkodottan dönteni ebben a kérdésben.

Hiába erőlködtek az ellenzéki politikusok, a képviselők többsége elutasította Torgyán József indítványát, mire a kiszegdák első embere azt mondta: Horn Gyula legfeljebb a kilincset érte el Balladur párizsi előszobájában, amikor aláírta az alapszerződést. Kóródi Mária, az épp soros elnök Torgyán Józseftől emiatt megvonta a szót...

Új Magyarország, 1995.05.23.

Formálódó pedagógus egység

„A bizalom elfogyott. A türelem fogytán” – ezzel zárul a Pedagógusok- és a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezete közös, tegnap kelt nyilatkozata. A Fodor Gábor lemondását követelő FDSZ-hez ezzel csatlakozott a PSZ is, amelynek vezetője, Szöllösi Istvánné nem csak a kultusztárca vezetőjét, de Kunze Gábor belügyminisztert is felelőssé tette a köz- és felsőoktatás újkeletű válságáért.

A közös állásfoglalás szerint az érdekegyeztetés törvényes kötelezettségének megkerülésével meghozott, hosszú távra kiható döntések következtében megindult az általános leépülés a teljes oktatási szférában. A tárca nem képes jövőképet felkínálni az oktatók, a társadalom számára. A nyilatkozat a felelősség vállalása elől eddig rendszeresen kitérő illetékeseket válaszára szólítja fel olyan kérdésekben, hogy: mi vár az általános iskolába lépő tanulókra, s milyen terhek az adófizető szülőkre? Hány intézmény válik működésképtelenné, hány oktatóra vár elbocsátás szeptemberben?

Új Magyarország
1995.05.30.

12 016 020 000 forint

Bokrosnak mennie kell.

Tisztázzuk rögtön az elején. Nem azért kell mennie, mert rossz szakember, nem azért, mert hülye vagy gonosz vagy népszerűtlen, nem azért mert hegedül elég jól, vagy mert népszerűsége immár alulról ostromolja az Ébola-vírusét. Nem is azért, mert programjáról kiderült volna, hogy ostobaság, és megbukott volna, vagy mert a miniszterelnök bizalma megingott volna benne. Bokros Lajos pénzügyministersége előtti tevékenységével tette lehetetlenné, hogy itt és most az ország gazdaságának első számú irányítója legyen.

Mondják, tehát biztos igaz, hogy Bokros Lajosnak jog szerint járt az a *sweet sixteen*, márpedig a jog nagyon fontos és tiszteletre méltó dolog (azt meg most hagyjuk, hogy a privatizáció előtt álló bank állami vagy magánszektorak számít-e, s ha államinak, akkor vajon alkalmazhatók-e a magánszektor szabályai). De ha a pénzügyminiszter éppen egy kőkemény, a lakosság mindennapjait súlyosan befolyásoló megszorítástripen van, ráadásul nyilvános szereplései alkalmával előszeretettel hivatkozik saját fizetésének relative alacsony voltára, önmön puritán természetére, arra, hogy ha ő kibírja, bírják ki a többiek

is, ráadásul az állami kiadások visszafogása keretében hadat visel a társadalom igazságérzetét sértő magas végkielégítések ellen, hát ilyen esetben bizony hivatalba lépésekor be kell jelentenie, hogy papír szerint járna neki a tizenhatmillió, és hogy ő azt most nem veszi fel.

(...) Bokros Lajos éppen a maga programját hiteltelentette és a kormányba vetett amúgy is fogyó bizalmat apasztotta azzal,

hogy jogilag és szakmailag kifogásolhatatlan módon a kasszához fáradt. Ki fogja egy szavát is elhinni ezután? És a többi kormánytagét? (...) Bokros Lajos jelen pillanatban éppen olyan saját zsebre dolgozó gengszternek látszik, amilyenek hazánk közönsége a kommuniztákat és az MDF-eket is látta.

Bokros nem szaladt a független bíróságra fellebbezni, fizetett, mint a katonatiszt, amivel közvetett módon elismerte,

hogy a Bankfelügyelet joggal vonja őt felelősségre egy pénzügyi jogszabály megsértése miatt. Márpedig egy magára adó országnak nem lehet olyan pénzügyminisztere, aki röviddel kinevezése előtt – ráadásul későbbi kormánybeli kollégái segítségével – röhögve hág át egy gazdasági törvényt.

Magyar Narancs, 1995.06.15.

Bokros Panamája

Igaz-e, hogy Bokros Lajos pénzügyminiszter 1978-79-ben posztgraduális képzésen vett részt a Panamai Állami Egyetemen, s ott megírta doktori disszertációját is? – tette fel a kérdést Morvai Ferenc (FKGP) az érintettnek az azonnali kérdések órájában, mivel – nem először – súlyos kétségei támadtak a pénzügyminiszter igazmondása felől. Bokros Lajos mindenki nagy megrökönyödésére spanyolul válaszolt, majd mondandóját lefordította magyarra: valóban tanult a panamai egyetemen, a doktori disszertációját viszont a budapesti közgazdaságtudományi egyetemen szerezte meg. Morvai ekkor egy levelet mutatott fel, amelyben a panamai egyetemről azt írták: Bokros Lajos sosem tanult náluk. Morvai

azon gyantújának adott hangot, hogy a pénzügyminiszter ötven dollárért vásárolta meg az okiratot. Információi szerint ugyanis ennyi az ára Panamában az egyetemi diplomának.

A képviselők között ekkor elszabadult a pokol. Az elnöklő Salamon László jó ideig rázta a csengőt, mire némi csend támadt. A kiegészítő képviselő még lobogtatta a levelet, amikor Bokros Lajos sértődötten közölte: hamisak Morvai értesülései. Ténybeli cáfolat nem hangzott el. Lányi Zsolt (FKGP) mindenestre személyesen kért elnézést a folyosón Bokros Lajostól képviselőtársa stílusa miatt.

Új Magyarország, 1995.05.31.

Blöffölt az MSZP

Válságban a gazdaságirányítás

Pusztai Erzsébet (MDF) arra emlékeztette az MSZP képviselőit, hogy közülük sokan tagjai voltak a rendszerváltás előtti kabinetnek is, így az elmúlt négy év során tisztában kellett lenniük az ország súlyos helyzetével. Ennek ellenére parlamenti ellenzékként mindig mindenre ráigértek: nagyobb nyugdíjakat, magasabb családi pótlékot kértek az akkori kormánytól. Az MSZP blöffölt az előző kormányzat idején, a választások előtt és az elmúlt hat hónapban is.

Új Magyarország
1995. 04.13.

A MŰK nyilatkozata

Igen Burundira

A magyar országgyűlés 159 képviselője – 70 tartózkodó képviselővel segédletével – 1995. május 23-án jóváhagyta a magyar kultúra és művelődés intézményrendszerének szétverési tervét. A szerzői jogdíjak és honoráriumok társadalombiztosítási járulékkal való megterhelése nemcsak a humán- és a reálértelmisséget nyomorítja el, hanem a polgári Magyarország felépítéséhez szükséges szellemi energiákat is megsemmisíti. Azok a képviselők, akik megszavazták ezt a törvényt – vagy tartózkodásukkal hozzájárultak az elfogadásához –, nem a Széchenyi, Kossuth, Ady, Bartók, Kodály megálmodta Magyarországra mondtak igent, hanem a Bokros Lajos által megcélzott Burundira. A történelem előtti felelősséget nekik kell viselniük.

A MŰK Ügyvezető elnöksége

Új Magyarország
1995.05.25.

Két Keleti

A Tankönyvkiadó Vállalat 1987-ben a középiskolák részére Honvédelmi ismeretek címen egy kötetet adott ki. Az egyik fejezet szerzője, Keleti György az alábbiakat írta.

„A fejlett tőkés államok terveik megvalósítására agresszív katonai tömböket hoztak létre, melyek közül elsősorban a NATO a világbéke legfőbb veszélyének tekinthető. Nincs a világnak egyetlen olyan térsége sem, ahol ne fenyegetné agresszió a szocializmusért, a társadalmi haladásért küzdő népeket és mozgalmakat (...) A katonai szolgálat teljesítésekor nem gondolkodó emberekre, hanem parancsokat vakon végrehajtó, ha kell, ölni, gyilkolni kész katonákra van szükségük, akik megvalósítják az uralkodó osztály országon belüli és határokon túli politikai és hatalmi törekvéseit.” Ezzel szemben: „a Vörös Hadsereg megalakulása első pillanatától igaz ügyeket szolgál”. Ráadásul „a szocialista fegyveres erők a dolgozó nép ügyét szolgálják, érdekeik azonosak a szocialista társadalom érdekeivel.”

Megtudjuk még, hogy „a forradalmiság olyan pozitív emberi megnyilvánulás, amely a nép, az ország, az emberiség javát szolgálja”. A szerző történelmi éleslátását, felkészültségét és társadalomismeretét mindennél jobban jellemzi a következő mondat: „Napjainkban az emberiség fejlődése, jövőjének alakulása és a világbéke megőrzésének szempontjából a kulcskérdést a szocialista és kapitalista világrendszer közötti harc jelenti, amelyben a meghatározó szerepet a szocializmus, a haladás erői képviselik.”

Napjaink népszerűségi listáin igen előkelő helyen szerepel egy szocialista politikus, akinek a neve történetesen ugyancsak Keleti György. Ő jelenleg az ország honvédelmi minisztere. Nem tudhatjuk, hogy a két személy – a kötet szerzője és a jelenlegi miniszter – azonos-e? Reméljük, hogy nem. Amennyiben a két személy mégis azonos, úgy a következő kérdések merülnek fel:

1. Mióta és mennyire lehet híve a kötet szerzője a NATO-nak?
2. Mikor és miért változtatta meg a véleményét?
3. Képes lenne-e Keleti György ma is különbséget tenni a szocialista és a kapitalista hadsereg között?

Tudós barátaimtól pedig azt kérdezem: kik és hogyan lettek ennyire népszerűek e hazában? És kik – és miért – tették őket azzá? És miért hagytuk, hogy mindez így legyen?

Winkler Roland
Új Demokrata
1995/13

Bankárok toplistája

Tudják, merik, teszik – mi pedig fizetjük

Az APEH Üldözötteinek Szövetsége (APÜSZ) közzéteszi a rendszerváltást követő időszak bankárainak legfrissebb toplistáját:

I. helyezett:

Bokros Lajos, aki panamai tanulmányát hasznosítva, a Budapest Bank Rt. elnöke-vezérigazgatói pozícióját 16 millió forint végkielégítés ellenében cserélte fel a pénzügyminiszteri bársonyszékre.

II. helyezett:

Kunos Péter, az Agrobank vezérigazgatója, aki szellemes – bár a bűnüldöző szervek által kevésbé méltányolt – konstrukcióban helyezte ki az egzisztencia hiteleket. Kényszerű távozása esetén azonban szintén 16 millió forint végkielégítés vár rá.

III. helyezett:

Surányi György, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, akinek 1992-ben, még a CIB Bank vezérigazgatójaként sikerült kiérdemelni, hogy a fizetésképtelen MÁV adósá-

gát ne a költségvetés finanszírozza közvetlenül, hanem a CIB Bank kölcsönözzön 4 milliárd forint rövidlejáratú hitelt állami garancia mellett 90%-os kamat-teherrel. Mint az várható volt, a MÁV nem tudta visszafizetni adósságát, így az ötletes pénzügyi tranzakció folytán az ország költségvetését 7,6 milliárd forint terhelte.

IV. helyezett:

Princz Gábor, a Postabank elnöke, aki 1994-ben már 20 milliárd forint rövidlejáratú hitelt adhatott a MÁV-nak állami garancia mellett, igaz „csak” 85%-os kamat-teherrel. Természetesen a MÁV továbbra is fizetésképtelen maradt, így az ország költségvetését újabb 37 milliárd forint terheli.

V. helyezett:

Rusznák Tamás, az Állami Bankfelügyelet elnöke, aki a

Budapest Bankból végkielégítéssel távozott, hogy elfoglalhassa jelenlegi posztját, ám a (tizsmillió forintos – a szerk.) végkielégítés összegét banktitokként kezeli.

VI. helyezett:

Suchman Tamás, privatizációs miniszter, aki szintén a Budapest Banktól kapott végkielégítést. Ennek összege sem került nyilvánosságra, ám miniszteri nyilatkozat szerint az nem túlzott mértékű.

VII. helyezett:

Kovács Mihály, az Agrobank elnöke, aki a sok profi között nyilvánvalóan amatőr, hiszen már második alkalommal került sor rendőrségi őrizetbevételére.

Szerdahelyi Szabolcs
az APÜSZ elnöke

Új Demokrata, 1995/24

Csökken a keresetek reálértéke

Négy hónap – 25 százalékos áremelkedés

A teljes munkaidőben foglalkoztatottak bruttó keresete áprilisban 36 554 forint volt, 15,8 százalékkal több, mint egy éve. A növekedési ütem lényegesen kisebb, mint tavaly volt. A KSH tájékoztatója arról is beszámol, hogy a fizikai dolgozók áprilisi bruttó átlagkeresete 27 855 forint, 1099 forinttal kevesebb, mint az előző hónapban. A szellemi foglalkozásúak 55 313 forint átlagkeresetet értek el, ami a márciusit 1 116 forinttal haladta meg. A január-áprilisi bruttó keresetek átlaga 35 199 forintot tett ki, ez 20 százalékkal volt több mint az előző év azonos időszakában. A növekedés mértéke a fizikai dolgozóknál 18,5 százalék, a szellemi foglalkozásúaknál 20,9 százalék volt. A nettó átlagkereset az év első négy hónapjában 23 977 forintot ért el, ez mindössze 15,5 százalékkal volt magasabb az elmúlt évinél. Ez alatt az idő alatt a fogyasztói árak 25,7 százalékkal nőttek, így a reálkeresetek értéke 8,1 százalékkal csökkent.

Népszabadság
1995.06.07.

Duray helyett Meciar kért bocsánatot Horntól

Duray Miklós egy kijelentéséből újabb „bocsánatkérési” ügy lett Szlovákiában.

Ahogy arról az összes vezető szlovákiai lap hírt adott, Duray Miklós, az Együttélés elnöke pártja keddi sajtótájékoztatóján kapott egy, Horn Gyula Duna tv-beli nyilatkozatára vonatkozó kérdést. A Duna Tv-ben a magyar miniszterelnök bírálta Duray erősen kritikus álláspontját az alapszerződés-sel kapcsolatban. a kérdésre válaszolva Duray kijelentette: „Ha Horn kormányfő valóban ilyet mondott, akkor vagy rosszul

informáltak, vagy nem tudta, mit beszél. Valószínűleg részeg volt.”

Az Együttélés elnökének keddi kijelentésére visszatérve tegnap szokásos heti rádiónyilatkozatában Vladimír Meciar kormányfő közölte: „Bizonyos mértékben kénytelen vagyok elnézést kérni magyar kollégámtól a magyar nemzetiségű képviselő nevéletlenségéért, ha pontosan idézték őt a lapok. Nemcsak Horn Gyulát, de engem is megsértett.”

Magyar Hírlap
1995. 05. 20.

Pirulák a fellegekben

Esztelenségek sorozata

Butaságok tönkelegét tartalmazza az az előterjesztés, amely az egészségügyi ellátásra a Bokros-csomagból vonatkozik, s amelyet most rövidesen a parlamenten is keresztül fognak erőszakolni – nyilatkozta lapunknak Szabó Sándor, a Magyar Gyógyszerész Kamara elnöke, majd így folytatta: – a sajnálatos az, hogy mindezekről csak kerülő úton, kőszá hírek formájában az újságokból, a televízióból szereztünk tudomást, a szakmával pedig senki sem egyeztetett. Ez a butaságalmaz viszont rájuk fog viszatütni, mert amin szakmai-

lag elfogadható, az jobbára politikailag is az.

(...) Esztelenségek jelentkeznek a gyógyászati segéd-eszközök térítési díjai tekintetében is. Például nem írható fel ezentúl az egyszer használatos inzulinos fecskendő – ennek következményeiről főlegesen szólnom. Vagy egy másik példa: a rokkantak sétabotjának végén van egy kis csúszásgátló gumivédő. Ha ez elkopik, nem lehet külön felírní, csak bottal együtt, amit, mármint a botot, a beteg utóbb majd eltűzel.

Új Magyarország,
1995.06.23.

Újabb adóterhelés

A MŰOSZ, valamint 18 művészeti és sajtószövetség egyöntetűen tiltakozik az ellen, hogy a kormány társadalombiztosítási járulékkal akarja megterhelni a honoráriumokat. A nyilatkozat szerint ez az intézkedési terv alkotmányellenes, a magyar kultúra számára elviselhetetlen és valójában kettős adózást jelent.

Luxus a betegség

Több mint 900 külföldi gyógyszer 28,8 százalékkal drágul április elsejétől.

Új Demokrata
1995/14

A kormány lemondását sürgeti az FKGP

A Független Kisgazdapárt azonnali lemondásra szólította fel a kormányt csütörtöki sajtótájékoztatóján, s egyúttal sürgette a rendkívüli országgyűlési választások kiírását Torgyán József, az FKGP elnöke rámutatott: a Horn-adminisztráció minden napja újabb koporsószeget jelent a magyarság számára, a kormány működése belföldön és

külföldön egyaránt csődpolitika. „A teljes bizalomvesztés következményeként a koalíciónak már nincs társadalmi bázisa, a kormány külpolitikája miatt pedig a határainkon túl olyan magyarságüldözés vette kezdetét amilyen Trianon óta nem volt” – jelentette ki Torgyán.

Magyar Hírlap, 1995.07.07.

Ollózta és felmutatja: Atzél Ferenc

Független, de nem semleges folyóirat
Megjelenik a Tranz-Missió Bt. gondozásában
Felelős kiadó: a Bt. ügyvezetője
HU ISSN 1219-2171

A szerkesztőség címe:
1016 Budapest, Naphegy u. 29.
Nyomta: Komp Nyomda
Solymár, Mátyás király u. 7.

A III. évezred legelső magyar szamizdatja

Olvasd! – (Sokszorosítsd!) – Add tovább!

Kik belőled éltek, szent Világszövetség!

Valamennyire is normális társadalom valamennyire is normális tagjai egy választási kampány után – amiben esetleg sokszor még az elemi tisztesség szabályait is felrúgják abbéli igyekezetükben, hogy a győzelmet minden áron megszerezzék – a végeredmény kihirdetése után visszatérnek az eredeti kerékvágásba. Ez jól látszott a most lezajlott amerikai elnökválasztásnál is, amikor Al Gore (az ismert és elképesztő események után is) elismerve, hogy alulmaradt, gratulált Bushnak – sőt ezen túl, még számtalan keserű pirulát is kénytelen volt fegyelmezetten lenyelni. Mondom – egy valamennyire normális társadalomban. De nem nálunk!

A májusi küldöttgyűlésen a leköszönő Csoóri – ahelyett, hogy az ilyenkor szokásos búcsúbeszédben értékelte volna az elmúlt időszak eseményeit, számba véve az elért eredményeket, esetleg utalva a tervezett, de valamilyen oknál fogva el nem végzett munkára – a leköszönésnek egy ugyancsak különös formáját választotta. Reszkető belsővel, fél szájjal és fél szívvel szinte mindenki legnagyobb döbbenetére kijelentette a plénum előtt, hogy nem kíván beszélni, hanem felolvastatná – „*hogy lelkiismeretét tisztán vihesse tovább*” – a könyvvizsgáló (!!!) néhány soros jelentését. (Lelkiismerete vajon hol volt, mikor néhány milliócska mellé felkerült neve a postabankos VIP listára?). Mindezek után, abban a pillanatban, mikor Patrubány győzelmét kihírdették, felpattant, s csatlósaival elrohant a helyszínről, s kézzel megírta azt a levelet, amelyben csatlakozik a tizenkét szakadár által csupán másnap (!) megfogalmazott kijelentéshez, miszerint: „*A választások ugyan demokratikusan zajlottak le, a folyamatot és annak eredményét azonban ennek ellenére sem tudjuk elfogadni.*” Ez a mondat máris bekerült az ún. rendszerváltás tragikomikus mondatainak első helyére. Ha jól belegondolunk, ilyesmit ki sem lehetne ejteni, de leírni, már végképp nem! Különösen nem azoknak, akik biztosra mentek, hogy az ő jelöltjük fog győzni. Már csak azért is, mert Csoóriék részéről a választásokat egy olyan mocskolódo médiakampány előzte meg, amely nemcsak a Világszövetség, hanem a hazai médiaélet történetében is páráját ritkítja.

Hogy a kedves olvasó megértse, miről is van szó, legyen elég egy mondat: *A Magyarok Világszövetségében most-zaj-lik- a- rend- szer- vál- tás.* A szerepvezettek elvakult háborúskodásának ez a lényege. Minden más mellébeszélés! Figyelemre méltó, hogy mindazok, akik úton útfélen a Világszövetség tönkretételén ügyködnek, (szinte) kivétel nélkül az MDF (egykori) emberei – akiket nyilvánvalóan még maga a párt is szégyell – viszonylag szűk körű, de annál nagyobb hangú középszerű önjelöltek, akik mára szinte mindenhol kiszorultak, és akarnokságuk ellenére – vagy éppen amiatt – a legjobb úton vannak, hogy rövidesen mindenhol kiszoruljanak. Jellemző, hogy pl. az az országgyűlési képviselő, aki előzetes egyeztetések után a Világszövetség totális amputálásának előkészítését kapta feladatául – a költségvetési támogatás utolsó fillérig való megvonásának a parlament elé terjesztését, az a képviselő – lelkiismerete nyilván felébredvén –, ő maga is saját előterjesztése ellen szavazott! (!!!)

Az utóbbi 10 év magyar győtreimeit ismerve, nem nehéz elképzelni, hogy mi zajlik, a háttérben, a mélyben milyen indulatok forrnak az alulmaradottak részéről, hogy honnét ez az irracionális zsigeri gyűlölet részükről. Ugyanazok a módszereket alkalmazzák, csak még nagyobb vehemenciával és gyűlölettel, mint az általuk is sokat szapult – természetesen csak akkor, ha róluk van szó – „liberál bolsi” média. Tragikomikus jelenet volt, amikor az Százak Tanácsának egyik legutóbbi megbeszélésén a pulpituson időnként békésen elszunyókáló „Fekete Gyula bácsi”, aki, amikor egy kis heccre van kilátás nem veti meg a járdára való leheveredést sem (lásd a sajtóban és tévében megjelent képeket), időnként harsányan elkurjantotta: Patrubány lehallgatja a telefonokat! A Világszövetségnél közbüntényes módon bánnak a pénzekkel! Jó lenne, ha valaki felhívna szegény, egykor számos érdemet is szerzett író figyelmét arra, hogy bűnpártolást követ el, ha nem tesz feljelentést ilyen galád tettekről, mikor tudomása van ezekről, ugyanis ezt a Btk. büntetni rendeli. Azok a személyek pedig, akik nyolc, vagy tíz éven át a fontoskodáson kívül tulajdonképpen semmit nem tettek, csupán saját glóriájukat igyekeztek polírozni, mulasztásaikat most vádolva kéri számon a jelenlegi demokratikusan megválasztott, alig fél éve működő, és azóta is gúzsba kötött vezetésen! Amikor bombaként robbant, hogy nem ők győztek, hirtelen elvesztették idegeik felett az uralmat. Mással nem lehet magyarázni a fenti veretes, immár klasszikus mondatot. Hiszen, ha a Világszövetségnél Csoóri regnálása alatt olyan gyönyörűen mentek volna a dolgok, ahogy azt ő és a korábbi vezetés egy része fennhangon hirdette, s hirdeti mind a mai napig, akkor Csoórinak nem kellett volna mást tennie, mint elegánsan távozni, s az ő zsenialitásának híján pillanatokon belül úgyis jött volna az özönvíz. A szegény – jobb sorsra érdemes – költő sokban hasonlít a főváros polgármesteréhez, aki immár tíz éve eredménynek tünteti fel a semmit s a kutyapiszkos Budapest mesteri módon sikerként igyekszik eladni. Ha Patrubány, a pénzűgyek rendbetétele után most már mint elnök a szervezetet is rendbe szedi – rémültek meg az urak – akkor kipukkan a világszövetségi léggömb, és most már feketén-fehéren mindenki számára nyilvánvalóvá válhat, hogy ügyeskedésük éveken keresztül nem volt más, csupán szemfényvesztés, a költségvetés által számukra juttatott százmilliók egyszerű elkonzumálása. Kiderülhet, hogy a király meztelen. Nekik csak egy számít (mindegy, hogy milyen rendszer van uralmon), csak minden áron szerepelni, szerepelni, fontoskodni, mindenhol sündörögni. Tündökölni a vélt hatalom talmi, pislákoló fényében. Diszkrétan meg lehetne kérdezni: Hol volt a Világszövetség, amikor '96-ban a kormány elsumákolta, elcsalta a millenniumi ünnepeket, vagy az expót? A Csoóri által előszeretettel állandóan hangoztatott „létrehozta a Duna TV-t” szlogent most ne is részletezzük. (Annak akkori indítását – az úgy jellegeből adódóan, mivel az ilyesmi nem megy máról holnapra – igen alapos és hosszadalmas, nagyon költséges műszaki előkészítő munka előzte meg, a politikai döntésről nem is beszélve. Anélkül, hogy most, az erre vonatkozó bizonyítékokat hely hiányában a kedves olvasó elé tárnánk, de, hogy minden gondolkodó a napnál is fényesebben láthassa a lényegét, legyen szabad csak annyit mondani: a Duna Tv beindításához Csoórinak kb. annyi köze volt, mint Hornnak a vasfüggöny lebontásához. Aki nem hiszi, járjon utána). Vagy hol vannak a Világszövetség által létrehozott lapok, mi lett a beléjük ölt sok-sok millióval? Csoóri nyolc év alatt nem volt képes egy a magyarságot összefogó, nemzettudat formáló lapot kiadni a sok-sok száz millió ellenére – hiúsága és hozzá nem értése miatt két lapot is csödbe vitt – csak személyes érdek állt a lapok mögött: az önnépszerűsítés, az öntömjénezés. Miért nem vonták be a fiatalokat a munkába, miért nem gondoskodtak az utánpótlásról? Azért, mert a gerontokrácia – mint a szovjet PB tagjai annak idején – még ma sem akarja kiadni kezéből a hatalmat. De folytathatnánk a kérdéseket vég nélkül.

Kocsis L. Mihály szavait kissé megváltoztatva – a „régí undokok” biztosra mentek, hogy az ő jelöltjük fog győzni, hiszen ezt a forgatókönyvet egyszer már (tkp. kétszer!) ledugták a küldöttek torkán. Annak idején Antall József mesterien szerelte le Csoóri – korábbi mentora (ne feledjük, Antall a Kisgazdapártban tünt fel először, s utána nagy hirtelen igazolt át az MDF-be) – köztársasági elnöki ambícióit. Antall akkor megüzente államtitkárán keresztül, hogy ha nem Csoóri lesz az elnök, a Világszövetség nem kap pénzt (KAPU, 2000/5. p.2.). Erre találták akkor ki a „spontán” „közfelkiáltásos szavazást”. Miközben Csoóri epedve várta – reszkető keze a kalincson, fél lába a küszöbön, fél lába a lépcsőházban – hogy a küldöttek „közfelkiáltásnak” – megtudván a „váratlan” hírt, máris rohant, hogy meghajoljon a nemzet és Isten akarata előtt. Saját szavaival: „*Úgy lettem tehát elnök, ahogy a próféta-ságot rühellő Jónás küldetéses próféta – Isten akaratából.*” (Csoóri: Győztünk! – Győztünk?, Népszabadság, 2000. XII. 4.).

A Világszövetségben több olyan ember volt, aki már mindent és mindenkit kiszolgált. Ezeknek egy része még az elemi tisztesség fogalmát sem ismeri. Ezzel is magyarázható, hogy vereségük után, ha már szereplési vágyukat nem élhetik ki, s végleg kútba esik annak még csak a lehetősége is, hogy a Világszövetség infrastruktúráját felhasználva kétes magánvállalkozásokat lehessen beindítani, minden eszközzel megkísérelték a Világszövetséget tönkretenni. Akad köztük volt kommunista párttitkár, „tévés szakember”, de józan ítélőképességét elvesztett s korábbi erkölcsi tőkéjét mára felélő, ma jobboldaliságát hirdető korábbi „elkötelezett baloldali”, így könnyű szerrel mozgósították ma még szinte mindenhol meglévő összeköttetéseiket, kapcsolataikat. Sajtóban, rádióban, tévében, de kormányzati szinten is egy eddig soha nem tapasztalt hisztérikus és rágalomkampányt indítottak meg, mindennemű bizonyíték nélkül. Hecckampányukhoz, sajnos, szinte az egész ún. nemzeti sajtó is csatlakozott. (Egyesek, a nyilvánvaló hazugságok terjesztésével, míg mások az egyoldalú véleményeknek bő teret adva, s ugyanakkor elhallgatva az esetlegesen arra adott cáfolatokat, válaszokat. Ezen nincs mit csodálkozni, hiszen a rutinos köpönyegforgatók a damaszkuszi úton való pendlítésük közben szinte mindenhol megfordultak, s ma még tisztességes emberek között is van némi – bár egyre kevesebb – hitelük.)

Az egész gyűlöletkampány mozgatórugója a 70 éves elmúlt Csoóri, aki mind a mai napig úgy látszik nem tudta levetkőzni kötöttségét, azt, hogy fiatal korában a hazugságokkal, gyilkosságokkal, nemzetárulással telt bolsevik emlékün nevelkedett, azon szocializálódott. Jó lenne hinni, hogy Rákosi elvtárs 60. születésnapjára írt ódáját, meggyőződésből írta, bár ezt a gondolatot nagyon nehéz elfogadni akkor, amikor szüleit, családját ezzel egy időben ugyanez a rablógyilkos tette földönfutóvá.

Ide kívánczik egy idézet (Erdélyi Magyarország, 2000/4. p. 19.), miszerint: „*Annál szomorúbban vettük tudomásul a börtönből való kiszabadulásunk után, hogy bálványaink, a népi írók nemcsak hogy nem vettek részt a forradalomban, hogy semmiféle szolidaritást nem vállaltak a megtorlás áldozataival, de pár hónappal később ők kérték (pl. Csoóri Sándor is – a Szerk.), hogy vegyék le a napirendről (az un. magyar kérdést az ENSZ-ben – A.F.) és kézcsókkal fogadták el a forradalmárok gyilkosainak kitüntetéseit és ajándékait.*” (Varga László: Az Erdélyi ENSZ-per). Tényleg, mit csinált Csoóri '56-ban? Igen, ebben az időben esett áldozatul a vérgőzös bolsevik hatalomnak Tóth Ilonka, Mansfeld Péter, Brusznay Árpád, és még sok százan, és tízezreket nyomorítottak meg egy életre a börtönökben, tették tönkre családok százezreit.

Csoóri Sándor – sajna – nem használta ki a bolsevikok által neki tálcán nyújtott lehetőségeket. Egy igen csak szerény érettségi után megtorpant, nem futotta tovább a szuszából! Egyetemre menni már nem volt ínyére, bár ha az ultrabalos Lenin Intézetet annak tekintjük (hiszen a „Foxy-Maxi” ma is, tíz évvel az un. rendszerváltozás után még mindig egyetemi diplomának számít, egyenrangú egy orvosival, egy matematikusival, vagy biológussal), akkor ezen állításunk persze nem igaz. Itt többek között – rövid kitérőként – olyan jó társasággal szövődtek egy életre szóló, még ma is tartó igaz barátságok, akikkel együtt koptatta a padot, mint Pozsgay Imre, s pláne mint a szépemlékű Berecz János elvtárs, aki még közvetlenül '90 előtt is „tollal és fegyverrel” harcolt az ellenforradalom ellen, vagy a derék Konrád György.

Tény, hogy a későbbiek folyamán Csoóri tett olyat is, ami ellentétben volt „a Párt” elvárásaival, s ez javára írható. Mint ahogy az is tény, hogy amikor megírta Duray Miklós Kutyaszorítójához az előszót – és ezt mindenki hatalmas fegyverténynek ismerte el, mint ahogy a maga nemében az is volt, jóllehet előzetes megbeszélés és egyeztetés alapján esett órá a választás, hogy azt megírja – kapott egy év közlési szilenciumot. Ugyanakkor azonban jól fizető állását nem veszítette el. Sőt továbbra is akadály nélkül ömlöttek az abban az időben egy egyszerű földi halandó számára szinte elképzelhetetlen, mesebeli szerzői jogdíjak a szegény, szerencsétlen üldözött számlájára. (Csoóri minden bizonnyal sok mende-mondát eloszlatna, ha letenné a Világszövetség választott tisztségviselői számára a szövetség által előírt un. III/III-as átvilágítását Patrubányé mellé, amit utóbbi már megkapott a Történeti Hivaltól.)

No, de lássuk, mi is történt a Magyarok Világszövetségében Csoóri (és az Úr) 2000. esztendejében, hogyan jutottunk el oda, hogy Csoóri & Co. áskálódásai, intenciói nyomán a kormány illetve az Országgyűlés lenullázta a Világszövetségnek, mint a legnagyobb magyar civil szervezetnek az utóbbi hatvankét évben minden kormányzattól – teljesen mindegy, hogy milyen gondolattól vezérelve – élvezett támogatását. Nem érdemes túl messzire visszamenni a Világszövetség életében, azt azonban tudni kell, hogy Csoóri helyzete, főként a nyugati magyarok nyomására korábban már megingott, így nem is volt esélye egy újabb megválasztásra. O eredetileg Duray Miklóst szemelte ki utódjának, mert annak megválasztásával teljes befolyását megtarthatta volna. Azt a Durayt, akinek korábbi hatalmas erkölcsi tőkéjét mára – ő maga – szinte mindenütt lenullázta, s mivel felvidéki politikusként befolyását főként viselkedése és stílusa miatt mára gyakorlatilag elvesztette, aki csak előre tudott volna menekülni. Duray csekély – bár ma még nem jelentéktelen – befolyását addig fogja tudni ideig-óráig még fenntartani, amíg a Magyarországról (hál' Istennek!) nagy mennyiségben a Felvidékre juttatott anyagi segítség egy bizonyos részét saját klientúrájának fenntartására tudja irányítani. Ha ettől elesik, mindenhol kegyvesztett lesz, méghozzá azonnal. Hogy korábbi hírnevéből még ma is meg tud élni, az csupán a magyarországi hírközlő szerveknek köszönhető, s mindazoknak a határon túli szervezeteknek, orgánomoknak, melyek anyagi biztonságát az a pénz jelenti, aminek folyósítását ő eddig nem akadályozta meg. Ez már csak emberileg is szomorú és tragikus – és ez is a múlt rendszer gyalázata – hiszen megint bebizonyosodott, hogy idegileg és erkölcsileg hogyan lehetett korábban – a közéletben és a családi életben egyaránt – még a legtisztább embereket is tönkretenni.

A mikor 2000 elején beindult a választási kampány, Patrubány Miklós megzavarta a régi gárda, számukra idillinek elképzelt jövőképét. Patrubányt sorra jelölték a legkülönbözőbb szervezetek, és biztosították támogatásukról. Ellenlépésként – biztos, ami biztos – Dobos László, több társával egyetemben pénzügyi visszaélés gyanújával feljelentette Patrubányt, és ezt a vizsgálatot keresztül erőszakolták. Az a Dobos tette ezt, aki a Világszövetség által alapított Magyar Segélyszolgálat Alapítvány által a '98-as (!) kárpátaljai árvízkarosultaknak összegyűjtött gyorssegély (!) szétosztásával, mint előző év szeptemberig az alapítvány vezetője, mind a mai napig (!) nem számolt el hivatalosan (lásd ezzel kapcsolatban: Árvízkarosultak?, Szolyvai Krónika, 2000. március-április, p.5). Miután a feljelentést követően a Felügyelő Bizottság (idézet a jelentésből: „3 fő több napos munkával minden fellelhető adatot átvizsgálta. Ennek kapcsán a Bizottság megállapította, hogy visszaélés gyanúja sem merült fel”) munkáját befejezte, a feljelentők kedvesen közölték Patrubánnyal, hogy ezt nem ellene tették, hanem ellenkezőleg, az ő érdekében. („Érted jöttünk elvtárs, nem ellened!”).

Szinte ezzel egyidőben Csoóri (Patrubány elleni újabb lépésként) a január 29-i balatonaligai elnökségi ülésen nyilvánosan hazudott. Ezzel kapcsolatban az érdeklődő olvasó a KAPU 2000. októberi számából bőségesen tájékozódhat. A történet röviden a következő – idézet egy január 30-án kelt MVSZ tájékoztatóból: „Csoóri Sándor január 29-én Balatonaligán tájékoztatta az MVSZ Elnökségét arról a február 1-i találkozóról, amelyre Németh Zsolt, a külügyminisztérium politikai államtitkára hívta az MVSZ vezetéséből Tőkés László tiszteletbeli elnököt, Csoóri Sándor elnököt, a régióelnököket és Duray Miklóst, az MVSZ Stratégiai Bizottságának elnökét. Több elnökségi tag kérdésére, hogy Patrubány Miklós elnökhelyettes miért nincs a küldöttségben, elhangzott Csoóri Sándor egyértelmű válasza: a névsort a meghívó közölte. Azt a véleményt, miszerint ebben az esetben erkölcsi és szervezeti kötelezettség figyelmeztetni a meghívót a mulasztásra (a Szövetség második számú vezetőjét nem hívta meg), Csoóri Sándor igenlően fogadta, az elnökség pedig nem kifogásolta.”

Órákon belül kiderült, hogy „nem osztogatnak, hanem fosztogatnak”, ahogy azt a klasszikus vicc is mondja... A találkozót nem Németh Zsolt kezdeményezte, a meghívandók listáját Csoóri állította össze, s a helyszín nem a Külügy, hanem a Benczúr utca. A többi stimmel. Többen hazugsággal vádolták Csoórit, amire ő igen erélyesen, magából kikelve, kioktatván, hisztérikusan feldúltan, erkölcsi piadesztáljáról perrel fenyegetőzött. És mit tesz Isten – néhány hónap után előkerült az a Csoóri által aláírt, január 13-án (!!) kelt Németh Zsoltnak írt levél (iktatószám 5022/00), amelyben ő személyesen közli a „beszélgetésen” résztvevők listáját. („Ezen a beszélgetésen az MVSZ részéről Tőkés László tiszteletbeli elnök, a három régióelnök, Duray Miklós és jómagam vennék részt.”). Ezzel az elnöki „iktatott hazugsággal” vette kezdetét az a nagyon-nagyon szomorú folyamat, aminek még ma is isszuk a levét.

Patrubány elnökhelyettesé történő választása után (még 1996-ban) mindjárt olyat tett – ami a Világszövetség eddigi urainak elképzelhetetlen volt – lemondott tiszteletdíjáról, és azt közcélokra ajánlotta fel, s mind a mai napig nem is veszi fel azt. Ezzel egy időben bevezette a Világszövetségnél addig ismeretlen pénzügyi fegyelmet. Megszűnt a hanyag eleganciával nylon szatyorban mozgatott tízmilliók kora. Csoórinak ugyancsak nem volt ínyére az, hogy be kell tartania a demokratikus szabályokat, hogy nem lehet többé a Világszövetséget hitbizományként kezelni. Szokatlan volt számára, hogy „megjelent a demokrácia túlbuzgó lidérce”, „a szavazás újra, meg újra kierőszakolt perverzítése” (Óh, perverz magyar Országgyűlés! – A. F.). „Megjelent a varázsszónak beillő ügrend fogalma”. (Egy évi majdnem 300 millió Ft-tal közpénzekből működő intézmény már csak ilyen!). „Ettől kezdve nem eszméket, nem kilombosítható igazságokat kerestünk – így Csoóri – hanem a jogszerűség ilyen vagy olyan árnyalatait rágódtunk”. (Csoóri: Hogyan működik a magyar pokol... Szabad Újság, 2000.szept.20.)

Na, de ne kalandozzunk el ilyen messze. Mindjárt az „iktatott hazugság” után megint egy kellemetlen incidens zavarta meg Csoóriék elképzelését. Duray egy csúnya etikai ügybe keveredett, amiből olyan súlyos presztízsveszteséggel tudott csak kikecmeregni, hogy ezek után elnöki esélye nullára csökkent. Ekkor kezdtek el szervekedni Boross Péter megnyerésére. A terv az volt, hogy ez esetben Durayt, mint alelnököt cserélik vissza. Ugyancsak ezzel egy időben osztódással szaporodtak az elnökjelöltek. A végén már három híján egy tucatnyira. Az volt a taktika, hogy mindenki kapjon minél több nyilvánosságot, s aztán majd a végén kölcsönösen lemondanak egymás javára. Mindegy, hogy kiére, csak ne Patrubányéra. Ez a választás előtti kortesbeszédekben teljesen nyilvánvalóvá is vált. Patrubány volt az egyetlen, akinek javára senki nem lépett vissza. Ő egyedül állta a sarat.

Mivel az előzetes médiakampány alapján a régi undokok, a későbbi szakadárak biztosra mentek, hisztérikus sokként érte őket az eredmény. Ekkor azonnal kivonultak, ezzel bojkottálták az elnökhelyettes megválasztását, s megbánítani igyekeztek minden további munkát. Ezzel a Világszövetséget arra kényszerítették, hogy 15 millió Ft-ot fordítson egy újabb küldöttgyűlés összehívására. (A dolog pikantériáját fokozza, hogy amennyiben Csoóri az ide vonatkozó s bevett, és törvényes gyakorlatnak megfelelően küldte volna ki a májusi meghívókat – amire korábban többször, nyilvánosan is felhívták figyelmét – pl. ez is elkerülhető lett volna).

Tüstént kezdetét vette az a rágalomhadjárat, ami még ma sem veszített intenzitásából. Olyan vádak puffogatnak – puffogatnak éjjel, puffogatnak nappal, puffogatnak minden hullámhosszon – amit semmivel sem tudnak alátámasztani, de korábbi időkben gyökerező ismeretségi körüket felhasználva a jól bevált goebbelsi módszert gyakorolják továbbra is, miszerint egy hazugságot addig kell hangoztatni, és főleg olyan sokszor és minél szélesebb skálán, hogy azt a végén már az is elhiszi, aki az egészet kitalálta. Sajnos ebben nagyban kivette részét az írott és elektronikus sajtó, és teljes gőzzel alkalmazták a sutgó propagandát is, sőt alkalmazzák ma is a „magyarság ezen elkötelezett hívei”. Természetesen bizonyítékok nélkül.

Az a Csoóri, akit miután '96-ban újból „megválasztottak”, s még mielőtt elvonult egy hónapra a kies Kaliforniába, hogy a választási kampány fáradalmaira, és lelki sebeire gyógyírt keressen – még nagy vehemenciával és undorral utasította vissza, hogy a Népszabadságban publikáljon – most oly mértékig elragadtatta magát, hogy hűséges csatlósával, Pálffy G.-vel (akit a Világszövetség Budapesti Szervezete már korábban kizárt tagjai sorából), a korábbi, foxi-maxit is végzett bolsevik párttitkárral (lásd Demokrata, 2000/36. – „Ennyi húst már én is sokallok” – p.12-13), a KISZ KB lapjának egykori helyettes, majd a Népszava későbbi főszerkesztőjével, a már mindenhol megfordult egykori nomenklaturistával itt ágáljon a Világszövetség ellen, abban a Népszabadságban, amelyik számára a nemzeti ügy nem kardinális fogalom. Indulatuktól vezérelve nem vették észre, hogy ezek a lapok korántsem azért fogadták örömmel írásaikat, mert azok megfellebbezhetetlen igazságokat tártak az olvasók elé, hanem azért, mert tudták, hogy ezekkel az írásokkal nemcsak a Világszövetséget, de azt az eszmét is kompromittálják, amelyet a Magyarok Világszövetsége mindig is képviselt. Székelyhídi Ágoston a Népszavában gyalázkodott. Dobos László, az ötvenes évek Csehszlovákiájának lelkes komszomolistája, Gustav Husaknak – kinek kezeihez a mártír gróf Esterházy János vére is tapad – Csehszlovákia 1968-as „testvéri” lerohanása utáni minisztere, a Magyar Nemzetben. (Igaz, ő mint egykori bennfentes a lapnál könnyű helyzetben volt). Hogy a kevésbé tájékozott olvasó is világosan lássa, hogyan működik az „igazmondás” a bojkottálók szövőjője, Pálffy G. és a Népszabadság gyakorlatában, álljon itt egy egyszerű példa. Nevezett újság tavaly okt. 3-i számában Pálffy G. ismétellen felkínálja magát: „Középre húzókra nincs szükség?” c. cikkével. Feltételezhetően, mivel mint kommunista párttitkárs a baloldaltól kikopott, a rendszerváltó pártban ugyancsak kiismerték, így most középre akar húzódni. Több érdekesség között (a többivel most ne foglalkozunk) olvasható egy mondata: „Megjegyzem, a kötelező átvilágításról az után született határozat, hogy Patrubány Miklóst elnökké választották, és a magyarországi és más régiók küldötteinek jelentős része kivonult a teremből.” Pálffy G.-t nem zavarja, hogy ez nem igaz, hiszen a szavazásoknál ő is jelen volt.

A Világszövetség helyreigazítást kért a laptól, mert, mint ahogy írták: „Ezzel szemben a valóság az, hogy erre a határozatra az elnökválasztás első fordulóját követően került sor (határozat szám: K-29/2000.), Patrubány Miklóst viszont csak a negyedik fordulónál választották meg. (határozat szám: K-53/2000).

A Népszabadság ügyvédi irodájának nemes egyszerűséggel a válasza erre: „...pontatlanságok, lényegtelen tévedések nem adnak alapot a sajtóhelyreigazításra.” Ezek szerint tehát vannak lényeges, és lényegtelen hazugságok. Pálffy G. jelleméhez tartozik, de, hogy a róla mára sokak által már igencsak ismert képet kissé árnyaljuk: újabban a Pannon Rádióban tűnt fel, többek között mint hír kommentátor. Mindezek után pedig egyáltalán nincs mit csodálkozni azon, hogy Pálffy G. a 168 Óra c. hetilapban boldogan jelenti ki: „elégedett a Világszövetség apanázsának megvonásával”. A jelenleg középre húzódkodó szinte kéjesen közli: „Nagy jóvátételként életem meg.” (168 Óra, 2001/5.).

Dobosnak nemcsak a kívülálló számára sok szimpatikus vonását elismerve is fel kell hívjuk a kedves olvasó figyelmét egy tragikus apróságra. A „csehszlovákok” másként hajtották végre az ún. rendszerváltást, mint mi magyarok. Ők pl. „III/III-as listájukat” feltették az internetre. Ha valakinek netán kedve támadna a világhálón egy kicsit kalandozni, ne kerülje el az ott, több helyen megadott címek valamelyikét. Az egyik ilyen cím a <http://stb.promedia.stb.gov.sk>, ahol, ha az érdeklődő a 16631-es sorszám alatt (Evid. Č.), és a Kryci jméno (fedőnév) rubrikában D (duverník=bizalmi) jelzéssel esetleg ismerős nevet talál, az talán nem lesz a véletlen műve. Jó lenne hinni, hogy itt csak egy provokációról van szó, és remélhetőleg Dobos ezt nyilvánosan cáfolni fogja.

Duray pedig – valószínűleg más, fontosabb dolga nem lévén – a jelenlegi Világszövetséget befeketítő nyilatkozataival, interjúival szinte az egész magyar sajtót, és az elektronikus médiát átfogja, határon innen és túl, megfogyatkozott erkölcsi tőkéjét tovább erodálva, közben persze gondosan elfeledkezve korábbi szerepéről, súlyos mulasztásairól. De a Világszövetség tönkretételén fáradozók névsorát még folytathatnánk.

Csoóri továbbra sem nyugodott bele, hogy szívárványfestés közben kiesett kezéből az eset, ezért bírósághoz fordult, megtámadva Patrubány megválasztásának jogerős bírósági bejegyzését. A dolgok mai állása szerint a Legfelsőbb Bíróság kérelmét másodfokon, ezáltal végérvényesen elutasította. Filó Katalin az általa ugyancsak szabotált küldöttgyűlés törvényben előírt befejeztétét ugyancsak bírósági feljelentéssel szeretne volna megakadályozni, de első fokon ő is veszített. Mivel a decemberi küldöttgyűlést sem sikerült megakadályozniuk, az törvényesen és eredményesen lezárult, ezért már csak az ultima ratió maradt hátra: ki kell éhezteni, anyagilag kell szétzúzni, ellehetetleníteni a Világszövetséget, utána aztán megint lehet halászni a zavarosban egy esetleges új szervezet létrehozásakor. Csoóri, és csatolt részéi ezt sikeresen el is érték. Az eredmény ismert. De, nem érték be ennyivel, és a törvényesen megválasztott vezetőség ellen se szeri, se száma a szabotáló szakadók által elindított ügyészségi vizsgálatoknak és bírósági pereknek. Megjósolható, hogy ezután a szokásos jogi csúrés-csavarások következnek. A következő lépésként Csoóriék minden bizonnyal azon fognak ügyködni – hiszen eddig minden jogi lépést kimerítettek – hogy a bíróság „...a szövetség működését átmenetileg függeszse föl, nevezzen ki egy kormánybiztost...”. Így sóvárog a babérkoszorús népnemzeti ex elnök költő – Rákosi elvtárs egykori dalnok, az igazság felkent bajnoka – a Népszabadságban. (Csoóri Sándor író, Népszabadság, 2000. XII. 4.).

Mindez nem lenne különösebben érdekes, mert hazánk azért jogállam (esetenkénti tévedés nem kizárva! – A.F.), ha a szabotáló szakadók nem is akarják ezt belátni. A tragédia az, hogy állandó áskálódásukkal, obstrukciójukkal, tudatos zavarkeltésükkel, duruzsolásukkal agyimosás szintjén mindenhol jelen voltak és vannak, s sikerült kormányzatunkat is megtéveszteniük, felmérhetetlen kárt okozva az egyetemes magyar ügynek. Nem hajlandók kicsinyes bosszújukat, sértődöttségüket félretenni és belátni, hogy a Világszövetség sokkal fontosabb intézmény annál, semhogy irracionális gyűlölet-özönük most már parttalanul lepjen el mindent. Az ilyen dolog senkinek nem használ. Állandó hangoskodásuk, hisztérikus áskálódásuk okozta, hogy a kormány ill. az Országgyűlés egy jogállamhoz szokatlan, méltatlan módon megvonta az állami támogatást, az új vezetésnek még csak esélyt sem adva a bizonyításra – de hát ez volt Csoóriék szándéka. Ezzel szinte azonnali hatállyal utcára kerültek a szövetség semmiről nem tehető véttlen alkalmazottai, akik a dolgok mai állásánál jelenleg még a törvényben előírt végkielégítésre sem igen számíthatnak, hiszen az azonnali hatállyal nulla fillérig lenullázott költségvetés erre még csak esélyt sem ad nekik. (Az arra való célozgatás, hogy az elvett összegnek az Illyés Alapítványnak való átutalása megoldja a helyzetet, nem egyéb demagógiánál, hiszen az alapítványnak nincsenek meg a törvényes lehetőségei arra, hogy a Világszövetség működéséhez támogatást nyújtson.).

A mi történt mindenki számára ismert. A végre ismét jogállammá váló, „Európába készül” Magyarországon ismét lejajlott egy demokratikus választás. A határon túli szavazók szintén jogállamokból érkeztek. Részben fiatal és a valódi jogállamiságban nem jeleskedő, részben nagy hagyományokkal rendelkező jogállamokból. És született egy valójában senki által sem megkérdőjelezett eredmény. A győztest senki nem mérte meg, még nem volt alkalma a megméréstetésre. Így aztán csak suttogó propagandával lehet lejáratni. És ebben nincs is hiány, s a vesztesek vélt előjogaikba és maradék presztízsükbe, vagy inkább kapcsolataikba kapaszkodnak. Ez sem csoda a mai magyar valóságban.

A hihetetlen inkább az, hogy a sikeres magyar polgári kormány, kormányunk (kormányunk?), a legfiatalabb, tehát legromlatlanabb politikusokból álló csapat – az atomizált magyarság egyik leglényegesebb kérdésében – sorsdöntő lépésre szánta el magát e suttogó propaganda, vagy az említett kapcsolatok miatt: „azt beszél”, „mindenki azt mondja” alapon – anélkül, hogy az új vezetéssel még csak egy fél szót is váltott volna. Azzal szóba sem állva, attól a kezdet kezdete óta mind a mai napig mereven elzárkózva. Vajon miért? Hagyta magát az elvakult gyűlölködő bojkottálók rágalmi által megvezetni, s ezzel – akarva, akaratlanul, hiszen a végeredmény szempontjából mindegy – létrehozta a Magyarok Világszövetségének Trianonját. Pedig a Magyarok Világszövetsége ezzel a májusi választással végrehalára a kormány számára is kegyelmi állapotba került. Ezek után pedig a párbeszéd elengedhetetlen.

Az MVSZ anyagi ellehetetlenítése úgy, hogy az új felállásban még alkalmat sem kap a bizonyításra, a legszomorúbb következtetésekre serkenti a kor beteg szelleme által is sarkallt agyainkat. Adja Isten, hogy csupán annyiról legyen szó, hogy ők is tévedtek. Mert tévedni emberi dolog.

De tévedésünket felismerve, önmagunkat felülbírálni már a nagy emberek tulajdonsága.

Atzél Ferenc

tető nyugdíjasra nagyobb nyugdíjára, esetleg katonának sem való ifjúságunknak erősebb drogokra, mulatságokra. Van két olyan áramlat, pártjaik a törvényhozásban is ülnek és dühösen országolnak, amelyeknek egyenes, génbeli törekvése az elnemzetlenítés, történelmünk elhallgatása és meghamisítása, olyan nemzedékek felnevelése, amelyek nem tudják, hogy honnan jöttek, hová mennek, miért vannak itt és mi a teendőjük. Ebben a miliőben sincs semmi hangja a „nem, nem, soha” biztatásnak, eszméletetnek, önbiztatásnak. Dsida Jenő írja idézett opuszában: „Fáj a földnek és fáj a napnak, / s a mindenségnek fáj dalom, / de aki nem volt még magyar, / nem tudja mi a fájdalom!” Ezt a létállapotot kell egymásba sulykoljuk. Szintén Dsida írja, és ez most időszerűbb, mint valaha: elfelejtett ősi szóra kell megtanítani fiainkat, s magunk képére kalapálni ványadt gyermekeinket... a magyar Isten parancsát teljesíteni kell, „s én nem tagadhatom meg Öt, mikor beteg és reszkető és nincs többé hatalma, mikor palástja cafatos és fekvőhelye szalma. Nincs más testvérem, csak magyar. Ha virrasztok, miatta állok poszton, csak tőle kérek kenyeret...”

Így építve az utat „lélektől-lélelig” határon innen és túl talán megélhetjük és megírhatjuk újra azt a testvériséget, amelynek nem tud gátat szabni semmilyen trianoni szándék. Reményik hív egyik versében: „Magyarok mindenütt a végeken, / csillagokra gyakran néztek, / úgy néztek a csillagokra, / mint hajdan a rab prédikátorok, / kemény gályapadokon, láncok között, / mert, íme nincs már, ami minket egymással összeköt, / csak a csillagok, fényük, mint Etelközben, úgy ragyog... / Egy csillagra néz(z)ünk mi mind merőn, / keleten, délen, völgyben, bérctetőn, / és érezze, aki rokonához vágyik, / ezer mérföldről azt nézi a másik...” A két háború között Endreszék azzal a jelszóval repültek, amit nekünk is oda kell kiáltani egymásnak, a nagyvilágnak: Igazságot Magyarországnak! – hozzátéve, ha egyéb nem sikerül: Igazságot az elszakított magyaroknak!

A költői látomás a csillagok változásáról nem is olyan távoli, emberi életben hosszúnak tűnik, de isteni időben csak porszem. Ki hitte volna, hogy az ezred végére a minket szétmargoló Nagy-Csehszlovákia, Nagy-Szerbia szétrohad, szétmállik, szét-

megy és az árulásáért már a háborúkor megkurtított Nagy-Romániát is a nyomorúságos balkániság tartja össze, illetve a minket megcsonkító szabadságot, egyenlőséget, testvériséget hazudó nagy francia testvér tartja ott életben hasító ékként az örökké rettegett pánszláv veszély ellen.

Úgy kellene tennünk ezzel a NEM, NEM SOHA! megfogalmazással, mint a zsidók a „Sömá Izráel”-lel. Leírva, bedobozolva ott kellene függjön hajlékaink ajtaján, hogy el- és hazamenve lássa mindenki 20. századi Mohácsunk mementóját, emlékeztessen, biztasson soha nem felejtetni a Kárpátoktól övezett hazánk és nemzetünk elleni gaztettet és kinyitni fülét, szemét és tudatát a felejtetni és feledtetni akaróknak.

Végezetül indítványozom, hogy valamilyen módon, megnyerve képviselőket, ha léteznek ilyenek, ügyünknek, a trianoni diktátum valamelyik évfordulóját (június 4., július 27.) nyilváníttassuk gyásznappá, mint emléknapot a holocaust vagy a kommunizmus áldozatainak emléknapjához hasonlóan.

Balászi László
unitárius püspökhelyettes

A BÉCSI DÖNTÉS

Pont 51 évvel ezelőtt, 1940. augusztus 30-án ítélte Magyarországnak a német-olasz döntőbíróóság Erdély északi részét. A magyar diplomácia e példátlan sikere (gondoljuk meg, a vegyesbizottság annak ellenére döntött így, hogy Románia erősebb, nagyobb és geostratégiaileg jelentősebb államnak számított, mely ráadásul elkötelezett volt a német oldalon) még ma is élénken él a közemlékezetben. Az erdélyi köznyelv e magyar fennhatóság alatt töltött négy évet „kis magyar világnak” nevezi s lassan a feledés jótékony homálya borítja az anyaországi középtisztviselők nem túl szerencsés viselkedését. (Melynek lenyomata mind a szépirodalomban – lásd Wass Albert Tizenhárom almafa – mind a folklórviccek szintjén megmaradt – lásd a székely kisgyerek történetét, aki azzal fordult anyjához, hogy „Gyönyörű álomom volt az éjjel, a románok kimentek, de a magyarok nem jöttek be.”)

A bécsi döntéssel kapcsolatban még a magyar közgondolkodás sem tudatosított pár tény. Az egyik, hogy a román fél kérte a döntőbíráskodást, miután a krassószörényi tárgyalások kudarcba fulladtak. Szó sincs tehát diktátumról, mint ahogy e történelmi eseményt a román sajtó emlegeti. (És sajnos nemcsak a román sajtó, hanem

ézésben, gondolkodásban asszimilálódott magyarok is. Domokos Géza 1990. augusztus 30-án a parlamentben „diktátumról” beszélt, míg pár hónappal korábban úgy fogalmazott, hogy Erdély hovatartozását a trianoni békeszerződés – nota bene: az diktátum volt! – „szentesítette”. No comment.)

A másik még ma is élő sztereotípiája, hogy a visszakapott területen éppúgy elnyomtuk a románokat, mint ahogy ők elnyomták a Dél-Erdélyben maradt magyarokat. (Ezt legutóbb Bárdi Nándor neves történész bálványosi előadásának rezüméjében volt alkalmam olvasni) Ezzel kapcsolatban illusztrációképpen álljon itt egy szikár tény, amire az idősebbek még élénken emlékeznek. A „kis magyar világban” Székelyudvarhelyen, egy színmagyar településen kötelező volt a magyar gyerekeknek románul tanulni. A kisebbségi kérdést modellértékűen megoldó Nagyrománia 80 éves történelmének egyetlen szűk periódusában sem volt kötelező, nemhogy színromán vidéken, de még a magyarlakta vidékeken sem a román diákoknak magyarul tanulni. Ideje lenne e követelést is – mely tulajdonképpen a mai finn modellnek felel meg – zászlóra tűzni és képviselni.

Borbély Zsolt Attila

Magyarok Romániában a két világháború között „REVIZIONISTA POLITIKA”

A fenti cím összefoglaló azokról a román nyelvű kiadványokról, amelyek ismertetését akkor, a 80-as években Magyarországon senki sem vállalta. Engedtessék meg, hogy a szerző ne fűzzön ezekhez különösebb kommentárt.

I. rész

Cosma Neagu és Dumitru Marinescu 1983-ban a bukaresti Politikai Kiadónál megjelent munkája, a *Fapte din umbră (Rejtett cselekedetek (tények). Titkos esetek)* – egyúttal egy sorozat címének is tekinthető. Csak néhányat megemlítve – olyan kiadványok sorolhatók ide, mint Gh. I. Bodea és Vasile Suciú könyve az „*Arhanghelii cruzimii*” (A kegyetlenség arkangyalai) a mózesfalvai 1944 októberi vérengzésről; Stefan I. Fay az első világháborús élményeit, s Erdélynek Romániához való csatolását dolgozta fel *Caiteale locotenentului Florean (Flórian hadnagy jegyzetei – București, Editura Albatros, 1983)* címmel; Romulus Zaharia: *Ademenirea (Ámítás – Dacia kiadó, 1983)* címet viselő visszaemlékezése Kolozsváron játszódik a felszabadulás után; Mihai Fatu szerkesztésében a *Teroarea horthysto-facistă din partea nord-vest a României 1940 octombrie – 1944 (Horthysta terror Románia észak-nyugati részén 1940 október – 1944 – București, 1985)*, ahogy a címe mutatja – Észak-Erdéllyel foglalkozik.

Az utóbbi 5-6 esztendőben (– tehát a 80-as évek elején! –) több szerző ugyanazokat a kérdéseket járta körül: 1.) Magyarok Romániában a két világháború között. A magyar revizionizmus érvényesülése a térségben; 2.) A második bécsi döntés és a románellenes horthysta rezsim bűnei Észak-Erdélyben; 3.) Magyarok szerepe a kommunizmus térhódításában Romániában 1944 után.

Hármas célkitűzés adott tollat Cosma Neagu és Dumitru Marinescu

kezébe a *Fapte din umbră* megírásakor: leplezni 1.) a Hitleri Németország megélénkülő kémtevékenységét Romániában; 2.) a horthysta Magyarország terrorista, diverzáns és irredenta szervezeteit; 3.) bepillantást engedni a második bécsi döntés kulisszatitkaiba.

A munka több fejezetet szentel a magyar irredentizmus új oldalról való megközelítésének: a magyarországi rezsim, magyar diplomaták és a Romániában élő magyarok ügynevezett „spion”, azaz kémtevékenységének.

„A fasiszta típusú irredenta mozgalom” születése egybeesett a trianoni békeszerződéssel – írják – és a nemzetiségeket elmagyarosító ezeréves állam Magyarországra visszaállításának illúzióját kergette – olvasható már a bevezetőben (7. p.). Holott „Szent István koronájának országát a 16. században a törökök temették el.” Ennek ellenére ezt az illuzórikus szemléletet nemcsak a külföldi, hanem a magyar történészek is elfogadták, s nem tértek el ettől „a szocialista forradalom korszakában” sem.

A két világháború között a „fasiszta típusú irredentizmust” fondorlatos módon az egész nemzet szintjére kiterjesztették, és a következőkben öltött testet” (7. p.):

1.) Katonai jellegű, sport, terrorista, diverzáns szervezetek létrehozása a lakosság soraiban a háborús szellem népszerűsítésére – ezek a horthysta kémszolgálat irányítása alatt álltak.

2.) Revizionista propagandaakciók szervezése (konferenciák, irodalom, tudományos élet), amelyben minden állami, hivatali, katonai alkalmazott részt kellett vegyen.

3.) Diplomáciai akciók az elvesztett országrészek visszaszerzésére.

4.) Az ifjúság sovinizta, fajgyűlölő szellemben való nevelése.

5.) Defetista mozgalom kiépítése a szomszédos országokban.

A horthysta irredentizmus kimondatlan belpolitikai célja az volt, hogy bizonyítsa: az ország minden bajáért Trianon a felelős. A horthysta irredentizmus szervezeteinek rendszere: tevékenységük célja és intézményes keretei – című fejezetben a szerzők kifejtik: „Abból a célból, hogy az irredenta mozgalmat szolgáló mindenféle burjánzó szervezetek tevékenységét – amely a nemzet egészében szétterjedő irredentizmus következménye volt – koordinálni tudják, és megfelelő irányítással láthatassák el, hozták létre ezeknek a szervezeteknek a központját” 1942-ben a következő helyeken (69. p.):

Központi vezető szervek:

1.) a minisztertanács Elnöksége mellett működő II. Ügyosztály,

2.) a Nemzeti Propaganda Minisztérium Nemzetpolitikai Igazgatósága és irányítási irodája.

Végrehajtó szervek:

a) minisztériumok, tudományos és tanügyi intézmények, egyházak, hadsereg, csendőrség, múzeumok, kiállítások;

b) intézmények, vállalatok, egyesületek és társaságok, sajtó, rádió, film, távirati irodák, zenei rendezvények;

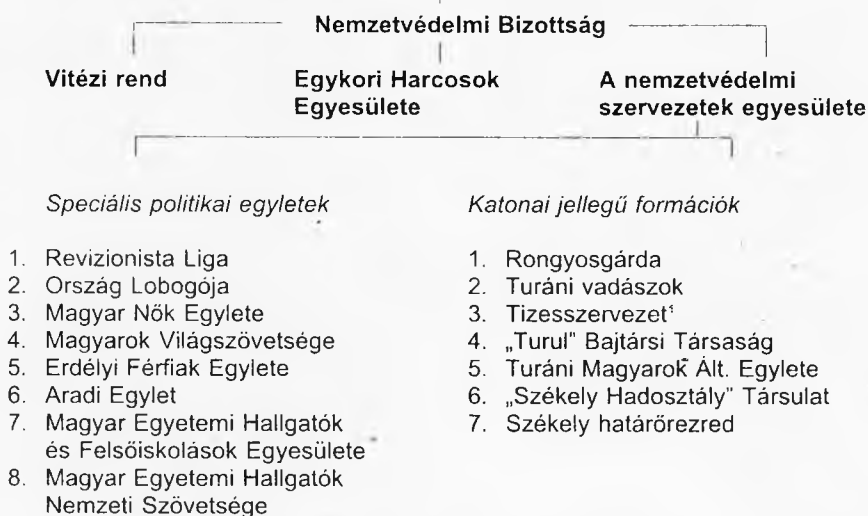
c) Nemzetvédelmi Bizottság.

Ezek a szervezetek a feladatok azonos kategóriáját vagy ügykörét kellett ellássák, amelyek a felsorolás szerint a következők:

1.) az illető szervezet létrehozása, működtetése alkalmával meghatározott feladatok;

2.) a titkos jellegű feladatok (ld. a Minisztertanács mellett működő második Ügyosztályt, a Propaganda Minisztérium Kabinetfőnökségét, a Nemzetnevelésügyi Minisztérium megfelelő osztályának szabályzatát, a Külügy-, a Belügy-, a Nemzetvédelmi és Hadügy Minisztériumokat). Kimutatás készült az ügynevezett speciális – vagy állítólagos speciális – irredenta szervezetekről is (76. p.)

A speciális irredenta szervezetek

A táblázatot az egyes szervezetek tevékenységi területének, vezetőinek, elnökeinek, bizottságának részletes leírása követi.

A következő fejezet meglehetősen nagy terjedelemben – 40 oldalon – az előbbieken felsorol, úgynevezett horthysta szervezetek tagjainak Románia ellen irányuló működését mutatja be a második világháború kitörését megelőző időben, illetve a háború alatt. (Sajnálatos, hogy a szerzők csak a legkritikább esetben használnak forrás-megjelölést, akkor is, ha magyar szerzőről van szó; a levéltárak használatára történő utalást, irodalomjegyzéket teljesen mellőzik. Gyakorlati ok miatt is hiányolható ez: a magyar nyelv elírása miatt néha lehetetlen azonosítani az illetőt.) A könyv gondolatmenetét követve tolmácsoljuk ezeket:

A) *A Romániára irányuló kémtevékenységet totálisnak nevezik, amennyiben:*

a) katonai, politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális információknak Budapestre való továbbítása;

b) a román társadalomba való beépülés kiemelt fontossággal bír;

c) „a romániai magyarok, nemzeti szervezeteik vezetőitől, egészen a szervezetek tagjaiig kötelesek voltak együttműködni a horthysta kémszolgálat ügynökeivel.”(!)²

A magyar követség már 1939-ben kérte az erdélyi konzulátusait, hogy állítsa össze azoknak a román tiszteknek és állami hivatalnokoknak a névsorát, akiknek magyar származású a feleségük (1600 fős névsor született) és azokat, akik rokonai között magyarok vannak (ez újabb 3000 főt tett ki). Továbbá a követség tiszteletbeli egyházi, turisztikai és kulturális tanácsó-

si hivatalokat hozott létre a romániai magyarok számára, amelyeket többnyire a Nemzeti Újjászületési Frontba tartozó személyek töltöttek be, akik így közvetlenül információkat szolgáltatottak ki Romániáról – azaz kémkedtek.

A bukaresti magyar nagykövetség tevékenysége különösen a második bécsi döntést megelőző hónapokban élénkült meg: 1940. április 15-30. között 220 jegyzéket intézett a kormányhoz és a romániai magyarok szervezeteihez; és 193 különböző helyről küldött Romániára vonatkozó adatokat tartalmazó levél érkezését regisztrálta. 1940 június hónapban: 690 beszámolót intézett a romániai magyarok szervezeteihez, tőlük 733-at kapott, és a magyar beosztottaitól újabb 1670, Romániára vonatkozó gazdasági, katonai, politikai jellegű jelentést kapott. (106-109. p.)

1941 nyarán Nagy László, bukaresti magyar diplomata nem lévén elégedett a kémtevékenység eredményességével – magyarazzák a szerzők – két ügynököt, Bágyony Ferencet és dr. Kahle Frigyeszt bizott meg, hogy építsenek ki további ügynökségeket. Hóry András 1940 elején szintén a romániai belpolitikai helyzet tanulmányozására érkezett, s vette fel a kapcsolatot Bánffy Miklóssal (Magyar Népközösség), Teleki Ádámmal (MNK), Szász Pállal (EMGE), Bethlen Györggyel. Petrovány Tibor a követségről, Iuliu Maniu tevékenységéről számolt be Budapestnek ebben az időben; Szántay Jenő pedig a román légierő helyzetéről. Állítólag jelentés ment arról is, hogy a székelység és az erdélyi parasztok egy része tiltakozott Erdélynek Magyarországhoz való csatlósága ellen.

B) *Egyéb, a revizionizmus szolgálatában álló módszerek és eszközök között különböző ismert, irodalmi, önképzőköri stb. társaságokat neveztek meg.*

a) Koós Ferenc Kör, Keresztény Ifjak Társasága;

b) magyar nyelvű és külföld számára idegen nyelven készült propaganda kiadványokkal; budapesti és más sajtótermékeket (Nemzet Szava, A nép), de ide sorolják azokat a könyveket, amelyek a magyar „Himnusz”-t és a „Szózat” című „revizionista verseket tartalmazta”. (!) (124. p.)

c) A szerzők úgy látják, hogy az egyházi és ifjúsági szervezeteket is felhasználták az irredentizmus terjesztésére, amelyeket a romániai magyarok számára alapítottak. Ezen kívül:

d) defetista és rágalmozó akciók, valamint

e) a román állam elleni bujtotgatás mind a horthysta kémtevékenység része volt.

Mind a bukaresti magyar nagykövetség, mind a magyar nemzetiségi román állampolgároknak meg volt erre a megfelelő pénzügyi alapja – állítják a román szerzők. A nagykövetség például a Magyar Bank nagyváradi, brassói és temesvári fiókszervezetein keresztül juttatott el jelentős összegeket a revizionizmus támogatására, Nagy Tótes Ernest³ és Szigethy Béla bukaresti református papok 10.000 lejrel járultak hozzá Magyarországra felfegyverzéséhez. (!)

1940 májusában hozta létre Bánffy Miklós az úgynevezett „Magyar Frontot” (133-134 p.) ugyanezzel a céllal. A romániai magyarság – jegyzik a szerzők – bizonyos fenntartással kezelte vezetői ilyen irányú tevékenységét; soraikban teret kapott a román-magyar barátság gondolata, sőt a második bécsi döntés elleni tiltakozó akciókban ők is kivették a részüket.

*

¹ Megjegyzés: A Kolozsvári Tizesszervezetnek Nagy István és Józsa Béla is tagjai voltak, mindketten a 30-as évektől tagjai az RKP-nek, Józsa az Erdélyi és Bánáti Tartományi Titkárság Kolozs megyei vezetője is egyben.

² A királyi diktátúra 1938 februárjában feloszlatta az összes pártot és szervezetet, beleértve a magyarok pártjait, így az Országos Magyar Pártot is. A király helyette megalakította a Nemzeti Újjászületési Frontot, ezen belül jött létre a Magyar Népközösség (MNK). A szerzők erre céloztak. Ennek vezetője a bukaresti magyar nagykövetség munkatársa, Szendrey Zoltán volt.

³ Tótes Ernőről lehet szó, Petru Groza volt osztálytársáról, a szászvárosi kollégiumból

Gheorghe Zaharia cikkében – ld. *Dictatul de la Viena – un act împotriva istoriei, infirmat de istorie (A bécsi döntés. A bécsi döntés. Egy aktus a történelem ellen, a történelem által semlegesítve* – Anale de istorie, 1985:4. 69-90) még keményebben fogalmazott: a bécsi döntés „A fasiszta brutalitás egy újabb tette volt”. Így értékelték a civilizált nyugati világ képviselői is – fűzte hozzá magyarázatul –, például Churchill, lord Halifax, Cordell Mull és még a magyarok egy része is ezen a véleményen volt – írja Zaharia. Az ő első számú példája Ferenczy György szatmári újságíró, aki „*Kimondom*” című brossurájában ország-világ színe előtt kifejezte tiltakozását a magyar revizionista körök politikájával szemben, amely arra készítette, hogy elhagyja szülővárosát és Romániába szökjön! A szerző gyakorta megnyilvánuló túlzásaival szemben, objektivitásuk jelét látjuk felcsillanni abban a megjegyzésben, hogy a román ellenállási szervezetek kiépülésén kívül magyar polgári körök képviselői is szemben álltak az Észak-Erdélyben kiépülő horthysta rendszerrel – mai néven: „ejtőernyősök”. többek között Sándor József, az EMKE elnöke; Bajcsy-Zsilinszky Endre, aki részt vett az erdélyi antifasiszták több tárgyalásán. Kiemelkedőnek tekinti az erdélyi magyar kommunisták: Józsa Béla, Kovács Katona Jenő, Májér László, Nagy József, Salamon Ernő antifasiszta tevékenységét, és a nyomukban kibontakozó, háborúellenes, Hitler ellenes mozgalmat.

Gheorghe Zaharia írása pozitívnak nevezi az Erdélyi Magyar Tanács megalakulását 1944. szeptember 19-én. Emlékeztetőül: elnöke az Erdélyi Párt volt vezetői, értelmiségiek, baloldaliak. Teleki Béla, az egyházak vezetői, értelmiségiek, baloldaliak, mely a munkásgárdák megszervezésével megakadályozta kolozsvári üzemek, gyárak leszerelését, felrobbantását a németek visszavonulásakor, valamint azt is, hogy a letartóztatott kommunistákat és románokat kivégezzék, magukkal hurcolják.

*

Simion Aurica véleménye – ld. *Organizațiile fascisto – hitleriste din România – factor de subminare a independenței și suveranității naționale (Hitlerista szervezetek Romániában, mint a nemzeti függetlenség és suverenitás eltiprásának eszközei* – Anale de istorie, 1985: 4. 50-69. p.) a két világháború közötti erdélyi magyar politikusokról, hasonló Neagué-

hoz és Marinescuéhoz: „Mint a hitleri V. hadosztal működött Romániában az 1922 decemberében megalakult Magyar Párt, az erdélyi burzsoázia pártja. Erkölcsileg és anyagilag Budapestről támogatva és a bukaresti magyar nagykövetség által irányítva, a romániai magyar polgárság revizionista körői, kulturális, egyházi vagy választási gyűlések leple alatt összejöveteleket szerveztek, amelyek keretében a Tengelyhatalmak mellett fejtettek ki propagandát; a sovinizmus eszméit terjesztették; megrágalmazták a román népet és államot, nyilvánosan azt állították, hogy a román állam széthullik, ha Erdélyt visszacsatolják Magyarországhoz.” (ld. mű. 58. p.) Az ilyen irányú tevékenységük, mint ahogy a kémtevékenység is a magyar nemzetiség körében – a romániai magyar diplomáciai kirendeltségek közbejárásával és segítségével a Nemzeti Ujjászületési Front keretében 1938-tól, illetve 1938-1940 között felütően megélénkült. 1939 októberében például az erdélyi sziguranca szervei egy 172 főből álló magyar összeesküvő csoportot lelepleztek le. (A Magyar Párt, s a romániai magyarság ilyen messzemenő gyanúsításával utoljára az 1944-1945-ben bizonyos szélsőséges román sajtóban találkozhattunk, amíg a SZEB közbenjárására be nem tiltották azokat.)

2. rész

Magyarok Romániában a két világháború között és 1944 után

Ștefan Pascu: a *Făurirea statului național unitar român 1918 (Az egységes román nemzetállam megteremtése 1918* – Bukarest, 1983) című monográfiájában pozitívan, kizárólag a Romániában élő magyarok azon rétegéről ír, akik úgymond megértették a román nép nemzeti törekvéseit. Nagyformátumú monográfiája második kötete utolsó mondatában (248. p.) azt állította: 1918. december 1-jén Gyulafehérváron „a románok, szászok, svábok, zsidók, szlovákok, rutének és a magyarság és a székelyek egy része az 1910-es magyar népszámlálási statisztika szerint Erdély népességének 95 százalékát tették ki, a valóságban sokkal többet. Tehát a lakosság mintegy 95 százaléka szabadon, bármiféle nyomás vagy bármiféle beavatkozás nélkül Erdélynek Romániával való feltétel nélküli egyesülése mellett döntött.” Több román szerző pozitívan⁴

ekkor egyedül az Országos Magyar Pártból 1933-ban kiváló baloldali csoportosulás, a Magyar Dolgozók Országos Szövetsége, a MADOSZ tevékenységét értékelték. A népfront megteremtéséért, a bécsi döntés, a diktatúrák, a háború ellen folytatott küzdelmük, az észak-erdélyi románok iránti szolidaritási akcióik vívták ki elismerésüket. Gheorghe Ion Bodea tekinthető valóban tájékozottnak a részletkérdések és az összefüggések tekintetében, a MADOSZ kialakulásában, az Ekésfronttal való szövetségkötésének körülményeiben, a Romániai Kommunista Pártja ezzel kapcsolatos szerepében, az egész romániai magyar baloldali mozgalom történetében: 1974-ben, az észak-erdélyi magyar megszűlés elleni küzdelemmel foglalkozó tanulmányában említette, hogy 1943 januárjában az észak-erdélyi román nemzeti forradalmi mozgalom képviselői a magyar háborúellenes és antifasiszta erőkkel is felvették a kapcsolatot. Ez gyümölcsözőnek ígérkezett szerinte, s a lényegi kérdésekben egyetértésről tanúskodtak azok a találkozók, amelyekben többek között Petru Groza, Józsa Béla, Balogh Edgár, Teofil Vescan is megjelent.

Pavel Bojan emlékirata idézi a kolozsvári munkás szakszervezetek képviselőinek 1940. szeptember 7-i felhívását: „... a magyar munkásság ne feledkezze el a más nemzetiségű elvtársairól, és biztosítsa szolidaritásáról, amely a közös sorsból ered.” Megemlékezett arról is: milyen fontos szerepet játszottak a MADOSZ tagjai, az Erdélyi Párt haladó csoportja; itt szerezhettünk tudomást Sándor Imre kolozsvári római katolikus kanonok, a marosvásárhelyi románokat ért atrocitások elleni memorandumáról.

Bányai László, a MADOSZ volt főtájkára írta az *Uniunea oamenilor muncii maghiari din România împotriva pericolului hitlerismului, a horthysmului și a fascismului (A Romániai Magyar Dolgozók Országos Szövetsége a hitlerizmus veszélyével, a horthyzmussal és a fasizmusmal szemben* – Anale de istorie 1970:5, 125-126. p.) című tanulmányában a RKP Erdélyi és Bánáti Területi Bizottsága 1938. december 6-i határozata következőképpen látta a kisebbségi kérdés megoldását: „bármilyen nemzeti elnyomás elleni harcban a teljes egyenlőségért és szabadságért ... a megoldás a gyulafehérvári határozatok teljesítése lehetne a nemze-

⁴ 1990 után természetesen többé nem.

tiségek számára". A romániai magyarság demokratikus elemei magartását híven tükrözte a MADOSZ kiáltványa, amelyet többezren írtak alá. (Valójában mindössze 200-250 tagja volt a MADOSZ-nak.) „... Mi, erdélyi magyarok, ehhez a földhöz és más nyelvű lakóihoz, elsősorban a román néphez kötődünk. Az évszázadok folyamán a társadalmi haladást a kölcsönös megbecsülés és segítség eredményezte, míg az ellenségeskedés, osztály-gyűlölet, az egymástól való nacionalista elzárkózódás a közös iga útját egyengették... célunk, a fenyegetett kis népek közti egyetértés a Dunamentén, az ország védelmi-erőinek gyarapítása, az egyetértő népek (nemzetiségek n.n.) összetartásának erősítése... A húsz-évvvel ezelőtti gyulafehérvári határozatok biztos alapját jelentik a nemzetiségi kérdés megoldásának.”

„A MADOSZ – írta Simion Aurica is a bécsi döntésről szóló monográfiájában – az RKP irányítása mellett arra törekedett, hogy az egész magyar dolgozó népet a fasiszmus, sovinizmus, revizionista demagógia ellenes közös harci áradatba tömörítse.” Példaként említi: Józsa Béla, Bányai László, Vincze János, Rác Gyula, Szepesi Sándor tevékenységét, az általuk aláírt kiadványokat, leveleket.

Való igaz: a MADOSZ, mint a többi, az utódállamokban élő magyar baloldali szervezetek, magyar kommunisták a népfront politikai meghirdetése után (!) alkalmazkodtak a többségi kommunista párt stratégiájához-taktikájához, és kijelentették: 1.) továbbra is küzdenek a kisebbségek egyenjogúságáért, anyanyelvű iskoláiért, az óvodáktól az egyetemig, magyar feliratokért, magyar tisztviselő-kért a magyarlakta területeken, a költségvetésből való arányos részese-désért – tehát, úgy is mondhatjuk: a kulturális autonómiaért –, de 2.) elfogadták a versaillesi békerendszert, a versaillesi békeszerződés alkalmával megállapított határokat – minden területi revízióra vonatkozó szándékot elleneztek. (Emlékeztetőül: 1935 előtt a kommunista pártok, így az RKP, JKP, CSKP nem ismerték el a versaillesi békerendszert!).

Még mindig az 1938-39-es évekről, a német hódító politika előretöréséről van szó, ezúttal az egész Erdélyi és Bánáti Területi Bizottság s egyben a magyar kommunisták szerepét kiemelve. A monográfia részleteket közöl a bizottság munkatársának, Szenkovits Sándornak – később Alexandru Sencovici – a kiáltványából, aki rámutatott a magyar munkás és paraszt ki-

zámánnyolásra az egykori történelmi határokon belül; kivándorlás okaira; s arra, hogy ők, nem a határok revíziójától várhatják sorsuk jobbrafordulását. Felelegeti a közös román-magyar múlt pozitívumait, amely alap kell legyen a közös jövő, a két nép közeledéséhez. Szenkovits aláírásával megjelent kiáltvány leszögezte: „az erdélyi magyarok szabadsága, függetlensége és jövőjének fejlődése szorosan összefügg a román nép függetlenségével és sorsával. Románia jelenlegi határait és függetlenségét a Tengely hatalmai súlyosan veszélyeztetik. Nyíltan kimondjuk, hogy az erdélyi magyarok szabadságát, jólétét, nemzeti, gazdasági és kulturális fejlődését szintén veszélyeztetik a Tengely hódító vágyai. Éppen ezért kategorikusan elítéljük a revizionizmust, úgy a magyarok, mint az egész romániai nép érdekében. levontuk ennek az álláspontnak minden következményét, és készek vagyunk a Tengely és csatlósai hódító törekvései ellen, ha szükség lesz, fegyverrel harcolni fegyelmetlenül, bátran és szervezetten. ha szükséges életünk árán is megvédjük Románia jelenlegi határait. Politikai szempontból minden erőnkkel és tudásunkkal azon leszünk, hogy leleplezzük és elítéljük a Tengely belső ügynökeit, akár magyarok, németek, akár románok. A fentiekből kiderül, hogy nem a budapesti fasiszta-hitlerista uraktól várjuk nemzeti jogaink elismerését, fejlődésünket és jólétünket, hanem a román néppel való kölcsönös együttérzéstől, a két nép szoros együttműködésétől és egységétől.”

Ugyancsak Simion Auricánál olvashatjuk, hogy nemcsak a tömegek, a kormány, Drăgălina tábornok a legfelsőbb katonai parancsnok volt kész a fegyveres utat választani a határok megvédésére – hanem mind a magyar, mind a román néptömegek tiltakoztak, hogy egy esetleges lakosságcsere alkalmával elhagyják szülőföldjüket: a székely megyék lakossága kijelentette: „nem lehet szó arról, hogy valaki elhagyja a szülőföldjét, ahol a parasztokat nemzeti-ségre való tekintet nélkül földhöz juttatták.” Beszterce – Naszód magyar lakói és az erdélyi százszok írásban adták tudtul: nem akarnak Magyarországra költözni. Sőt – teszi hozzá – „az országban élő magyar és német kisebbség jelentős rétegei sem kívántak a horthysta kormány igája alá kerülni. Hasonlóképpen nem vették számításba a lakosság forró vágyát, hogy nemzeti-ségi hovatartozástól függetlenül készek min-

denre a szülőföldjükért, az ősi föld megőrzéséért.”

Az Erdélyi és Bánáti Területi Titkárság szervezte meg szeptember folyamán a román és a magyar dolgozók közös ellenállását, és a Komin-ternhez intézett beszámolójában kiemelte a nagyméretű tiltakozóakciókat. Kolozsváron például állítólag 10.000 román vonult fel az utcákon, és az RKP, NPP, a MADOSZ és az Ekésfront közös tribünről szólta a tömeghez, a nemzeti ellenállásra szólított fel. A monográfia a továbbiakban is kiemeli: a magyar demokratikus erők tiltakozását és Észak-Erdély területén élő románok nemzeti elnyomása miatt.

A bécsi döntés anektálta Észak-Erdélyt – írja Gheorghe Zaharia – ld. *Dictatul de la Viena – un act impotriva istoriei, infirmat de istorie (A bécsi döntés – Egy aktus a történelem ellen, a történelem által megsemmisítve – Anale de istorie, 1985:4 69-90. p.)* és a románok, a zsidók és a többi nem magyar és nem német nemzetiség ellenes véres és kegyetlen rendszert juttatott hatalomra, amely ellen még a magyarság java is fellépett. Így – idézi a cikk – Ferenczy György újságíró ekkor hagyta el Kolozsvárt, hogy kimutassa szembenállását a magyar sovinizmussal, amelynek áldozatul esett a magyar baloldal több jeles személyisége, mint Józsa Béla, Salamon Ernő, Kovács Katona Jenő. Ferenczy György „munkásságát” csaknem annyiszor emlegetik, mint Dücső Csaba kiadványát. A második bécsi döntés után Romániába távozott, s ahogy a „*Golgota în Ardeal. Cuvintele unui publicist refugiat.*” „*Golgota Erdélyben. Egy menekült publicista feljegyzései*” című, az Aradon megjelenő *Kimondom* antirevizionista lap 1940-es kiadású vékony füzetecskéből és ott megjelent román kortársai – Ch. Crișan, Alex. Oțeanu, G. Gavrița – dicséreteiből kitűnik, székely-magyar létére elismerte, „kimondotta”, hogy „Erdély román föld”, ahol a román világban a magyarok tökéletesen meg voltak elégedve helyzetükkel, míg a bécsi döntés után „jobbágyors az osztályrészük”. Ő tehát Erdélyt elhagyva megfogadta, hogy harcolni fog a magyarok által „megszállott” területek felszabadításáért, „az Igazságért, a Feltámadásért”.

Maria Brestoiu és Vasile Bobocescu cikkükben – *Masele populare ale naționalitaților maghiare alături de poporul român în lupta, pentru a pararea independenței naționale și integrității teritoriale ale țării.* (A ma-

gyar nemzetiségű dolgozók a román nép mellett a nemzeti függetlenség megőrzéséért és az ország területi integritásáért vívott harcban) (Revista arhivelor, 1980:2 131-135. p.) említett szerzőkkel együtt – ld. Pascu, Simion, Zaharia – két dolgot emeltek ki: 1.) a magyarság haladó, baloldali elemeit, sőt tömegeit, beleértve az értelmiséget, a kispolgárságot valamely baloldali párthoz vagy csoportosuláshoz tartozókat a) egyetértett Erdélynek Romániához való csatolásával 1918-ban, b) elítélte a második bécsi döntést. Ahogy a szerzők írják: „A romániai magyarság többsége, a haladó erők, a fiatal értelmiség és különösen a magyar munkások elítélték a fasiszta horthysta rendszer revizionista politikáját. Ugyanakkor ők már azt is megkockáztatják: számottevő volt azoknak a Romániában élő magyaroknak a száma, amelyet a kommunista párt 1944 után, első számú szövetségesének tartott. Gheorghe Uno ezt írja: *Participarea naționalităților conlocuitoare împreună cu poporul român la înfăptuirea transformărilor revoluționar-democratice și la edificarea socialismului în România.* (Az együttlakó nemzetiségek hozzájárulása a polgári demokratikus változásokhoz és a szocializmus győzelméhez Romániában (Anale de istorie, 1978:2 40-53. p.) című cikkében: a magyarság képviselői teljes odaadással vették ki részüket az ország nagy politikai, gazdasági, kulturális változásaiban az 1944. augusztus 23-i nemzeti fegyveres felkelést követően. Egészen konkrétan: a hivatalos polgári vezetésű Magyar Pártból kivált csoportosulás, a Magyar Dolgozók Országos Szövetsége utódjára, a Magyar Népi Szövetségre gondoltak. *A Románia története 1919-1981 között. Egyetemi tankönyvhöz (Istoria României între anii 1919-1981. Manuel universitar, Bucuresti. Editura pedagogica și didactica, 1981)* hasonlóan Mihai Fatu a *Román Kommunista Párt szövetségi politikája 10944-1947 (Alianțe politice ale Partidului Communist Român. 1944-1947. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979)* című monográfiájában elismeri: a romániai magyarság demokratikus szervezete, a Magyar Népi Szövetség és vezetősége, a román nemzeti demokratikus erők mellett résztvett a felszabadulást követő nagy átalakulásban. Ennek ékes bizonyítéka az 1946-os választási győzelem, amelyhez a MNSZ félmillió szavazattal döntő mértékben járult hozzá. Az ország nemzetiségeinek ilyenén való megítélése a népi demokratikus forradalom idején összefügg azzal a történelemszemlélettel,

hogy nem ismerik el a kommunista párt vezetése által elkövetett hibákat, az osztályharc erőltetéséből következő súlyos károkat, az erőszakos iparosítási gazdaságpolitika tévedéseit. E szerint – ahogyan Ionița írja – ld. *Partidul Communist - conducătorul poporului român în revoluția constructiei socialistă (A Kommunista Párt, a román nép vezetője a szocialista építés forradalmi szakaszában - Studii și materiale de istorie contemporane, 1978. 147-181. p.)* a két munkáspárt egyesülése 1948 februárjában elhárította a forradalmi átalakulás akadályait. Így 1951-55 között Romániában lerakták a szocializmus technikai-anyagi alapjait. Az 1955-ben megtartott VII. pártkongresszus elhatározta az egységes szocialista gazdasági kialakítását. 1960-ban a VIII. kongresszus már az ország iparosításának ütemétek fokozását írták elő.

Ion Lăncrăjan volt az, aki nyíltan vállalta a magyarellenességet. Törvénytésekről szólt, amelyet 1948-1959 között elkövettek – de míg 1953-ban és 1961-ben Gheroghiu-Dej a párt akkori főtitkára ezt a Pauker-Luca-Georgescu, illetve Chișinevschinek és Miron Constantinescunak tulajdonította, 1968-ban az RKP KB határozata pedig Gheorgiu-Dejnek és az akkori belügyminiszternek, Alexandru Drăghicinek, addig Lăncrăjan, és őt követve többen, a párt idegen származású vezetőinek, a magyar és a zsidó kommunistáknak, akiknek, mintegy – ennek a maroknyi csoportnak – diktatúrájától hosszú évekig sinylődött a román nép. 1982-ben egy hosszú sorozatból álló televíziós játék szereplői között több ilyen negatív figurát szerepeltetett a szerző, az erdélyi származású Titus Popovici.

Az úgynevezett 50-es évekkel foglalkozik egy szintén erdélyi író, Zaharia Romulus emlékirata – regénye az *Ademenirea*, az *Ámítás* is. A több mint 400 oldalas mű cselekménye Kolozsváron játszódik, rendkívül szövevényes, olykor zavaros. Tulajdonképpen egy párbeszéd két orvos pszichiáter között – akik a bécsi döntést követő emlékeiket idézgetik fel, amikor a „hódítók” ismét megszállták Erdélyt, illetve betegüknek, az amnéziában szenvedő román baloldali értelmiséginek Jozomnak a rémképét. Jozom 1945 után aktív részese lett az erdélyi politikai életnek, amelyben vezető szerepet játszanak a légerekből, illetve Szovjetunióbeli illegálisból visszatért zsidó kommunisták és a magyarok. Ezek mindegyike ismert

alakja volt a romániai közéletnek, még a 70-es években is. A regény szerint egytől egyig ellenszenves, a románától idegen, nacionalista gondolkodású személyek. Legtöbbjük beazonosítása kézzelfoghatóan egyszerű, bár természetesen nem saját nevükön szerepelnek. Demeter Béla, aki az Erdélyi Párt részéről az észak-erdélyi háborúellenes mozgalom egyik vezetője volt 1943-tól, itt úgy szerepel, mint aki két diktatúraszolgálóiban – Horthyban és Antonescuban állt, s a lap amelyénél dolgozott, a román nép halálát követelte (ld. mű 18. p.). Egy bizonyos Bónis György gyűlölködése abból a fényből fakad – írja Zaharia –, hogy Erdély egykori urait megfosztották hatalmuktól, aki egyébként azt vallotta, hogy „a történelmi leszámolást nem politikai eszközökkel kell végrehajtani, hanem akasztással” (ld. mű 58. p.). Nagy István népi íróra, a tartományi bizottság tagjára – Inczedy Ádám néven szerepel – „a magyarokra jellemző ortodox marxizmus” volt a legjellemzőbb, amely tulajdonképpen „a sovinszta mentalitását takarta el”, és a történelmi magyar államról álmodozott (ld. mű 149. p.). Somló Gyula – Simó Gyula, a Magyar Népköztársaság későbbi olaszországi nagykövete – mint írja, azért hagyta el Romániát, mert „meguntta, hogy Romániában építse a szocializmust” (ld. mű 142. p.). Nem rokonszenves Nicolae Glodeanu – Nicolai Goldberger – személye sem, akinek az a véleménye az országról, ahol él, hogy „Romániára a legkoraiabb törekvések jellemzőek”, s akiről a szerző meg úgy vélekedik, hogy „Nála a Komintern fecsegése összekeveredik egyfajta szomorúsággal” (ld. mű 174. p.) és a többi moszkvaitához hasonlóan, a Szovjetunióban nyomtatott brosúrákon kívül mást nem is olvas (ld. mű 205. p.). Egyetlen szimpatikus alakja van a könyvnek, Sanyi bácsi – Veress Pálról van szó –, aki azonban a regény végén felveszi a görög-keleti valást.

U.i.: Mindez – mármint ez a népi demokratikus, szocialista, azaz szovjetbarát országokra jellemző történet-szemlélet – jobboldal-baloldal éles szembeállítás – szerencsére a múlté. Az ezt képviselő történészek egyikével másikkal azonban ma is találkozunk, akik ha lehet, mindennek az ellenkezőjét állítják, mint korábban. Nem túlzás, de a legszélsőségesebb baloldaliakból lettek a legszélsőségesebb jobboldaliak.

Lipsey Ildikó

Pécsi visszaemlékezés

Valakik évtizedek óta mindent elkövetnek, hogy a magyarság elfelejtse múltját. Egy amnéziás nemzet lehet igazán kezelni. Szerencsére vannak még néhányan akik ezt megakadályozzák. Ahogy tehetik, szóban, írásban, emlékbeszédben.

Visszaemlékezés Pécsről a szülőföldjükről kitelepített felvidéki magyarok sorsára, a millenniumi ünnepek alkalmából

Kedves Testvérek!

Emlékezzünk vissza arra az időszakra, amikor 54 évvel ezelőtt szeretett Garam-menti szülőföldünkről kitelepítettek bennünket, majd Magyarországon nemsokára a kommunista diktatúra üldözöttjei lettünk.

Emlékeinkkel egészen 1945 tavaszáig kell visszanezünk, amikor Eduárd Benes, a csehszlovák emigráció elnöke Londonból Moszkván keresztül megérkezett Kassára. Ott nagy beszédet tartott, s ennek során kijelentette, hogy 1938-ban az első Csehszlovák Köztársaságot a szudétanémet Heinelein Párt és a szlovákiai Magyar Nemzeti Párt bomlasztotta széjjel és ekkor neki emigrációba kellett távoznia. Hogy ez még egyszer ne fordulhasson elő, a most megalakítandó új Csehszlovákiából ki fogja telepíteni az összes németet és magyart. 1945 júniusában népszámlálást végeztek. 1945. augusztus 1-jén kiadta a hírhedt rendeletét, amely szerint, aki a népszámláláskor németnek vagy magyaroknak vallotta magát, annak augusztus 1-től kezdve megszűnt a csehszlovák állampolgársága és az áttelepítésig semmilyen joga nincs. Tehát ezután ránk nem vigyázott se cseh csendőr, se szlovák partizán, mindenki csak támadott minket. A szlovák partizánok a hegyek közül fegyverrel lejöttek a magyar lakta síksági vidékekre és itt kiválasztottak maguknak egy-egy vendéglőt, malmot, üzletet és éjszaka fegyverrel kényszerítették a magyar tulajdonost, hogy 20 kg-ot csomagoljon össze, mert leviszik a Dunához és átteszik Magyarországra. A határon azonban a magyar határőrök azzal az indokolással, hogy az áttelepítés ügye még nincs elrendezve, nem vették át őket. Ekkor a partizánok a Duna-par-

ton hagyták a magyar családokat. Már nem mehettek a magyarok vissza, mert a vagyonukban már benne ült a partizán család. A párizsi béketárgyalásokon 1946-ban Csehszlovákia minden magyar kitelepítését követelte, de a nyugati hatalmak, főleg az ausztrál és az újjélandi diplomaták kompromisszumos megoldást javasoltak. Benes szerint annyi szlovák van Magyarországon, amennyi magyar Csehszlovákiában. Ezt a magyar békedelegáció cáfolta. Benes hátsó gondolata az volt, hogyha Magyarországról a félmillió sváb lakosságot kitelepítik és ehhez a magyarországi szlovákok számát is hozzáveszik, akkor éppen elegendő hely jutna minden csehszlovákiai magyarnak. Azonban a magyar kormány, amint politikai lehetőségei megengedték, a szovjetek által követelt és elindított sváb kitelepítést leállította és csak a kölcsönös, önkéntes lakosságcsere-tudta kompromisszumként elfogadni. Erre is csak azért kényszerült, mert Csehszlovákia megkezdte körülbelül 30 ezer magyar család deportálását csehországi kényszermunkára, vagyis rabszolgamunkára. Ez Csehszlovákia történelmi szégyene!

Csehszlovákia jogot kapott arra, hogy Magyarország területén a szlovákok visszatelepítése érdekében propagandát fejthessen ki. Ez igen nagy erővel folyt. Így többek közt a pozsonyi Szlovák Nemzeti Színház színészgárdája is sok helyen tartott itt előadást. A tótok által lakott városokban, falvakban színi előadásokat tartottak, hazafias verseket mondtak és szónoklatokat tartottak, s fő érvük: „várnak Titeket az ősi szlovák hegyek vissza, várnak, csak gyertek vissza”. A jómódú tót gazdák nem óhajtották itt hagyni birtokaikat, vagyonukat, s így inkább a szegényebb tót nép és a polgárok, szellemi vezetők, papok, tanítók vállalkoztak az áttelepülésre, mert meggazdagodással kecsegtették

őket. Megkezdődött mindkét országban a lakosságcsere-re kijelöltek listáinak összeírása. A lakosságcsere létszám szerint történt, s ennek során a csehszlovák hatóságok a jómódú, nagyobb birtokkal rendelkező magyar paraszti családokat jelölték ki. Elsősorban az 5 kataszteri holdnál nagyobb birtokkal rendelkező földtulajdonosok kerültek a kitelepítési listákra, s azokat is a szlovákosításra kijelölt városokból és falvakból nacionalista szemlélettel írták össze. A szegény földműves magyar családokat pedig csehországi rabszolgamunkára vitték el. Eleinte gondban voltunk, hogy minket is csak kisebb csomagokkal tesznek át, de a magyar diplomáciának annyit sikerült elérnie, hogy ingóságainkat magunkkal vihetjük. A földbirtok-különbözetet államközi elszámolással ígérték elrendezni, de mi a földjeinkért a csehszlovák államtól a mai napig sem kaptunk kárpótlást. Az államközi megállapodás szerint a vasúti szállítást a csehszlovák állam a lakásunktól a vasútállomásig, a közúti szállítást pedig a magyar állam vállalta. Az én szülőfalum Kiskálna a Garam folyó jobb partja mentén, azaz Lévától nyugati irányban fekszik. A szlovák újságok azzal gúnyosan vádoltak minket, hogy bizonyára ócska teherautókkal „skatulyákkal” fognak a lévai vasútállomásra szállítani, hiszen Magyarországnak nincsen Skoda autógyára! Nagy volt a meglepetésük, amikor a MAVAUT 10 tonnás ameri-

kai gyártmányú nyergesvontatói végigdübörögtek Léva utcáin. Ilyen gépkocsikat még Csehszlovákiában sem láttak. Mi – az első csoportban – nyolc család voltunk egy tehervonatra besorozva. A tehervonatot a lévai vasútállomáson állították ki részünkre. Kiskálnáról oda vittek minket és ingóságainkat a magyar teherautók. Rettenetesen fájt nekünk ősi szülőföldünk kényszerű elhagyása, de legalább minden ingóságunkat elhozhatuk. Mi jómódú családok voltunk, ezért kellett nyolc család részére egy teljes vonatszerelvényt kiállítani. Úticélunkként Mohácsot jelölték ki. Egy hétig tartott az utazásunk, de végülis Pécsen rakták ki a vonatunkat. Itt az Áttelepítési Bizottság vezetője közölte velünk, hogy a Baranya megyei Nagykozár községbe fognak bennünket telepíteni. Nagykozáron a lakosság fele sváb, fele horvát volt. Akkor már horvátok voltak a falu vezetői, Tito-szimpatizánsok, akik nem szerették a magyarokat. Amikor az Áttelepítési Bizottság megjelent Nagykozáron és közölték a faluval, hogy felvidéki magyarokat telepítenek oda, a horvát nemzetiségű vezetőség bement Pécsre a főispánhoz (akkor még a Kisgazda Párt vezette az országot) és kérték, hogy ne teleptsenek oda minket, mert ők nem akarnak magyar „bicskásokat” a falujukban látni. A főispán kijelentette nekik, hogy Nagykozár ugyanolyan magyarországi falu, mint a többi, ezért a törvény rájuk is vonatkozik, a felvidékieket pedig oda fogják telepíteni. Nagykozáron körülbelül 50 hold állami tartalék föld volt részünkre fenntartva, de a horvátok gyorsan bevetették kukoricával. Úgy gondolták, hogyha nekünk nem hagynak földet szabadon, akkor majd önként is otthagyjuk a falujukat.

Nehéz rakodással sikerült bútoraikat, állataikat, mezőgazdasági gépeinket Nagykozárba szállítani. Megdöbbentünk azonban, amikor már odaértünk, hogy a falu utcáin nem lehetett magyar szót hallani, csak horvátot és németet. Viszont nagy élmény volt számunkra, hogy az újborszi Zengő hegy aljából a baranyai Zengő hegy aljába kerültünk!

Másnap megérkezett hozzánk a megyei Földhivatal tisztviselője és megpróbálta a nyolc felvidéki család között elosztani a tartalék földet. Ekkor derült ki, hogy a tartalék földeket a horvátok bevetették maguknak és ezért nekünk a családonként járó 15-15 hold helyett csak 6-8 hold föld jutott. A Földhivatal tisztviselője a felvidékiek ügyének intézésére engem je-

lölt ki. Így aztán naponta kellett tárgyalnom a falu horvát vezetőivel. Kértem, hogy mutassák meg nekünk a földjeinket, amelyek a falu határában kis parcellákban egymástól távol feküdtek. Az egyik alkalommal a határszemle során a horvát vezetőjük azt mondta nekem: „magik ott sem kellenek, meg itt sem kellenek!”. Ekkor felsóhajtottam: „Atyám! Mit vétettünk, hogy még a saját hazánkban is így beszélhetnek velünk?” Ekkor eszembe jutott a bibliai idézet, amikor János tanítványaival kijöve a zsinagógából, egy vak embert találtak az út szélén. A tanítványok azt kérdezték Tőle: „Mester! Ki vétkezett? Ez a beteg, vagy a szülei, hogy vakon született?” Jézus így válaszolt: „Sem ő, sem a szülei nem vétkeztek! Ez csak azért van, hogy Isten dolgai nyilvánvalóvá legyenek rajta!” A mi esetünkben sem mi vétkeztünk, hanem Benes csehszlovák elnök, amikor bosszúja miatt kitelepítettek minket szülőföldünkről. Azonban Benes uralkodása nem tartott sokáig, rövidesen meghalt, sőt hűséges munkatársai börtönbe kerültek, külügyminiszterét, Jan Masarikot pedig megölték.

A sors kiszámíthatatlan, hiszen 1948-ban a kommunisták puccsal kerültek ugyan hatalomra, de Gottwald elnök a „szocialista testvériség” érdekében kénytelen volt a magyarok állampolgárságát engedélyezni. Ez némi enyhülést hozott a felvidéki magyarságnak, s megszüntette az áttelepítést, de kezdődött a kommunista terror ott is, nálunk is.

A Nagykozárra telepített felvidéki magyarok földbirtokviszonyai rendeződtek, de az őszi betakarítások után 1950 tavaszán megkezdődött a kommunista Rákosi politikai és gazdasági terrorja, szigorú termény- és állat-beszolgáltatással és élelmiszerjegyek bevezetésével. Az 1950. évi őszi betakarítás után a mi falunkban is megjelent a politikai rendőrség (az ÁVO) és a padlásokról lesöpörte a termést. Ahol nem találtak a besolgáltatás szerint előírt terményt, állatot, onnan elvitték börtönbe a családőt. Ekkoriban aludtak ki a falusi kenyérsütő kemencék, mert az édesanyáknak nem volt miből családjuknak kenyeret sütni. Ez azonban nem csak testi éhezést, hanem lelki megrázkódtatást is jelentett. Aztán jött a „kulák-lista”. Ebbe mi felvidékiek is belekerültünk, hiszen mi otthonról cséplőgépeket is hoztunk. A kommunista rendeletek szerint minden cséplőgép-tulajdonost kizsákmányolóknak, kuláknak minősítettek, elhurcolták, megverték és börtönbe zárták. Elvették a földjét, a gé-

peit, sőt még a házát is. Ekkor változott át a felvidékiek élete „baranyai fogsággá”, hasonlóan a zsidó nép babiloni fogságához. Ezt követte az 1956-os forradalom, amikor hazaszerető magyar szívünk a szabadság reményében nagyot dobant, de csakhamar a szovjet tankok nyomában ismét csak az elnyomás és börtön következett. 1958-ban megkezdődött a szövetkezetek szervezése. Ennyi szenvedés után a felvidéki kitelepítettek felismerték, hogy nincs más kiutunk, akár tetszik, akár nem, elkerülhetetlen a belépés. A szövetkezetben olyan úgazdákkal kerültünk össze, akik korábban a pécsi szénbányákban voltak munkások, és még a vetőgépet se tudták beállítani. Ezért aztán a tapasztalt felvidékiek közül sokan hamarosan a szövetkezetek vezetőségébe kerültek.

A Nagykozárra történt betelepítésünk után többször is begyalogoltunk Pécsre a református templomba istentiszteletre és Nyáry Pál tiszteletes úrnál szórvány-gyülekezetként jelentkeztünk. Ezt követően Pécsről a tiszteletes urak kijártak Nagykozárra. Édesapám lett a gyülekezet gondnoka. Hogy mennyire nem hagyott el minket az Úr, annak fényes bizonyítéka a gyönyörű bolyi református templom, amelyet szorgalmas felvidéki kitelepített magyarok építettek fel, és amelynek karcsú tornya mutatja nekünk az irányt.

Kedves Testvérek! A XX. században két antikrisztus uralkodott a világban. Az egyik Hitler, a másik Sztálin volt. Hitler Istennek ókori népét, a zsidóságot akarta kiirtani, Sztálin pedig Isten újkori választott népe, a kereszténység hitét akarta elpusztítani. A zsidóknak a testét égették meg, belőlünk pedig a hitet akarták kioltni. Krisztus Urunk azonban másfelé fordította a történelem szekerét, megmentett minket. Hiszen ma is összegyűltünk istentiszteletre, hálát adni. Most pedig én, aki az antikrisztus elleni fegyveres harcban 1944-ben a Székelyföldön megrokkantam, világgá kiáltom, hogy él Krisztus, aki isteni hatalmával lesöpörte a világtörténelem színpadáról mindkét antikrisztus rendszerét és győzött a Hit, mert „Te voltál és vagy erős Isten és Te megmaradsz minden időben!”

Szeretett Felvidéki Testvéreim! Halljátok meg a nekünk szóló mai örömhírt: „Üldöztek meg vagyunk, de nem elhagytok, letipornak, de el nem veszünk, csak kelj fel és járj a hit, a remény és a szeretet útján!”

Amen!

Varga László (1919)
egykori kitelepített, Pécs

A benesi dekrétumok tovább élnek...

A benesi dekrétumok nem tekinthetők történelemmé szelídült dokumentumoknak, mert szellemiségük nem múlt ki. Ami semmiképp sem lehet tabu. A rendszerváltozás utáni szlovákiai törvényhozásban a benesi törvénykezési stigma ugyanúgy tetten érhető, mint korábban. Filozófiája a csúsztatásra, a hazugságra, a féltetajékoztatásra, de mindenekelőtt a magyarellenességre alapozódik.

A kérdés most úgy merül fel, hogy a benesi dekrétumok miért jelentenek tabutémát az EU-tagállamok némelyike számára. A válasz kézenfekvő: kényelmetlen lenne számukra felülbírálni azt az 1946. október 12-én aláírt békeszerződést, amelyben maguk is támogatták a kollektív bűnösség elvét. Ma a kérdéskört illetően több szempontot figyelembe véve is meg kell szólalni az európai politikai színtéren. Azért Európában, mert itthon erre nincs befogadó közeg. Az egyik szempont az, hogy az MKP koalíciós szerződésben rögzített egyik ígérete, mely szerint kormánytényezőként nem nyitja meg a benesi dekrétumok problémakörét, megerősítette egyes nyugati diplomatáknak azt a kényelmes álláspontját, hogy ezeknek a rendelkezéseknek a jelenlegi feszegtetése okafogyottá vált. Egyébként pedig – hangzott el több ízben is az Európai Parlamentben – jelenleg nem lehet politikai súlyuk a már történelemmé szelídült dekrétumoknak, ha a Szlovákiában élő magyarok képviselői is úgy vélekednek, hogy a múltat főleg megbolygatni. Csakhogy – s ez a kérdés más irányú megközelítése – a jelenlegi szlovák törvények egy részének rejtett magyarellenessége a benesi dekrétumok szellemiségéből táplálkozik.

Párhuzam vonható a köztársasági elnök 1945. augusztus 2-án kelt, 33. számú alkotmánydekrétuma, amely a németek és a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről szól, valamint a jelenleg érvényben levő szlovák alkotmány között. Összevethető és a gyakorlatban is tetten érhető a köztársasági elnök 1945. június 21-én kelt, 12. számú dekrétuma (a németek, a magyarok, valamint a cseh és a szlovák nemzet árulói és ellenségéi mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és sürgős elosztásáról), továbbá a köztársasági elnök 1945. július 20-án kelt, 28. számú dekrétuma (a németek, a magyarok és az állam más ellenségéi mezőgazdasági földjeinek cseh, szlovák és más szláv földművesekkel való betelepítéséről) s az ide vonatkozó 1945. március 10-én kelt, 24. számú SZNT-rendelet, valamint a ma érvényben levő szlovák földtörvény (229/1991. Tt.) és a termőföld rendezéséről szóló

törvény (330/1991. Tt.) között. Ugyanis az utóbbi jogi normák biztosítják a dekrétumok jogfolytonosságát.

Ugyanígy párhuzamba vehető a köztársasági elnök 1945. szeptember 19-én kelt, 71. számú dekrétuma azoknak a személyeknek a munkakötelességéről, akik elveszítettek csehszlovák állampolgárságukat, a köztársasági elnök 1945. október 25-én kelt, 108. számú dekrétuma az ellenséges vagyon elkobzásáról és a nemzeti újjáépítési alapokról, valamint az SZNT 1945. június 5-én kelt, 50. számú törvényerejű rendelete a vagyon állami kezeléséről, az SZNT 1945. augusztus 23-án kelt, 105. számú törvényerejű rendelete a munkatáborok létrehozásáról és a ma érvényben levő kár pótlási törvények között, amelyek az itt élő magyarokat diszkriminálják, s kizárják a kárpótlásból.

Összefonódásokat fedezhetünk fel az SZNT 1944. szeptember 6-án kelt, 6. számú törvényerejű rendelete (a németek és a magyar nemzeti kisebbség oktatásügyének és istentiszteleti nyelvének rendezéséről szól) s a jelenleg érvényben levő, felmagasztalt szlovákiai nyelvtörvény között. Hosszan folytathatnánk a felsorolást.

Ma az alapvető problémát mégsem az elmenti, hogy 1945-ben megszülettek Benes elnöki dekrétumai, hanem az, hogy a szlovák törvényhozás beépítette őket a ma is érvényes törvényekbe, valamint az, hogy csinovnyikmódszerekre alkalmazva különböző körlevelekkel és utasításokkal arra készíteti például a földhivatalokat, hogy törvényt szegve fosszák meg a magyarokat és a magyar többségű önkormányzatokat mezőgazdasági vagyonuktól.

Ezzel kapcsolatban két példaértékű dokumentumra szeretném ráirányítani a figyelmet. Az első egy ad hoc tárgyalásról 1996. június 6-án készült jegyzőkönyv. A megbeszélésen a kormányhivatal, a Legfelsőbb Bíróság, a Pozsonyi Kerületi Hivatal, a Pozsony-vidéki Földhivatal, a Pozsonyi Kerületi Bíróság, valamint a földművelési minisztérium képviseltette magát. A Legfelsőbb Bíróság részéről dr. Jozef Stefanko volt jelen, akihez egy másik dokumentum kapcsán még visszatérünk.

A jegyzőkönyvben rögzített megbeszélés tétje az volt, hogy milyen módon lehet megkerülni a földtörvényt, és állami kezelés alá vonni azt a termőföldterületet, amelyet a megbízotti hivatal végzés által 1945 és 1948 között cseh és szlovák földműveseknek utalt ki, de az új birtokosok nem teljesítették a rendeletben leírt feltételeket. Ezek a földek 1990-ben a delimitációs törvény értelmében, a jegyzőkönyvek aláírása után a közigazgatásilag illetékes önkormányzatok vagyonába kerültek. Az említett dokumentum, valamint a mezőgazdasági minisztérium 1999. március 19-én kelt, 126/1999-740. számú körlevele közreműködésével a földhivatalok és a kataszteri hivatalok bírósági és egyéb más törvényességi eljárás nélkül vették le a földvagyonot, zömében a magyar többségű önkormányzatok tulajdoni lapjairól, s adták át állami kezelésbe a jelenlegi kormánykoalíció tevékenysége idején.

A harmadik dokumentum, mely bizonyítja a benesi dekrétumok jogfolytonosságát, egy legfelsőbb bírósági ítélet 1994 novemberéből, mely perben érdekes módon ugyanaz a Stefanko elnököl, aki aktív részese volt az ominózus jegyzőkönyv megfogalmazásának is. A per felperese egy szlovákiai magyar család, amelynek vagyonát a 108/1945. számú SZNT-rendelet alapján elkobozták, még az akkori körülményeket figyelembe véve is jogsértően. Az édesanyját kitelepítették, a három gyermekét (5, 4 és 2 éveset!) viszont leszállították a párkányi vasútállomáson, mert nem szerepeltek a kitelepítettek névsorában. Később kiderült, hogy az anya neve sem szerepel a vagyonelkobzásra ítélték jegyzékében, de mire hazatért, a tulajdoni lapon már egy új tulajdonos, tételezen a Csehszlovák Néphadsereg neve szerepelt, a későbbi alperesé. A járásbíróság és a fellebbezési kerületi bíróság is egyértelműen a felperes javára hozott döntést, a legfelsőbb bíróság viszont egy nagyon homályos és kusz indoklás alapján elutasította a magyar felperes kérelmét. Az ok egyértelmű és kézenfekvő: a legfelsőbb bíróság határozata törvényerővel bír, kötelező érvényű minden más bíróságra. Amennyiben helyt ad a felperes kérelmének, precedens értékével megkérdőjelezte volna a benesi dekrétumok törvényességi mivoltát, ami a jelenlegi Szlovákiában nem lenne szalonképes. Ugyanakkor felmerül bennünk a kérdés: hány szlovákiai magyar családot ért már a rendszerváltozás után is hasonló megaláztatás?"

Soóky László
(Új Szó)

(A cikk olvasható a Hungarian Fórumon, az ausztráliai magyarok honlapján.
Látogassa a HUFO-t!
www.hufo.nlc.net.au)

BOTLIK JÓZSEF:

Egestas Subcarpathica – „Szegény Kárpátalja”

A szerző történész. Ez a hetedik könyve. Kárpátalja szakértője. Tárgyilagos és kitűnő szakértelemmel nyúlt Kárpátalja gazdaságtörténetéhez, XIX-XX. századi történelméhez. A „Hármas kereszt alatt” című művével már nagy sikert aratott. Ebben a görögkatolikus egyház kárpátaljai szerepét, a ruszinok nemzetté válásának történetét mutatta be az 1646-os unióval kezdődően. Ezt az újabb könyvét a Hatodik Síp Alapítvány 2000-ben adta ki. Nyolc alapítvány nyújtott erkölcsi és anyagi támogatást a levéltári források gondos tanulmányozására – Kárpátalján, Budapesten és Nyíregyházán.

Hogy a szerző milyen gondosan járt el, sem bizonyítja jobban, mint a felhasználó szakirodalom (könyvek, tanulmányok) felsorolásának háromszázat meghaladó mennyisége.

A szerző e művében 330 oldalon foglalja össze az öt impériumváltás kapcsán az Észak-Keleti Felvidék – XX. században elterjedt néven Kárpátalja – közlekedés-fejlesztésének és gazdaságának történetét. E régió a politikai változásokat tekintve, a legbonyolultabb hatalmi helyzeteket és gazdasági következményeit élte meg. A XX. században stratégiai jelentősége miatt került sor többszörös hatalmváltásra. De ha visszatekintünk a középkorra a mongol és tatár inváziókra, az újkorban pedig az erdélyi fejedelemség és a Habsburg Birodalom között hol békés, hol háborús viszonyokra is, mindig jelentős régió volt.

A szerző a XIX. és a XX. század közlekedési, gazdasági és politikai helyzetét öt fejezetre bontva tekinti át.

Az első fejezetben: az 1872-1918 közötti vasútépítést, hálózatfejlesztést mutatja be és azok gazdaságfejlesztő hatását is. Kárpátalja mai területén a vasútnak már ebben az időszakban a Habsburg Birodalomban is jelentős közlekedési szerepe volt. Nem csak Magyarország számára volt nagy jelentősége, hanem az osztrák Galícia és Bukovina felé is a déli megközelítési lehetősége miatt, így Premysl erődje Lemberg (Lviv, Ilyvó) és Tschernowitz

felé is (lásd: a magyar katona nótát: „Csernovici kaszárnya, bádogos a teteje, de sok magyar bakának benne van a szabaduló levele...”). (Tehát az itteni vasútvonalaknak nem csak gazdasági szerepe volt, hanem a birodalom védelme is. A katonai utánpótlás fontos szállítási vonala is.)

A normál vasútvonalak a hágókon át (Uzsok, Verecke, Tatárhágó), a Kassa-Csap-Beregszász, Királyháza, Máramarosziget, Kőrösmező pedig haránt irányban is rendkívül fontosak voltak, de ehhez csatlakozott Fiúméből Zágrábban, Szabadkán, Szegeden, Nagyváradon és Szatmárnémetin, Királyháza csomópontján át Máramarosziget-Kőrösmezőig.

A keskeny nyomtávú vasutak az erdőgazdaságok, az ipar és a bányászat feltárási szállítási vonalai. Keskeny nyomtávjuk a hegyvidék minél gazdagabb megközelítése miatt voltak fontosak.

A második fejezetben: a szerző bemutatja Egán Ede mezőgazdász és közigazgatási szakember, a magyar kormány megbízottjaként végzett úgynevezett „hegyvidéki akcióját” 1897-től kezdődően, a ruszinok gazdasági megsegítésére. Már az első két év eredményét is be tudták mutatni Munkácsra, s 1901-ben bekövetkezett meggyilkolása, tragikus halála se tudta ezt megállítani, mert Kazy József állt az akció folytatásának élére, s ezt az első világháborúig sikeresen vezette. Íme a

híres jelszó: „A ruthén kérdés ma elsősorban gyomorkérdés!”, de most még inkább az!

Egyébként a ruthén nép-megnevezés a latin nyelvű okiratokban volt használatos, még 1918-ban már a szláv ruszin népnév vált ismertté.

A harmadik fejezetben: a cseh impérium kialakulását mutatja be. A cseh légiós alakulatok 1919 januárjában vonultak be Ungvárra és jutottak el az uzsoki szorosig. A további események nagyon vegyesen zajlottak. Kárpátalja egyes járásai ukrán nacionalisták és a román hadsereg is behatolt. A döntő politikai esemény azonban Masaryk cseh politikus kanadai akciója volt, amikor az ottani ruszin emigráns vezetőkkel a ruszin nép megkérdezése és népszavazás nélkül paktumot kötött, hogy a megalakuló Csehszlovákiához csatlakozzanak. Így a csehek a trianoni békediktátummal egészen a Tisza felső és alsó szakaszáig kapták meg, még Máramaros vármegye székhelyét, Máramaroszigetet is, amiről aztán a románok javára elegánsan lemondtak... Így lehetett akkoriban Magyarországot feldarabolni! Kárpátaljának stratégiai jelentősége a Romániával való közvetlen kapcsolat, a Kisantant megszervezése volt. A síksági magyar lakosságú tömb kizárólag a Csap-Halmi vasútvonal megszerzése miatt került a Csehszlovák államba. Kárpátalja természetes gazdasági kapcsolata a magyar Nagyalföld volt, de a politika ezt a természetes kötődést megerősöskolta.

A csehek Kárpátalját gyarmatuknak, kizsákmányolandó tartományuknak tekintették. E körzet természetes földrajzi súlypontja Huszt helyettes Prágához legközelebb eső várost, Ungvárt jelölték ki tartományi székhelynek, s fejlesztésük jóformán csak ide koncentrált. A Kárpátok keleti gerincvonala mentén Uzsoktól a Tátráig élő ruszinokat a szlovák közigazgatásba sorolták be. Mái is jelentős ruszin kisebbség él Szlovákiában, de a szláv rokonság miatt egyre rohamosabban olvasztják be őket. A földreformot a csehek úgy hajtották végre, hogy a népes magyar tömböt felszabdalgják és a ruszinokat szembeállítsák velük. Prága a cári orosz emigránsok nagy részét Kárpátaljára telepítette és

ezzel elindította az oroszosítást. 1934-ben, amikor Csehszlovákia a Szovjetunióval katonai szövetséget kötött, Sztálinnak Kárpátját fel is ajánlotta. A csehszlovák uralom idején a kommunista párt Kárpátján jelentős szervezőmunkát végzett. Ehhez a nagy szegénység kedvező légkört nyújtott. Jelentős szervező személyiségek voltak: Schönherz Zoltán Kassáról, Münnich Ferenc Moszkvából, s helyből Biszku Béla és Ilku Pál a magyarok közül, de sokan voltak ruszinok, oroszok is.

A negyedik fejezetben: bemutatja a csehszlovák állam megszűnésével, szétesésével járó kárpátjai következményeket. 1938. november 2-án az első bécsi döntéssel a többségében magyar lakosság mintegy 200 ezer főt kitevő határmenti sáv három várossal, Ungvárral – Munkáccsal és Beregszászal – visszakerült Magyarországhoz. 1939. január 6-án a csehszlovák hadsereg egyik páncélosa megkísérelte a Munkácsra való behatolást, de a Latorca folyó hídja előtt a magyar határőrség fegyveres harcban sikeresen feltartóztatta. 1939. március 15-én Csehszlovákia a német hadsereg prágai bevonulása és Szlovákia önállóvá válásának kikiáltása kapcsán, megszűnt. Kárpátja hegyvidéki, ruszinok lakta régiójában Augustin Volosin görögkatolikus kanonok vezetésével az Ukrán államot akarták megszervezni, méghozzá Hitler támogatásával. Fegyveres alakulatuk az úgynevezett Szics-gárda volt. Központjuk, „fővárosuk” Huszt. Magyarországnak azonban lengyel közvetítésre sürgősen lépnie kellett. A helyben rendelkezésre álló újonc honvéd alakulatokkal három nap alatt foglaltuk el harcokkal Kárpátja hegyvidéki részét, egészen az ezeréves, most már magyar-lengyel határig. Ha nem mi vesszük vissza ezt a területet, akkor a lengyel, a szlovák és a román hadsereg nyomol be, vagy a németek által támogatott Szics-gárda segítségével néhány hónap múlva Hitler hadserege délkeletről is támadást indított volna Lengyelország ellen. Így 1939 szeptemberében a lengyelek Galícia felől a német-szovjet hadműveletek miatt, hazájuk elvesztése következtében Magyarországon találnak menedéket. Magyarországról több ezer fős katonai alakulatai Jugoszlávia felé jutottak tovább az angol és a francia hadsereghez a Közel-Keletre. Szomorú tapasztalatként éltük meg 1946-ban a párizsi békekonferencián, hogy a lengyel lublini kormány ellenünk szavazott... Jótett helyébe hálát ne várj! 1939 októberében a szovjet hadsereg elfoglalta pozícióit Magyarország határán. Megkezdődött Kárpátján a szovjet propaganda. A csehszlovák uralom

idején szabadon szervezkedett kommunista párt hatására sok ezer ruszin fiatal ment át a szovjet hadsereghez. Azonban a szovjet politikai propaganda és a NKVD titkosszolgálat között aligha volt összhang, mert az átszökött fiatalokat odaát nem fogadták lelkesedéssel, hanem Lvovban táborba zárták őket és irány a GULÁG koncentrációs táborok...

A magyar kormányban megvolt a jószándék, hogy Kárpátja ruszin lakosságát a háborús viszonyok ellenére is, gazdaságilag is felemelje. Kárpátja közigazgatási autonómiát is kapott, a magyaron kívül a ruszin nyelv is hivatalos volt. A cirill-betűs feliratok általánosok voltak. Csak a második világháború tragikus eseményei késleltették, hogy a ruszinok életszínvonala, kulturális kibontakozása európai szintre fejlődjön. Az 1944 novemberi szovjet megszállás mindennek véget vetett.

Az ötödik fejezetben: a második világháborút követő tragikus helyzetet ismerhetjük meg. A Szovjetunió bekebelezte Kárpátját. A szerző bemutatja a szovjet korszakot, az 1944-1992 közötti időszakot, és az Ukrán állam függetlenné válása utáni kárpátjai helyzetet. A szovjet berendezkedéssel együtt járt a magyar férfiak deportálása, nagyrésztük pusztulása, a szolvai haláltábor, a kolhozosítás, a kivándorlás, a menekülés, a magyarság elnyomása. Bemutatja a magyar-ukrán alapszerződést, s a magyarság máig is ható hátrányos helyzetét, de az összlakosság mai nyomorát, nélkülözéseit is. Ebben a jelentős számú, 70 ezer fős orosz kolónia, a sokféle nemzetiségű a Baltikumtól Ázsia szovjet köztársaságaiból bevándoroltak mind nyomorognak, a ruszinokkal, magyarokkal együtt. Hiába vált önállóvá az Ukrán állam, a gazdasági gondjai miatt a lakosság életszínvonala mélyen lent van...

A Szovjetunió Kárpátjára stratégiai okok miatt volt szüksége. Ugyanis a Kárpátmedencét innen könnyen tudta megfigyelés alatt tartani, arra az esetre számolva is, amikor Ausztriából, Magyarországból, Csehszlovákiából, Romániából kivonul. Kárpátja katonai hidfőállássá változott, a radar megfigyelő állomások az Adriai tengerig tudták pásztázni az egész térséget. Kárpátjáról könnyen lehetett a Kárpátmedencét előzönléni, például 1956-ban a magyar forradalmat levern, 1968-ban Csehszlovákiát megszállni, a síksági Csap-Halmi vasútvonalon kombinált nyomtávú közlekedést alakítottak ki Csehszlovákia-Románia között átlósan. Az orosz vasúti nyomtáv csak 9 cm-rel volt széle-

sebb az európai nyomtávnál, s emiatt csak négy sínzállal lehetett a talpfákon a vágányt mindkét vasút részére, persze külön-külön, de mindkét közlekedési rendszer számára jól használni, különösen hadműveletek esetén. Csehszlovákia Ungvár-Kassa között 102 km hosszban széles nyomtávú vasútvonalat kellett építsenek. De megépült a Csap-Ágcsernyő 10 km és a Csap-Záhony-Fényeslitke közötti 15 km hosszú szélesnyomtávú vonalszakasz is. Azzal azonban a szovjet hadvezetés is tisztában volt, hogy légitámadás esetén ezek az egymás melletti nagy határállomások hamar elpusztulnak, ezért a Csap-Sátoraljaújhely és a Munkács-Vásárosnamény közötti szakaszon harckocsik közlekedésére alkalmas autótutak építését az érintett országoktól követelték meg. 1956-ban Munkács felől a második intervenciójuk során özönlötték el Magyarországot.

Ukrajna az önállóvá válás után ugyan békés szándékait nyilvánította ki, de hogy meddig tudja függetlenségét megőrizni az orosz nyersanyag forrásoktól, az ma még kiszámíthatatlan. Orosz-ukrán katonai szövetség létrejötte esetén fennáll a lehetősége annak, hogy Csapon újból megjelenhet az orosz hadsereg, ennek minden kárpátmedencei kihatásával... Éppen ezért érthetetlen, hogy Ukrajna oly kevés eredményt tud felmutatni az Európai Unióhoz való közeledésében. Nem csak a gazdasági reformokban, hanem a kárpátjai magyarok nemzetiségi jogainak biztosításában is... Ukrajna útja az Európai Unióba Magyarországon vezet át, elsősorban Kárpátja lehetne a kapuja.

E könyv olvasása arra döbbsenti rá az embert, hogy egy jobb sorsra érdemes táj és népei milyen keserves játékszerei a hatalmi törekvéseknek. Kárpátja éppen előnyös földrajzi adottsági révén jó életszínvonalon élhetne, ha nem a politika áldozata lenne... Sokáig tart még az út az Európai Unióba, amit őszintén fájjalunk nem csak az ott sorvadó magyarság, hanem Kárpátja sokféle nemzetisége, közöttük a ruszinok miatt.

E könyv megvehető Budapesten az Új Mandátum Kiadónál, 1134 Budapest, Kassák Lajos 8. 9. I/1. sz. irodájukban, telefon/fax: 36-1+349-9684. Beregszászon a Hatodik Síp Alapítványnál.

A könyv elolvasását, tanulmányozását nem csak a Kárpátjával foglalkozó szakembereknek és magánosoknak, hanem a Kárpátmedence történetével foglalkozóknak és politikusoknak is ajánlom.

Hábel György

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés

AZ RMDSZ PLATFORM ELNÖKÉTŐL

Tisztelt Főszerkesztő Asszony!

Kérem, közölje lapja következő számában az **EMBERSÉGET!-ALAPÍTVÁNY** kérés szövegét, illetve – ha lehetséges – adja közre vagy legalább hasznosítsa mellékelt EMK dokumentumainkat. Igen nagy szükségünk lenne segítségükre!

A Reformtömörülés RMDSZ-platform tusházi rendezvényén, a Magyar Fórumban és a Pannon Rádióban már szóba került ennek a szerencsétlen mozgássérült erdélyi magyarnak és társának ügye, akiket valamennyiünk megalázásának és a magyar-román közeledés akadályozásának nyilvánvaló szándékával ítélték el Bukarestben és börtönöztek be.

Ha most nem segítünk, ezek a kézdivásárhelyi ÁRTATLAN magyarok is – akár csak sorstársaik annak idején Oroszhegyről meg Zetelakáról – több mint három-négy évet tölthetnek a román börtönökben.

Egyébként a Markó Béla RMDSZ elnökhöz intézett nyílt levelem, melyet mellékelek több romániai magyar újságban és Bp-en már napvilágot látott.

Németh Zsolt politikai államtitkár úrhoz is eljuttott segélykérő levelem. Előre is hálaosan köszönöm szíveségét!

Isten áldását kívánom munkájukra.

Katona Ádám

E-mail számom:

emkrmdsz1@kabelkon.ro, de elérhető vagyok platformunk mobiltelefonján is: 40-92-790 924, illetve postacímünkön levélben: 4150-Székelyudvarhely, Tamási Áron út 15.

Újra kopogtat, megint jelentkezik az **EMBERSÉGET!-ALAPÍTVÁNY**.

Székelyudvarhelyi értelmiségiek egy csoportja 1991. február 20-án hozta létre, a helyi bíróság az év március 21-én pedig bejegyezte az apolitikus, humanus eszméket valló emberbaráti *Emberséget!-Alapítványt*. Az *Emberséget!-Alapítvány* több mint 10 esztendeje több tucatnyi ártatlanul szenvedő és anyagilag rászoruló embertársunk sorsát igyekezett megkönnyíteni önkéntes adományok gyűjtése és célba juttatása révén. Az Alapítvány támogatóitjai közül a legismertebbek az 1989. december 22-i események ürügyén koncepciós pörökben elítélt oroszhelyi meg zetelaki magyarok, illetve a marosvásárhelyi 1990. márciusi pogrom áldozatainak (Nagyernye, Sáromberke, Mezőújfal) nélküldöz családjai és hátra maradtjai, valamint a börtönbe zárt Cseresnyés Pál Marosvásárhelyről! Az új évezredben megint kopogtat, megint jelentkezik az

Emberséget!-Alapítvány, hogy támogassa egy magyarellenés koncepció per áldozatit: HÉJJA DEZSÓT, akit az 1989. december 22-i kézdivásárhelyi rendőrlincselés ürügyén 4 évi raboskodásra ítélték, és aki néhány hete a csíkszeredai börtönben raboskodik, illetve a 3 évi börtönbüntetéssel sújtott REINER ANTAL, akit augusztus 4-én tartóztattak le. Ugyanakkor ideje elindítani azoknak az oroszhelyi meg zetelaki magyaroknak teljes rehabilitálási folyamatát, akik a romániai magyar nemzeti közösség, illetve anyaországunk és a nyugati világ magyarsága példás szolidaritása eredményeként több évi szenvedés után Ion Iliescu elnöki kegyelmével szabadultak ki börtöneikből.

Valamennyien rászorulnak a támogatásra! Kérjük tehát mindazokat, akikhez eljut felhívásunk, jótékonykodjanak, és pénz- adományait juttassák el az *Emberséget!-Alapítvány* valamelyik számlájára: lejben – **Banca Comercială Română, Odorheiu Secuiesc, România, cont. nr. 4590001177001**, valutában – **Banca Comercială Română, Odorheiu Secuiesc, România, cont. nr. 25112- 46982/ USD**.

Az **EMBERSÉGET!-ALAPÍTVÁNY** KURATÓRIUMA 4150 Székelyudvarhely, Tamási Áron út 15. Románia

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés elnökének nyílt levele MARKÓ BÉLA úrhoz, az RMDSZ elnökéhez

Tisztelt Elnök úr! Tragikus esemény készlet arra, hogy újra a közvélemény nyilvánosság előtt megszólítsam Önt.

A román igazságszolgáltatás áldozataként néhány napja letartóztatták a közúti balaszt következtében ágyhoz kötött, mozgásképtelen HÉJJA DEZSÓ kézdivásárhelyi lakost, akit a 11 évvel ezelőtti forradalmi események történései ürügyén 4 esztendeje perbe fogtak. Köztudomású, hogy az ismeretlen helyen tartózkodó társaival együtt Héjja Dezsót is a közelmúltban jogerősen börtönbüntetésre ítélték, noha AUREL AGACHE hírhedt kézdivásárhelyi milicista őrnagyot Kézdivásárhely lakosai 1989. december 22. napján lincseltek meg, és így ez a népitétel is a Nemzeti Megmentési Front 1990. január 4-i 3. számú törvényerejű rendeletével a közkegyelemben részesített ún.

politikai bűncselekmények sorába tartozik. Jellemző a romániai közéletre, hogy az ország jelenlegi elnöke, Ion Iliescu ezt a népszerű Ceausescu-rendőrtisztet "mártírhőssé" nyilvánította!

Egyébként széles körben ismert, hogy az Agache-pörben a vád bizonyítékai elemi szinten sem feleltek meg az igazságszolgáltatás nemzetközi gyakorlatának.

Engedje meg Elnök úr, hogy megismerteljem a Romániai Magyar Demokrata Szövetség csúcsovezetésének illetőségéről és felelőségéről Kézdivásárhelyen, az Ön szülővárosában, 1998 nyarán tartott lakossági fórumon általam kifejtettek egy részét.

Évek óta mondtam és mondom, hogy az 1989. decemberi oroszhelyi, zetelaki meg kézdivásárhelyi milicista-lincselések ürügyén indított koncepciós pereknek és ítéleteknek nyilvánvaló célja gyűlöletstítás Románia különböző etnikumai között, valamint gyűlöletkeltés az ország többségi román lakossága körében a székelyföldi magyarság, a romániai magyar nemzeti közösség, sőt a magyar nemzet egésze ellen.

Tehát nem néhány pörbe fogott székelyföldi magyar személy magánügye, hanem érdekvédelmi szövetségünk, az RMDSZ ügye, sőt összmagyar közügy is az oroszhelyi, zetelaki meg kézdivásárhelyi milicista-lincselések ürügyén kibontakoztatott román igazságszolgáltatási anomália-sorozat, melyet az anyaországi és a nemzetközi közvélemény elé tárunk Szövetségünk kötelessége!

(Emlékeztetem Elnök úr, hogy az Ön vendégeként jelen volt ezen az összejövetelel Németh Zsolt politikai államtitkár is a budapesti kormány képviselőjében. Köztudomású egyébként, hogy a szóban forgó kézdivásárhelyi lakossági fórum hatására lépett az Agache-pörben megvádoltak védőügyvédjeinek sorába Frunda György RMDSZ-szenátor.)

Tekintve, hogy ez év pünkösdjén az EMK, az RMDSZ keresztény-nemzeti platformjának elnöksége közleményében már foglalkozott ezzel a közösségi jogsérelmünkkel, most csupán nyomatékosan megismertetem az ott írottakat. „**Azzal a kívánsággal fordulunk az RMDSZ csúcsovezetéséhez, hogy részesítse politikai támogatásban az Iliescu elnöktől kikényszerített amnesztia következtében ma szabadlábban levő oroszhelyi és zetelaki honfitársaink teljes rehabilitálási igényét, illetve HALADEKTALANUL JÁRJON KÖZBE az ÁLLAMELNÖKNÉL A KÉZDIVÁSÁRHELYI ELÍTÉLTEK AZONNALI AMNESZTIÁJA ÜGYÉBEN.**”

Magyar minta a Balkánnak

M A C E D Ó N I A I É R V E K E R D É L Y N E K

A washingtoni Newseum nevet viselő sajtómúzeumban a Freedom House társadalmi szervezet színvonalas, *A világ ezen a héten* című rendezvénysorozatának keretében Magyarországnak és sajtójának szenteltek egy egész napot augusztus utolsó hetében. Az esemény során Jeszenszky Géza magyar nagykövet és Purger Tibor, az Ujvidéki Magyar Szó és a Duna Tv tudósítója az Egyesült Államok fővárosa sajtójának képviselői és az érdeklődő közönség kérdéseire válaszolt a C-Span televízióadó egyenes adásában. A *Szabadság* többek között a magyar határokon kívül rekedt magyar nemzetrészek megjelenítése felől érdeklődött a magyarországi sajtóban. Később Jeszenszky Géza exkluzív interjút adott lapunknak. A televíziós élőközvetítésben a Kárpát-medencei magyar kisebbségekről külön is szóló nagykövettől magától adódott megkérdezni:

– Nagykövet úr, hogyan lehet a Magyarország határain kívül kisebbségi sorban élő magyarok ügyét szolgálni a Magyar Köztársaság nagykövete-ként Washingtonban?

– Ugyanúgy, ahogy annak idején Antall József egykori miniszterelnök, újabban pedig Orbán Viktor jelenlegi kormányfő is. Hivatalból a Magyarországon élő mintegy tízmillió magyar állampolgár képviselőjét a legjobban igyekszem ellátni. Ugyanakkor soha nem feledkezem meg arról, amit Orbán Viktor miniszterelnök úgy fogalmazott meg, hogy a magyar állam és a nemzet határai nem esnek egybe. Ezért állandóan tájékoztatom az amerikai közvéleményt a magyar kisebbségek létéről, gondjairól. Leghasznosabbnak találom a közép-európaiság gondolatára ébreszteni mindenkit. Magyarország és a szomszédos országok sorsa elválaszthatatlan egymástól. Nem működne tartósan, ha abban az övezetben az egyik ország nagyobb fokú szabadságot élvezne, míg valamelyik másik nyomorban taszítottan maradna. Magyarország ezért támogatja mindegyik szomszédjának a NATO- és EU-tagságát. A térségbe irányított befektetések és egyéb eszközök révén hazánk igyekszik hozzásegíteni szomszédait, hogy minél hamarabb ériék el azt a szintet, amely Magyarországnak is lehetővé tette és teszi a csatlakozást. Az amerikai társadalom nem nagyon érti az etnikai kérdést. Tud ugyan a balkáni fegyver-

res konfliktusokról, látja tévén a borzalmakat, de annak okait már kevésbé ismeri. Nekem szerep itt a politikai körök és minden lehetséges közönségem felvilágosításában jut Magyarország és szomszédai viszonyáról, az esetleges feszültségekről. A balkáni vagy más problémák olykor alkalmasak a határon túli magyarok helyzetének a bemutatására. A palesztin vagy a macedón kérdés kitűnően bizonyítja az amerikai közvélemény előtt is, hogy az eddig jobbra ismeretlen vagy tagadott fogalom, a közösségi jogok, mennyire léteznek, egyre inkább részét alkotják valóságunknak. Az elméleti kérdésektől aztán el lehet jutni a gyakorlatiakig is. A balkáni események bizonyították, hogy az etnikumközi nézeteltéréseknek van megoldása! Ehhez pénzügyi támogatás és másfajta gondolkodás kell. A magyarság igényeinek a teljesülése itt akár pozitív mintaként is szolgálhat. Az utóbbi két-három évben a nemzetközi közvélemény figyelmének előterébe kerülhetett, hogy a határainkon túl élő magyarok erőszakmentesen küzdenek céljaikért. Lépten-nyomon felhívom rá a figyelmet, hogy csak fájjaljuk, amikor a világ akkor figyel oda egy elmérgesedő konfliktushelyzetre, amikor már baj van, vér folyik, és nehéz lecsillapítani. Sziszifuszi munka meggyőzni az amerikaiakat, hogy békés harcukért dicsérik meg a magyarokat, de segítések is őket.

– Milyen konkrét példával lehet a figyelmet ránk irányítani?

– Rengeteg a párhuzam, a hasonlóság földrajzilag kis körön belül. Az erdélyi magyarság már hosszú évek óta küzd az erdélyi magyar állami egyetemért. Ez nemcsak azért nem alakulhatott meg, mert a román kormány is szavát szegi felállításával kapcsolatban, hanem azért sem, mert nem kap nemzetközi támogatást. Közben a macedóniai Tetovóban is az albán nyelvű egyetem rejlik a feszültségek kiobbantásának fő okai között. Nemrég a Soros-alapítvány rendezte egyik értekezleten senki sem vitatta el tőlem azt, hogy amikor a világ pénzügyileg is támogatja félmillió macedóniai albán egyetemét, akkor mennyire járna ugyanilyen támogatás a kétmillió erdélyi magyarnak, ahol a magyar felsőoktatás több évszázados múltra tekint vissza, és ahol 1959-ig saját egyetemnek örvendhetek. Megítélésem szerint az érveink jók, a világ kell hogy hallgasson rájuk. A szomszéd államokban élő magyarság szavazataival, békés úton küzd jogaiért. Robertson Lord NATO-főtitkár többször emlegette követendő elvként azt, hogy „ballots rather than bullets”, (szavazólapot golyók helyett, angol szójáték – szerk. megj.), márpedig a magyarság a legjobb példa ennek az útnak a követésére, amióta politikai szabadság létezik. Ezért egyetérték Markó Béla RMDSZ-elnökkel, hogy az is lényeges, hogy az erdélyi magyarság békés eszközökkel céljai töredékét is elérte.

– Milyennek látja az erdélyi magyarság politikai képviselőjét, és milyen kilátásokat jósol az RMDSZ-nek?

– Történelmszerűen és diplomataként fogok erre válaszolni. A kétmillió erdélyi magyar sok. Jelentős tényezőnek számít. Ha nincs állama – még ha rendelkezik is anyaországgal –, nincs saját külföldi képviselője, s ezáltal a világ kevésbé szerez tudomást létéről, bajairól. Elsősorban a külképviseletek irányába kellene nyitnia az RMDSZ-nek. Ugyanakkor fontos, hogy az RMDSZ belső képviselője fennmaradjon, hiteles legyen, ehhez pedig elengedhetetlen az RMDSZ egységének a megőrzése.

*Kérdezett: Balló Áron
(Szabadság, Kolozsvár)*

Újrarajzolni a Balkán térképét

REDESSINER LA CARTE DES BALKANS

A fenti címen közölte a Le Monde francia napilap 2001. március 1-jei számában lord David OWEN, az Egyesült Királyság volt külügyminiszterének és az Európai Unió a béke helyreállítására Jugoszláviába küldött megbízottjának cikkét. Az írás eredeti szövege a The Wall Street Journal Europe nevű angolnyelvű lapban jelent meg.

Ma, Koszovóban kezd ellehetetlenülni a NATO és az ENSZ megbízásának a teljesítése. Ez a britek palesztinai mandátumára emlékeztet és arra a helyzetre, melyet a brit haderő Jeruzsálemben székelő főhadiszállásának 1946-os bombázása teremtetett, ami kérelhetetlenül a zsidó nép függetlenségéhez vezetett Palesztinában.

AUJOURD'HUI au Kosovo, le mandat de l'OTAN et des Nations unies est en train de devenir impossible a remplir, cela me rappelle le mandat des Britanniques en Palestine et la situation creee par le bombardement en 1946 du quartier général de l'hotel King-David de Jérusalem, qui a inexorablement conduit a l'indépendance du peuple juif de Palestine.

Koszovó jugoszláv és macedón határain zajló súlyos összecsapások figyelemztetésül kellene, hogy szolgáljanak a NATO-nak. Ezek is egyértelművé teszik, hogy a koszovói albánok nem hajlandók elfogadni, hogy ez a térség továbbra is Jugoszlávia fennhatósága alatt maradjon. Ugyanakkor vezetőik a függetlenségért folytatott küzdelembe bekapcsolják a Koszovó határain túl élő albán közösségeket is. Azonban, minél inkább a függetlenség akadályának tekintik a NATO (KFOR) által támogatott ott felvonultatott erőket, annál nagyobb az esélye, hogy ezek a csapatok tűzvonalba kerülnek.

Eljött az ideje, hogy felülvizsgálják Koszovó kérdését, mert a tárgyalásokra, a jelenlegi keretek között, kevés kilátás maradt. George W. Bushnak, az Egyesült Államok elnökének ragaszkodnia kellene ahhoz,

hogy a NATO országai becsületesen felülvizsgálják indokolt-e Koszovót Jugoszlávia fennhatósága alatt tartani katonai segédlettel, az érintett lakosság 90%-ának akarata ellenére. A britek tapasztalhatták Észak-Írországban, hogy a helyi lakosság segítségére érkezett és lelkesedéssel fogadott fegyveres erőket milyen gyorsan tekinthették megszállóknak, és ezért a fegyveres nacionalisták célpontjává válhattak.

Nem meggyőző az, hogy a NATO politikai vezetői folytatják jó szándékaik hangoztatását és ugyanakkor dicsérik a Dayton-i egyezmények érdemeit. Elemeznünk kell azoknak a társadalmaknak a függőségét, amelyeknek a keletkezését jelenleg elősegítjük a katonai ellenőrzés fenn tartásával Jugoszlávia, valamint Koszovó felett. Ezek az egyezmények meghozták a békét, és 1995-ben a lehető legjobb kiutat jelentették. De ma a cél az kell legyen, hogy tartós és szilárd békét biztosítsunk a Balkánon.

A Rambouillet-i egyezmény idején (1999. február), az általános megkönnyebbülés közepette, melyet a NATO hármas követelése eredményezett (a szerb csapatok kivonása, a NATO-csapatok bevonulása, az albán menekültek visszatérése Koszovóba), a NATO országai nem figyeltek fel eléggé a szerbek által elért jelentős előnyökre. A legfontosabb volt, legalábbis az átmeneti időszakban, a jugoszláv szuverenitás elfogadása, valamint az a tény, hogy Koszovót az Egyesült Nemzetek igazgatja, nem pedig a NATO vagy az Európai Unió. Nem intézkedtek még a jugoszláv vámosok és a Koszovó külső határain állomásozó kevésszámú katonát illetően sem. A Bizton-

sági Tanács 1244 sz. határozata azonban Koszovó függetlenségét Oroszország és Kína hozzájárulásától teszi függővé, hozzájárulás, melyet ez utóbbiak csak Belgrád kifejezett beleegyezésével fognak megadni.

Jelenleg a Balkán egészére kell az 1878-as Berliini Kongresszus döntéseivel egyenértékű megoldást találni, amely megoldásnak a legfontosabb hatalmak előzetes egyetértésével a határmódosításokat is tartalmaznia kellene.

Jugoszlávia új elnöke, Vojislav KOSTUNICA, hozzáértő vezetőnek mutatkozott. Nemcsak meggyőzte az akadémikuskodó jugoszláv hadsereget, hogy fogadja el a 2000. szeptemberi választások eredményét, de hűségét is megszerezte, s ezzel egyúttal aláásta Szlobodán Milosevic hatalmi alapjait is. Ma már csaknem bizonyosra vehető, hogy Milosevicet bíróság elé állítják Belgrádban – Kostunica úr ezt megígérte a szavazáskor – nem küldi a háborús bűnök fölött ítélező Hágai Nemzetközi Bíróság elé. (Mint tudjuk, az Egyesült Államok nyomására, végül is a szerb kormány szolgáltatotta ki Milosevicet, 2001. június 28-án, a Hágai Bíróságnak. A fordító)

Ezeknek a változásoknak a keretében, a NATO engedélyezte a jugoszláv haderőnek, hogy tárgyaljon az albán felkelőkkel a Koszovó körüli demilitarizált övezetben. A következő lépés a NATO számára az lesz, hogy kifejezetten értésére adja az albán muzulmán vezetőknek és a Bosznia-Hercegovina kormányában lévő muzulmánoknak, hogy Koszovó függetlensége ellenében sort kell keríteni Jugoszlávia nemzetközi határainak a módosítására.

Bosznia-Hercegovina 1992-ben, az első jugoszláv háború után megvont határait most egy Boszniában tartandó népszavazás eredménye alapján kell újrarajzolni. Szarajevó érdeklődést tanúsít az Európai Unió 1993-as három köztársaságot létesítő tervéhez való visszatérés iránt, miután a boszniai horvátok elutasították az együttműködést egy horvát-muzulmán Szövetség keretében.

Egy muzulmán köztársaság magába foglalná Brscskót, valamint Szrebrenicát is.

Remélni kell, hogy Montenegró megmarad a Szerbiával való szövetségben, de úgy tűnik, ő is kitart függetlenségi óhaja mellett. Ha ez az eset áll fenn, tájékoztatni kell, hogy a Balkánra vonatkozó széleskörű egyezmény keretében, Montenegró területének egy kicsiny részét át kell engednie azért, hogy Szerbia tengerhez jusson a Kotori öbölben, ahol a helyi hatóságokat már úgysis a szerbek uralják. A szerbek Adriára való kijutásának a boszniai Szerb Köztársaság területe egy részének az átadásával kell megtörténnie.

Macedónia igen nehéz problémával szembesül albán kisebbsége miatt. A legutóbbi népszámlálás szerint a lakosság 23%-ára becsülik ezt az etnikai csoportot, de a legtöbb megfigyelő mintegy 35%-ra tartja, növekvő iránnyal. Tetovó, amely jelentős albán lakossággal bír, rövidesen megkapja az erősen követelt albán nyelvű egyetemet.

Kevés hely van, politikai síkon, akár a legkisebb határmódosításra is Macedóniában. Egy Nagy Albánia megteremtésére irányuló törekvések felmérhetetlenül nagyok, és eréllyel féken kell tartani, ha meg akarjuk szilárdítani a Balkánt. A görögök, szerencsére, számottevő tőkét visznek Macedóniába, de az Európai Uniónak is több gazdasági és politikai segítséget kellene nyújtania, s talán katonai támogatást is.

Egyesek azt állítják majd, hogy a Balkán térképének bármilyen módosítása egyenlő lesz a Pandora-szelence felnyitásával. Ezt a félelmet erősen túlzottnak tartom. A nemzetközi határok módosításával kapcsolatos kérdések nem újak, és a háttérben már 1991. óta fölmerültek. Ez a kiigazítás jelenti a legjobb reményt a térség békéjének tartós biztosítására.

On prétendra que toute modification de la carte actuelle des Balkans reviendrait a ouvrir la biote de Pandore. J'estime cette crainte tres exagerée. Les questions relatives au réajustement des frontieres internationales ne sont pas nouvelles et menacent a l'arriere-plan depuis 1991. Ce réajustement représente le meilleur espoir d'assurer une paix durable dans la région.

Lord OWEN

(Fordította: Bakonyi József)

Koltó Petőfije és Petőfi Koltója

*Köszöntő a milleniumi ünnepségen
2001. szeptember 9-én*

Nagyrabecsüléssel és szeretettel köszöntöm az ünnepségek résztvevőit. Valamennyiünk nevében köszöntöm azokat is, akik a magyar szellemi közösség tagjaként a Kárpár-medencében, a nagyvilágban most Koltóra, Petőfi Sándorra, a magyar irodalomra, édes anyanyelvünkre gondolnak. Lélekben összetartozunk, együtt emlékezünk, együtt ünnepelünk.

Ezt az ünnepséget idén történelmi évfordulók keretezik. Ezer esztendeje, 1001-ben, talán épp ezekben a napokban készült el Szent István első törvénykönyve – a magyar államiság alapokmánya. Bevezetőjében egyebek mellett ez áll: „Törvényhozó elmélkedéssel meghatároztuk népünk számára, miképpen éljen tisztességesen és békés életet.” Elégedetten és büszkén vállalhatjuk ma is ezt az életeszmenyt, ezt a közösségi szabályt.

Nyolcvan esztendővel ezelőtt viszont különösen fájdalmas törvényt fogadott el a magyar Nemzetgyűlés. Pontosan 1921. július 27-én lépett hatályba az immár megcsonkított Magyarországon a Trianoni Békeszerződés.

A döntéshozó nagyhatalmak kikényszerített záradéka így szól: a nemzet akaratából... A megcsonkított nemzetet tehát meg is alázták. Erre is emlékezünk.

Harmadikként az 1956-os magyar demokratikus forradalom és nemzeti szabadságharc 45. évfordulóját idézzük fel, amely a magyar államiság és az európaiság törvényeinek szelleméhez igazodott. Ehhez a világtörténeti tethoz itt, a Partiumban és Erdélyben, és Kárpátalján is sokan csatlakoztak. 1989 közép-európai változásainak gyökerei is a magyar 1956-os kezdeményezésben lelhetők fel.

Ez a folytonosság vezet el bennünket a mai naphoz, a koltói ünnepséghez. Ha történelmi évfordulókra emlékezünk, igazában nemzeti hagyományainkról és nemzeti önazonosságunk alapjairól beszélünk. Ez az ezer, ez a száz, ez a negyvenöt esztendő az időben a múlt-hoz tartozik, de a nemzeti hagyomány és a nemzeti önazonosság részeként a jelenben él – a mai és a mindenkori jelenben.

Koltó Petőfije és Petőfi Koltója első-sorban nemzeti önazonosságunk szellemi és térségi alkotóelemeként maradt és marad fenn, s a közös találkozó csak gazdagítja és erősíti azt. Most, 2001-ben, az új évszázad és az új évezred kezdetén bízhatunk benne, hogy az európai nemzetek és nemzeti kisebbségek önazonossága mind teljesebben bontakozik ki. Magyarország ebben a meggyőződésben gondolkodik, tervez és cselekszik. A Magyar Országgyűlés azal tisztelettel e történelmi évfordulók előtt, hogy törvényt alkotott a nemzeti önazonosság, a nemzeti összetartozás, a nemzeti közösségi felelősség érvényesítésére.

Ez a törvény – nevezik státustörvénynek, kedvezménytörvénynek, magyarságtörvénynek – a hagyományokból táplálkozó nemzeti önazonosság nyelvi, szellemi, személyi, családi, közösségi, intézményi, anyagi, nemzetközi jogi érvényesüléséért feltételeit óhajtja kiépíteni. Ez a törvény él a hatályos emberi szabadságjogokkal és európai jogrenddel, de semmilyen hatályos joggal nem él vissza. Ez a törvény az ezer esztendeje működő törvényalkotó és törvénytartó magyar államiság alapeszméjét követi – Szent István szavaival –, hogy „népünk...miképpen éljen tisztességes és békés életet.”

Koltó kastélyának történelmi falai előtt ugyancsak indokoltan hivatkozunk a valóságos és jelképes építésre. A valóság és a jelképes építés körül köre, alkotóelemről alkotóelemre halad, mint ahogy a legnagyobb művet, mint a nemzeti egységesülést is, elemekből, részekből alakítják. A Nagybányán megvalósított Magyar Ház, a koltói térség szellemi központjában a valóságban és jelképesen is része ennek a folyamatnak, amely remélhetően valóban a nemzet egységesülése felé halad.

Úgy hiszem, hogy éppen a valóságos és jelképes Magyar Ház teljes felépítésének közös akarata, közös munkája, közös reménye jegyében kell köszöntenem Önöket ezen az ünnepségen. Is-tten segíljen ebben minket!

*Székelyhidi Ágoston
(az Erdélyi Szövetség elnöke,
a MAÉRT bizottsági tagja,
az 1956-os Kárpát-Medencei
Emlékbizottság társelnöke)*

A NEMZETI EGYENJOGUSÍTÁSUNKÉRT VÍVOTT KÜZDELMÜNK TÁRSA VOLT

Az augusztus 9-én, Kovásznán elhunyt Fábán Ernő író rokonai, nagyszámú tanítványa, tisztelői és barátai kísérték utolsó útjára. Közéleti bajtársai nevében *Katona Ádám*, az Erdélyi Magyar Kezdeményezésnek, az RMDSZ keresztény nemzeti platformjának elnöke búcsúztatta.

Barátunk, Fábán Ernő a kommunista diktatúra bukása után már nyíltan vállalhatta, és vállalta a nemzetazonosságot a romániai magyar nemzeti közösség keresztény és nemzeti elkötelezettségű közéleti személyiségeivel. Itt, a koporsója mellett köszönöm meg Neki, hogy az 1992 márciusában alapított Erdélyi Magyar Kezdeményezés RMDSZ-platformnak kezdettől meghatározó személyisége, célkitűzéseinek egyik megfogalmazója, elveinek, stratégiájának, taktikájának egyik kidolgozója volt. Mindezzel nem hivatkozott sem ő, sem mi, a platformtársai, hiszen az EMK valamennyi döntése közös elhatározáson alapult és alapul.

El kell mondanom, hogy Fábán Ernő tudása és bátorsága nélkül nem lett volna olyan, amilyenné lett az EMK nemzetközi gyakorlatot követő örendelkezési programja: a három szintű autonómia követelése (a személyi elvű-, a helyhatósági- és az etnikai alapú területi autonómia követelése), melyet hosszú küzdelem után sikerült ráerőszakolnunk az RMDSZ egészére, és amely ma is része Szövetségünk, az RMDSZ Programjának. Ugyanez érvényes a közösségi jogsérelmeink orvoslása érdekében kezdeményezett és folytatott hosszú és nem eredménytelen küzdelmünkre is. Így az 1989. decemberi székelyföldi rendőrlincselések ürügyén perbe fogott majd koncepciós perekben elítélt oroszhegyi és zetalaki magyarok, majd a kézdivásárhelyiek védelmében vállalt küzdelmünkre is.

Az igazságszerető és melegszívű Fábán Ernő baráti támogatására, serkentésére mindig számítottunk, ha netán a platformunkat ért rengeteg támadás miatt lankadt harci lendületünk, vagy olykor erőt vett rajtunk a fáradtság, a csüggedés. Az utolsó – az előbb említettekhez mérhető sú-

lyú, jelentőségű – kezdeményezésünket az ún. **alanyi jogon járó kettős állampolgárság igényének elsőkénti megfogalmazását** szülőföldünkön csakúgy, mint anyaországunkban hosszú éveken át még elvbarátaink közül is sokan értetlenül, elutasítással, vagy éppen ellenesen fogadták.

Minden magyarnak, tehát a Kárpát medencében vagy akár azon kívül élő valamennyi magyar testvérünknek alanyi jogon, azaz magyarsága jogán a Magyar Köztársaság állampolgárságát igényeltük, igényeljük, mégpedig olyan korlátozott, részleges magyar állampolgárságot, amely nem könnyíti meg az anyaországba való áttelepülést. (Közismert, hogy a részleges kettős állampolgárságunk ily módon való, közösségi jogunként való biztosítását a magyar kormányzattól és törvényhozástól igényeltük, igényeljük, míg másik közösségi jogunkhoz, belső örendelkezésünkhöz – három szintű autonómiánkhöz – a bukaresti hatalomnak kellene lemondania egyes kiváltságairól, oly módon, ahogyan ez a miennél fejlettebb társadalmú országokban általánosan dívik.)

Az alanyi jogon járó kettős állampolgárság követelését a romániai magyar nemzeti közösség számára 1995 januárjában iktattuk platformunk programjába és tártuk a nyilvánosság elé. Ennek a célkitűzésünknek megvalósítása érdekében folytatott küzdelmünkben Ernő barátunk – súlyos betegsége miatt – már kevésbé vehetett részt, noha ezután is mindig, haláláig számíthatunk biztató szavára és hűségére. Mindenkor, akár Kovásznán, akár Sepsiszentgyörgyön, akár Székelyudvarhelyen, akár Csíkszeredán találkoztak útjaink, gondolatainkat továbbfűző, érveléseinket elmélyítő társunk, bajtársunk volt.

Ez az elvbaráti hűség a múltban gyökerezett, ezért kötelességemnek érzem földézni a földi útját már befejezett barátunknak egyik-másik sokatmondó, számomra emlékezetes életpizódját.

A romániai magyarság talán leginkább válságos korszakában, a kommunista diktatúra évtizedeiben valamennyi találkozásunkon nemzeti bajaink megbeszélése volt a legfontosabb számunkra. Többször az ilyen beszélgetések nem csupán információcserét jelentettek, mert olykor fel-felkereste Fábán Ernőt a kommunista hierarchia csúcsára került egyik-másik olyan magyar vezetőember, aki kíváncsi volt véleményére, aki rálépett a bolsevisták újáról a nemzeti érdekeink érvényesítése felé vezető damaszkuszi útra. Nos, ezeknek – elsősorban Fazekas Jánosnak – mondhatta el az esetleges hasznosítási reményében véleményét és továbbíthatta az én véleményemet is Ernő. A korviszonyokra jellemző, hogy megbeszélései a párt és a kormányhierarchia csúcsaira került miniszterrel, KB-taggal stb. – a lehallgatás veszélyeit elkerülendő – olykor igencsak dermesztő zord időben, a szabadban, néha lakott helyektől távoli erdőszélen folytak.

Persze nem volt a hatalom kegyeltje. Akkortájt történt, hogy egyszer, váratlanul betoppant hozzám, székelyudvarhelyi lakásomra, és sajtóosan kisfiús mosolya kíséretében jellegzetes kézmozdulataival kaszálván *A példaadás erkölcsse* (Kriterion, 1984) című, nekem dedikált tanulmánygyűjteményét nyújtotta át, majd a szoba mennyezete felé mutatott, mondván – Akár lehallgatnak, akár nem, elhoztam neked a múlt héten betiltott könyvemet. Használd egészséggel! (Utólag derült ki: nem hallgattak le...)

Fábán Ernő nemcsak számomra, számunkra volt több, hanem nemzeti közösségünk számára is sokkal több volt, mint egy erdélyi magyar írástudó a sok közül, több, mint az Apáczai Cseri János és Eötvös József nézeteit összefoglaló könyvek vagy filozófiai traktátusok szerzője. Noha életének javát itt, Kovásznán kellett

lemorzsolnia, nem dolgozhatott a Korunk szerkesztőjeként, és még 1989 után sem taníthatott a kolozsvári egyetemen, sőt rejtélyes erők azt is megakadályozták, hogy RMDSZ-szenátor lehessen. Írta tehát ebben a kisvárosban, a szó szoros értelmében haláláig írta tanulmányait, könyveit. Nem önmagukért idézte múltunk nagyjait, hanem a példakeresés, a példa felmutatásának szándékával korunk számára. Ennek a mi, végzetesen megtévedt világunknak, melyben előbb a fasizmus, majd a vele egylényegű bolsevizmus elpusztította társadalmunk erkölcsi értékrendjét. Ennek az értékrendi válságnak megszüntetése végett kereste és idézte a hajdan élt nagyjainkat példaképnek, és kereste kortársai között a vele együtt gondolkodó közéleti feladatvállalókat, kereste egyenként és megkereste olyan kisebb-nagyobb csoportokban, mint a diktatúra bukása előtt a Limes csoportosulásban, majd a Fiatal Demokraták, a FIDESZ körében. Vagy pedig platformunkban, az Erdélyi Magyar Kezdeményezésben.

Ernő a keresztény és a nemzeti eszmeiség alapjain remélte újjáalakítani nemzeti értékrendünket, melyet ha nem óvtak volna, nem őriztek volna meg őseink, akkor ma bizonyosan nem ünnepelehetünk volna nemzeti államiségünk ezeréves fennállását, és a keresztény és a nemzeti eszmeiség nélkül ma nem reménykedhetnénk, bízhatnánk a magyar nemzet újabb, következő ezer esztendejében.

Ugyan ki tudná megmondani, hogy vajon a Sors jó vagy rossz rendelkezése folytán, a halála előtti délutánt Ernővel tölthetem.

Nagyon keserű volt az RMDSZ rettenetes tévedései, utat tévesztései miatt. Többször is szóba hozta Szövetségünk egyes vezetőinek nemzeti érdekeink ellenében, így a közösségi jogsérelmeink területén elkövetett vétkeiket. Illetve nemzeti kormányunk, a budapesti kormány, kormányzat, törvényhozás sorsunkat könnyebbítő rendelkezései, törvényei, így a státustörvény érvényesítése érdekében tenni, küzdeni rest RMDSZ-korifeusok vétkeiket. Persze nem az RMDSZ egésze ellen háborgott – ahogyan nem egyszer a *Bánk Bánra* utalva, az EMK platformülésein önironikusan mondotta – „Peturkodott”, hiszen magunk is az RMDSZ vagyunk, hanem azok ellen, akiket – hogy mindenki értse – „la-

bancok”-nak szoktunk nevezni.

Ernő barátunk rettenetesen haragodott rájuk! Haragját nem egyszer írásba is foglalta, de ezeket a „kényes kérdéseket” fészegető írásait az utóbbi időben már azok a lapok sem közölték, melyeknek pedig korábban hosszú időn át állandó munkatársa volt. Céltudatosan igyekeztek elhallgatni, elhallgattatni, akár csak bennünket, bajtársait.

Nőttön-nőtt indokolt elkeseredése közéletünk és sajtóviszonyaink miatt. Először két esztendeje hangoztatta nyilvánosság előtt, azon a szép csikszeredai könyvbemutatón, amelyen a budapesti Osirisnál kiadott *A megmaradás parancsolatai* (1999) című könyvének örülhettünk: „Kilépek az RMDSZ-ből!” (Utóbb aztán nem követte Székely János és Szócs Géza példáját, nem lépett ki Szövetségünkéből. Most pedig kilépett az Életről.)

Rettenetesen haragodott a miatt, hogy az RMDSZ-ben egyesek, az ún. **egység-demagógia** hirdetői, akár Szövetségünk vezetőpozícióiban, ahelyett, hogy önrendelkezésünkért, autonómiánkért küzdenének, **a nemzeti önfeladás útjain botladoznak**. Felháborodva emlegette többször is annak az RMDSZ-képviselőnek, egykori miniszternek, Tokay Györgynek nevét, aki a közelmúltban történelmi egyházaink egyes ingatlanait kívánta volna kormányzati pénzzel „megváltani”, olyan magyar egyházi javakról akarván lemondani, amelyekhez sem régen, sem ma sem volt és nincs köze. Mert hiszen az átkosban a román bolsevik párt aktivistájaként buzgolkodott.

Fábián Ernő lelki rokonainak, **szellemi őseinek** vallotta élete utolsó délutánján **Szabó Dezsőt** és a *Kisebbségben* című tanulmánya miatt oly sokat gyalázott **Németh Lászlót**. Őket, két, XX. Századi klasszikusunkat idézte ez jószívű, drága ember, kinek élete a tegnapelőtt itt, Közép-Európa szélén, mint tövig égett lármafa lobbant ki, olyan látmafaként, mely a romániai magyarságot újabb vereségeitől, újabb csatavesztéseitől szerette volna megóvni, bajainkra és bajaink okozóira előre figyelmeztetve.

Keserűség töltötte el, miközben megalkotta utolsó, kiadás előtt álló könyvét a XX. Század zsákutcás történelméről, azokról az ideológiákról, melyek egyik csődből a másikba vezették az emberiséget, a magyarsá-

got. Különösen féltette nemzetünket a legújabb zsákutcától, az ún. globalizmustól, társadalmunk, civilizációnk, kultúránk elamerikanizálódásától.

Vágyott arra, hogy – Németh László szavaival szólva – mint utóljára 1956-ban – **a magyarság mielőbb újra „emelkedő nemzet”** legyen. Két nappal ezelőtt együtt örvendtünk Ernővel, hogy nemzeti kormányunk végre fölmérte, sőt – egy elenyésző kisebbségtől eltekintve – a magyar nemzetgyűlés fölmérte, sőt az egész anyaországi társadalom fölmérte nemzeti egységünk létrehozásának korszakos jelentőségét, még pedig a nemzetrészeinket elválasztó jelenlegi országhatároktól függetlenül létrehozandó nemzeti egységet, hiszen a státustörvény megalkotásával megtette az első lépést egységesülésünk irányába. Nyilvánvaló, hogy nemzeti egységünk megteremtése nem csupán a romániai magyarság, hanem anyaországunknak, sőt a magyar nemzet egészének is elsődrendű érdeke.

És mindketten erősen örvendtünk a nagyszerű hírnek, mely szerint miniszterelnökünk, Orbán Viktor a közelmúltban bejelentette, hogy anyaországunk alanyi jogon biztosítani fogja a magyart állampolgárság megszerzésének lehetőségét a nyugati szórványban élő magyarok számára, sőt még délvidéki sorstársaink számára is elérhetőnek minősítette!

Most itt, Ernő barátunk ravatalánál ígéretet teszek arra, hogy ugyanezért a jogért, tehát valamennyi Duna-medencei magyar számára az alanyi jogon igényelhető magyar állampolgárság biztosításának jogáért, más szóval valamennyi magyar testvérünk nemzeti egyenjogúsításáért minden erőnkkel ezután is küzdeni fogunk.

Tudjuk, hogy akárcsak mostanáig, ezután sem lesz könnyű a küzdelemünk. De valljuk a „gutta cavam lapidem – a csepp kivájja a követ” igazságát.

Tudván tudjuk, hogy akár a magánéletben, a közéletben is, a politikában is, ha Isten erőt ad, ha Isten velünk van, ugyan ki lehet ellenünk?

Isten vezéreljen, drága Ernő, kedves Peturunk a Földön túli útjaidon.

Eszméidért küzdünk, emlékedet őrizzük!

BUKARESTI SIRALOMFAL

Kár lenne, ha a túlpörgetett világterrorpolitikai események miatt feledésbe merülne Orbán Viktor egyes magyarországi politikusokhoz intézett felkérése, hogy ne járjanak Bukarestbe panaszkodni. A legrátermettebb szónokok sem szokták naponta ennyire fején találni szöveget, érdemes hát mélyrehatóbban foglalkozni ezzel a jelenséggel.

Tényleg: mi képezi a bukaresti panaszfal vonzerejét? Milyen anyagi vagy erkölcsi haszna származik az MSZP-nek abból, hogy miniszterelnök-jelöltje tősgyökös kolozsvár- napocás román nyelven behízelegte magát a hatalomba beláthatatlan időkre visszatelepedett román szocialisták lelkevilágába? Ha ki sem mondják hangosan, Adrian Năstase és társasága fülígérő mosolyából úgyszólván sejtettük volna, hogy a román-magyar szocialista találkón a Fidesz-kormányzatot szapulták, a jelenlegi „áldatlan” magyarországi helyzetre panaszkodtak és megígérték, hogy ha ők is újra visszatérnek a kormányrúdhöz, a magyar-román viszony kerékvágását a szocialista internacionálé keretében közösen (együtt-impregná) mélyítik egyirányú kátyúvá, a korábbi közös műalkotás, az alapszerződés szellemében.

A román tárgyalópartner természetesen a világ minden szavazatát az MSZP-nek kívánná, csak hogy ez az ellenszolgáltatás roppant áttételesen működik. A magyar választók közül aránylag kevesekben erősödik a szocialisták bölcsességébe vetett hit attól a tudattól, hogy legkedveltebb pártjuk újra beopta magát a román testvérpárt szívébe. Kun Béla óta ez olyan gyakran megtörtént, hogy már nem is számít kiemelkedő fegyverténynek. Az pedig egyenesen valószínűtlen, hogy ilyen húzással újabb szavazókat toboroz az MSZP. Azok az anyaországiak, akik az erdélyi magyaroktól egyetlen fillért is sajnálnak, már rég a baloldal táborában vannak.

Az SZDSZ is beletercel időnként ebbe a kórusba. Van egy (ördög és pokol: ez is kolozsvári származású!)

ideológusa, aki azzal a sirámmal bolygott a bukaresti siralomfal tövéhez, hogy ha sajtószabadságot akar látni, Romániába siet. Egy másiknak az a zseniális ötlete támadt, hogy a státuszigazolvány helyett biztosítani kell az erdélyi magyarok hozzáférhetőségét a magyarországi kereskedelmi tévék műsorához. Hadd butuljanak és főleg veszítsenek nemzeti azonosságukat! A román hatalom – a mindenkori, nemcsak a jelenlegi – az ilyen igyekezet láttán is fohászolni kezd: bárcsak sikerülne a magyarországi balliberális hatalom restaurációja. Nehezen számszerűsíthető, hogy a román ősnemzetvallási misék hány magyarországi szavazópolgár eszébe és szívére hatnak, annyi azonban holtbiztosan kiszámítható, hogy annak a pártnak, amely vissza akar jutni a hatalomba, semmi sem drága. Ha bárhol, bárki előtt ócsárolni lehet a politikai ellenfelet, az alkalmat meg fogja ragadni. Ha néhány száz szavazó bedől annak a mesének, hogy nekünk, erdélyi magyaroknak sokkal jobb, ha helyzetünket úgymond nem bolygatják, ha érdekünkben egyáltalán nem vagy csak nagyon „tapintatosan”, szüntelenül a másik fél érzékenységére figyelve állnak ki, akkor a bukaresti siralomfal felkeresésének útiköltségei megtérülnek.

Am nemcsak magyarországi pártaktivisták, hanem erdélyinek mondott magyarok (vagy magyaroknak mondott erdélyiek) is szoktak panaszkodni a jelenlegi magyar kormányra. Ezeknek kiemelt témája szintén a státustörvény, de szívesen beleakadnak a Trianon-emlékműbe is. Megnevezésükre nem vállalkozunk, ugyanis nagy szolgálatot tennének nekik. Elismervényt állítanánk ki arról, hogy ügyködésükkel árta-

nak nekünk, s ezt megbízóinknak elszámolási igazolványként mutatnák be sikerdíj vagy soron következő kitüntetés reményében. Márpedig ezeket a bedolgozókat amúgy is túlfizetik. Ők, akik a magyarországi sajtószabadság hiányára panaszkodnak, a legkedveltebb, legpénzesebb – legpénzeltebb – sajtóorgániumokban közölnek, soha egyetlen sorral sem fordulnak olyan lapokhoz, amelyeket éppen a vélemény szabadság betartása miatt egyre inkább kirekesztenek a pályáról a régi-új sajtómágnások.

Ha a romániai bedolgozók honoráriumát is számításba vesszük, a bukaresti siralomfalhoz való záródoklás elég sokba kerülhet. Többé, mint amennyi magyarországi szavazatot lehet vele nyerni. És mégis bőven akad forint ilyesmire. Valami távlati célnak is kell tehát léteznie. Valami nagyon bosszanthatja a magyarországi balliberálisokat a határon túli magyarok viselkedésében, amit szeretnének közömbösíteni. Ez nem lehet egyéb, mint a szorongatót kisebbségi helyzetben kialakult erősebb nemzet tudat, amelyből az anyaországi közvélemény el nem globalizált része ösztönzést merít ahhoz, hogy a nemzeti értékeket céltudatosabban képviselő pártokhoz vonzódjának.

Így már érthető. A kiadás-bevétel összegzésekor kijön a siralomfal látogatóinak a számítása. Egyetlen dolog marad megmagyarázhatatlan. Hogyan képesek piacra maradni – sőt, virulni – olyan romániai magyar sajtókiadványok, amelyekben hangot kaphat a magyar kormány gyalázása a nemzettudat erősítéséért tett intézkedései miatt? Tíz évvel ezelőtt egy jó nevű lapot olvasóközönsége bojkottal fenyegetett azért, mert az egykori bérszónokkal, Hajdú Győzővel interjúorozatot kezdett közölni. Az MSZP és az SZDSZ erdélyi bedolgozói most sokkal nagyobb kárt okozhatnak, az újságolvasó és a rádióhallgató mégsem válaszol kellő eréllyel.

Súlyos álmokkorba eshetett az erdélyi magyarság. Talán éppen a rafinált mediafertőzéstől.

Nits Árpád
(Kolozsvár)

Ete mezőváros emlékezete

(A török hadjáratok idején elpusztult Ete városra emlékeztek a Tolna megyei Decsen a GULÁG-rabok)

Itt Decs határában, a természet nagy színpadán, ahol a hátunk mögött kirajzolódnak Decs vonalai, Sárköz „fővárosának” vonalai, előttünk a szekszárdi dombvidék pompába öltözött virágosan ma, s a kettő között a lankák, a sík vidék, ez a csodálatos termőföld, ami Sárközben található.

Most itt állunk egy emlékmű előtt. Ez az emlékmű emléket állít a történelem viharaiban elpusztult huszonegy Sárközi falunak és lakóinak és Ete mezővárosnak.

Ha azt mondtuk a Kárpát-medencéről, hogy egy csodálatos földrajzi egységkép, és a teremtő erőnek valami varázslatos alkotása, akkor magáról Sárközről is azt mondjuk, hogy egy csodálatos földrajzi egység, ahol ez a nép megőrizte hagyományait, törvényeit, természetét. Határai: a gemenci erdő távlatában a látóhatár végén az erdőben megbújó Duna és az előttünk kanyargó Sárköz-sárvíz, mely délről, nyugatról és északról határolja ezt a vidéket. A kettő közötti rész mintegy 15 km széles és 25 km hosszú terület. Ezen a területen valamikor 13 település volt, és ebből a török dúlás után 9 elpusztult, és mindössze 4 maradt – Ócsény, Decs, Sárpilis és Alsónyék. A Sárvíz – a névadó Sárvíz, mely valamikor hajózható volt. Azon hordák a terményeiket, és azon építették malmaikat, mely a Bakonytól, Székesfehérváron, Simontornyán keresztül éri el Sárközt.

1855-ben belevezették a Sióba, majd a taplósi holt Duna-ágba lecsökkentették folyását, s ezzel „szaknyelven” szólva belefűlladt a saját iszapjába, s ma sajnos így néz ki. Annak idején ágáltak érte a decsiek. A Sárvíz és a hegy közötti részen, ezen a keskeny sáron, 17 honfoglalás kori település volt, ebből a török dúlás után mindössze 2 maradt: Bátaszék és Bába. Bába megtartotta sárközi jellegét, népművészetét, őt azért ide soroljuk. Bátaszék az nem, oda különböző telepések kerültek, és az nem sárközi község.

Itt a hegy lábánál húzódott valamikor a közép-európai híru római hadiút, melynek jelző köveit ma is megtalálhatjuk. Ez akkor Közép Európának a legnagyobb hadi útja volt. S miután 1532-ben Kráson bég elfoglalta Szekszárdot, később elesik Decs és Sárköz, 1566-ban elesik Szigetvár, a török seregeknek itt csodálatos felvonulási helye a római hadiút, amely ugye Budáról, Eszéken, Konstantinápolyon vezetett.

Sárköz asszonyait, lányait elhurcolják, a gyerekeket elviszik janicsároknak. A segítségükre siető férfiakat vagy lemészárolják, vagy elbujdokolnak itt a nádasokban. Néha segítségükre siet a bátaszéki apátság őrsége, de akkor itt őket figyelembe véve, az értesítés nagyon nehéz ilyen körülmények között. Sajnos a későbbi kor a Rácjárások kora is kegyetlen Sárköz-höz. Ha a mai értelemben értelmeznénk, akkor azt mondjuk, hogy „Koszovó” egy ilyen brutális része volt ennek. De a természet csapásai sem kímélték Sárközt, mert a két nagy vízgyűjtő, a Duna és a Sárvíz, amikor kiöntöttek, tengerré varázsolták Sárközt. Elpusztultak az állataik, elpusztultak a terményeik, tönkrementek a sövényekből font házaik, amiket újra kellett tapasztani. Így, amikor ezek az árvizes idők bekövetkeztek (hiszen, ha a mai időket is figyelembe vesszük), olykor nem tudtak, nem tudtak védekezni, felütötte fejét a betegség. Akkor a két hatalmas nagy betegség: a pestis és a kolera. Tizedelték Sárköz lakóit, és voltak sárközi falvak, ahol naponta 8-10-15 ember pusztult el, temetni nem győzték a halottaikat. Hiszen az 1700-as években ide telepítették ki az Ete város helyére a decsieket, mert hiszen ez volt a védekezésnek az egyik formája, és itt halt meg az egyik papjuk is, aki kijött ide velük. Itt, ahol most állunk, állt valamikor Ete mezőváros. Ez a mezőváros ezen a földnyelven húzódott mintegy 750 méter hosszúságban és 300-350 méter szélességben. Ete lakóinak száma 1000-1200 fő volt, és 194 háza. Nemcsak a lakinak számát, hanem a lakók névsorát is ismerjük. Azt is tudjuk, hogy amikor Ete vár nem tudott ellenállni, ez a csodálatos mezőváros sem tudott ellenállni a török seregeknek. 50 évvel később kapitulált, mint ahogy a törökök elhagyták Budát.

Pedig Etének 1331-ben itt, ahol ezek a köves részek vannak, egy csodálatos kőtemploma volt, ami 29 és 30 méter közötti hosszúságban, 8 méter széles maga a kápolna, és kriptarendszerével. A feltárások az elmúlt időszakban történtek.

Feltárták a templom teljességét, de az ekléziáját nem találták meg, pedig nagyon híres ekléziája volt. Feltártak 54 sírt, és az ott nyugvókról lehetett látni a törökök nyomait, mert hiányosak voltak a csontjaik.

Visszatemették őket, mert nem volt a Millenniumnak pénze arra, hogy

itt egy romkert létesüljön. Talán majd ez az emlékmű is segít abban, hogy egyszer ismét fel lehet tární, és egy romkertet lehet létesíteni.

Ez országos híru város volt, csodálatos vásárterei voltak, és vásárai, heti vásárai, amelyeket vasárnaponként tartottak. Az ország minden területéről a mesteremberek ide sereglettek, itt próbálták eladni portékáikat. Ezért Ete pénzt szedett. Csodálatos vágóhidjai voltak. Itt székelt a váci káptalan gazdaságait irányító igazgatósága.

Nagy átkelőhely volt itt a Sárvízen. A környék legnagyobb átkelőhelye volt, és ezért is pénzt szedtek, ezért tudott Ete fejlődni. Sajnos tönkrement és az országnak egyetlen olyan mezővárosa, amely fölé nem települt semmi, amely kutatható. Így értek véget ezek, és itt 500 éven keresztül nem jutott eszébe az embereknek, hogy megemlékezzenek erről a pusztulásról.

Ezért állítottuk ezt az emlékművet. Itt az emlékmű falában láthatják ezeket az emlékköveket. Az emlékkövek minden község temetőiből valók. Elhagytak, már senkié sem voltak. Elhoztuk őket, újracsiszoltuk, mert eddig azt mondtuk, hogy ősök azok, akiknek nevei névtáblára kerülnek. De mi azt mondjuk, hogy ez újra csiszolva mindig egy sír. Mindenki, aki a hazájáért valamit tett, azé is ez e kő, és mindenkié ez a szép márványkő. Úgy érezzük, hogy ezekben az idézetekben bennfoglaltatik minden. Minden, ami ezekben az időkben történt. És ezek az építő kövek is, amiket most hoztunk. S milyen az élet? Évszázadok múltán találkoznak a kövek, és elbeszélgetnek, és megőrzik múltjukat. Mint ahogy mi is végtelenné szeretnénk tenni ezt, ebben az emlékműben. Mit is jelent ez az emlékmű? Ha ránéznek, az íves falai, az összetartozást jelképezik, a szeretetet. Az első része az elpusztult településekről beszél. S, hogy nincs szegéllyel bevonva; és befejezve vége, azzal a fejlődést szeretnénk szimbolizálni. A fejlődést, amely Sárköz előtt áll. A lehetőséget, amelyeket szeretnénk elősegíteni Sárköz érdekében.

Első keresztény királyunk azt mondta, hogy ez a Kárpát-medence a magyarság temploma. Ha ez a Kárpát-medence a magyarság temploma, akkor ennek a templomnak valahol a nagy oltárképében most mindannyian benne vagyunk. Együtt Önökkel, magyarakkal. Ő nem magyar?

*Beődök Bertalan
tanár, történész*

Sovány vigasz, de más... tényleg nincs

1944 szeptemberében, mielőtt palatábla és palavesszőből álló teljes iskolai felszerelésemet egy tarisznyában nyakamba vehettem volna, iskolába menendő, bejöttek volt az oroszok. Ezt így mondták akkor. Senki sem tudta, mennyi időre jöttek, s arra sem gondolt senki, hogy nemsokára „felszabadító” lesz a nevük.

Nem is vette szájára senki a felszabadító, vagy felszabadulás szót, legfennebb gúnyosan. Két orosz szót azonban igen-igen gyorsan megtanult mindenki. Az egyik volt a *bárisnyá*, ami fehérszót, még pontosabban kisasszonyt jelent, s különösen szeszesej fejel csak azon járt az eszük ezeknek a felszabadítóknak. Inni pedig ittak, benzinen kívül mindent.

A másik szó pedig vala a *csász*, amit nem magában, hanem *dáváj csász* kombinációban használtak, s aki nem értette volna, kézzel is mutogatták, jelbeszéddel magyarázták: (add) ide az órát! Nyilván azokra vonatkozott, akik még az elején, semmi rosszat nem sejtve, karórájukat viselni merészelték. Meg is volt mindenki győződve arról, hogy az oroszok eddigelő órát nem igen láthatnak. Lábukon alig álló, holt-részeg orosz katonák karján 3-4 karóránál több csak azért nem volt, mert hát... ugyebár, anno 1944-ben nálunk felé sem volt mindenkinek ilyesmije, mint ma. Híre járta volt, hogy Szentgyörgyön beállított egy „felszabadító” katona az óráshoz és eléje rakott 2 vekkerórát, megparancsolván, hogy készítsen azokból egynéhány, karra való kicsikét – így kezdődött az *ukáz* szó pályafutása.

Miután a *dáváj csász* szállóigévé vált, egyelőre mindenki járt a saját dolga után. Aztán változtak az idők, s változott a szó (használat) is.

Egyszer azonban – éspedig a felszabadítók mindenféle nemlétező tulajdonságokkal való felruházásával párhuzamosan – nem volt már tanácsos *dáváj csász*t mondani, még viccből sem, mivel ezt az osztályellenség (addigalé nem is ismert magyar szó!) találta ki, a „dicsőséges és legyőzhetetlen” szovjet hadsereg katonáinak rágalmasására.

Mindez úgy jutott eszembe most, hogy a minap láttam egy német riportot Sztálin (hadi) fényképészéről,

Jevgenyij KHALDEJ-ről. Aki valamikor, valaha látta a világháború fotódokumentumait, például amikor a vörös zászlót kitűzik a berlini Reichtagra, na kérem, azt a fotót az a Jevgenyij KHALDEJ csinálta. És most elbeszélte a fénykép valódi, eddigelő ismeretlen történetét, a következők szerint:

Ahogy a másik, híressé vált, az amerikai és szovjet katonák találkozását az Elbánál, mutató fotóval történt, a berlini felvétel is, az eseményt követő másnap készült, a saját számára. Éspedig úgy, hogy összegyűjtötték az előző napi zászló-kitűzőket, és szépen beállították arra a felvételre, amelyik aztán be is járta az egész világot.

Mikor a képek elkészültek, észre vette a politikai tiszt, hogy a zászlót tartó szovjet katonának a bal karján, csuklója felett sorakoztak egymás után, sorban a zabrált karórák. A politruk nyilván tisztában volt eme kardisz politikai horderejével. Mivel szovjet katona ilyet nem tehet, elhangzott hát az *ukáz*: a karórákat el kell tüntetni! Ezt a procedúrát retusálás néven ismeri a fotográfia és a kommunisták éltek vele igen gyakran, hiszen állandó feladatnak bizonyult, a tegnap még ünnepelet, ma kegyvesztetteket minden hivatalos fotóról eltüntetni, s ezzel remélték... a történelemből is, ami tudvalóleg nem vált be. KHALDEJ tehát elretusálta a karórákat, s nyilván olyan jól, hogy senki rá nem jött volna, ha most el nem mondja.

KHALDEJ nyomeltakarító munkájában a félelem ugyancsak erősen sarkallhatta, hiszen, ha óréa, a zsidóra ráfognak a vörös katona szándékos pellengérezését, biztosan szibériai munkatáborban fejezi be életét.

A „*dáváj csász*”-időkhöz kapcsolódik a király távozása és a „népi demokrácia” megérkezése, ahogyan a kisiskolás ezt akkor látta.

Egy reggel Becsek tanító úr azzal kezdte az órát, hogy leakasztotta a falról a király berámazott arcképét, s egy céduláról olvasni kezdte: „Gyermekek, többé nincs király!” – és rövid szünet után: „Ezután demokrácia leszen”... „*demosz*, görög szó, népet jelent; demokrácia pedig azt jelenti: népuralom. Ezután tehát, a nép fog uralkodni.”

Saját maga felett? Na nem! Saját nevében mások uralkodtak, felette. S nem jobban, mint a király.

Nyomban kezdetét vették a folytonos hazugságok, máris azzal, hogy a király önként mondott le, és a hatalmat a népre ruházta, és annak boldogságot kívánva, eltávozott. Ebből annyi volt igaz, hogy eltávozott.

Aztán kezdték dicsérni a nagy szovjet népet, hogy milyen boldogságban leledzik, és hogy mennyire szeretik egymást az a temérdek sok náció, meg azt is, hogy valamiféle új dologgal vannak éjjel-nappal elfoglalva, aminek a neve: a szocializmus építése.

Senki sem tudta, hogy miféle dolog az. Nemsokára aztán megtudhatta. Közben kezdtek hazaszállingózni orosz hadifogságból, akik elbeszélései ellenpontozták a hivatalos propagandát; amit különben sem hittek.

Milyen lehetett ez a „népi demokrácia” a századfordulón születettek számára, akik az I. világháborúban már részt vettek, s utána több rendszerváltozást is átéltek? Egyik ilyen bácsi, aki ott volt Doberdónál és a Piavénél – nyilván nem bámészkodni –, valamikor, az 50-es évek végén, így fakadt ki fiúunokáira – akik nyári vakáción, Ferenc Józsefről tankegyetemes fogalmazásban, becsmélően szóltak: „Fijam, az én házamban, a király őfelségét, ne szidja senki! Még az onokám se!”

Mást szidni nem lehetett? De, például a kulákokat, míg el nem fogytak.

Az öregnek szokása volt, a Homoród völgyén északi irányban, a Hargita felé nézelődni, ami felett a felhők gyülekezése és formája mindig megbízhatóan jelezte a várható időjárást, kaszálás idején felettebb hasznos tudnivaló. Egyszer pedig, az égen látottakat és a földön tapasztaltakat így hozta közös nevezőre: „... mióta az oroszok béjöttek vót, azóta még a Hargita es hazudik!”

Ez lenne hát számunkra röviden a 20. század keserű tapasztalata, amit – igaz ugyan – megoszthatunk másokkal is.

Sovány vigasz, de más... tényleg nincs.

Dr. Szócs Károly
(Németország)

MAGYAR DIÁK „ESÉLYEGYENLŐSÉGE”

A B A B E S - B O L Y A I E G Y E T E M E N

A kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem egyik magyar hallgatója, Dranik Réka, aki a japán nyelvészettel és a japán-magyar kapcsolatok kutatásával foglalkozik és már sikeres nyelvvizsgát tett japán nyelvből Budapesten, az alábbi levéllel fordult támogatásért, mivel olyan ösztöndíjat nyert el, melyet csak akkor tud felhasználni, ha mintegy 2000 USD összegű költséget tud vállalni. Eddig sikerült összegyűjtenie mintegy 500 USD-nek megfelelő összeget, azonban október közepén a párizsi egyetemen csak akkor tudja elkezdni tanulmányait, ha sikerül összegyűjtenie a hiányzó mintegy 450 ezer forintnyi összeget. Mivel tudomásunk szerint nem egyedi esetről van szó és erdélyi magyar diákok külföldi továbbképzése olyan megoldatlan kérdés, melyet magyar állami támogatás sem biztosíthat (a Diákhitel például csak magyar állampolgárok számára elérhető), a Bolyai Egyetemért Alapítvány elhatározta, hogy gyűjtést kezdeményez a külföldön tanuló határon túli magyar hallgatók megsegítésére.

Kérjük, szíveskedjék támogatni kezdeményezésünket!

Katona Szabó István, a Bolyai Egyetemért Alapítvány elnöke

Cím: H-2100 Gödöllő, Palotakert 11

Számlaszám: OTP- 11742049-20312509

Részlet Dranik Réka leveléből

Én, Dranik Réka, jelenleg a Babes-Bolyai Tudományegyetem II. éves, japán-német szakos hallgatója vagyok. Tanulmányi eredményeim alapján harmadik vagyok az évfolyamon, a japán és a német nyelven kívül beszélek az angolt és a franciát, és természetesen a románt is (ezenkívül kezdő szinten az orosz és a kínait). Leginkább az általános és összehasonlító nyelvészet és főleg a japán nyelv és kultúra érdekel, ez utóbbi már általános iskolás korom óta. Ez az oka annak, hogy japán vonalon nem csupán évfolyamelső vagyok, hanem az egész szakon az egyedüli diák, aki sikeresen vizsgázott az úgynevezett Japanese Language Proficiency Testen (amelyet évente egyszer éppen a budapesti Károli Gáspár Református Egyetemen tartanak meg az egész közép-kelet-európai régió részére), és így egyedül én rendelkezem japán nyelvi kompetencia diplomával. Mi több, japán vonalon kutatómunkával is foglalkozom, melynek eredményeként már három közlemény áll mögöttem. Kutatási témáim a következők: A sintoizmus, mint animista vallás; Az úgynevezett „sumi-e” festészet; Kontinentális hatások a japán kultúrában; A Kazár Lajos által feltételezett japán-magyar nyelvrokonság kérdése.

Kérem, hogy a fentieket ne vegye öndicséretnek vagy dicsekvésnek, az ilyesmi igencsak távol áll a természetemtől, hanem egészen egyszerűen tényközlésnek, amelyre azért van szükség, hogy érthetőbb legyen mindaz, amit a következőkben elmondok.

A fentiek alapján, azt hiszem, hogy jogos az elvárásom, hogy ha az egyetem kap japán vonalon egy külföldi ösztöndíjat, azt nekem ítéljék. Nos, nem így történt. Vagy nem egészen így.

Először áprilisban kapott az egyetem egy ösztöndíjat Japánba, a Chibai Egyetemre. Az ösztöndíj elnyeréséhez a tanulmányi átlagot, a japán tárgyak átlagát kellett igazolni, szakdolgozatot (vagy dolgozatokat) mellékelni, ha van és egy kutatási projektet kellett kidolgozni, esetleg egyéb iratokat is beadni. Miután mindez megtörtént, megszületett a döntés. Éma Tamaianu katedrafőnöknő az ösztöndíjra A. D. nevű (és román nemzetiségű) évfolyamtársnőmet jelölte!

Szeretném most felsorolni a köztem és évfolyamtársnőm közötti egyéb különbségeket: az én általánosom 9,63, az övé 8,50; arról nem is szólva, hogy neki még I. évről van egy elmaradt vizsgája általános nyelvészetből; általánosom japán vonalon 10-es, az övé 9,30. Szakdolgozata nincs, én kettőt mellékeltem, úgyszintén két kutatási projektet, kolleganóm egyet, ezekre mindketten a maximális osztályzatot, 10-est kaptunk. Én még mellékelni tudtam a japán nyelvvizsga diplomámat is.

Ezek után joggal tevődött fel a kérdés: az ösztöndíjat miért A. D. kapta? Az eredményhirdetésekor a kérdést nem csak én, mások is feltették. A katedrafőnöknő – szerintem „cseles” – válasza az volt, hogy D. kutatási projektje (A nő helyzete a mai Japánban) az, amelyik egybevág a Chibai Egyetem professzorának a kutatási területével! Csakhogy ezt előre senki sem közölte velünk! Ekkor a katedrafő-

nöknő megnyugtatót, hogy nemsokára jön még ösztöndíj egyetemünkre.

Hát májusban aztán jött is. A neves párizsi INALCO (Institut National des Langues et Civilisations Orientales) japán részlegére. És ezt az ösztöndíjat nekem ítélték. Igen ám, csak hogy a két ösztöndíj között, melyek mindenike két félévre, azaz 9 hónapra szól, van egy igen nagy különbség. A chibai ösztöndíjjal járó összeg havi 1500 USD, a párizsival viszont csak havi 50 USD. Nyomban közölték velem azt is, hogy Párizsban a létfenntartáshoz szükséges minimális összeg havi 300 USD, sőt a franciák még beutazási vízumot (mert nekünk még ez is kell) sem adnak, ha a kérelmező nem tudja igazolni, hogy rendelkezik legkevesebb 1200 USD-ral. Én nem rendelkezem ezzel az összeggel, így féltő, hogy nem tudok élni ezzel az ösztöndíjjal, amely számomra, főleg a szakmai jövőm szempontjából létfontosságú volna.

Íme, így néz ki az esélyegyenlőség a „demokratikus” Romániában.

Mi ugyanis nagyon szegények vagyunk. Szüleim két nyugdíja, plusz az én tanulmányi ösztöndíjam havi 26.750 Ft-nak megfelelő összeg. (Arról már nem is beszélve, hogy családi házunkat 1999-ben a román hatóságok elvették, és minket kidobtak az utcára, a szabad ég alá. De ez már egy más történet.) Így aztán az egyetemen azt tanácsolták, hogy akinek nincs pénze, az keressen szponzorokat. De az erdélyi magyar diákokat segítő alapítványok (Apáczai Alapítvány, Iskola Alapítvány) összesen 140 USD-t tudnak adni. A Soros Alapítvány már csak a cigányokat segíti. Egy iteni magyar cég adott még 75 USD-t. Edesapám két barátja összesen 200-at. Ennyit (415 USD) sikerült „összekoldulnunk” másfél hónap alatt, de többre itt már nincs kilátás. Pedig kellene még, az útiköltséget is beleszámítva, legkevesebb 2000 USD. (Megjegyzem, hogy román diákok ekkora szponzorálási összeget 1-2 hét „talpalás” után könnyűszerrel megkapnak. Ez is az esélyegyenlőség egyik fejezete.)

Amint azt Ön is sejti, ezek után azért fordulok Önhöz ezen a levélen keresztül, hogy nagyon szépen megkérjem: segítsen nekem abban, hogy ne veszítsem el ezt az ösztöndíjat. Pénzügyi támogatást kérek. Bármilyen kis összeg jól fogna, hiszen nem is merek többre gondolni 5-10-15 ezer Ft-nál. És esetleg, ha nem jelentene Önnek nehézséget vagy kellemetlenséget, megkérném, próbáljon másokat is megkérni a nevemben. Ugyanakkor fogadom, hogy két év múlva, miután az egyetemet elvégzem és dolgozni fogok, a kapott összeget visszatérítem!

Elfogadok bármilyen hasznos tanácsot is.

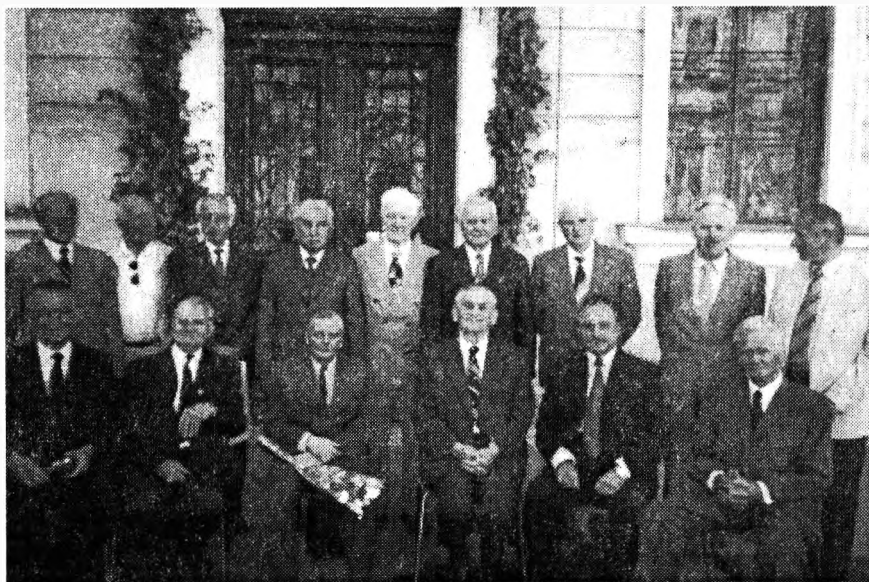
Szíveségét előre is nagyon hálaosan köszönöm.

Tisztelettel
Dranik Réka
Kolozsvár

Öregdiákok jubileumi találkozója Kolozsváron

Erdélyben a rohanó életritmus és az egyre romló életszínvonal ellenére gyakoriak az öregdiákok baráti találkozói. Ezeken rendszerint az Alma Mater falai között összegyűlt öregdiákok egykori tanáraikra, valamint diákéveik emlékezetes pillanataira és eseményeire emlékeznek. Ilyenkor szokás beszámolókat is tartani életutunkról, családi helyzetünkről.

Ez év június 16-án, sok szép emléket felidéző osztályfőnöki órán és banketten vettek részt a kolozsvári Brassai Sámuelről elnevezett Liceum azelőtt 50 évvel végzett öregdiákjai. Érdemes felidézni az akkori erdélyi viszonyokat. A háború utáni negyvenes évek vége és az ötvenes évek eleje viharos és ellentmondásos időszaknak számítanak. Dúlt az osztályharc, s már az összes javak és intézetek államosítása után voltunk. 1951-ben, az akkori kolozsvári 1. sz. Magyar Fiúliceumban végzett osztályunk tanulói, az 1948-ban végrehajtott államosítás és az úgynevezett „tanügyi reform” következtében három iskolából verbuválódtak. E sorok írója, 14 osztálytársával az itt működő Unitárius Kollégiumból, 13 tanuló az Állami Magyar Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziumából és 18 tanuló a Piaristák Főgimnáziumából kerültek ide az iskolák átszervezése következtében. Így – a mai viszonyok között nehezen elképzelhető – nagy létszámú (46 tanuló) osztály szerveződött. Kezdetben a nagy létszám, a különböző iskolákból hozott szokások, nézetek és felfogások, nem ritkán világnézeti véleménykülönbségek súrlódásokat okoztak az osztályban, de ezek menetközben megoldódtak. Tankönyvek akkor tulajdonképpen nem is voltak, illetve elvétve ritkán, szüleinknek nehéz volt a betevő falatot biztosítani. Télre nem volt télkabátom, füzeteimet, tanfelszerelésemet táská hiányában, a kezemben hordtam. Mindezek ellenére, a fiatalos és egészséges versenyszellem meghonosodása és az új tanári kar igényessége és pedagógiai, szakmai hozzáértése mintaosztályt faragott belőlünk. Ezt bizonyítják az érettségi, de különösen a későbbiek folyamán elért eredmények. Ezekre most 50 év távlatából érdemes visszapillantani.

Osztályunk az 50 éves találkozón

Osztálytársaink közül 28-an végeztek el különböző fakultásokat hazai és külföldi egyetemeken, heten szereztek doktorátusi címet. Öt lett közülünk gépészmérnök ugyanannyi tanár, hárman orvosok, szintén hárman vegyészmérnökök, hárman bányamérnökök, ugyanannyian agrónomusok, egy osztálytársunk építészmérnök, egy ügyvéd. Egyetemi tanári címig három kollegánk vitte: Ábrahám Sándor biokémikus, Reményi Sándor matematikus és Mihalik András építészmérnök.

Az eltelt évtizedek folyamán sokunk munkáját értékes kitüntetésekkel és oklevelekkel ismerték el.

Az egyetemet nem végzett osztálytársaink közül többen elismert esztergályosok, elektrotechnikusok, építésvezetők, „autószerelők” lettek, sőt egyik osztálytársunk katonai vadászpilóta lett.

Nyilvánvaló, hogy ilyen eredményeket csak úgy tudtunk elérni, hogy

„...Amít erő vagy hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszaadhatják. De amiről a nemzet félve a szenvedésektől, önként lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és mindig kétséges...”
(Deák Ferenc)

kiváló – mondhatjuk nagynevű – tanáraink voltak, akik belénk oltották a tudás iránti vágyat, a tudomány tiszteletének és megbecsülésének az eszméjét.

A Fazoli Sándor tanár úr vezetete jubileumi osztályfőnöki órán, elsősorban volt tanárainkról emlékeztünk meg sajtócikkek, életrajzi tanulmányok alapján. Kegyeletteljes, szívből jövő emlékezés volt Heinrich László, Jánki János, Balázs István, György Dénes, Roosz József, Hatvázi Sándor, Mikó Imre, Katona József, Mészáros Miklós, Xántus János, Bartha Béla, Magyarai Lajos és Vácz Margit oktató és nevelő tevékenységére, emberi és pedagógusi magatartásukra. Fájó, hogy egykori tanáraink közül ma csak néhányan élnek, osztálytársaink közül pedig 18-an távoztak el az élők sorából.

Felidéztük Heinrich tanár úr emlékét, aki 30. éves találkozómon említette, hogy hosszú tanári pályája során nem talált még oly erős osztályt, mint a miénk. Ugy vélekedett, hogy egy osztály sem állta volna ki a velünk való összehasonlítást színvonalban és sokoldalúságban. Az áldott emlékezetű Reményi Sándor volt kollegánk, majd egyetemi professzor, több találkozónkon mondta, hogy az erdélyi iskolákat inspektálva a miénkhez hasonló osztályokat keresett,

A Brassai Sámuel Liceum Kolozsváron

de sehol sem talált. Így minden dicsékvés nélkül elmondhatjuk, hogy abban az időben ez a 46 tanulóól álló osztály uralta a kolozsvári magyar középiskolás szellemi- és sportéletet. Szép volt fiúk!

Találkozásunknak az adott különös hangulatot és színt, hogy azt a ballagási ünnepélyel együtt tartottuk, a Gaudeamus igitur, a Ballag már a vendiák, és az Elmegyek, elmegyek ismert búcsúzó énekek hangjai mellett. A Brassai Sámuel Liceum első osztályosai egy rövid műsorral és virággal kedveskedtek nekünk, Sebestyén Éva aligazgatónő jelenlétében. Mindezt nagyon köszönjük egykori iskolánk mai lakóinak. Az Alma Mater 50 év után sem felejtett el.

Az emlékező osztályfőnöki órán éreztük, hogy emlékezetes és áldott volt számunkra ez a nap, mely elhozta nekünk az évezred első baráti találkozóját. Úgy véljük, hogy a partalan időt elhomályosító felhőkön keresztül, az egykori megfigyelt OSZTÁLY és a ma létező ISKOLA üzent nekünk, bátorítással, biztatással és jókívánásokkal, az iskola homlokzatára vésett MUSIS ET VIRTUTIBUS (A MŰSÁKNAK ÉS ERÉNYEKNEK) szellemében. Újra bizonyítást nyert, hogy elsuhant fiatalságunk és semmihez sem hasonlítható diákeveink emlékeit semmi sem homályosíthatja el.

A vendiákok részéről,
Ajtay Ferenc

**ERDÉLYI
MAGYARSÁG**

H - 1116 Budapest
Sopron út 64. I. em.

Levelező partnert keres:

Bíró Kinga (12 éves)
2143 Kistarcsa
Diófa utca 21.
(Érdeklődés: irodalom, rajzoltatás, kutyák)

FORDÍTÁS

TRADUCERE • ÜBERSETZUNG • TRANSLATION • TRANSLACJA
TRADUZIONE • TRADUCTION • ПЕРЕВОД

- fordítunk jogi, kereskedelmi, műszaki szakszöveget, köz- vagy magánokiratot közjegyzői hitelesítéssel
- szövegszerkesztés, minőségi fénymásolás
- elkészítünk bármilyen műszaki rajzot

**Nem szükséges hozzánk utaznia.
Kiszolgáljuk faxon, modemen vagy postán!**

Marosvásárhely, Lupeni u. 1.sz.
Tel.: (00-40) 065/164-342

Postacím: SERVOPRINT SRL
4300 Tg. Mures str. Lupeni nr. 1.
E-mail: bizsak@fx.ro

DR. KINCSES ELŐD

ügyvéd
IRODA:
Budapest III. Kolosy tér 1/A II. em. 3.
LEVÉLCÍM:
1142 Bp. Ungvár u. 10/C I. em. 3.
Telefon/Fax/Üzenetrögzítő:
(36-1) 388-60-82
Mobil: (06-20) 451-49-16
E-mail: avkin@axelero.hu

avocat
BIROU:
4300 Tg. Mures – Marosvásárhely
str. Calarasilor (Kossuth L.) 47
Telefon/Fax:
(40-65) 215-535
Mobil: (40) 94/797-961
E-mail: avkin@fx.ro

A fenti emléktábla Aleppóban, a bazárban, egy volt karavánszeráj falán található
(Benzédi Pál – Genf)

ADOMÁNYOK (Ft)

BELFÖLD

Nagy István	Dömsöd	1.000.-
Fülep Zoltán dr.	Siófok	500.-
Zakariás Egon dr.	Bp.	3.000.-
Kölla Károly	Leányfalu	2.500.-
Hullán Szabolcs	Vácegres	1.000.-
Barakonyi István	Bp.	500.-
Kovácsné Sárecz Erzsébet	Miskolc	2.000.-
Hoyos Imre	Bp.	1.500.-
Csepregi Béláné	Recsk	500.-
Dávid Márton	Leányfalu	1.000.-
Pacsai Norbert	Abádszalók	500.-
Kántor József	Baja	500.-
Udvarhelyi András	Bp.	5.000.-
Antal Balázs	Bp.	3.500.-
Péterfy Pál dr.	Budakalász	2.000.-
Antal Balázs	Bp.	3.500.-

KÜLFÖLD

Hornyak Béla dr.	Németország	20.504.- Ft
P.J. dr.	Svájc	50.- SFR
Illyés Andrásné	USA	30.- USD
Simon József	Kanada	40.- USD
Erdélyi Világszövetség Stuttgarti Szervezete	Németország	2.000.- DEM
Apponyi Gyula	Németország	100.- DEM
Zsidó László dr.	Olaszország	100.- DEM
Rubchich Iván	Ausztria	18.500.- Ft
Gergely Gyula	Ausztrália	10.- USD
Kis György	USA	40.- USD

Köszönjük adományát! Ön ezzel a magyarságnak ahhoz az elenyésző kisebbségéhez tartozik, aki nem csupán szavakkal, hanem így módon is támogatja azt a munkát, amit alapítványunk felvállalt!

KÖZLEMÉNY

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány (adószám: 19667173-1-43, cím: 1116 Budapest, Sopront u. 64.) ezúton ismerteti a 2000. évi közhasznú tevékenységének főbb adatait és szolgáltatási igénybevételének módját:

Éves beszámoló

A. Befektetett eszközök	193	C. Saját tőke	3160
I. Immateriális javak		I. Induló tőke	7549
II. Tárgyi eszközök	193	II. Előző évek eredménye	-3059
III. Befektetett pénzügyi eszközök		III. Tárgyévi eredmény	-1330
B. Forgóeszközök	3855	D. Tartalék	305
I. Készletek		E. Céltartalék	
II. Követelések	1933	F. Kötelezettségek	583
III. Értékpapírok		I. Hosszúlejáratú kötelezettségek	
IV. Pénzeszközök	1922	II. Rövidlejáratú kötelezettségek	583
Eszközök összesen	4048	Források összesen	4048

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány 1.999.996.- Ft cél szerinti juttatást nyújtott. Az Alapítvány 2000. évben vezető tisztségviselői részére sem pénzbeli, sem természetbeli juttatást nem nyújtott. Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány 2000. évben 1.600.000.- Ft összegben részesült költségvetési támogatásban a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától. A kapott összegről az Alapítvány a Minisztérium felé elszámolt. A Kuratórium 2001. évben is az Alapítvány alapítói céljainak megfelelően nyújt támogatást. A 2000. évről készült közhasznúsági jelentés az Alapítvány székhelyén megtekinthető.

ÁTALVETŐ 39

AZ ÁTALVETŐ SZEPTEMBERI SZÁMÁNAK TARTALMÁBÓL:

- Király Károly: Ki menti meg az erdélyi magyarságot?
- Az EKOSZ a státustörvény romániai fogadtatásáról
- Az MVSZ elnöke az újrakezdésről
- Maros Tibor: Kelemen László professzor emlékezete
- Irodalom: In memoriam Kemény János és Balázs Ferenc

Fizessen elő a lapra, s barátait, ismerőseit is erre biztassa!

Egy példány ára 250,- Ft

Az előfizetéseket egyszerű postai utalványon kérjük feladni a következő címre: EMTE 7101 Szekszárd I., Postafiók: 480

E-mail: ekosz@axelero.hu

Az Erdélyi Magyarság külföldi képviselői:

Amerikai Egyesült Államok:

Maria Orbán-Bihary
402 East 65th street 2B
New York, NY. 10021
Tel.: (1)212-744-7946
Fax: (1)212-744-0614

Ausztrália:

Jed Productions, Józsa Erika
Cím: 22 Marinelle Street Manly Vale
2093 Australia
Tel./fax: 612-9907-6151

Belgium:

gr. Teleki Kálmán
Bovenberg 122
1150 BRUXELLES
Tel.: (02) 770 16 01
Bank: 310-0737944-54

Dánia:

Dansk-Ungarsk Seiskab,
Hortensiavej 12. 1857 Frederiksberg C

Hollandia:

K. A. Pehlig-Stubnya,
Muzenlaan 5, 2353 KB. Leiderdorp,
Postabank No. 653 557
Tel.: 07/89-03-31

Izrael:

Páll Tibor
Street Puhah 6 A/5
35311 Haifa
Tel.: 528780

Kanada:

Kate Karácsony, Pannonia Books Ltd.
P. O. Box 1017 Postal Station „B”
Toronto, Ont. M5T 2T8
Tel./Fax: (416)5353-963

Nagy-Britannia:

Klára Morvai, Hungarian Book Agency
P. O. BOX 1956
Durham DH1 2GA
Tel.: 00 44-191-272-2446
Fax: 00 44-191-368-4198

Olaszország:

Maria Toth Pittaluga
Mellbodes 41.09045 Flumini (CA)
c/c N 15853 096
Tel.: 70-830-309

Svájc:

Anikó Parragi
8046 Zürich, Wehntalerstr. 295.
Tel.: 41/1/372-3201
Zürcher Kantonalbank
Kto. Nr. 1118-0298.950 Zürich

Svédország:

János Járai
Fagotgr. 5/B, 223 68 Lund,
Tel.: 046/14-70-81
Postgiro: 6310 106-7

Azokban a – főleg európai – országokban ahol nincs lapunknak képviselője, olvasóink előfizetésüket akár címünkre postázott csekkel, akár **money orderrel** rendezhetik, de küldhetnek postai „COUPONT” is. Amennyiben magyarországi ismerőseiken keresztül akarnak előfizetni, úgy kérésre (akár üzenet-rögzítőnkön keresztül is) csekket küldünk.

áttelepültek, amíg a magyarországi hatóságokat érdekelte ez az ügy, az egykori Pénzügyi Központban több mint tízezer nyilatkozatok arról, milyen ingatlan-vagyont hagytak hátra. A szász, sváb, zsidó kitelepedők, akik 80 kilós csomaggal hagyhatták el Romániát, még jóval több ingatlant hagyhatták hátra, vagy lehetnek jogos örökösök, hiszen Brassó, Nagyszombat, Medgyes, Segesvár, Beszterce városok, vagy a falvak százainak lakóházai mind a tulajdonuk volt, gyárépületekről, szállodákról, üdülőkről stb. nem is beszélve.

Nem csoda, ha a törvény megjelenése után a végrehajtás módja számos változást szenvedett. Először a bírósági végrehajtóhoz irányították a feleket, majd létrehozták a közjegyzői irodához hasonlóan a bírósági végrehajtó, irodákat (Biroul executorilor judecatorești), melyek átveszik az értesítést (notificare) három példányban és továbbítják az illetékes megyefőnökséghez vagy polgármesteri hivatalhoz, ahol az ingatlan van. Minden esetben eredetiben kérik a tulajdonhoz való jog igazolását (főleg eredeti telekkönyvi kivonatot, melyből kitűnik ki volt az utolsó jogos tulajdonos az államosítás előtt). A külföldi tulajdonosoknak egy Romániában lakó állampolgárt vagy jogi képviselőt kell megnevezniük ottani közjegyző előtt hitelesített megbízással. Mindebből kitűnik, hogy elég bonyolult eljárásról van szó, melyet a jogban tájékozatlan tulajdonos, nehezen tud áttekinteni.

Joggal felmerülhet a kérdés, miért nem kaptak tájékoztatást a külföldön élő egykori magyar tulajdonosok ezrei, talán tízezrei kellő időben az új törvényről és a szükséges eljárásról? Szövetségünk – ahogyan hozzájutottunk a törvény szövegéhez, melyből kiderült, hogy a tulajdon visszajuttatás vagy kártérítés nem kötődik román állampolgársághoz, még április elején, tájékoztató küldött minden jelentős sajtóorgánumhoz kérve a tájékoztató közzétételét, vagy legalább rövid híradást arról, hogy megjelent egy ilyen törvény, mely magyar állampolgárok számára is lehetővé teszi a tulajdon visszaszerzést. A Magyar Nemzet rövid tájékoztatóján kívül egyetlen lap sem foglalkozott az ügygel. Hatóságok, minisztériumok sem tartották szükségesnek ezzel foglalkozni. Végül a Határon Túli Magyarok Hivatal honlapján közzétett egy tájékoztatót május végén, melyet erdélyi jogászok szerkesztettek meg, melynek szövege azonban nem tartalmazta a konkrét eljárást, mely időközben amúgy is módosult. A honlapon kiadott szöveg később meg-

jelent az Erdélyi Magyarságban, a napi sajtó figyelemre sem méltatta. Arra a felvetésünkre, miért nem létesítették egy olyan tájékoztató irodát, mint amilyen a földtörvény esetén működött Budapesten, az volt a válasz, hogy ezt rajtunk kívül nem kérte senki. Végül a közfigyelem hatásosabb felkeltésére az utolsó hónapban került sor, amikor a Kossuth Rádió Határok nélkül című adása többszöri sürgetésünkre néhányszor rövid figyelem felkeltő híradást közölt, és a Magyar Érdekvédelmi Szövetséget nevezte meg, ahol az érdekeltek tájékoztatást kaphatnak. Egyébként már előzőleg elküldtük tájékoztatónkat minden olyan magyarországi szervezetnek, mely erdélyi elnevezést visel azzal a kéréssel, legalább saját tagjaikat tájékoztassák. Az Erdélyi Magyarok Egyesületén kívül egyetlen más szervezet sem küldött visszajelzést arra vonatkozóan, hogy foglalkozik az ügygel. Pedig ezek a szervezetek nagyrészt parlamenti támogatásban részesülnek azon a címen, hogy az Erdélyből áttelepültek ügyeivel foglalkoznak.

A beadási határidő novemberig történő meghosszabbítása szerencsére lehetővé teszi az igénybejelentést azoknak is, akik ezt eddig elmulasztották.

Az RMDSZ végül is észbekapott, és az első hónapok érdektelenségét és passzív viszonyulását feladva külön bizottságot hozott létre az ingatlan-törvény végrehajtásának ellenőrzésére. Erre annál is inkább szükség lesz, mert már jelentkeztek azok a román erők, melyek a törvény végrehajtását egyenesen „hazaárulásnak” minősítik és elképzelhető, hogy egyes román használók, bitorló a magyaroktól, németektől, zsidóktól potom áron elrabolt és az államtól olcsón megszerzett ingatlant nem hajlandó visszaadni. Már egész magas állami szinten elhangzott, magának az államfőnek a szájából, hogy nem mindenkit illet meg az a nagy vagyon, melyet örökölt, hiába volt elődje tulajdona. Nyíltan megnevezi a volt királyt, aki visszaigényelte a Peles kastélyt és az egész komplexumot, mely nem állami, hanem családi tulajdon volt. De felmerül a Malaxa-tulajdon is Bukarestben, melyet szintén vitásnak minősítenek, vagyis visszatérnek azok reflexek, melyek „kizsákmányolókat” emlegetnek újólaj, ha a „román nemzeti vagyont” érinti a visszatérítés. A rabolt zsákmányt az osztályharcos kommunisták utódai nemzeti alapon próbálják megtartani. A szélsőséges ellenzéki párt vezetője egyenesen felszólította az államfőt, hogy ne írja alá a parlament mind két háza által megszavazott tör-

vényt. Az iskolák, egyházi és más közösségi javak visszaadására külön törvényt kívánnak hozni, de már előjáróban leszögezték, hogy természetbeni visszaadásról szó sem lehet, legfeljebb kártérítésről. Már azt is előre jelezték, hogy ez meg fogja terhelni a tulajdonosokat mindazzal a költséggel, melyet a használók eddig az épületekre fordítottak, elfelejtve azt, hogy ép, működőképes épületeket vettek át, melyért semmit nem fizettek és több évtizeden át használták díjtalanul.

Olyan eset is előfordult, például Kolozsvárt, hogy a polgármester önhatalmúlag, erőszakkal akadályozta meg a jogos tulajdonosnak a kormányrendelet által visszaadott épület átvételét. De nemcsak az egyházi épületek visszaadása vitatott. Szó sem esett még a magyar szervezetek tulajdonról, a Hangya, Kalácska épületeiről, vagyonáról, a Szövetség Hitelszövetkezet és Hangya üzemeiről, az EMGE, EMKE, EKE, Erdélyi Múzeum Egyesület vagyonáról, épület-ingatlanokról, számos olyan egykori magyar intézményi vagyonról, melynek ma működik a jogutódja.

Létezik tehát Erdélyben, Bánságban, Partiumban egy olyan egykori magyar tulajdonú vagyontömeg, mely a jogtalan államosítás, elkobzás révén ebek harmincadjára került, jogtalan rablók uralják, esetleg értékesíteni próbálják, de jelenben holttőke az állam szempontjából is, mert a rabló csak feléli a kész, de sem működtetni, sem befektetni nem hajlandó, de nem is képes. Az elnéptelenedő falvak, a bedeszkázott házak százai, az egykor virágzó szász és sváb falvak mai rozoga, omladozó állapota mutatja a rablás és fosztogatás igazi eredményét, a tulajdonrendezetlenség következményeit. Amíg nem rendeződnek a jog alapján a tulajdonviszonyok, amíg a befektető nem látja biztosítva befektetése jövőjét, nem veheti meg a jogos tulajdonostól azt a telket, ahova építeni akar, azt az ingatlant, melyet hasznosítani kíván, aligha vállal befektetést Romániában. Amíg az a jelszó hangzik harsányan, hogy „Mi nem adjuk el az országot!”, ordítják tele szájjal azok, akik elrabolták mások vagyonát és most is bitorolják, nehezen hihető, hogy akad olyan boldog külföldi, akár román vagy nem román, aki hajlandó áldozni, tőkét bevinni.

Az elrabolt magyar vagyontömeg visszaadása révén létrehozható lenne egy olyan tőke-alap, mely magyarországi befektetők részvételével virágzó gazdaságot teremtene ebben az országrészben, mely az egész Románia javát, gazdagodását szolgálná.

*Katona Szabó István
a Magyar Érdekvédelmi Szövetség
ügyvezető elnöke*

Nyílt levél Vasile Soporan prefektus úrnak

A romániai magyarság érdekképviseleti szervezeteként az RMDSZ sorozatosan kijelentette, hogy hajlandó ténylegesen is támogatni Románia csatlakozását az Európai Unióba. Az ezirányba megteendő konkrét lépéseken túl, sőt ezekkel egyidejűleg, a hazai valóság jó néhány elemén módosítani kell és a változásokat a Nyugatnak is regisztrálnia kell.

Kolozsvár polgármesterének nagy adag cinizmusról tanúságot tevő folyamatos provokációi évek óta nemcsak a munkahelyeket teremtő befektetőket tartják távol a várostól, hanem ezzel egyidejűleg jelentősen hozzájárultak az ország hírnevének lerombolásához külföldön. „Nagyszerű” ötleteinek köszönhetően Kolozsvár polgármestere magánál a miniszterelnöknél is ismertebb a külföldi sajtóban.

A városunk központjában sorra kerülő „sörfesztivál” újra hírhető teszi majd Romániát és ez így van jól mindaddig, amíg azok, akik véget vethetnének ennek nem fogják fel, hogy jelenleg Romániát egy ember is kompromittálni tudja. Figyelembe véve, hol kerül sor ezekre a népinek nevezett rendezvényekre, az ötvenes évek legszomorúbb gyakorlata ötlük fel előttünk. Kolozsvár polgármesterének műveletlenségéből táplálkozó és jóérzést nem ismerő fennhéjázó viselkedése semmibe veszi a városlakók egy részének vallásos érzését, holott ők egy és ugyanazon város közösségének tagjai. A polgármester és támogatói elfelejtik, hogy örködnünk kellene a város békéjén és nyugalmán, képviselniük kellene a város hagyományait, nem pedig bemocskolni azokat.

Kolozsváron ezúttal megint szentségtörést követnek el, mint annyiszor az elmúlt években, hiszen nem csupán egy vallást taposnak a sárba, hanem magát a Vallást, egy többezer éves erkölcsiséget, amelyet a szervezők, de még a szponzorok egy része sem ismer, nem is becsül, holott oly gyakran hivatkoznak rá. Miközben az ortodox egyház nem engedélyezte, hogy a város másik terén, az ortodox székesegyház mellett kerüljön sor egy ilyen jellegű „eseményre”, másoknak el kell viselniük egy ilyen provokációt egyes központi és helyi intézmények képviselőinek asszisztenciája mellett, akik vallásos embereknek nevezik magukat. Kolozs-

vár polgármesterének újabb ténykedése nyomán kénytelenek vagyunk kételkedni sokak jóhiszeműségében, akik szeretnek együtt szerepelni az Egyház képviselőivel.

Az úgymond a népnek rendezett sörfesztivál demagógiája vásári jelenséggé zülleszteti a város központját, ahol a zaj, a szenny és a szervezés mikéntje és a templom közvetlen közelében kialakult áldatlan körülmények miatt, Szt. Mihály egyházának plébánosa, aki melleleg érseki helynök is, már a tavasszal arra kényszerült, hogy bezárassa a templomot és felfüggeszse az isteni szolgálatot.

Az a mérhetetlen rossz érzés, amit egy ilyen rendezvény kivált, messze meghaladja azt az élvezetet, amit ez a fesztivál nyújt egyeseknek. A következmények egyaránt minősítik a város vezetőségét és mindazokat, akik elfogadják ilyen rendezvények megtartását teljesen alkalmatlan helyen, akár a megszenteltetés árán is, Kolozsvár siralmas képe befolyásolja az országét is. Egy olyan ország, illetve város, ahol az Egyházat nem fogadják el a maga mivoltában és nem ismerik el elemi jogait, egy olyan ország, ahol a hangszennyezés nap mint nap más-más szennyezési formákkal keveredik, elképzelhetetlen erőfeszítésekbe kerül a mai értékek felmutatásával javítani az ország képén, átmentve a kevéske megmaradt pozitív hagyományt.

A kölcsönös tisztelet híján — melyet csakis a jóérzés táplál és amely nem vonatkozthat el sem az Egyháztól, sem az egyetemes erkölcsi értékektől — ténylegesen senki sem gondolhat arra, hogy Európához közeledhet, nemhogy bekerüljön az Európai Unióba.

Funar polgármester nemzeti és vallási fundamentalizmustól jellemzett kizárólagossága felmérhetetlen károkat okozott a városnak és egyben az országnak, amiként felmérhetetlenek az ilyen alkalmakkor elfecsérelt energiák is. Vajon meddig tűrnek még el egy ilyen viszonyulást, amelynek eredménye az ország és jóérzésű lakosainak kompromittálása?

A fentiek jegyében kérem tegye meg az Ön által szükségesnek tartott intézkedéseket!

Vekov Károly
országgyűlési képviselő